

TOIMINTAKERTOMUS JA TILINPÄÄTÖS 2016

TOIMINTAKERTOMUS

ILMARISEN STRATEGIA

Ilmarinen on asiakkaidensa omistama keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö, jonka perustehtävänä on varmistaa, että asiakasyritysten henkilöstö saa työstään ansaitsemansa lakisääteisen eläkkeen. Ilmarisen toimintaa ohjaavia arvoja ovat avoimuus, vastuullisuus ja yhdessä menestyminen.

Ilmarinen haluaa olla vetovoimaisin työeläkekumppani. Tästä visiosta johdettuja strategisia tavoitteita ovat paras asiakaskokemus, vahva markkina-asema, tehokas toiminta ja vahva vakavaraisuus.

1 TALOUDEN KEHITYS

Suomen taloutta vuosina 2012–2014 vaivannut taantuma päättyi vuonna 2015. Talouden kasvu käynnistyi uudelleen kuitenkin vasta vuoden 2016 aikana. Elpyminen oli hidasta niin Suomessa kuin useimmissa muissakin EU-maissa; Suomen kokonaistuotannon arvioidaan kasvaneen noin 1,5 prosenttia. Kokonaistuotanto jäi siten edelleen selvästi vuosien 2008-2009 finanssikriisiä edeltäneen tason alapuolelle.

Suomen talous on vuodesta 2009 lähtien kärsinyt viennin heikosta kehityksestä. Vuonna 2016 käynnistynyt talouskasvu ei muuttanut tilannetta tässä suhteessa, vaan kasvu perustui viennin sijasta kotimaisiin tekijöihin eli yksityisen kulutuksen ja rakennustoiminnan elpymiseen. Teollisuustuotannon ja viennin määrät kääntyivät nousuun vuoden lopulla.

Talouden elpyminen näkyi vuoden 2016 aikana työmarkkinoilla. Työllisten määrä kääntyi lievään kasvuun ja työttömyys supistui hieman, vaikka pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoikin edelleen. Työllisten määrä kasvoi vuoden aikana 11 000 hengellä ja työttömyysaste aleni edellisvuoden 9,4 prosentista 8,8 prosenttiin. Koko talouden palkkasumma kasvoi noin kaksi prosenttia. Keskimääräinen ansiotaso kasvoi runsaan prosentin. Työllisyys- ja kasvusopimuksen mukainen palkkojen yleiskorotus oli 0,4 prosenttia. Hintojen nousu pysyi kertomusvuoden aikana hyvin maltillisena, minkä vuoksi keskimääräiset reaaliensiot kasvoivat hieman.

Julkinen talous pysyi edellisvuosien tapaan alijäämäisenä, mutta talouden elpyminen paransi tilannetta. Verotulojen kasvun ansiosta valtion ja kuntien alijäämät pienenivät hieman ja työttömyyden supistuminen paransi Työttömyysvakuutusrahaston tasapainoa. Koko julkisen talouden alijäämä oli noin kaksi prosenttia suhteessa kokonaistuotannon arvoon. Julkinen velka jatkoi kuitenkin kasvuaan ja ns. EMU-velka nousi noin 64 prosenttiin suhteessa kokonaistuotannon arvoon. Työeläkerahastojen sijoitustuottojen ansiosta julkisen sektorin nettovarallisuus kuitenkin kasvoi vuoden 2016 aikana.

Kilpailukyky sopimus

Pääministeri Sipilän hallitus asetti jo vuoden 2015 kesällä tavoitteekseen kattavan kilpailukykyä parantavan työmarkkinaratkaisun aikaansaamisen. Työmarkkinajärjestöt kävivät pitkään neuvotteluja, joiden lopputuloksena helmikuussa 2016 saavutettiin keskusjärjestöjen tasolla neuvotteluratkaisu kilpailukyky sopimuksesta. Tämän jälkeen ratkaisusta neuvoteltiin eri toimialojen liittojen välillä ja elokuuhun mennessä voitiin todeta, että yli 90 prosenttia palkansaajista oli sopimuksen piirissä.

Sopimuksen mukaan palkkoihin ei tule vuoden 2017 aikana uusia sopimuskorotuksia. Sen sijaan vuosityöaikaa pidennetään 24 tunnilla. Työajan pidentämisestä on sovittu erikseen eri alojen työehtosopimuksissa. Työajan pidennyksen laskennallinen työvoimakustannuksia vähentävä vaikutus on 1,5 prosenttia vuonna 2017.

Tämän lisäksi kilpailukyky sopimuksessa sovittiin, että osa työnantajan sosiaalivakuutusmaksuista eli työeläkemaksusta ja työttömyysvakuutusmaksusta siirretään perittäväksi palkoista. Muutos toteutetaan portaittain vuosina 2017–2020. Lisäksi valtio alentaa työnantajan sosiaalivakuutusmaksua noin prosenttiyksiköllä vuonna 2017. Näiden muutosten seurauksena työnantajan sivukulut pienenevät vuoteen 2020 mennessä noin 2,5 prosenttiyksikköä ja työvoimakustannukset alenevat runsaat kaksi prosenttia. Palkansaajien maksuosuuden kasvu pienentää nettoansioita, mutta vuoden 2017 osalta valtio kompensoi tämän keventämällä ansiotuloverotusta.

Kilpailukyky sopimus supistaa siten työvoimakuluja vuonna 2017 ja mahdollisesti myös seuraavina vuosina – riippuen siitä, minkälaiseksi ansiokehitys muodostuu vuoden 2017 jälkeen. Koska työvoimakulujen arvioidaan samaan aikaan nousevan keskeisissä kilpailijamaissa, johtaa sopimusratkaisu Suomen viennin kilpailukykyyn parantumiseen. Tämän puolestaan ennakoidaan johtavan viennin ja työllisyyden kasvuun.

Kilpailukyky sopimuksen lisäksi keskusjärjestöt sopivat hallituksen toivomuksesta maaliskuussa 2016 siitä, että vuoden 2017 jälkeinen palkkakehitys pyritään sopeuttamaan kilpailukyky tavoitteiden mukaiseksi. Tällä niin sanotulla Suomen mallilla pyritään siihen, että vientiteollisuuden ansiokehitys muodostaisi ankkurin muidenkin sektorien työvoimakustannusten kehitykselle. Jatkossa palkoista on tarkoitus sopia nykyistä enemmän liitto- ja paikallistasolla ja toistaiseksi on epäselvää, miten Suomen mallin mukaisesta palkanmuodostuslinjasta sovitaan.

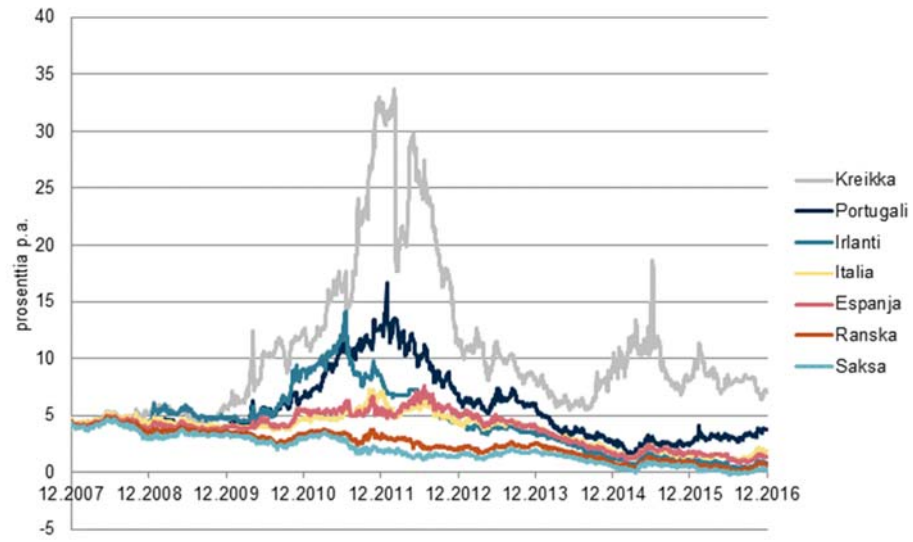
Kansainvälinen talous ja globaali sijoitusympäristö

Kansainvälisen talouden kehitykseen vaikuttivat politiikkaan liittyneet epävarmuudet. Keväällä sijoitusmarkkinat olivat huolissaan Britannian EU-jäsenyyttä koskevasta kansanäänestyksestä. Äänestyksen tulos eli Britannian mahdollinen ero EU:sta ei kuitenkaan johtanut pelättyihin markkinareaktioihin. Toinen merkittävä muutos oli Donald Trumpin valinta Yhdysvaltain presidentiksi marraskuussa 2016. Vastoin odotuksia tämäkään tapahtuma ei aiheuttanut kielteisiä markkinareaktioita vaan amerikkalaisosakkeiden ja dollarin vahvistumisen. Euroopassa epävarmuutta aiheuttivat vakavat terrori-teot ja Italian pitkittynyt pankkikriisi. Kaikesta tästä huolimatta maailmantalous ja myös EU-maiden taloudet kehittyivät kertomusvuoden aikana kohtuullisen hyvin.

Euroopan ja Japanin keskuspankit jatkoivat rahapoliittista elvytystä, minkä vuoksi korkotasot pysyi hyvin matalana. Parhaan luottoluokituksen valtioiden pitkät korot olivat Euroopassa nollan tuntumassa ja aika ajoin jopa negatiivisia. Yhdysvaltain keskuspankki Federal Reserve nosti ohjaukorkoiaan vuoden lopulla ensimmäisen kerran pitkään aikaan.

Heikosta alkuvuodesta huolimatta vuodesta 2016 muodostui verrattain hyvä sekä osake- että korkosijoitusten kannalta. Osakkeiden hinnat nousivat selvästi myös Helsingin pörssissä. Eurooppalaisten osakkeiden kehitystä mittaavan Eurostoxx-indeksin vuosimuutos jäi pieneksi. Sen sijaan Yhdysvalloissa osakkeiden hinnat vahvistuivat selvästi.

Euromaiden 10 vuoden valtionlainojen korkokehitys

Osakemarkkinoiden kehitys (31.12.2015=100)

2 TYÖELÄKEJÄRJESTELMÄN KEHITYS

Eläkeuudistus ja kilpailukyky sopimuksen vaikutus maksuihin

Vuoden 2017 alussa astuu voimaan eläkeuudistus, josta työmarkkinajärjestöt sopivat neuvotteluissaan vuonna 2014. Uudistus ei aiheuta välittömiä muutoksia vanhuuseläkkeen ikärajiin. Sen sijaan se muuttaa eläkkeen karttumasääntöjä heti vuoden 2017 alusta lukien. Vuoden alusta lähtien eläkkeen laskennan perusteena on työntekijän koko bruttopalkka eikä palkansaajan työeläkemaksulla vähennetty palkka; muutos parantaa eläkekarttumaa. Samalla osa-aikaeläke korvautuu uudella osittain varhennetulla vanhuuseläkkeellä.

Työmarkkinajärjestöjen sopiman kilpailukyky sopimuksen mukaisesti palkansaajien ja työnantajien maksuosuudet työeläkkeiden rahoituksessa muuttuvat vuosina 2017–2020. Muutokset eivät vaikuta työeläkejärjestelmän rahoitukseen, koska keskimääräinen maksu pysyy sillä tasolla, josta eläkeuudistuksessa sovittiin. Suurimmat alenemat työnantajan maksuun toteutuvat vuosina 2019 ja 2020.

Vuosi	Alle 53-vuotiaan ja 63 vuotta täyttäneen			Maksut yhteensä keskimäärin
	Työnantajan maksu	palkansaajan maksu	53-62 -vuotiaan palkansaajan maksu	
2016*	18,00	5,70	7,20	24,00
2017	17,95	6,15	7,65	24,40
2018	17,75	6,35	7,85	24,40
2019	17,35	6,75	8,25	24,40
2020	16,95	7,15	8,65	24,40
2021	16,95	7,15	8,65	24,40

* Vuonna 2016 alle 53-vuotiaiden palkansaajien maksu oli 5,70 prosenttia ja 53 vuotta täyttäneiden 7,20 prosenttia.

Maksumuutosten seurauksena työnantajien ja palkansaajien osuudet työeläkkeiden rahoituksessa muuttuvat. Kun vuonna 2016 työnantajien osuus kokonaismaksusta oli 75 prosenttia, alenee tämä suhdeluku vuoteen 2020 mennessä 69 prosenttiin. Osuus alenee myöhemmin edelleen, koska mahdolliset maksutason nousut tullaan luultavasti jakamaan tasan työnantajien ja työntekijöiden kesken. Koska maksuosuudet muuttuvat, työmarkkinajärjestöt sopivat kilpailukyky sopimuksen yhteydessä muutoksista työeläkeyhtiöiden hallintoon. Jatkossa yhtiöiden hallituksissa ja hallintoneuvostoissa työnantajakeskusjärjestön nimeämien edustajien osuus on 1/6 (nykyisin 1/4) ja palkansaajakeskusjärjestöjen nimeämien edustajien osuus 1/3 (nykyisin 1/4). Asiakasyritysten edustajilla säilyy edelleen puolet paikoista. Hallintoneuvostojen osalta muutos astuu voimaan vuonna 2019 ja hallitusten osalta vuonna 2020.

Eläketurvakeskuksen uusi pitkän ajan laskelma

Eläketurvakeskus julkisti syksyllä 2016 uuden pitkän ajan arviolaskelmansa työeläkejärjestelmän rahoituksesta. Edelliseen vuonna 2014 tehtyyn arvioon verrattuna eräissä taustamuuttujissa tapahtui muutoksia. Tilastokeskuksen uuden väestöennusteen mukaisesti syntyvyyden oletetaan kehittyvän aiempaa heikommin, mikä alkaa vaikuttaa työikäisen väestön määrään 2040-luvulla. Nettomaahanmuuton arvioidaan pysyvän nykyisellä tasolla (17 000 henkeä vuodessa), mikä puolestaan pitää yllä työikäisen väestön kasvua. Eniten huomiota sai osakseen ETK:n arvio, jonka mukaan työeläkevaroilta saatava reaalin sijoitustuotto heikkenisi 10 vuoden ajaksi 3,0 prosenttiin, minkä jälkeen se palaisi 3,5 prosentin tasolle. Muuttuneiden oletusten seurauksena laskelma muodostuu tarve työeläkemaksujen pienelle nostamiselle vuoden 2020 jälkeen ja merkittävämmälle muutokselle vuoden 2060 jälkeen. Jälkimmäinen muutos johtuu

oletetusta syntyvyyden alenemasta ja se muuttaa selvästi pitkän ajan näkymää edelliseen pitkän tähtäyksen laskelmaan verrattuna.

Vakavaraisuusuudistus ja muu työeläkealan säätely

Osana työmarkkinajärjestöjen eläkesopimusta sovittiin työeläkeyhtiöiden osaketuotto-sidonnaisten lisävakuutusvastuun painoarvon korottamisesta 10 prosentista 20 prosenttiin vuosien 2017 ja 2018 aikana. Muutos merkitsee sitä, että aiempaa suurempi osa osaketuottojen vaihtelusta siirtyy eläkejärjestelmän yhteisvastuullisesti kannettavaksi. Uudistus kasvattaa eläkejärjestelmän riskitasoa, mutta se parantaa yksittäisten eläkelaitosten riskinkantokykyä. Uudistuksella tavoitellaan osakesijoitusten osuuden kasvua ja parempia sijoitustuottoja. Muutos astuu voimaan porrastettuna vuosien 2017 ja 2018 aikana.

Suomalaisten elinajan odote on jatkanut kasvuaan, minkä johdosta tuli tarpeelliseksi täydentää vanhuuseläkkeitä varten varattuja rahastoja. Tämä toteutettiin vuoden 2016 lopussa muuttamalla vanhuuseläkevastuiden laskennassa käytettäviä kuolevuusoletuksia. Osa täydennyksestä rahoitettiin vakavaraisuuspääomaan kuuluvasta tasoitusmäärästä. Tasoitusmäärästä kustannettu osuus oli keskimäärin 0,5 % vakuutetusta palkkasummasta. Pääosin vanhuuseläkevastuiden täydennys rahoitetaan aikaisempina vuosina kertyneistä sijoitustuotoista purkamalla osaketuottosidonnaista lisävakuutusvastuuta. Muutokset alentavat hieman eläkelaitosten vakavaraisuutta.

Laki eläkelaitoksen vakavaraisuusrajan laskemisesta ja sijoitusten hajauttamisesta tuli voimaan 1.1.2017 ja se korvasi voimassa olleen eläkelaitoksia koskevan vakavaraisuuslainsäädännön. Vakavaraisuusvaatimukset perustuvat edelleen sijoitusten riskillisyyteen. Uuden lain mukaisessa vakavaraisuuslaskennassa otetaan nykyistä tarkemmin ja kattavammin huomioon kaikki eläkelaitosten toiminnan kannalta olennaiset laitoksen sijoitustoiminnan riskit sekä vakuutusriskit. Vakavaraisuusraja kuvaa jatkossakin sitä vakavaraisuuspääoman määrää, joka eläkelaitoksella tulee olla vakuutus- ja sijoitusriskejä varten. Vakavaraisuusraja on sitä suurempi, mitä riskillisimpiä sijoituksia eläkelaitoksella on. Lisäksi työeläkeyhtiön riskienhallintaa koskevaa säätelystä täydennettiin.

3 ILMARISEN TULOS JA VAKAVARAISUUS

Suomen ja muiden EU-maiden suhteellisen vaatimattomasta talouskehityksestä huolimatta vuodesta 2016 muodostui Ilmariselle kohtuullisen hyvä sijoitusvuosi. Pörssikurssit nousivat vuoden aikana useimmilla markkinoilla. Ilmarisen sijoitusten vuosituotto oli 4,8 (6,0) prosenttia, minkä seurauksena yhtiön vakavaraisuuspääoma vahvistui lähes 216 miljoonalla eurolla. Kuluttajahintaindeksin 1,0 prosentin nousun vuoksi sijoitusten reaalitytöksi muodostui 3,8 (6,2) prosenttia. Luku oli lähellä Ilmarisen reaalisten sijoitustuottojen 4,2 prosentin pitkän ajan keskiarvoa.

Ilmarisen yritys- ja yrittäjäasiakkaiden lukumäärä pysyi toimintavuoden aikana lähes ennallaan. Ilmarisen oman toiminnan tehokkuus pysyi edellisvuoden hyvällä tasolla. Tehokkuudesta kertova hoitokustannustulos parantui hieman edellisvuodesta ja hoitokulusuhde oli 74,9 (75,5) prosenttia.

Vakavaraisuuspääoma eli yhtiön käypiin arvoihin arvostettujen varojen ja vastuiden erotus nousi 8 460,0 miljoonaan euroon (8 244,2). Vakavaraisuuspääoma oli vuoden 2016 päättyessä 29,2 (29,6) prosenttia vakavaraisuuslaskennassa käytettävästä vastuuvastuusta.

Vakavaraisuuspääoma on tarkoitettu vakuutus- ja sijoitustoiminnan riskien kantamiseen. Ilmarisen vakavaraisuuspääoma oli tilikauden päättyessä 2,0-kertainen (2,0) verrattuna yhtiön sijoitusten riskijakauman edellyttämään vakavaraisuusrajaan. Vahva vakavaraisuus on yksi Ilmarisen strategisista tavoitteista.

Käyvin arvoin laskettu sijoitustoiminnan tulos oli 410,5 (406,8) miljoonaa euroa, kun vastuuvälille hyvitetiin korko 1 132,9 (1 317,2) miljoonaa euroa ja osaketuottosidonnaisen lisävakuutusvastuuseen siirrettiin 199,9 miljoonaa euroa (346,6). Osaketuottosidonnainen lisävakuutusvastuu sitoo tietyn osuuden vastuuvälän tuottovaatimuksesta työeläkesijoittajien noteerattujen osakesijoitusten keskimääräiseen tuottoon ja siirtää siten osakeriskin tältä osin koko työeläkejärjestelmän kannettavaksi.

Yhtiön omalla vastuulla olevan vakuutusliikkeen tulos oli -35,5 (32,2) miljoonaa euroa. Vakuutusliikkeen tulos on vakuutusmaksussa perittyjen, vakuutusriskin kattamiseen tarkoitettujen maksujen ja korvausten erotus. Vakuutusliikkeen tuloksesta 3,1 miljoonaa euroa aiheutui lisäeläkevakuutuksesta.

Vakuutusliikkeen tulos siirretään sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamien perusteiden mukaisesti vakavaraisuuspääomaan sisältyvään tasoitusmäärään. Lisäksi tasoitusmäärästä siirrettiin vuoden 2016 lopussa tehdyn kuolevuusperustemuutoksen johdosta vanhuuseläkevastuuihin 85,5 miljoonaa euroa. Tasoitusmäärän kokonaismuutos oli siten -121,0 miljoonaa euroa.

Hoitokustannustulos on määrä, jolla vakuutusmaksun hoitokustannusosat ja muut vastaavat tuotot ylittävät niillä katettavat liikekulut. Hoitokustannustulos siirretään vakavaraisuuspääomaan siltä osin, kuin sitä ei käytetä asiakashyvytyksiin. Ilmarisen hoitokustannustulos oli 36,1 (35,4) miljoonaa euroa.

Työeläkevakuutusyhtiöistä annetun lain mukaan vakavaraisuuspääomasta on vähennettävä kaikki sellaiset taseeseen merkitsemättömät velkoihin rinnastettavat erät, joiden suoritusvelvollisuutta on pidettävä todennäköisenä. Tästä syystä vakavaraisuutta laskehtaessa vakavaraisuuspääomaan kuuluvasta tasoitusmäärästä vähennetään lisäksi työntekijäin eläkelain mukaisen lisäeläkevakuutuksen osuus 22,4 miljoonaa euroa, joka siirretään 1.1.2017 tasausvastuuseen.

Ilmarisen kokonaistulos käyvin arvoin vuodelta 2016 oli 405,2 (474,3) miljoonaa euroa. Tulos muodostui sijoitustoiminnan tuloksesta, vakuutusliikkeen tuloksesta ja hoitokustannustuloksesta.

TyEL-vakuutusmaksujen alennuksiin eli asiakashyvytyksiin käytettävissä oleva rahamäärä määräytyy yhtiön vakavaraisuuspääoman ja hoitokustannustuloksen perusteella. Vakavaraisuuspääomassa ei tällöin huomioida vakuutusriskejä varten varattua tasoitusmäärää. Asiakashyvytyksiin käytettäväksi siirretään 102 (98) miljoonaa euroa vuodelta 2016. Siirto on 0,61 (0,59) prosenttia vakuutetusta palkkasummasta ja 205 (196) euroa Ilmarisessa vakuutettua työntekijää kohti.

Edellä esitetyt tulosta ja vakavaraisuutta koskevat tiedot perustuvat tilinpäätöksen liitetiedoissa esitettyihin, käyvin arvoin laskettuihin tunnuslukuihin. Ne kertovat yhtiön taloudellisen tuloksen ja tilan tuloslaskelmaa ja tasetta paremmin. Sijoitusten arvostus kirjanpidossa perustuu hankintamenuun, ja tuloslaskelmassa näytettävän voiton määrää sosiaali- ja terveysministeriön etukäteen vahvistama laskuperuste. Kirjanpidollisen kokonaistuloksen ja tuloslaskelman voiton erotus kirjataan poistoeron muutosta lukuun ottamatta vastuuvälkaan. Vuonna 2016 tuloslaskelman mukainen voitto oli 4,5 (5,3) miljoonaa euroa.

Seuraava laskelma kuvaa tuloslaskelman tuloksen yhteyttä käypien arvojen mukaiseen kokonaistulokseen:

Milj. e	2016	2015
Tilikauden voitto tuloslaskelmalla	4,5	5,3
Vastuuvelan muutos		
Tasoitumäärän tulosvaikutteinen muutos	-35,5	32,2
Osittamattoman lisävakuutusvastuun muutos	-161,8	855,0
Siirto asiakashyvityksiin	102,0	98,0
Poistoeron muutos	0,3	1,7
Arvostuseron muutos	495,8	-517,8
Tulos käyvin arvoin	405,2	474,3

4 VAKUUTUSKANTA JA VAKUUTUSMAKSUTULO

Valtaosa Ilmarisessa työntekijänsä vakuuttaneista työnantajista tekee yhtiön kanssa vakuutus sopimuksen. Tilapäisesti työtä teettävät voivat kuitenkin tilittää työeläkemaksunsa työeläkevakuutusyhtiöön varsinaista vakuutus sopimusta tekemättä.

Ilmarisen vakuutuskanta supistui hieman toimintavuonna. TyEL-vakuutuksia oli vuoden 2016 lopussa 38 131 kappaletta, mikä on 223 kappaletta eli 0,6 % vähemmän kuin edellisenä vuonna. Vakuutus sopimuksen tehneiden työnantajien lisäksi 5 078 (5 450) tilapäistä työnantajaa tilitti Ilmariseen TyEL-vakuutus maksuja.

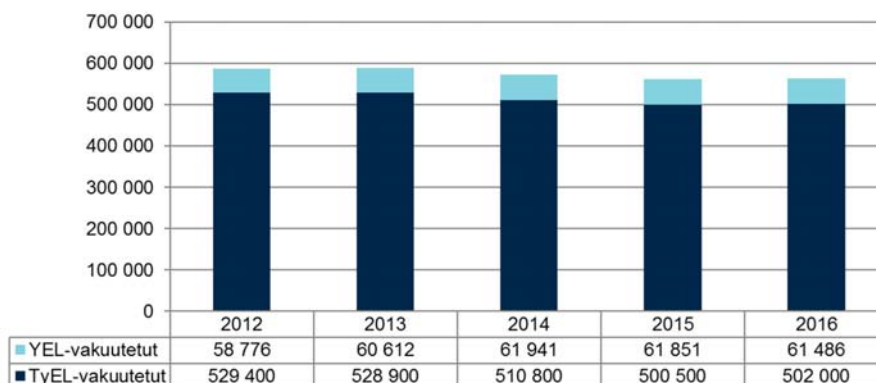
Kuukausittain vakuutustietoja ilmoittavien ja näiden ilmoitusten perusteella vakuutus maksuja maksavien sopimusasiakkaiden osuus kasvoi Ilmarisen vakuutuskannassa 30 prosenttia. Asiakkaat suosivat enenevässä määrin entistä ajantasaisempaa pysyviä vakuutus maksuja vuotuisen tarkastelun sijaan. Ilmarisen TyEL-vakuutusten piirissä oli vuoden päättyessä 502 000 (500 500) vakuutettua. Vakuutettujen lukumäärä kasvoi noin 0,3 prosenttia. TyEL-vakuutusten kattama henkilöstömäärä Ilmarisen asiakkaana olevissa yrityksissä vuonna 2016 oli keskimäärin 13 (13).

Ilmarisessa vakuutettu TyEL-palkkasumma oli 16 788 (16 651) miljoonaa euroa. Tämä oli 0,8 prosenttia suurempi kuin edellisen vuoden vakuutettu palkkasumma. Vakuutetusta TyEL-palkkasummasta lasketun markkinaosuuden arvioidaan vuonna 2016 hieman supistuneen edellisvuoteen verrattuna.

YEL-vakuutuksia oli vuoden lopussa 61 486 mikä on 365 vakuutusta eli 0,6 % vähemmän kuin vuotta aiemmin. YEL-vakuutusten keskimääräinen työtulo oli 23 917 (24 003) euroa vuodessa. Se pieneni edellisestä vuodesta hieman.

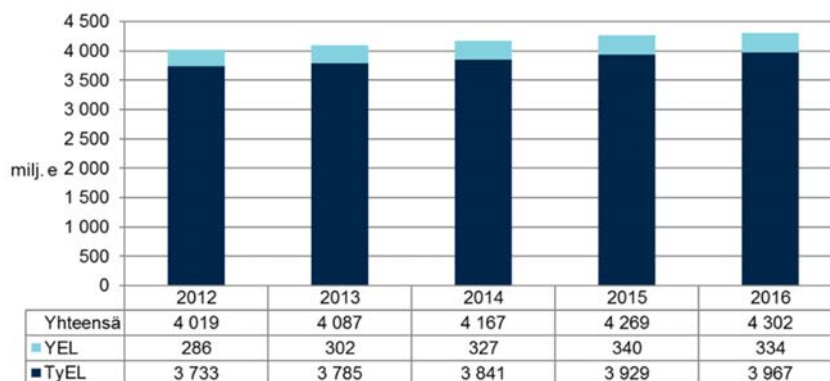
Vakuutettujen lukumäärä

Ilmarisen vakuutusmaksutulo vuonna 2016 oli 4 301,8 (4 268,7) miljoonaa euroa. Maksutulo kasvoi 0,8 prosenttia edellisvuodesta. TyEL-vakuutusten vakuutusmaksuja kertyi 3 967,4 (3 929,0) miljoonaa euroa, eli TyEL-maksutulo kasvoi 1,0 prosenttia edelliseen vuoteen nähden. Vuonna 2016 TyEL-maksuun alennuksina annetut asiakashyvitykset olivat yhteensä 98,6 miljoonaa euroa oltuaan edellisenä vuonna 94,1 miljoonaa euroa.

YEL-vakuutusten maksutulo oli 334,5 (339,7) miljoonaa euroa, missä oli laskua 1,5 prosenttia.

Vakuutusmaksutulo

Talouden elpyminen on näkynyt luottotappioissa. Ne pienenevät edelleen edellisen vuoden hyvästä tuloksestakin. Luottotappiot saamatta jääneistä TyEL-vakuutusmaksuista olivat 9,2 (11,3) miljoonaa euroa. Luottotappiot laskivat lähes 20 % ja luottotappioiden osuus maksutulosta oli vain 0,23 (0,28) prosenttia.

Uusia TyEL-vakuutuksia myytiin 3 837 kappaletta. Tämä lisää vuotuista TyEL-maksutuloa 95,2 miljoonalla eurolla vuoden 2017 aikana. Siirtoliikkeessä Ilmarisen TyEL-vakuutuskanta kasvoi 366 vakuutuksella ja maksutulo pieneni 37,2 miljoonalla eurolla.

Uusia YEL-vakuutuksia myytiin 6 382 kappaletta. Tämä lisää YEL-maksutuloa 32,0 miljoonalla eurolla. YEL-vakuutusten työeläkeyhtiöiden välisessä siirtoliikkeessä vakuutuskanta kasvoi 543 vakuutuksella ja maksutulo 3,7 miljoonalla eurolla.

Luottotappiot saamatta jääneistä YEL-vakuutusmaksuista olivat 2,0 (2,2) miljoonaa euroa. YEL:n luottotappioista ei Ilmariselle kuitenkaan jää tappioita, koska YEL-eläkkeiden

rahoitusjärjestelmässä valtion osuus korvaa vakuutuksenottajilta saamatta jäävän vakuutusmaksun.

5 VAKUUTUSMAKSUTASO

Vuonna 2016 keskimääräinen TyEL-maksu oli 24,4 prosenttia palkasta eli 0,4 prosenttiyksikköä suurempi kuin edellisenä vuonna. Vuonna 2016 annettiin lisäksi tilapäistä alennusta keskimäärin 0,4 prosenttia palkasta, joten keskimääräinen perittävä maksu pysyi samalla tasolla kuin edellisenä vuonna. Alle 53-vuotiaiden työntekijöiden maksu oli 5,70 prosenttia ja 53 vuotta täyttäneiden 7,20 prosenttia. Työnantajan maksu oli keskimäärin 18,00 prosenttia palkoista. Työnantajan maksutaso vaihtelee vakuutuskohtaisesti ja riippuu myös työeläkeyhtiön asiakashyvityksistä. Ilmarisen asiakashyvitykset olivat keskimäärin 3,3 (3,1) prosenttia työnantajan maksusta.

Vuodelle 2017 vahvistettu keskimääräinen TyEL-maksu on 24,4 prosenttia ja siten 0,4 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuoden 2016 keskimääräinen perittävä maksu. Työnantajan keskimääräinen maksu on 17,95 prosenttia palkoista. Työntekijöiden maksut nousevat 0,45 prosenttiyksiköllä. Alle 53-vuotiaiden ja 63 vuotta täyttäneiden työntekijöiden maksu vuonna 2017 on 6,15 prosenttia ja 53-62-vuotiaiden maksu 7,65 prosenttia.

Vuoden 2016 YEL-maksu oli alle 53-vuotiailla yrittäjillä 23,6 prosenttia vahvistetusta työtulosta. Niillä yrittäjillä, jotka olivat ennen tilivuoden alkua täyttäneet 53 vuotta, YEL-maksu oli 25,1 prosenttia. Vuonna 2017 yrittäjien maksuja korotetaan 0,5 prosenttiyksiköllä. Ennen tilivuoden alkua 53 vuotta täyttäneiden mutta alle 63-vuotiaiden yrittäjien maksu on 25,6 prosenttia ja muiden yrittäjien maksu 24,1 prosenttia.

6 ELÄKKEET JA TYÖKYKYÄ EDISTÄVÄ TOIMINTA

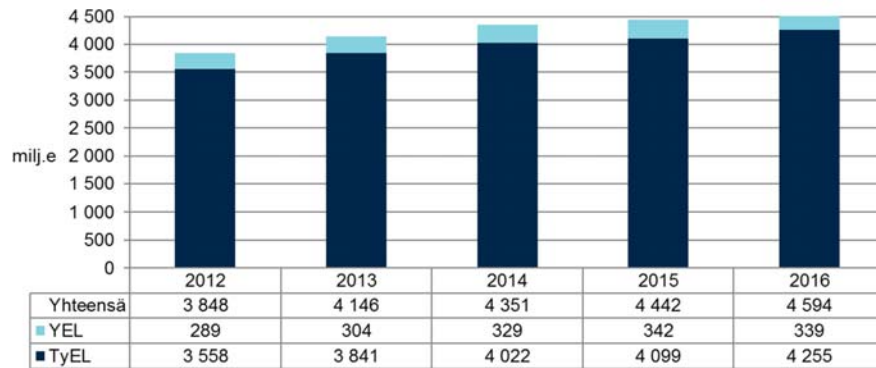
Uusia eläkepäätoiksi Ilmarisessa tehtiin 26 521 vuonna 2016, mikä oli 16,3 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Vuonna 2016 Ilmarinen maksoi eläkkeitä yhteensä 4 594,1 (4 441,6) miljoonaa euroa. Eläkemeno kasvoi edellisestä vuodesta 3,4 prosenttia. Eläkemenon kasvu jatkui edellisvuosien tapaan suhteellisen nopeana.

Eläkemeno eläkelajeittain 2016

Milj. e	TyEL	YEL	Yhteensä	%
Vanhuuseläkkeet	3 343,0	262,0	3 605,0	78,5
Varhennetut vanhuuseläkkeet	240,5	21,2	261,6	5,7
Osa-aikaeläkkeet	11,6	2,7	14,3	0,3
Työkyvyttömyyseläkkeet	374,3	25,0	399,2	8,7
Työttömyyseläkkeet	0,0	0,0	0,0	0,0
Perhe-eläkkeet	285,7	28,2	313,9	6,8
Yhteensä	4 255,0	339,1	4 594,1	100,0

Suurin osa eli 84,2 prosenttia 4,6 miljardin euron eläkemenosta muodostui vanhuuseläkkeistä. Työkyvyttömyyseläkkeiden osuus eläkemenosta oli 8,7 prosenttia ja perhe-eläkkeiden 6,8 prosenttia.

Maksetut eläkkeet

Ilmarisen saama eläkevakuutusmaksutulo oli runsaat 4,30 miljardia euroa. Eläkemeno ilman eläkkeiden hoitokuluja oli 4,59 miljardia euroa ja siten noin 292 miljoonaa euroa maksutuloa suurempi.

Eläkkeensaajien lukumäärä 31.12.2016

Perusturvan mukaiset eläkkeet

	TyEL	YEL	Yhteensä	%
Vanhuuseläkkeet	211 402	28 587	239 989	73
Varhennetut vanhuuseläkkeet	14 312	3 119	17 431	5
Osa-aikaeläkkeet	1 268	265	1 533	0
Työkyvyttömyyseläkkeet	25 071	2 490	27 561	8
Perhe-eläkkeet	35 923	6 886	42 809	13
Yhteensä	287 976	41 347	329 323	100

Vuoden päättyessä eläkkeensaajia oli 329 323 eli 1,9 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin, jolloin heitä oli 323 172. TyEL-eläkettä sai vuoden päättyessä 287 976 (282 432) eläkkeensaajaa ja YEL-eläkettä 41 347 (40 740) eläkkeensaajaa.

Eläkepäätökset vuonna 2016

	2016	2015	Muutos-%
Uudet eläkepäätökset			
Vanhuuseläkkeet	12 482	10 627	17
Varhennetut vanhuuseläkkeet	1	7	-86
Osa-aikaeläkkeet	821	618	33
Työkyvyttömyyseläkkeet	6 692	5 650	18
Perhe-eläkkeet	3 126	2 827	11
Kuntoutusoikeuspäätökset	3 399	3 084	10
Uudet eläkepäätökset yhteensä	26 521	22 813	16
Kaikki eläkepäätökset yhteensä	42 999	41 293	4

Ilmarinen antoi vuoden 2016 aikana yhteensä 42 999 eläkepäätöstä. Määrä on 4,1 % suurempi kuin edellisenä vuonna.

Uusien eläkepäätösten lukumäärä kasvoi 16,3 prosenttia vuonna 2016, ja niitä annettiin kuntoutusoikeuspäätökset mukaan lukien 26 521. Työkyvyttömyyseläkkeiden määrä kasvoi selvästi edellisestä vuodesta, samalla kun ammatillisen kuntoutuksen hyödyntäminen kasvoi. Myös vanhuuseläkkeiden määrässä tapahtui huomattavaa kasvua edelliseen vuoteen verrattuna.

Eläkepäätösten määrän kasvua selittää osaltaan yhtiössä tehty merkittävä investointi eläkekäsittelyjärjestelmän uudistamiseen. Uuden käsittelyjärjestelmän myötä Ilmarisen eläkekäsittely automatisoituu, nopeutuu pitkällä aikavälillä ja yhtiö pystyy tuottamaan eläkeasiakkailleen parempia digitaalisia palveluita. Käyttöönottoaiheessa vuosina 2015–2016 eläkepäätösten antaminen jakautui epätasaisesti, ja vuonna 2016 tehtiin tavanomaista enemmän eläkepäätöksiä. Käyttöönottoaiheen vuoksi yhtiössä ei toimintavuonna oltu normaaliin tapaan vertailuryhmää nopeampia eläkkeiden käsittelyajoissa, vaan tilapäistä viivettä esiintyi. Toimintavuoden päättyessä tilanne on hyvä, ja eläkekäsittely jälleen viivytyksetöntä.

Vuonna 2016 valmistauduttiin 1.1.2017 voimaantulevan eläkeuudistuksen toteuttamiseen. Toteuttaminen vaati laajoja tietojärjestelmämuutoksia Ilmarisen omiin ja työeläkealan yhteisiin järjestelmiin. Eläkeuudistuksesta järjestettiin useita koulutuksia niin omalla henkilöstöllä kuin asiakkaillekin syksyn 2016 aikana. Huhtikuussa 2016 Ilmarinen julkaisi laskurin, jonka avulla asiakkaat voivat tehdä itse laskelmia eläkeuudistuksen vaikutuksesta omaan vanhuuseläkkeeseensä. Lisäksi laskurilla pystyy tekemään arvion uudesta osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen määrästä. Vanhuuseläkearvioita tehtiin yli 73 000 ja osittaisen vanhuuseläkkeen arvioita 12 000 kappaletta.

Työeläkeote lähetetään kaikille alle 60-vuotiaille joka kolmas vuosi ja yli 60-vuotiaille joka vuosi. Vuonna 2016 työeläkeote lähetettiin syys–joulukuussa syntyneille henkilöille sekä kaikille yli 60-vuotiaille. Eläkeotteita postitettiin loka–marraskuun aikana 193 083 henkilölle ja verkkopalvelusta otteen haki huhti–joulukuun aikana 45 826 henkilöä.

Ilmarisen työhyvinvointipalveluissa vuosi 2016 oli asiakasyhteistyön määrän näkökulmasta ennätysellinen. Asiakasyrityksille järjestettiin eri puolilla Suomea 43 työhyvinvointiseminaaria, joissa kävi 2 518 henkilöä. Lisäksi vuoden aikana oli käynnissä 2 139 erillistä valmennusta tai muuta työhyvinvointihanketta yhteistyössä asiakkaiden kanssa. Näiden työhyvinvointihankkeiden piiriin kuului noin 150 000 Ilmarisessa vakuutettua työntekijää. Yhteistyö asiakkaiden kanssa on suunnitelmallista ja tavoitteellista, ja hank-

keet suunnataan aina yhdessä tunnistettuihin työkyvyttömyysriskiä pienentäviin kehityskohteisiin. Yhteistyöstä tehdään sopimukset kirjallisesti, ja palveluiden tuloksellisuutta seurataan muun muassa asiakkaiden kanssa yhteisesti sovitulla mittareilla sekä asiakaskyselyillä.

Tulosten seuranta osoittaa, että palvelujen avulla on onnistuttu parantamaan työhyvinvointia ja pienentämään työkyvyttömyysriskiä asiakasyrityksissä.

Ilmarinen tukee asiakasyritysten työkyvyttömyysriskin hallintaa myös ammatillisen kuntoutuksen keinoin. Palvelu sisältää asiakasyritysten esimieskunnan koulutusta ja kuntoutuksen suunnitteluvaiheessa neuvontaa ja asiantuntijatukea sekä esimiehille että henkilöstölle. Vahvistuksen ammatinvaihdon tai työhön paluun tukemiseen sai Ilmarisesta 3 399 työeläkekuntoutuksen hakijaa. Kasvua edellisestä vuodesta on yli 10 prosenttia. Varsinaisen kuntoutusjakson aikana yhtiö maksaa työeläkelainsäädännön mukaisia etuuksia, joilla tuetaan kuntoutuksen aikaista toimeentuloa ja korvataan koulutuksesta aiheutuvia kuluja. Erilaisia kuntoutuksen etuuspäätöksiä annettiin vuonna 2016 yhteensä 6 343, missä oli kasvua edellisvuoteen 7,9 prosenttia.

Vuoden 2016 alusta lähtien työkyvyttömyyseläkettä hakeneille on annettu ammatillisen kuntoutuksen ennakkopäätös ilman eri hakemusta, jos työhön paluun mahdollisuuksia näyttää vielä olevan. Menettely mahdollistaa kuntoutuksen ja sen suunnittelun nopeamman käynnistymisen.

7 VAKUUTUSLIIKE JA VASTUUVELKA

Ilmarisen vastuuelka oli vuoden 2016 päättyessä yhteensä 31 458,7 (30 630,2) miljoonaa euroa. Sijoitustappioita puskuroiva osittamaton lisävakuutusvastuu pieneni nettomääräisesti 161,3 miljoonaa euroa ja oli vuoden lopussa 1 522,6 (1 683,9) miljoonaa euroa. Osaketuottosidonnainen lisävakuutusvastuu kasvoi osakekurssien nousun vuoksi 199,7 miljoonaa euroa ja oli vuoden lopussa 1 435,0 (1 235,2) miljoonaa euroa ennen ylärajan ylityksen tarkastelua.

Osaketuottosidonnaisen lisävakuutusvastuun yläraja laskettiin vuoden 2016 lopussa yhteen prosenttiin vastuuelasta ja tämä raja ylittyi 1149,5 miljoonalla eurolla. Ylärajan ylittävä osa siirretään tasausvastuuseen ja siirron jälkeen vuoden päättyessä osaketuottosidonnainen lisävakuutusvastuu oli 285,5 miljoonaa euroa. Ylärajan ylittävästä osasta käytetään 877,6 miljoonaa euroa vanhuuseläkevastuiden kuolevuusperuste-muutoksesta aiheutuvaan täydennykseen.

Yhtiön omalla vastuulla olevan vakuutusliikkeen tulos oli -35,5 (32,2) miljoonaa euroa. Tasoitusmäärä pieneni 121,0 miljoonalla eurolla 927,6 miljoonaan euroon. Tasoitusmäärää pienensi vakuutusliikkeen tuloksen lisäksi osin tasoitusmäärästä tehty vanhuuseläkevastuiden täydennys. Täydennys pienensi tasoitusmäärää 85,5 miljoonaa euroa.

Sijoitusten tuotosta hyvitetään vastuuelalle korkoa laskuperusteiden mukaisesti. Pääosa työeläkeyhtiöiden vastuuelan tuottovaatimuksesta määräytyy eläkelaitosten keskimääräisen vakavaraisuuden perusteella ja loppuosaa, joka lasketaan 10 prosentin osuudelle vastuuelasta, on sidottu eläkelaitosten keskimääräiseen noteerattujen osakkeiden tuottoon. Kaikkiaan vastuuelalle vuonna 2016 hyvitetäväksi tuotoksi muodostui 4,3 prosenttia, josta osaketuottosidonnaiseen lisävakuutusvastuuseen sitoutunut tuotto oli 0,6 prosenttia. Muulle vastuuelalle hyvitetiin 3,7 prosentin mukainen tuotto.

Vakuutusmaksujen laskennassa siirryttiin 1.1.2016 alkaen käyttämään vakuutusmaksukorkoa. Se oli koko vuoden ajan 2,0 prosenttia.

Vastuuvelan katteena oleva omaisuus oli kertomusvuoden päättyessä 37 285,8 (35 141,8) miljoonaa euroa.

Vakuutusteknisen vastuuvelan erittely

Milj. e	2016	2015
Vakuutusmaksuvastuu		
Vastaiset eläkkeet	14 461,7	13 598,7
Osittamaton lisävakuutusvastuu	1 522,6	1 683,9
Ositettu lisävakuutusvastuu	102,0	98,6
Osaketuottosidonnainen lisävakuutusvastuu	285,5	1 235,2
Vakuutusmaksuvastuu yhteensä	16 371,8	16 616,5
Korvausvastuu		
Alkaneet eläkkeet	14 159,2	12 965,1
Tasoisuusmäärä	927,6	1 048,6
Korvausvastuu yhteensä	15 086,9	14 013,8
Vakuutustekninen vastuvelka yhteensä	31 458,7	30 630,2

8 SIIJOITUSTOIMINTA

Eläkevarat on sijoitettava tuottavasti ja turvaavasti. Tämän vuoksi eläkevarojen sijoittamisessa korostuu pitkäjänteisyys. Ilmarisen sijoitustoiminnan tavoitteena on sijoitusten mahdollisimman korkea tuotto pitkällä aikavälillä. Sijoitusten keskimääräinen riski ei kuitenkaan saa olla liian suuri suhteessa yhtiön riskinkantokykyyn. Ilmarisen sijoitusvarallisuuden keskimääräinen reaalituotto-odotus pitkällä aikavälillä on neljä prosenttia ja tuoton odotettu keskihajonta noin 10 prosenttia.

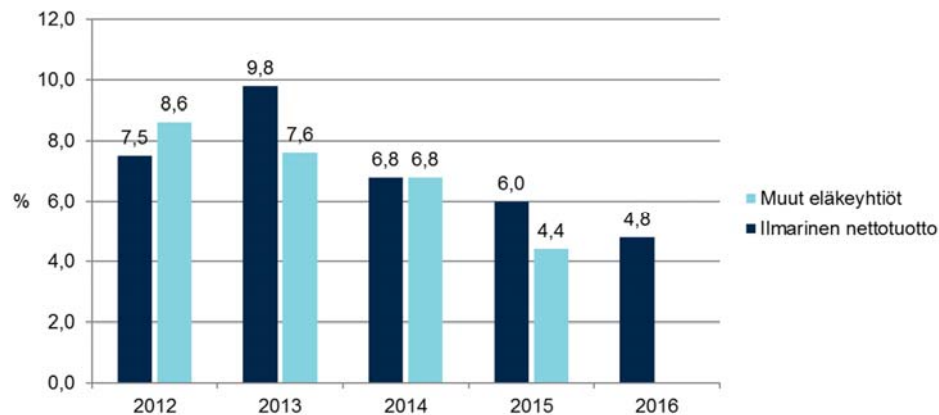
Vuonna 2016 Ilmarisessa jalkautettiin sijoittamisen keskeisiä teesejä, joiden avulla vahvistettiin entisestään koko organisaation yhteistä sijoitustoiminnan arvopohjaa. Vuoden aikana päivitettiin sijoitusstrategia, joka pitkällä tähtäimellä ohjaa sijoitustoimintaa. Keskeisiin strategian tuomiin muutoksiin kuuluvat pienenevä korkosijoitusten osuus, kasvava kiinteistö- ja infrastruktuurisijoitusten allokaatio-osuus sekä vakavaraisuussäätelyn muutokseen liittyvä listattujen osakkeiden allokaatio-osuuden kasvu. Osana strategiaa tullaan myös jatkamaan vuoden 2016 aikakin toteutettua kiinteistösalkun hajauttamista ulkomaille.

Taloukasvu ja inflaatio olivat kertomusvuonna odotettua alhaisempia. Maailmantaloudessa suhdannekehitys oli epäyhtenäistä. Rahapolitiikan suunta oli kaksijakoinen Euroopan keskuspankin jatkaessa velkakirjojen osto-ohjelmaansa mutta toisaalta USA:n keskuspankki toteutti joulukuussa 2016 toisen koronnoston joulukuussa 2015 toteutetun perään. Öljyn hinta oli alkuvuonna voimakkaassa laskussa mutta kääntyi vuoden edetessä nousuun.

Erityisesti osakemarkkinoilla vuonna 2016 aluekohtaiset tuottoerot olivat suuria. Ilmarisen osakesijoituksissa eurooppalaiset osakkeet tuottivat kokonaisuutena huonoiten, kun taas kehittyvien talouksien ja USAn osakesijoitukset tuottivat hyvin. Myös suomalaisille osakkeille vuosi oli hyvä. Korkosalkun altistuma nouseville koroille eli duraatio oli koko vuoden pieni. Myös onnistuneella valuuttanäkemyksellä oli positiivinen vaikutus sijoitustulokseen. Kokonaisuudessaan vuodesta 2016 muodostui sijoittajan kannalta hyvä.

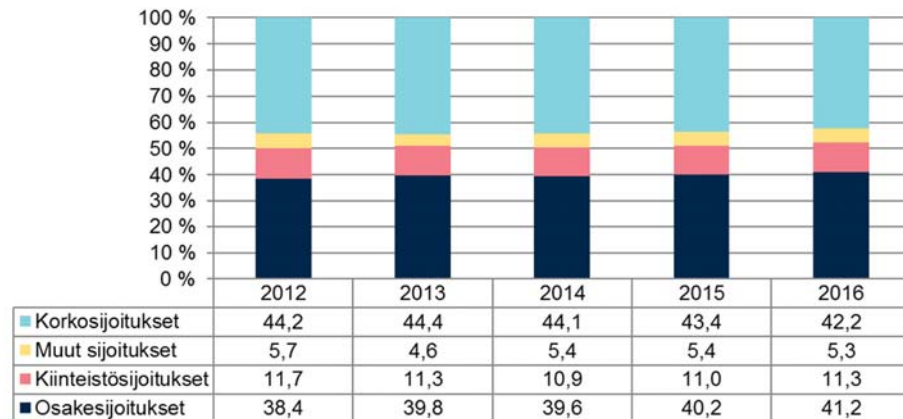
Ilmarisen sijoitukset olivat vuoden 2016 päättyessä käyvin arvoin yhteensä 37 214,4 (35 841,0) miljoonaa euroa. Sijoitusten tuotto käyville arvoille laskettuna oli 4,8 prosenttia. Suomen inflaatio nopeutui hieman vuoden lopulla. Kuluttajahintaindeksin vuosimuutos oli 1,0 prosenttia. Ilmarisen sijoitusten arvon reaalisesti tuotoksi muodostui 3,8 prosenttia vuonna 2016. Edellisenä vuonna sijoitussalkun tuotto oli 6,0 prosenttia eli reaalisesti 6,2 prosenttia. Viiden viimeisimmän vuoden vuotuinen keskituotto käyville arvoille on ollut 7,0 prosenttia, mikä vastaa keskimäärin 5,9 prosentin vuotuista reaalityttöä. Laskettuna vuodesta 1997 Ilmarisen sijoitusten kokonaistuotto käyville arvoille on ollut keskimäärin 5,8 prosenttia vuotta kohden. Tämä vastaa 4,2 prosentin vuotuista reaalityttöä.

Sijoitustoiminnan nettotuotto

Seuraava erittely yhtiön sijoitusten jakaumasta noudattaa käyvien arvojen mukaista jaottelua. Tilinpäätöksen liitetietoihin sisältyvät tämän perusjakauman lisäksi sijoitusten riskijakauma sekä taulukko sijoitustuottojen jakautumisesta eri sijoituslajeihin.

Sijoitusten perusjakauman kehitys

Joukkovelkakirjalainojen, korkorahastojen ja muiden rahoitusmarkkinavälineiden osuus Ilmarisen sijoitusvarallisuudesta oli 39,5 (40,4) prosenttia. Niiden markkina-arvo johdannaisiin huomioon ottaen oli yhteensä 14 713,3 (14 475,8) miljoonaa euroa ja tuotto käyville arvoille 3,7 (1,0) prosenttia. Valtioiden tai niiden kaltaisten liikkeeseen laskijoiden lainoissa oli 4 139,8 (4 245,8) miljoonaa euroa eli 28,1 (29,3) prosenttia. Rahamarkkinasijoitusten osuus oli 991,3 (469,3) miljoonaa euroa eli noin 6,7 (3,2) prosenttia ja tuotto 5,8 (3,5) prosenttia. Loput 65,1 prosenttia korkosijoituksista olivat yrityslainoja.

Pääosa yrityslainoista oli luottoluokitukseltaan korkeita. Luottoriskillisten joukkovelkakirjalainojen tuotto oli 4,3 prosenttia. Vuoden lopussa joukkolainasalkun keskimääräinen juoksuaika oli 0,6 (0,8) vuotta.

Ilmarisen yritysrahoituksessa uusia sijoituslainoja myönnettiin selkeästi aiempaa enemmän. Myös uusien TyEL-takaisinlainojen määrä ylitti edellisvuoden määrän ja sen seurauksena lainakannan pieneneminen hidastui. Lainasaamisten osuus sijoitusvarallisuudesta oli vuoden päättyessä 2,7 (3,0) prosenttia. Uusia lainoja nostettiin vuoden 2016 aikana 321,4 (183,1) miljoonaa euroa. Koko lainakanta oli vuoden päättyessä 1 007,4 (1 088,5) miljoonaa euroa kertyneet korot mukaan lukien. Lainasaamisten tuotto oli 3,3 (3,7) prosenttia.

Yritysrahoituksen lainakanta, milj. euroa

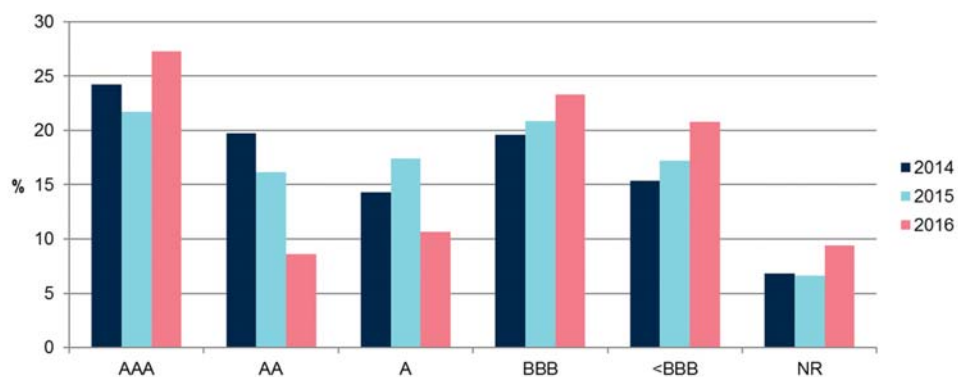
	2016 milj.e	Korko %	Uudet lainat 2016	2015 milj.e	Korko %
Sijoituslainat *	631,9	3,4	173,3	682,4	3,6
Takaisinlainat	375,5	2,9	148,0	406,1	4,0
Yhteensä	1 007,4	3,2	321,4	1 088,5	3,7

* Ei sisällä omistusyhteisyriksinä käsitellyille kiinteistösijoituksille myönnettyjä lainoja.

Edellä mainitut sijoitukset yhteensä muodostavat korkosijoitusten luokan. Kaikkiaan näiden sijoitusten osuus sijoituskannasta oli 42,2 (43,4) prosenttia ja tuotto 3,6 (1,2) prosenttia.

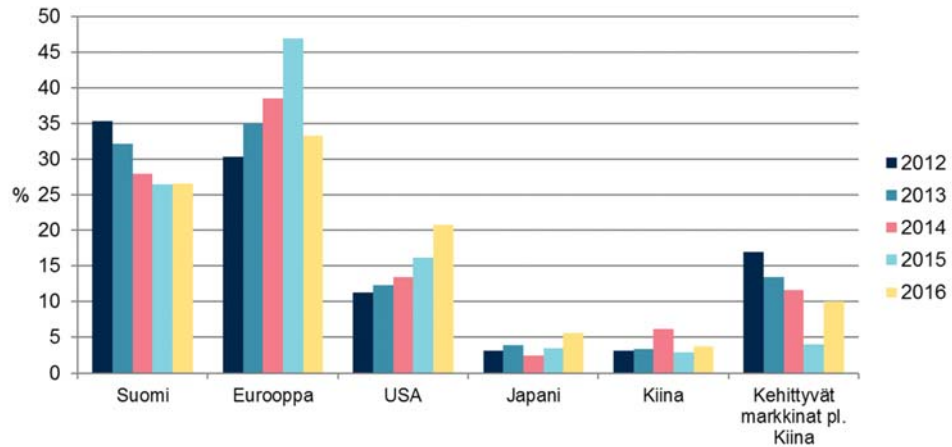
Noteerattujen ja noteeraamattomien osakesijoitusten sekä pääomasijoitusten osuus sijoituksista oli 41,2 (40,2) prosenttia. Niiden arvo nousi vuonna 2016 15 321,8 (14 398,6) miljoonaan euroon. Kotimaisten osakesijoitusten osuus tästä oli noin 27,2 (27,8) prosenttia eli noin 4 169,9 (4 006,9) miljoonaa euroa. Noteeratuista osakesijoituksista kotimaisten osuus oli 26,5 (26,5) prosenttia. Osakesijoitusten käyvin arvoon laskettu tuotto oli 6,5 (11,6) prosenttia.

Joukkovelkakirjasijoitusten luottoriskijakauma

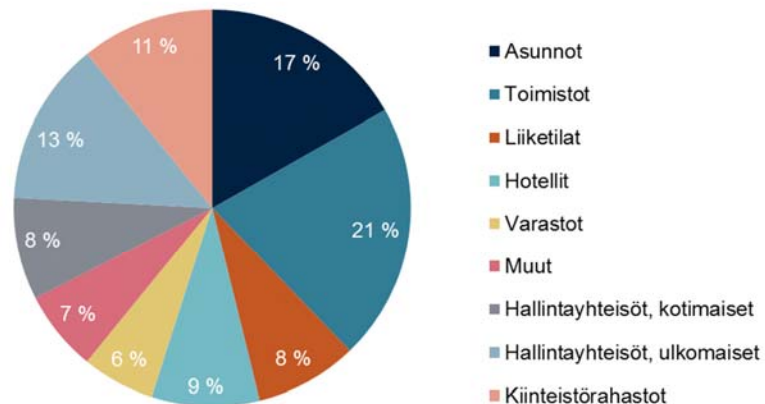
Noteerattujen osakkeiden maantieteellinen jakauma

Osake-, valuutta- ja korkojohdannaisia käytetään sekä suojaustarkoituksiin että sijoitus-salkun riskitason muuttamiseen. Johdannaisten käytön seurauksena osakesijoitusten riskin mukainen määrä oli 15 326,8 miljoonaa euroa eli 41,2 prosenttia sijoituksista. Korkojohdannaisten vaikutus on otettu huomioon edellä ilmoitetussa joukkolainasalkun keskimääräisessä juoksuajassa.

Kiinteistösijoitukset olivat vuoden 2016 lopussa 4 199,6 (3 935,5) miljoonaa euroa. Muutos edelliseen vuoteen oli 6,7 prosenttia. Kiinteistösijoitusten osuus sijoituksista oli 11,3 (11,0) prosenttia, josta kiinteistösijoitusrahastoja oli 1,2 prosenttiyksikköä. Suoraan omistettuja kiinteistösijoituksia oli 3 744,0 (3 427,8) miljoonaa euroa. Ilmarisen kotimais-ten kiinteistöjen vuokrausaste laski hieman ja oli vuoden lopussa 87,4 (90,1) prosenttia.

Kiinteistösijoitusten rakenne 31.12.2016

Yhtiön kiinteistösijoitusten kokonaistuotto oli 6,4 (7,8) prosenttia. Suorien kiinteistösijoitusten tuotto oli 6,7 (7,0) prosenttia. Kiinteistösijoitusrahastojen tuotto oli 3,6 (13,0) prosenttia. Suorien ulkomaisten kiinteistösijoitusten määrä kasvoi 559,4 miljoonaa euroon.

Sijoitusvarallisuuden markkina-arvosta oli vuoden lopussa noin 5,3 (5,4) prosenttia hyödykesijoituksia, sijoituksia absoluuttisen tuoton rahastoihin sekä muita sijoituksia. Tästä absoluuttisen tuoton rahastojen osuus oli 2,9 prosenttiyksikköä eli 1 063,0 miljoonaa euroa. Absoluuttisen tuoton rahastot tuottivat keskimäärin 5,6 prosenttia sitoutuneelle pääomalle.

Ilmarisen vastuullisen sijoittamisen periaatteiden mukaisesti sijoituskohteen kanssa käynnistetään vaikuttamisprosessi, mikäli sen toiminta ei vastaa Ilmarisen sijoituskohteilleen asettamia kriteerejä eli yritys rikkoo vakavasti YK:n Global Compactin periaatteita ihmisoikeuksista sekä ympäristötuhojen ja korruption välttämisestä. Lisäksi sellaisen sijoituskohteen hankkimisesta pitäydytään, joiden toiminta ei täytä asetettuja kriteerejä: Ilmarinen ei sijoita tupakkatuotteiden ja kiistanalaisten aseiden valmistajiin eikä sellaisiin yhtiöihin, joiden liiketoiminnasta vähintään 30 % liittyy kivihilleen. Vuoden 2016 aikana Ilmarisella oli 2 omaa vaikuttamisprosessia sekä 8 vaikuttamisprosessia pohjoismaisen vaikuttamisyhteistyön kautta. Lisäksi Ilmarisella oli 3 palveluntarjoajan kautta toteutettua vaikuttamisprosessia.

Näiden kansainvälisten normien rikkomuksiin liittyvien vaikuttamisprosessien lisäksi keskustelimme yhtiökokouksien yhteydessä 14 yhtiön kanssa erityisistä teemoista liittyen esityslistakohtiin ja omistajaohjauksen periaatteisiimme. Lisäksi lähestyimme 6 suomalaisyhtiötä ilmastoraportoinnin edistämiseksi ja allekirjoitimme vastaavia kirjeitä myös kansainvälisille yhtiöille yhdessä muiden sijoittajien kanssa.

9 KEHITYS, IT JA TIETOTURVA

Strategian toteuttamiseksi Ilmarisessa oli kertomusvuoden aikana käynnissä laajoja tietojärjestelmien uudistamiskokonaisuuksia. Eläkekäsittelyn tietojärjestelmien uudistus saatettiin loppuun ja viimeinen käyttöönotto tehtiin syyskuussa. Vuoden 2017 eläkeuudistuksen tietojärjestelmämuutokset tehtiin suunnitellusti, mutta tiukassa aikataulussa, sekä uudistettuun käsittelyjärjestelmään että eläkealan yhteisiin tietojärjestelmiin. Digitaalisten asiakaspalvelujen kehittämistä jatkettiin laajentamalla palvelutoiminnallisuuksia ja parantamalla käyttäjäkokemusta. Tilitoimistojen ja kuukausittain ilmoittavien ja maksavien asiakkaiden palveluita parannettiin, ja laajennettiin yritysten työkyvyn ja tuottavuuden parantamisen palvelukokonaisuutta.

Kehitystoiminta organisoitiin toimintavuoden aikana yhteen yksikköön, ja kehitystoiminnassa aloitettiin ketterien kehitysmenetelmien hyödyntäminen. EU:n tietosuoja-asetuksen vuonna 2018 tapahtuvaan voimaantuloon valmistauduttiin organisoimalla tietoturvan kokonaisuus omaksi toiminnokseen. Myös yhtiön sopimustenhallinta uudistettiin sekä järjestelmätuen että prosessien osalta.

Liiketoiminnan jatkuvat it-palvelut toimivat muiden jatkuvien palveluiden kanssa samoin ohjaus- ja palveluperiaattein. Vakuutus- ja eläkeprosessien perusjärjestelmien ylläpito- ja kehitystyö kilpailutettiin. Uudella sopimuksella saavutettiin kustannushyötyjä ja samalla siirryttiin vaiheittain kaukoulkoistuksen hyödyntämiseen. Toimistojärjestelmissä siirryttiin laajamittaisesti pilvipalvelujen hyödyntämiseen. Tietotekniikan tuotantotoiminta sujui tavoitteiden mukaisesti sekä asiakkaiden palvelun, että yhtiön oman toiminnan kannalta.

10 RISKIENHALLINTA

Ilmarisen riskienhallinnan tavoitteena on estää yhtiön toimintaa uhkaavien riskien toteutuminen, minimoida toteutuneiden riskien aiheuttamat taloudelliset ja muut vahingot sekä turvata toiminnan jatkuvuus. Tavoitteena on lisäksi, että yhtiö voi hyödyntää hallitun riskinoton tarjoamat mahdollisuudet liiketoiminnassa, erityisesti sijoitustoiminnassa. Olennaisinta on Ilmarisen lakisääteisen toiminnan sekä vakuutettujen, eläkkeensaajien ja vakuutuksenottajien oikeuksien turvaaminen kaikissa tilanteissa.

Ilmarisella on yhtiön koko toiminnan kattava, hallituksen riskienhallintapolitiikkaan perustuva riskienhallintasuunnitelma. Riskienhallinnan yhtiötasoisista seuranta, arviointia ja kehittämistä varten on organisaatioyksiköiden edustajista muodostuva riskienhallinta-toimikunta. Toimikunta valmistelee määräajoin johtoryhmän hyväksyttäväksi yhtiön riskiarvion sekä päivittää vuosittain riskienhallintasuunnitelman. Riskiarviot käsitellään hallituksen tarkastus- ja riskienhallintavaliokunnassa sekä hallituksessa.

Yhtiön riskienhallintatoiminto mukaan lukien sijoitustoiminnan riskien valvonta ja hallitusraportointi sisältyvät yhtiön aktuaaritoimesta ja riskienhallinnasta vastaavan johtajan vastuualueeseen. Näin varmistetaan sijoitustoiminnan raportoinnin ja riskienvalvonnan riippumattomuus riskiä ottavasta toiminnosta.

Sijoitustoiminnan riskinottoa ohjaavat hallituksen vahvistama sijoitusstrategia ja sitä toteuttava sijoitussuunnitelma sekä sijoitusvaltuudet ja muut hallituksen määrittelemät periaatteet. Riskitason ja perusallokaation muutostarpeita seuraa tasehallintaryhmä, joka koostuu sijoitustoiminnan, aktuaari- ja riskienhallintatoiminnon sekä taloustoiminnon edustajista. Seuranta ja arviointia varten riskienhallintatoiminto tuottaa myös muun muassa skenaario- ja stressitestejä. Sijoitustoiminnassa riskienseuranta ja -hallinta ovat jatkuvaa.

Vuonna 2016 yhtiötasoisien riskienhallinnan kehittämisessä jatkettiin operatiivisten riskien raportointiin liittyvää kehitystyötä uuden raportointijärjestelmän hankinnan tarjouspyyntövaiheella. Jatkuvuudenhallinnassa toteutettiin yhtiön kaikkien toimintojen osalta liiketoiminnan vaikutusanalyysi häiriötilanteiden paremman johtamisen mahdollistamiseksi. Lisäksi yhtiössä laadittiin ensimmäistä kertaa vuoden 2017 alusta voimaan tulevan sääntelyn tarkoittama riski- ja vakavaraisuusarvio. Tässä yhtiön hallitus ja toimiva johto arvioivat osana strategista päätöksentekoa oleellisten riskien vaikutusta yhtiön tavoitteisiin ja toimintaan sekä niitä toimenpiteitä, jotka ovat aiheellisia näiden riskien hallitsemiseksi.

Riskienhallintaa selostetaan tarkemmin tilinpäätöksen liitetiedoissa.

11 HENKILÖSTÖ

Ilmarinen konsernissa oli vuonna 2016 töissä keskimäärin 584 henkilöä, kun vastaava määrä vuotta aikaisemmin oli 593. Emoyhtiö Ilmarisessa työssä olevia oli henkilötyövuosina mitattuna kertomusvuoden aikana keskimäärin 538 (535). Tässä luvussa on mukana kesätyöntekijät ja 64 (65) osa-aikaista työntekijää, joiden työpanos on keskimääriä laskettaessa oikaistu kokoaikaisten henkilöiden työaikaa vastaavaksi. Perhevapailta ja muilla palkattomilla vapailla oli vuoden aikana 55 (44) henkilöä. Vuoden lopussa työsuhteessa emoyhtiö Ilmariseen oli 592 (573) henkilöä, joista vakituudessa työsuhteessa oli 540 (542).

Ilmarisen strategian yksi keskeinen teema on energisoiva työyhteisö, jota olemme 2016 edistäneet monin tavoin. Vuoden alussa koko Ilmarisen henkilöstö oli siirtynyt uudistettuihin toimitiloihin ja kertyneet kokemukset ovat olleet myönteisiä. Kyselyiden mukaan

eniten kiitosta saavat vuorovaikutuksen mutkattomuus ja parantunut tiedonkulku. Kaiken kaikkiaan tyytyväisyys toimitiloihin on hiukan noussut, vaikka kyse oli suuresta muutoksesta.

Ilmarisen henkilöstön terveysprosentti jatkoi nousuaan vielä edellisvuoden korkealta tasoltakin 51 % (47 %). Toisin sanoen 325 henkilöä ei ollut päivääkään sairauden takia poissa. Henkilökohtaista hyvinvointia ja hyvää virettä Ilmarinen on tukenut monin tavoin. Esimerkiksi määräaikaisen ”liikuttajan” palkkaus tuo liikkumisen keskelle työpäivää ja auttaa myös yksittäisiä työntekijöitä löytämään itselle sopivan tavan liikkua.

Henkilöstösuunnittelun tavoite on varmistaa, että yhtiöllä on oikeat osaajat oikeissa paikoissa oikeaan aikaan ja oikealla kustannuksella. Määrittelimme strategiset osaamiset, jotka ovat tavoitteidemme saavuttamisen edellytys. Resurssien määrälle asetimme tavoitteen, joka kattaa niin oman henkilöstön kuin ostetunkin työn kustannukset. Strategiakaudella kokonaiskustannuksen on laskettava yhdellä prosentilla vuodessa.

Ilmapiiritutkimuksen kokonaistulos asteikolla 1–5 säilyi samana (3,75) kuin edellisenä vuonna, vaikka jaksoon liittyi paljon muutoksia. Tulosta nosti muun muassa henkilöstön sitoutuneisuus, joka on edelleen varsin vahvaa (4). Esimiestyön arvioinnissa mitattiin sitä, miten hyvin henkilöstö kokee esimiesten toimineen Ilmarisen johtamisen periaatteiden mukaisesti. Henkilöstökyselyn tulosten perusteella esimiesten alaisiltaan saama arvio pysyi korkealla tasolla ja oli 3,89. Erityisen hyvää palautetta esimiehet saivat yhteisen onnistumisen tukemisesta ja oikeudenmukaisuudesta, joissa molemmissa arviot olivat yli 4. Johtamisen periaatteiden lisäksi seuraamme työyhteisöperiaatteiden toteutumista arjessa. Tulosten mukaan yhdessä sovitut periaatteet toteutuvat hyvin – asteikolla 1–5 keskimäärin 4. Erityisen korkealle vastaajat arvioivat työyhteisön hyvän hengen, asiakaslähtöisyyden ja arvojen ja pelisääntöjen kunnioittamisen (kaikissa arviot olivat yli 4). Vastausprosentti oli ennätysmäisen korkea eli 83.

12 LIIKEKULUT

Ilmarisen kustannustehokkuus parantui edellisvuoteen verrattuna. Toiminnan jatkuva tehostaminen on yksi Ilmarisen strategisista tavoitteista. Toiminnan tehokkuus koituu asiakashyvitysten kautta Ilmarisen asiakkaiden hyväksi. Vakuutusmaksun hoitokustannustulolla rahoitettavat kulut alenivat 1,3 prosenttia. Hoitokulusuhde eli edellä mainittujen liikekulujen suhde saatuihin hoitokustannuksiin alentui hieman ja oli 74,9 (75,5) prosenttia.

Ilmarisen kokonaisliikekulut olivat yhteensä 147,2 (150,7) miljoonaa euroa eli 2,3 prosenttia pienemmät kuin edellisenä vuonna. Hoitokustannustulos parani 2,0 prosenttia ja oli 36,1 (35,4) miljoonaa euroa.

Lakisääteiset maksut, 10,3 miljoonaa euroa, rahoitetaan erillisellä vakuutusmaksuun sisältyvällä lakisääteisten maksujen osalla. Nämä maksut ovat Eläketurvakeskuksen kustannusosuus, Finanssivalvonnan valvontamaksu ja oikeushallintomaksu.

Sijoitustoiminnan liikekulut olivat 24,5 (25,3) miljoonaa euroa eli 0,07 prosenttia sijoitusten yhteismäärästä. Ne rahoitetaan sijoitustoiminnan tuotoilla. Vakuutusmaksuun sisältyvällä työkyvyttömyysriskin hallintaosalla rahoitettavaan, asiakkaiden kanssa yhteistyössä tehtävään työhyvinvoinnin ja työkyvyn ylläpitotoimintaan käytettiin 4,7 (5,1) miljoonaa euroa.

13 HALLINTO

Ilmarisen hallintoneuvoston puheenjohtajana vuonna 2016 toimi Neste Oyj:n toimitusjohtaja Matti Lievonen. Varapuheenjohtajina toimivat Kone Oyj:n hallituksen puheenjohtaja Antti Herlin ja 8.4.2016 asti Tekniikan Akateemiset TEK:n varapuheenjohtaja Kirsi Kaasinen, joka toimi puheenjohtajan ensisijaisena varahenkilönä. Hallintoneuvostossa on yhteensä 28 jäsentä.

Hallituksen kokoonpano 1.1.–31.12.2016:

- Sture Fjäder, puheenjohtaja, Akava
- Mikko Helander, pääjohtaja, Kesko Oyj
- Jyri Häkämies, toimitusjohtaja, EK
- Hille Korhonen, toimitusjohtaja, Alko Oy
- Minna Korkeaaja, talousjohtaja, Pohjolan Voima Oy
- Olli Lehtilä, toimitusjohtaja, OP Vakuutus Oy
- Hannu Leinonen, toimitusjohtaja, Destia Oy
- Lauri Lyly, puheenjohtaja, SAK
- Heikki Malinen, konsernijohtaja, Posti Group Oyj
- Katarina Murto, edunvalvonnasta vastaava johtaja, STTK
- Kristian Pullola, talousjohtaja, Nokia Oyj
- Pekka Vauramo, toimitusjohtaja, Finnair Oyj

varajäsenet:

- Annukka Lantto, varatoimitusjohtaja, Antell-konserni
- Hannu Rautiainen, johtaja, EK
- Kari Savolainen, toimitusjohtaja, Finavia Oyj
- Petri Vanhala, puheenjohtaja, Paperiliitto ry

Hallituksen jäsenten toimikausi on neljä vuotta 1.1.2014–31.12.2017. Uutena jäsenenä aloitti Pekka Vauramo 1.1.2016 alkaen. Minna Korkeaaja siirtyi varajäsenestä jäseneksi 1.1.2016 alkaen, ja varajäsenenä aloitti Annukka Lantto.

Lauri Lylyn jäsenyys ja varapuheenjohtajuus sekä Heikki Malisen jäsenyys päättyivät 31.12.2016. Hallintoneuvosto valitsi kokouksessaan 25.11.2016 Lauri Lylyn tilalle SAK:n puheenjohtajan Jarkko Elorannan kaudelle 1.1.2017– 31.12.2017.

Hallituksen puheenjohtajisto muodostaa nimitys- ja palkitsemisvaliokunnan. Vuonna 2016 hallituksen puheenjohtajana toimi Mikko Helander. Varapuheenjohtajina toimivat Jyri Häkämies ja Lauri Lyly, joka toimi puheenjohtajan ensisijaisena varamiehenä. Tammiukuussa 2017 hallitus valitsi uudeksi varapuheenjohtajaksi Jarkko Elorannan. Puheenjohtajana jatkaa Helander ja toisena varapuheenjohtajana Häkämies.

Tarkastus- ja riskienhallintavaliokunnan puheenjohtajana toimi Kristian Pullola ja jäseninä toimivat Minna Korkeaaja, Katarina Murto ja Hannu Rautiainen.

Vaalivaliokunnan puheenjohtajana vuonna 2016 toimi Matti Lievonen, varapuheenjohtajana Matti Harjuniemi ja jäseninä Sture Fjäder, Mikko Helander, Antti Herlin ja Katarina Murto.

Hallituksen ja hallituneuvoston jäsenten osallistuminen kokouksiin on ilmoitettu palkka- ja palkkioselvityksessä, joka on luettavissa [www.ilmarinen.fi/hallinto ja organisaatio/palkka- ja palkkioselvitys](http://www.ilmarinen.fi/hallinto_ja_organisaatio/palkka-ja_palkkioselvitys).

Ilmarisen tilintarkastajana on toiminut Ernst & Young Oy, KHT-yhteisö ja sen nimeämänä päävastuullisena tilintarkastajana KHT Harri Pärssinen.

14 KONSERNI

Ilmarisen konserniin kuului vuoden 2016 lopussa 137 (125) tytäryhtiötä ja 44 (38) omistusyhteisyritystä, joista 22 (19) on yhdistelty konserniin olennaisina osakkuusyhtiöinä. Tytäryhtiöt Tietollmarista lukuun ottamatta ovat kiinteistöyhtiöitä. Myös osakkuusyhtiöistä pääosa on kiinteistöyhtiöitä tai kiinteistöhallintayhteisöjä. Tietollmarinen kuuluu Ilmarisen konserniin äänivallan perusteella, sillä Ilmarisen osuus Tietollmarisen osakkeiden tuottamista äänistä on 70 prosenttia, vaikka osuus osakepääomasta on 30 prosenttia. Tiedot kaikista tytäryrityksistä ja omistusyhteisyrityksistä löytyvät tilinpäätöksen liitetiedoista.

Ilmarinen omistaa Keskinäisen Henkivakuutusyhtiö Suomen takuupääoman kokonaisuudessaan. Koska takuusuuksiin ei liity äänioikeutta, yhtiötä ei yhdistellä konserniin osakkuusyrityksenä, vaan käsitellään omistusyhteisyrityksenä. Suomi-yhtiö lopettaa toimintansa vuonna 2017.

15 TILIKAUDEN JÄLKEISET TAPAHTUMAT

Vakavaraisuuslaskenta muuttui vuoden 2017 alusta. Muutos vaikuttaa työeläkeyhtiöiden vakavaraisuusrajojen määräytymiseen mutta ei vaikuta vakavaraisuusasteeseen. Lisäksi vastuovelkaan sisältyvän osaketuottosidonnaisen lisävakuutusvastuun painoarvo nousi 15 prosenttiin. Muutos kannustaa eläkevakuuttajia lisäämään osakesijoitustaan.

16 TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT

Suomen talouden elpyminen näyttää jatkuvan vuoden 2017 aikana. Tämän seurauksena työllisyyden ja työeläkealan maksutulon kasvu voi nopeutua hieman vuoteen 2016 verrattuna.

Sijoitustuottojen osalta toimintaympäristö säilyy epävarmana. Yhdysvaltain presidentinvaalin tulos on lisännyt osakemarkkinoiden optimismia, mutta samalla epävarmuus kansainvälisen politiikan ja kaupan kehityksestä on lisääntynyt. Britannian vuoden 2016 kansanäänestys EU-jäsenyydestä ja sen seurauksena käynnistävät neuvottelut Britannian ja EU-maiden tulevista suhteista ylläpitävät epävarmuutta EU-maiden kehityksestä. Toistaiseksi sijoitusmarkkinat ovat suhtautuneet näihin muutostekijöihin suhteellisen luottavaisesti. Euroopan keskuspankin odotetaan jatkavan elvyttävää rahapolitiikkaansa, mutta Yhdysvaltain keskuspankki voi jatkaa ohjauskorkojen nostoa, mikä saattaa johtaa valuuttakurssimuutoksiin.

Ilmarisen omassa toiminnassa korostuu voimakas panostus kehittämiseen ja toimintojen digitalisointiin. Näiden avulla tähdätään parempiin palveluihin ja kustannustehokkuuteen. Tärkeänä menestystekijänä edellisvuosien tapaan Ilmarisen asiakkuuksien hoidossa on kumppanuus OP Ryhmän kanssa.

TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISPERIAATTEET

Tilinpäätös laaditaan kirjanpito-, osakeyhtiö- ja vakuutusyhtiölain sekä työeläkevakuutusyhtiöistä annetun lain mukaisesti. Lisäksi tilinpäätöksessä noudatetaan eläkelaitoksen vakavaraisuusrajan laskemisesta ja vastuuvelan kattamisesta annettua lakia, sosiaali- ja terveysministeriön asetusta vakuutusyhtiöiden tilinpäätöksestä ja konsernitilinpäätöksestä, kirjanpitoasetusta, sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamia laskuperusteita sekä Finanssivalvonnan antamia määräyksiä ja ohjeita.

1 Konsernitilinpäätös

Konsernitilinpäätökseen yhdistellään emoyhtiön lisäksi kaikki tytäryritykset, joissa emoyhtiöllä on suoraan tai välillisesti yli puolet äänivallasta. Ilmarisen tytäryritykset, tietotekniikkapalveluja Ilmariselle tuottavaa tytäryhtiötä lukuun ottamatta, ovat kiinteistöyhtiöitä.

Konsernitilinpäätös laaditaan emoyhtiön ja tytäryhtiöiden tuloslaskelmien, taseiden ja liitetietojen yhdistelminä, joista eliminoidaan yhtiöiden väliset saamiset ja velat, tuotot ja kulut, voitonjako sekä keskinäinen osakeomistus. Vuoden aikana hankitut tytäryhtiöt yhdistellään hankintahetkestä lähtien ja vuoden aikana myydyt yhtiöt yhdistellään myyntihetkeen saakka. Tuloksesta ja omasta pääomasta erotetaan vähemmistön osuus omaksi eräkseen.

Konsernin keskinäinen osakeomistus eliminoidaan hankintamenomenetelmää käyttäen. Syntynyt konserniaktiiva jaetaan tytäryhtiöiden omaisuuserille ja poistetaan näiden poistosuunnitelman mukaan.

Kiinteistötytäryhtiöosakkeisiin tehdyt arvonalentumiset, arvonalentumisen palautukset ja arvonorotukset on peruutettu konsernitilinpäätöstä laadittaessa. Vastaavat kirjaukset on käypien arvojen puitteissa kohdistettu konsernitaseessa tytäryhtiöiden omistamille kiinteistöille.

Olennot osakkuusyhtiöt eli yritykset, joiden osakkeiden tuottamasta äänimäärästä Ilmarisen konsernin omistus on 20–50 prosenttia, yhdistellään konsernitilinpäätökseen pääomaosuusmenetelmällä. Jos olennainen osakkuusyhtiö on yhteisyritys, yhdistellään tämän yrityksen tuloslaskelma- ja tase-erät sekä liitetiedot omistusosuuden mukaisesti. Kun osakkuusyhtiö laatii tilinpäätöksensä käyvin arvoin, käytetään yhdistelyssä näitä arvoja.

Asunto- ja kiinteistöyhtiöitä ei yhdistellä osakkuusyhtiöksi. Tämän merkitys konsernin tulokseen ja vapaaseen omaan pääomaan on vähäinen.

Konsernituloslaskelmaan sisältyy konsernin osuus osakkuusyhtiöiden tuloksista. Konsernitaseessa osakkuusyhtiöiden hankintameno on lisätty konsernin osuus hankinnan jälkeen kertyneistä tuloksista.

2 Sijoitusten kirjanpitoarvo

Rakennukset ja rakennelmat esitetään taseessa suunnitelmapoistoilla vähennetyn hankintameno määräisinä, tai ne on kirjattu sitä alempaan käypään arvoon. Hankintameno sisällytetään hankinnasta aiheutuneet välittömät menot. Kiinteistöosakkeet sekä maa- ja vesialueet esitetään taseessa hankinnasta aiheutuneiden välittömien menojen tai niitä alemman käyvän arvon määräisinä. Joidenkin kiinteistösijoitusten arvoja on aiempina vuosina korotettu. Suunnitelmapoisto vähennetään myös rakennuksiin kohdistuvista tuloutetuista arvonorotuksista.

Sijoitusomaisuudeksi katsottavat muut osakkeet ja osuudet esitetään taseessa hankinnasta aiheutuneiden välittömien menojen tai niitä alemman käyvän arvon määräisinä.

Rahoitusmarkkinavälineet esitetään hankintamenon tai tätä alemman käyvän arvon määräisinä. Korkotason vaihtelusta aiheutuvia arvonmuutoksia ei kuitenkaan kirjata. Rahoitusmarkkinavälineiden nimellisarvon ja hankintamenon erotus jaksetaan korkotuotoiksi tai niiden vähennykseksi rahoitusmarkkinavälineen juoksuaikana. Vastaerä merkitään hankintamenon lisäykseksi tai vähennykseksi.

Osakkeiden ja osuuksien sekä rahoitusmarkkinavälineiden hankintameno on laskettu lajikohtaisesta keskihinnasta.

Käyttöomaisuudeksi katsottavat osakkeet ja osuudet esitetään taseessa pysyvillä arvonalennuksilla vähennetyn hankintamenon määräisenä. Hankintameno lasketaan fifo-menetelmää käyttäen.

Saamisiksi katsottavat sijoitukset esitetään taseessa nimellisarvon tai tätä alemman käyvän arvon määräisinä.

Sijoituksista aikaisemmin tehdyt arvonalennukset palautetaan tulosvaikutteisesti hankintamenoon käyvän arvon nousua vastaavalta osuudelta.

Tilikauden aikana on käytetty osake-, korko-, luottoriski-, hyödyke-, raaka-aine- ja valuuttajohdannaisia. Vakavaraisuudessa ja katelaskennassa osa valuuttajohdannaisista, jotka olivat tilinpäätöshetkellä tehokkaita suojauksia, on käsitelty riskiä pienentävinä. Kirjanpidossa ei ole sovellettu suojauslaskentaa.

Johdannaissopimukset merkitään taseeseen hankintamenon määräisinä tai sitä alempaan käypään arvoon. Pörssijohdannaisten hankintameno on laskettu lajikohtaisesta keskihinnasta ja otc-johdannaisten hankintameno sopimuskohtaisesti. Jos yksittäiset sopimukset on määritetty teko hetkellä kuuluvaksi samaan johdannaistrategiaan, ne käsitellään sopimuskokonaisuuksina. Suljettujen ja erääntyneiden sekä sellaisten johdannaisten, joiden arvonmuutos on maksettu tai saatu juoksuaikana (esim. futuurit), tulos on kirjattu täysimääräisesti tulosvaikutteisesti.

Johdannaissopimuksista aiheutuvat vastuut ja johdannaiskaupan vakuudeksi annetut sekä taseeseen sisältymättömät vastaanotetut vakuudet on eritelty liitetiedossa. Rahoitusvakuuslain mukaisessa siirrossa käteisenä saatu vakuus on kirjattu velaksi ja vakuudeksi annettu käteinen on kirjattu saamiseksi.

Tiedot tilinpäätöshetkellä lainaksi otetuista arvopapereista ja lainauksen vakuudeksi annetuista panteista on kerrottu tilinpäätöksen liitetiedoissa. Lyhyeksi myydyt arvopaperit on merkitty taseeseen lyhytaikaiseksi velaksi myyntihinnan tai sitä korkeamman tilinpäätöshetken markkinahinnan määräisenä.

3 Muun omaisuuden kuin sijoitusten kirjanpitoarvo

Aineettomat hyödykkeet ja kalusto esitetään taseessa suunnitelmapoistoilla vähennetyn hankintamenon määräisinä. Hankintamenoon sisällytetään hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuneet välittömät menot.

Vakuutusmaksusaamiset ja muut saamiset merkitään taseeseen nimellisarvoon tai tätä alempaan todennäköiseen arvoon.

4 Suunnitelmapoistojen perusteet

Poistojen määrittämiseen on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa. Rakennusten ja rakennelmien suunnitelman mukaiset poistot on laskettu rakennuskohtaisesta hankintamenosta ja tuloutetusta arvonkorotuksesta rakennuksen arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan tasapoistoin. Uusina hankittujen kiinteistöjen poistoajat ovat seuraavat:

Asuin- ja toimistorakennukset	50 vuotta
Hotelli-, myymälä- ja teollisuusrakennukset	40 vuotta
Rakennusten ainesosat	10 vuotta
Muut aktiivat	EVL
Tuloutetut arvonkorotukset	kuten rakennus

Joillekin kiinteistöille on määritetty 20 prosentin jäännösarvo.

Aineettomien hyödykkeiden ja kaluston suunnitelman mukaiset poistot on laskettu hyödykeryhmäkohtaisesta hankintamenosta hyödykeryhmän arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan tasapoistoin.

Poistoajat ovat:

Aineettomat oikeudet	5–10 vuotta
Kuljetusvälineet ja atk-laitteet	5 vuotta
Muu kalusto	10 vuotta

5 Sijoitusten arvonkorotukset

Maa- ja vesialueiden, rakennusten ja arvopapereiden arvoja voidaan korottaa. Sijoitusomaisuudeksi katsottavien hyödykkeiden arvonkorotusten vastaerät kirjataan tuloslaskelmaan ja käyttöomaisuudeksi katsottavien hyödykkeiden arvonkorotusten vastaerät arvonkorotusrahastoon. Jos arvonkorotus osoittautuu aiheettomaksi, tuloutettu arvonkorotus oikaistaan tulosvaikutteisesti ja rahastoituu arvonkorotus peruutetaan taseessa.

Rakennusten tuloutettu arvonkorotus poistetaan suunnitelman mukaan.

6 Sijoitusten käypä arvo ja arvostuserot

Tilinpäätöksen liitetiedoissa kerrotaan tase-eräkohtaisesti sijoitusten jäljellä oleva hankintameno sekä sijoitusten ja johdannaissovimusten kirjanpitoarvo ja käypä arvo. Kahden ensiksi mainitun arvon erotus muodostuu sijoitusten arvonkorotuksista. Kahden viimeksi mainitun arvon erotus osoittaa taseeseen kirjaamattomat arvostuserot.

Kiinteistöjä ja/tai kiinteistöosakkeita omistaviin hallintayhteisöihin tehtyjen sijoitusten arvo määritellään vuosittain hallintayhtiön ilmoittaman tilinpäätöshetken varallisuusarvon perusteella. Tämän arvostuksen puuttuessa käytetään hankintahintaa tai muuta tuoreinta tiedossa olevaa arvostusta. Jos sijoitus sisältää sekä osuuden yhtiöstä, että velkaosuuden, huomioidaan arvostuksen muutos ensisijaisesti yhtiön osuuksien arvossa. Velkaosuus arvostetaan nimellisarvoon, ellei yhtiön taloudellinen tila ole heikentynyt niin, että se on maksukyvyttömyystilassa tai maksukyvyttömyyden uhka on välitön.

Kiinteistösijoitusten käypä arvo on määritetty kohteittain käyttäen ensisijaisesti tuottoarvomenetelmää. Sitä täydentävänä menetelmänä on käytetty kauppa-arvomenetelmää, jonka perustana ovat alueelliset kauppahintatilastot. Arvioinnissa on otettu huomioon mm. kiinteistön käyttötarkoitus, kunto sekä olemassa olevat vuokrasopimukset ja vallitseva markkinavuokrataso. Kiinteistösijoitusten vuosittaiseen käyvän arvon määrittämiseen osallistuvat ulkopuoliset kiinteistöarvioijat ja yhtiön omat asiantuntijat.

Noteerattujen osakkeiden käypänä arvona käytetään vuoden viimeisintä ostokurssia tai sen puuttuessa kaupankäyntikurssia. Kun edellä kuvattua markkina-arvoa ei voida pitää todellisen markkina-arvon kannalta luotettavana, voidaan käyttää kolmen edellisen kaupantekopäivän viimeisten kaupantekokurssien määrillä painotettua keskiarvoa tai muuta todennäköistä luovutusarvoa.

Sijoitusrahasto-osuuksien käypänä arvona on käytetty viimeisintä saatavissa ollutta hallinnointiyhtiön ilmoittamaa rahasto-osuuden arvoa. Pääomarahasto-osuuksien käypänä arvona on käytetty hallinnointiyhtiön ilmoittamaa arviota rahaston käyvästä arvosta tai sen puuttuessa hankintamenoa. Muiden osakkeiden ja osuuksien käypänä arvona pidetään jäljellä olevaa hankintamenoa tai todennäköistä luovutushintaa tai substanssiin pohjautuvaa arvoa.

Rahoitusmarkkinavälineiden käypä arvo perustuu ensisijaisesti markkinahintoihin. Ellei markkinahintaa ole saatavissa tai sijoituksen käypä arvo ei ole luotettavasti määritettävissä, käytetään ulkopuolisten tahojen antamia arvostuksia tai käypä arvo lasketaan käyttäen yleisesti hyväksytyjä markkinahinnan laskentamalleja tai käypänä arvona käytetään hankintahintaa.

Johdannaissopimusten käypänä arvona käytetään pääsääntöisesti markkinahintaa tai vastapuolen arvioimaa todennäköistä luovutushintaa. Tarkempi selvitys johdannaisten käyvän arvon määrittämisestä on esitetty tilinpäätöksen liitetiedoissa kohdassa Taseeseen sisällyttämättömät vastuusitoumukset ja vastuut.

Saamisten käypänä arvona pidetään nimellisarvoa tai tätä alemmaa todennäköistä arvoa.

7 Vakuutustekninen vastuovelka

Vakuutus sopimuksista aiheutuva vastuu kirjataan vastuuelaksi. Sen muodostavat vakuutusmaksuvastuu ja korvausvastuu. Vakuutusmaksuvastuu koskee tulevaisuudessa myönnettävistä eläkkeistä yhtiölle aiheutuvaa vastuuta ja korvausvastuu jo maksettavana olevista eläkkeistä yhtiölle aiheutuvaa vastuuta.

Vastuuelka on laskettu sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamien laskuperusteiden mukaisesti.

Vakuutusmaksuvastuuseen sisältyy osittamaton lisävakuutusvastuu, joka on vakavaraisuuspääomaan luettava erä, sekä ositettu lisävakuutusvastuu, joka sisältää vakuutuksenottajille annettaviin asiakashyvityksiin varatun määrän. Vakuutusmaksuvastuuseen sisältyy myös osaketuottosidonnainen lisävakuutusvastuu, jonka määrä riippuu eläkelaitosten osakesijoitusten keskimääräisestä tuotosta. Osaketuottoihin on sidottu kymmenen prosenttia eläkkeiden korvaus- ja vakuutusmaksuvastuusta.

Korvausvastuuseen sisältyy vakuutusliikkeen tuloksista kertynyt tasoitusmäärä, joka on osa vakavaraisuuspääomaa.

8 Tilikauden voitto

Työeläkevakuutusyhtiössä tilikauden voitto emoyhtiön tuloslaskelmassa määräytyy sosiaali- ja terveysministeriön etukäteen vahvistamien laskuperusteiden mukaisesti. Laskuperusteet määrittelevät tilikauden kirjanpidollisen tuloksen jakautumisen tasoitusmäärän muutokseen, osittamattoman ja ositetun lisävakuutusvastuun muutokseen sekä tuloslaskelman voittoon.

9 Vakavaraisuuspääoma

Lainsäädäntö asettaa työeläkeyhtiölle vakavaraisuusvaatimukset, joiden täyttämistä Finanssivalvonta valvoo. Yhtiö varautuu vakuutus- ja sijoitusriskeihin vakavaraisuuspääomalla. Vakavaraisuuspääomalla tarkoitetaan käypään arvoon arvostettujen varojen ja velkojen erotusta. Vastuuelkaan ei tällöin lueta sijoitustoiminnan kirjanpidollisista tuloksista kertynyttä osittamatonta lisävakuutusvastuuta, eikä vakuutusliikkeen tuloksista kertynyttä tasoitusmäärää. Vakavaraisuuspääoman on täytettävä työeläkevakuutusyhtiöistä annetussa laissa säädetyt vaatimukset.

Vakavaraisuuspääoma esitetään liitetiedoissa.

10 Laskennalliset verovelat ja -saamiset

Tuloslaskelmaan merkitään tilikauden ja aikaisempien tilikausien suoriteperusteiset verot.

Konsernitaseessa verotusperusteiset varaukset ja kertynyt poistoero on merkitty mahdollisen vähemmistöosuuden erottamisen jälkeen omaan pääomaan ja konsernituloslaskelmassa niiden muutos sisältyy tilikauden tulokseen.

Ilmarinen ei merkitse laskennallisia verovelkoja ja -saamisia emoyhtiön taseeseen eikä konsernitaseeseen eikä myöskään vähennä laskennallista verovelkaa vakavaraisuuspääomasta, koska näiden velkojen ja saamisten realisoitumista ei voida pitää lakisääteistä eläkevakuutusta harjoittavan yhtiön ja sen konsernin tilinpäätöksessä todennäköisenä.

11 Ulkomaanrahan määräiset erät

Ulkomaanrahan määräiset liiketapahtumat kirjataan tapahtumapäivän kurssiin. Tilikauden päättyessä avoinna olevat ulkomaanrahan määräiset saamiset ja velat sekä sijoitusten käyvät arvot muutetaan Suomen rahaksi käyttäen Euroopan keskuspankin julkaisemia euron tilinpäätöspäivän viitekursseja. Sekä tilikaudella että tilinpäätöksessä syntyneet kurssivoitot ja -tappiot merkitään tuloslaskelmaan ao. tulojen ja menojen oikaisueriksi tai sijoitustoiminnan tuotoiksi ja kuluiksi, mikäli kurssierot liittyvät rahoitustapahtumiin.

12 Toimintokohtaiset liikemenot ja poistot

Liikekulut sekä kaluston ja pitkävaikutteisten menojen poistot sisällytetään toimintokohtaisesti tuloslaskelman eriin. Korvausten ja työkyvyn ylläpidon hoitamiseen liittyvä kuluosuus sisällytetään maksettuihin korvauksiin ja sijoitusten hoitamiseen liittyvä kuluosuus sijoitustoiminnan kuluihin. Liikekuluina esitetään vakuutusten hankinnan ja hoidon sekä yleishallinnon kulut. Lakisääteiset maksut sisältyvät hallintokuluihin.

Muissa kuluissa esitetään muusta toiminnasta aiheutuneet kulut. Rakennusten suunnitelmapoistot esitetään sijoitustoiminnan kuluina.

13 Henkilökunnan eläkejärjestelyt

Henkilökunnan sekä hallituksen ja hallintoneuvoston luottamustoimessa olevien henkilöiden eläketurva on järjestetty TyEL-vakuutuksella. Sitä on täydennetty vapaaehtoisilla lisävakuutuksilla. Johdon eläkejärjestelyt on selostettu liitetiedossa.

Tilivuoteen kohdistuvat eläkemenot on kirjattu suoriteperusteisesti kuluiksi.

14 Tunnusluvut ja analyysit

Taloudellista kehitystä kuvaavat tunnusluvut ja analyysit on laskettu ja esitetty Finanssivalvonnan liitetietoja koskevien määräysten mukaisesti.

Sijoitustoiminnan ja vakavaraisuuden tunnusluvut ja analyysit esitetään käyvin arvo-in.

Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvo-in suhteessa sitoutuneeseen pääomaan lasketaan erikseen kullekin sijoituslajille sekä sijoitusten yhteismäärälle ottaen huomioon päivittäin tai kuukausittain aikapainotetut kassavirrat. Laskennassa käytetään ns. Modified Dietz -kaavaa, jossa sitoutunut pääoma lasketaan lisäämällä kauden alun markkina-arvoon kauden aikaiset kassavirrat painotettuina sillä suhteellisella osuudella koko kauden pituudesta, joka on jäljellä tapahtumapäivästä tai tapahtumakuukauden puolivälistä kauden loppuun.

EMOYHTIÖN TILINPÄÄTÖS

2016

EMOYHTIÖN TULOSLASKELMA		2016		2015	
VAKUUTUSTEKNINEN LASKELMA					
Vakuutusmaksutulo	<u>1</u>			4 301 841 167,01	4 268 706 200,73
Sijoitustoiminnan tuotot	<u>3</u>			21 393 271 910,38	16 622 260 811,13
Korvauskulut					
Maksetut korvaukset	<u>2</u>		-4 634 462 854,76		-4 479 479 118,14
Korvausvastuun muutos					
Kokonaismuutos		-1 073 108 040,00		-797 732 755,00	
Vastuunsiirrot		-25 125,00		23 660 698,00	
Kannansiirrot		-1 082 367,00	-1 074 215 532,00	-32 677 953,00	-806 750 010,00
Kannansiirrot					
Vakuutusmaksuvastuun muutos					
Kokonaismuutos			244 683 553,00		-1 430 250 782,00
Vastuunsiirrot			-386 625,00		42 374 207,00
Kannansiirrot			2 059 004,00	246 355 932,00	-91 381 464,00
Liikekulut	<u>4</u>			-82 345 731,32	-87 430 447,43
Sijoitustoiminnan kulut	<u>3</u>			-20 133 790 967,85	-14 020 205 758,11
Vakuutustekninen tulos				16 653 923,46	17 843 639,18
MUU KUIN VAKUUTUSTEKNINEN LASKELMA					
Vakuutustekninen tulos				16 653 923,46	17 843 639,18
Muut tuotot				120 902,48	296 540,62
Tuloverot varsinaisesta toiminnasta				-12 020 628,46	-11 170 934,36
Voitto (tappio) varsinaisesta toiminnasta				4 754 197,48	6 969 245,44
Tilinpäätössiirrot					
Poistoeron muutos				-274 644,32	-1 667 152,70
Tilikauden voitto (tappio)				4 479 553,16	5 302 092,74

EMOYHTIÖN TASE 31.12.		2016		2015	
VASTAAVAA					
Aineettomat hyödykkeet	13				
Aineettomat oikeudet		36 482 825,65		23 283 082,08	
Ennakkomaksut		4 891 044,34	41 373 869,99	18 472 220,57	41 755 302,65
Sijoitukset	6				
Kiinteistösijoitukset	8				
Kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet		1 357 979 899,38		1 209 085 833,46	
Lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä		853 555 325,44		840 166 050,09	
Lainasaamiset omistusyhteisyrityksiltä		533 262 734,61	2 744 797 959,43	532 093 816,71	2 581 345 700,26
Sijoitukset saman konsernin yrityksissä ja omistusyhteisyrityksissä					
Osakkeet ja osuudet saman konsernin yrityksissä	9	153 000,00		153 000,00	
Osakkeet ja osuudet omistusyhteisyrityksissä	9	91 055 116,06		94 548 304,04	
Lainasaamiset omistusyhteisyrityksiltä		141 396 329,33	232 604 445,39	152 373 937,33	247 075 241,37
Muut sijoitukset					
Osakkeet ja osuudet	10	15 605 151 250,68		14 198 543 877,80	
Rahoitusmarkkinavälineet		11 596 291 070,36		12 931 961 736,85	
Kiinnelainasaamiset		467 413 203,42		399 730 598,56	
Muut lainasaamiset	12	390 609 076,30		528 982 072,70	
Talletukset		0,00	28 059 464 600,76	100 068 444,44	28 159 286 730,35
Saamiset					
Ensivakuutustoiminnasta					
Vakuutuksenottajilta			878 307 361,32		812 853 209,27
Muut saamiset			4 214 021 649,89	5 092 329 011,21	3 146 799 222,19
Muu omaisuus					
Aineelliset hyödykkeet	13				
Koneet ja kalusto		2 055 925,15		2 030 306,94	
Muut aineelliset hyödykkeet		1 700 224,26	3 756 149,41	1 700 224,26	3 730 531,20
Rahat ja pankkisaamiset			1 043 718 765,31	1 047 474 914,72	595 221 659,26
Siirtosaamiset					
Korot ja vuokrat			150 537 381,18		172 061 380,87
Muut siirtosaamiset			80 482 845,10	231 020 226,28	64 289 932,72
Vastaavaa yhteensä			37 449 065 027,78		35 824 418 910,14

EMOYHTIÖN TASE 31.12.		2016		2015	
VASTATTAVAA					
Oma pääoma	15				
Pohjarahasto		22 994 653,31		22 994 653,31	
Muut rahastot					
Yhtiöjärjestyksen mukaiset rahastot		76 506 266,71		71 248 889,97	
Tilikauden voitto (tappio)		4 479 553,16	103 980 473,18	5 302 092,74	99 545 636,02
Tilinpäätössiirtojen kertymä					
Poistoero		5 123 563,71	5 123 563,71	4 848 919,39	4 848 919,39
Vakuutustekninen vastuvelka	16				
Vakuutusmaksuvastuu		16 371 776 053,00		16 616 459 606,00	
Korvausvastuu		15 086 887 182,00	31 458 663 235,00	14 013 779 142,00	30 630 238 748,00
Velat					
Ensivakuutustoiminnasta		743 353 190,93		737 700 695,63	
Muut velat		4 713 084 563,89	5 456 437 754,82	3 829 018 979,87	4 566 719 675,50
Siirtovelat			424 860 001,07		523 065 931,23
Vastattavaa yhteensä			37 449 065 027,78		35 824 418 910,14

EMOYHTIÖN RAHOITUSLASKELMA	2016	2015	
Liiketoiminnan rahavirta			
Voitto (tappio) varsinaisesta toiminnasta	4 754 197,48	6 969 245,44	
Oikaisut			
Vakuutusteknisen vastuuvelan muutos	828 424 487,00	2 227 983 537,00	
Sijoitusten arvonalentumiset ja arvonorotukset	644 772 113,70	585 678 938,92	
Suunnitelman mukaiset poistot	14 658 823,26	14 707 905,69	
Muut oikaisut	-999 371 069,89	-2 539 172 281,92	
Rahavirta ennen käyttö pääoman muutosta	493 238 551,55	296 167 345,13	
Käyttöpääoman muutos:			
Lyhytaikaisten korottomien liikesaamisten lisäys (-) / vähennys (+)	-1 127 345 492,44	-347 169 340,26	
Lyhytaikaisten korottomien velkojen lisäys (+) / vähennys (-)	791 512 149,16	837 849 453,92	
Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja	157 405 208,27	786 847 458,79	
Maksetut välittömät verot	-12 020 628,46	-11 170 934,36	
Liiketoiminnan rahavirta	145 384 579,81	775 676 524,43	
Investointien rahavirta			
Investoinnit sijoituksiin (pl. rahavarat)	-24 638 711 910,80	-25 747 404 787,65	
Luovutustulot sijoituksista (pl. rahavarat)	24 947 587 978,92	25 050 515 336,52	
Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden sekä muun omaisuuden investoinnit ja luovutustulot (netto)	-5 718 825,88	-8 367 624,72	
Investointien rahavirta	303 157 242,24	-705 257 075,85	
Rahoituksen rahavirta			
Muu voitonjako	-44 716,00	-15 875,00	
Rahoituksen rahavirta	-44 716,00	-15 875,00	
Rahavarojen muutos	448 497 106,05	70 403 573,58	
Rahavarat tilikauden alussa	595 221 659,26	524 818 085,68	
Rahavarat tilikauden lopussa	1 043 718 765,31	595 221 659,26	

1. EMOYHTIÖN VAKUUTUSMAKSUTULO		2016		2015	
Ensivakuutus					
TyEL:n mukainen eläkevakuutus					
Työnantajan osuus	2 990 396 575,10			2 973 050 828,83	
Työntekijän osuus	1 015 676 544,00	4 006 073 119,10		997 381 620,00	3 970 432 448,83
TEL:n mukainen lisäeläkevakuutus		1 800 408,66			2 210 735,64
YEL:n mukainen vakuutus		334 488 236,76	4 342 361 764,52		339 716 843,18
Valtion eläkerahastoon suoritettava siirtymämaksu			-39 830 529,51		-43 016 807,92
Jälleenvakuutus			1 639,00		1 793,00
Vakuutusmaksutulo ennen jälleenvakuuttajien osuutta			4 302 532 874,01		4 269 345 012,73
Jälleenvakuuttajien osuus			-691 707,00		-638 812,00
Vakuutusmaksutulo			4 301 841 167,01		4 268 706 200,73
Vakuutusmaksutulosta vähennetyt erät					
Luottotappiot vakuutusmaksusaamisista					
TyEL	-9 191 168,17			-11 333 789,77	
YEL	-2 034 627,06		-11 225 795,23	-2 211 281,96	-13 545 071,73

2. EMOYHTIÖN MAKSETUT KORVAUKSET		2016		2015	
Ensivakuutus					
Maksettu eläkkeensaajille					
TyEL:n mukainen perusvakuutus	4 209 481 914,78			4 071 110 625,77	
TEL:n mukainen lisäeläkevakuutus	57 508 388,68			60 037 326,62	
YEL:n vähimmäisturvan mukainen vakuutus	377 900 795,50			364 114 911,17	
YEL:n mukainen lisäeläkevakuutus	1 617 427,43	4 646 508 526,39		1 669 766,59	4 496 932 630,15
Maksettu / saatu kustannustenjakokorvauksia					
TyEL-eläkkeet	176 633 500,81			198 343 866,50	
YEL-eläkkeet	2 669 190,38			4 695 125,24	
Osuus työttömyysvakuutusrahaston (TVR) vakuutusmaksusta ja palkattomien aikojen perusteella karttuneiden eläkeosien kustannustenjaosta	-187 230 599,83			-229 085 674,35	
YEL:n valtion osuus	-43 134 180,77			-28 124 157,84	
VEKL:n valtion korvaus	-676 069,07	-51 738 158,48	4 594 770 367,91	-572 572,09	-54 743 412,54
Korvaustoiminnon hoitokulut			35 642 584,98		32 787 881,35
Työkyvyttömyysriskin hallinnasta aiheutuneet kulut			4 729 202,87		5 131 548,18
Maksetut korvaukset ennen jälleenvakuuttajien osuutta			4 635 142 155,76		4 480 108 647,14
Jälleenvakuuttajien osuus			-679 301,00		-629 529,00
Maksetut korvaukset yhteensä			4 634 462 854,76		4 479 479 118,14

3. EMOYHTIÖN SIIJOITUSTOIMINNAN NETTOTUOTON ERITTELY	2016		2015	
Sijoitustoiminnan tuotot				
Tuotot sijoituksista saman konsernin yrityksiin				
Osinkotuotot	0,00	0,00	812 423,49	812 423,49
Tuotot sijoituksista omistusyhteisyhtiöihin				
Osinkotuotot	2 063 428,49		376 412,18	
Korkotuotot	5 130 370,57	7 193 799,06	6 022 120,28	6 398 532,46
Tuotot kiinteistösijoituksista				
Osinkotuotot				
Muilta kuin saman konsernin yrityksiltä	246 145,17		610 242,19	
Korkotuotot				
Saman konsernin yrityksiltä	15 329 857,20		14 069 935,45	
Muilta kuin saman konsernin yrityksiltä	34 066 002,69	49 395 859,89	16 653 761,25	30 723 696,70
Muut tuotot				
Saman konsernin yrityksiltä	1 076 960,10		912 463,50	
Muilta kuin saman konsernin yrityksiltä	170 885 549,56	171 962 509,66	199 233 019,61	200 145 483,11
Tuotot muista sijoituksista				
Osinkotuotot				
Muilta kuin saman konsernin yrityksiltä	385 231 473,66		307 965 831,57	
Korkotuotot				
Saman konsernin yrityksiltä	144 549,91		223 958,42	
Muilta kuin saman konsernin yrityksiltä	438 900 056,08	439 044 605,99	348 216 816,16	348 440 774,58
Muut tuotot				
Muilta kuin saman konsernin yrityksiltä	2 440 955 196,96	3 265 231 276,61	2 102 644 989,43	2 759 051 595,58
Yhteensä				
Arvon alentumisten palautukset				
Myyntivoitot				
Yhteensä				
Sijoitustoiminnan kulut				
Kulut kiinteistösijoituksista				
Kulut muista sijoituksista				
Korkokulut ja muut vieraan pääoman kulut				
Saman konsernin yrityksille	-325 548,82		-372 189,18	
Muille kuin saman konsernin yrityksille	-143 932 927,39	-144 258 476,21	-65 902 280,80	-66 274 469,98
Yhteensä				
Arvon alentumiset ja poistot				
Arvon alentumiset	-830 779 099,63		-749 326 690,07	
Rakennusten suunnitelmapoistot	-8 584 182,93	-839 363 282,56	-10 537 079,05	-759 863 769,12
Myyntitappiot				
Yhteensä				
Sijoitustoiminnan nettotuotto ennen arvонkorotuksia ja niiden oikaisua				
Sijoitustoiminnan nettotuotto tuloslaskelmassa				

4. EMOYHTIÖN LIIKEKULUERITTELYT	2016		2015	
Kokonaisliikekulut toiminnoittain				
Maksetut korvaukset				
Korvaustoiminnon hoitokulut	35 642 584,98		32 787 881,35	
Työkyvyttömyysriskin hallinnasta aiheutuneet kulut	4 729 202,87	40 371 787,85	5 131 548,18	37 919 429,53
Liikekulut				
Vakuutusten hankintamenot				
Ensivakuutuksen palkkiot	1 498 335,25		1 373 587,99	
Muut vakuutusten hankintamenot	11 640 531,58	13 138 866,83	11 271 357,69	12 644 945,68
Vakuutusten hoitokulut		42 409 775,95		43 908 584,00
Hallintokulut				
Lakisääteiset maksut				
ETK:n kustannusosuus	8 790 220,78		9 583 127,55	
Oikeushallintomaksu	898 950,40		951 362,62	
Finanssivalvonnan valvontamaksu	650 369,14	10 339 540,32	577 027,40	11 111 517,57
Muut hallintokulut		16 457 548,22	19 765 400,18	30 876 917,75
Liikekulut yhteensä		82 345 731,32		87 430 447,43
Sijoitustoiminnan hoitokulut				
Kulut kiinteistöinvestoinneista	2 679 896,26		3 972 323,74	
Kulut muista sijoituksista	21 815 183,76	24 495 080,02	21 337 045,54	25 309 369,28
Kokonaisliikekulut yhteensä		147 212 599,19		150 659 246,24

5. EMOYHTIÖN HENKILÖSTÖÄ JA TOIMIELINTEN JÄSENIÄ KOSKEVAT LIITETIEDOT	2016	2015
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	41 955 525,95	39 212 995,75
Eläkekulut	7 939 518,62	7 571 623,85
Muut henkilösivukulut	2 586 441,48	2 134 417,42
Varausten muutos	-2 694 904,50	3 477 688,54
Yhteensä	49 786 581,55	52 396 725,56
Johdolle maksetut palkat ja palkkiot luontoisetuineen		
Toimitusjohtaja	812 302,79	1 050 069,41
Toimitusjohtajan sijainen	303 625,55	267 028,72
Hallituksen jäsenet ja varajäsenet	426 368,49	382 541,94
Hallintoneuvoston jäsenet ja varajäsenet	89 525,88	98 397,96
Yhteensä	1 631 822,71	1 798 038,03
Johdon eläkesitoumukset		
Toimitusjohtaja ja hänen sijaisensa on vakuutettu lakisääteisen työeläkevakuutuksen lisäksi vapaaehtoisella sijoitussidonnaisella lisäeläkevakuutuksella, joka on maksuperusteinen.		
Toimitusjohtajan ja hänen sijaisensa eläkeikä on 63 vuotta.		
Maksuperusteisen lisäeläkevakuutuksen kustannukset ovat 20% vuosiansioista.		
Maksuperusteisen lisäeläkkeen vakuutusmaksu oli yhteensä 223 185,67 euroa vuodelta 2016.		
Hallituksen ja hallintoneuvoston jäsenten palkkioista on maksettu lakisääteinen työeläkevakuutusmaksu.		
Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä tilikauden aikana	538	535
Tilintarkastajan palkkiot		
Tilintarkastus	159 697,41	219 134,45
Veroneuvonta	27 567,47	33 156,71
Muut palvelut	62 784,80	450,00

6. EMOYHTIÖN SIIJOITUKSET 31.12.		2016			2015		
SIJOITUSTEN KÄYPÄ ARVO JA ARVOSTUSERO	Jäljellä oleva hankintameno	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo	Jäljellä oleva hankintameno	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo	
Kiinteistösijoitukset							
Kiinteistöt	323 535 527,08	323 535 527,08	595 089 687,02	309 358 097,94	309 358 097,94	544 177 571,26	
Kiinteistöosakkeet saman konsernin yrityksissä	558 222 134,94	562 426 833,10	1 242 125 702,15	547 448 649,46	551 653 347,62	1 134 959 704,74	
Kiinteistöosakkeet omistusyhteisyhteisöissä	469 476 556,14	469 476 556,14	505 636 148,66	344 491 209,81	344 491 209,81	356 539 078,24	
Muut kiinteistöosakkeet	2 540 983,06	2 540 983,06	2 737 124,45	3 583 178,09	3 583 178,09	4 028 604,30	
Lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä	853 555 325,44	853 555 325,44	853 555 325,44	840 166 050,09	840 166 050,09	840 166 050,09	
Lainasaamiset omistusyhteisyhteisöiltä	533 262 734,61	533 262 734,61	539 063 567,22	532 093 816,71	532 093 816,71	535 925 542,54	
Sijoitukset saman konsernin yrityksissä							
Osakkeet ja osuudet	153 000,00	153 000,00	153 000,00	153 000,00	153 000,00	153 000,00	
Sijoitukset omistusyhteisyhteisöissä							
Osakkeet ja osuudet	91 055 116,06	91 055 116,06	119 131 011,47	94 548 304,04	94 548 304,04	107 176 651,95	
Lainasaamiset	141 396 329,33	141 396 329,33	141 396 329,33	152 373 937,33	152 373 937,33	152 373 937,33	
Muut sijoitukset							
Osakkeet ja osuudet	15 605 151 250,68	15 605 151 250,68	19 107 104 234,53	14 198 543 877,80	14 198 543 877,80	17 374 955 296,10	
Rahoitusmarkkinavälineet	11 596 291 070,36	11 596 291 070,36	11 863 748 050,81	12 931 961 736,85	12 931 961 736,85	13 092 031 815,33	
Kiinnelainasaamiset	467 413 203,42	467 413 203,42	467 413 203,42	399 730 598,56	399 730 598,56	399 730 598,56	
Muut lainasaamiset	390 609 076,30	390 609 076,30	390 609 076,30	528 982 072,70	528 982 072,70	528 982 072,70	
Talletukset	0,00	0,00	0,00	100 068 444,44	100 068 444,44	100 068 444,44	
	31 032 662 307,42	31 036 867 005,58	35 827 762 460,80	30 983 502 973,82	30 987 707 671,98	35 171 268 367,58	
Rahoitusmarkkinavälineiden jäljellä oleva hankintameno sisältää:							
Korkotuotoksi (+) tai niiden vähennykseksi (-) jaksotettua nimellisarvon ja hankintamenoerotusta			-39 413 129,91			-33 634 796,33	
Kirjanpitoarvo sisältää							
Tuloutettuja arvonkorotuksia			4 204 698,16			4 204 698,16	
Arvostusero (käyvän arvon ja kirjanpitoarvon erotus)			4 790 895 455,22			4 183 560 695,60	

7. EMOYHTIÖN SIIJOITUKSET 31.12.		2016		2015	
JOHDANNAISTEN KÄYPÄ ARVO JA ARVOSTUSERO	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo	
Ei-suojaavien johdannaisten käypä arvo ja arvostusero					
Muut saamiset					
Johdannaisten hintaero	156 325 274,17	0,00	183 996 174,95	0,00	
Ennakkomaksut optiosopimuksista	1 216 341 810,57	1 824 961 404,59	1 212 981 068,00	1 900 431 244,59	
Muut velat					
Johdannaisten hintaero	-194 415 837,85	0,00	-261 187 843,72	0,00	
Ennakkomaksut optiosopimuksista	-666 886 485,32	-476 435 098,59	-536 605 003,48	-424 471 777,68	
Muut siirtosaamiset ja -velat					
Futuuri-, termiini- ja tuotonvaihtosopimukset	-279 861 930,13	55 967 073,06	-389 456 495,81	13 701 794,17	
	231 502 831,44	1 404 493 379,06	209 727 899,94	1 489 661 261,08	
Arvostusero yhteensä		1 172 990 547,62		1 279 933 361,14	
LYHYEKSIMYYNTIEN KÄYPÄ ARVO JA ARVOSTUSERO					
	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo	
Lyhyeksimyntien käypä arvo ja arvostusero					
Muut velat					
Velat myydyistä osakelainoista	-150 301 824,99	-149 951 874,35	-178 738 687,40	-173 797 805,05	
Arvostusero yhteensä		349 950,64		4 940 882,35	

8. EMOYHTIÖN KIINTEISTÖSJOITUKSET 31.12.**2016**

	Kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet	Lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä	Lainasaamiset omistusyhteys- yrityksiltä
Kiinteistösijoitusten muutokset:			
Hankintameno 1.1.	1 438 564 384,95	840 166 050,09	533 108 535,50
Lisäykset	179 513 790,57	53 001 189,15	140 276 633,54
Vähennykset	-20 133 636,07	-33 211 913,80	-134 413 680,35
Siirrot erien välillä	6 400 000,00	-6 400 000,00	0,00
Hankintameno 31.12.	1 604 344 539,45	853 555 325,44	538 971 488,69
Kertyneet poistot 1.1.	-113 081 697,01		
Tilikauden poistot	-8 584 182,93		
Kertyneet poistot 31.12.	-121 665 879,94		
Arvonalentumiset 1.1.	-124 806 250,80		-1 014 718,79
Vähennysten ja siirtojen arvonalentumiset	6 408 650,72		0,00
Tilikauden arvonalentumiset	-22 276 860,52		-4 984 197,30
Arvonalentumisten palautukset	7 566 304,15		290 162,01
Arvonalentumiset 31.12.	-133 108 156,45		-5 708 754,08
Arvonkorotukset 1.1.	8 409 396,32		
Arvonkorotukset 31.12.	8 409 396,32		
Kirjanpitoarvo 31.12.	1 357 979 899,38	853 555 325,44	533 262 734,61

Omassa käytössä olevat kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet

Jäljellä oleva hankintameno	18 298 528,54
Kirjanpitoarvo	18 298 528,54
Käypä arvo	34 845 663,92

**9. SIIJOITUKSET SAMAN KONSERNIN YRITYKSISSÄ
JA OMISTUSYHTEYSYRITYKSISSÄ 31.12.**

2016

Muutokset otsikon mukaisissa taseryhmissä:

	Osakkeet ja osuudet saman konsernin yrityksissä	Osakkeet ja osuudet omistusyhteys- yrityksissä
Hankintameno 1.1.	153 000,00	102 186 928,07
Lisäykset	0,00	11 370,55
Hankintameno 31.12.	153 000,00	102 198 298,62
Arvon alentumiset 1.1.		-7 638 624,03
Tilikauden arvonalentumiset		-3 504 558,53
Arvon alentumiset 31.12.		-11 143 182,56
Kirjanpitoarvo 31.12.	153 000,00	91 055 116,06

10. EMOYHTIÖN OMISTUKSET MUISSA YRITYKSISSÄ 31.12.2016

1/2

Osakkeet ja osuudet saman konsernin yrityksissä	Kotipaikka	Osuus osakkeista / äänistä, %
Kiinteistöosakkeet		
Asunto- ja kiinteistöyhtiöt (136 kpl) lueteltu konsernin liitetiedoissa		
Muut		
Tietollmarinen Oy	Helsinki	30,00 / 70,00
Osakkeet ja osuudet omistusyhteisyhteisöissä		
Kiinteistöosakkeet		
Antilooppi GP Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
Antilooppi Ky	Helsinki	50,00 / 0,00
Antilooppi Management Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
Asunto Oy Eerikinkatu 43	Helsinki	24,32 / 24,32
Asunto Oy Espoon Jousi	Espoo	33,70 / 33,70
Asunto Oy Espoon Kaari	Espoo	32,76 / 32,76
Asunto Oy Ruoholahdenkatu 24	Helsinki	20,41 / 20,41
Asunto Oy Vantaan Kilterinmetsä	Vantaa	33,54 / 33,54
BOC Frankfurt Management S.a.r.l.	Munsbach	49,00 / 49,00
Col REO Victoria Office A S.a.r.l.	Luxenburg	49,00 / 49,00
HL Covent Garden	Bryssel	95,02 / 47,60
ILMA Sarl	Senningerberg	49,50 / 49,50
Kauppa keskus REDI GP Oy	Helsinki	30,18 / 30,18
Kiinteistö Oy Espoon Anna Sahlsténin katu 11B	Espoo	33,33 / 33,33
Kiinteistö Oy Espoon Runoratsunkatu 9	Espoo	33,33 / 33,33
Kiinteistö Oy Kemin Portti	Kemi	23,87 / 23,87
Kiinteistö Oy Kluuvin Pysäköinti	Helsinki	38,61 / 38,61
Kiinteistö Oy Uusi Espoon Perkkäantalo	Espoo	33,33 / 33,33
KSK Redi Ky	Espoo	30,00 / 0,00
Lappeenranta Villimiehen Vitonen Oy	Lappeenranta	50,00 / 50,00
Mercada Oy	Helsinki	33,33 / 33,33
Porin Puuvilla Oy	Pori	50,00 / 50,00
PH Buildings	Amsterdam	99,99 / 50,00
PP Property Management Oy	Pori	49,00 / 49,00
Redi Parkki GP Oy	Helsinki	30,18 / 30,18
Runoratsun Pysäköinti Oy	Espoo	33,33 / 33,33
Russia Invest B.V.	Amsterdam	27,23 / 27,23
Sipoonranta Oy	Sipoo	24,99 / 24,99
Taivas Tysons Corner Inc.	Delaware	50,00 / 50,00
Tamina Homes Inc.	Delaware	99,99 / 40,00
Technopolis Holding 2 AS	Oslo	49,00 / 49,00
World Trade Center Helsinki Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
Muut		
Kesk. Henkivakuutusyhtiö Suomen takuusuuksia	Helsinki	100,00 / 0,00
Kruunuvuoren Satama Oy	Helsinki	33,00 / 33,00
Navidom Oy	Espoo	25,00 / 25,00
SSC Ahti Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
SSC Esko Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
SSC Futlaiva Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
SSC Kiisla Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
SSC Maslaiva Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
SSC Neslaiva Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
SSC Suula Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
SSC Ukko Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
The Forest Company Limited	St. Peter Port	21,25 / 21,25

10. EMOYHTIÖN OMISTUKSET MUISSA YRITYKSISSÄ 31.12.2016

2/2

Muut sijoitukset, osakkeet ja osuudet	Kpl	Osuus osakkeista / äänistä, %	Kirjanpitoarvo, EUR	Käypä arvo, EUR
Kotimaiset yhtiöt, noteeratut				
Affecto Oyj	1 088 461	4,85	3 069 460,02	3 069 460,02
Ahlstrom Oyj	382 674	0,82	5 724 803,04	5 724 803,04
Alma Media Oyj	2 177 095	2,64	10 950 787,85	10 950 787,85
Amer Sports Oyj	2 740 000	2,31	45 168 441,44	69 376 800,00
Apetit Oyj	53 800	0,85	623 279,32	697 786,00
Asiakastieto Group Oyj	175 000	1,16	2 532 250,00	3 370 500,00
Aspo Oyj	1 000 676	3,23	6 816 154,60	8 185 529,68
Atria Oyj	90 000	0,32 / 0,08	1 029 600,00	1 029 600,00
Basware Oyj	1 610 278	11,18	33 029 674,11	58 050 521,90
Bittium Oyj	1 296 529	3,63	4 105 784,74	7 351 319,43
CapMan Oyj	10 898 500	7,60	13 514 140,00	13 514 140,00
Cargotec Oyj	861 953	1,33 / 0,57	18 962 472,04	36 917 446,99
Caverion Oyj	5 013 946	3,99	28 635 687,66	39 760 591,78
Citycon Oyj	63 470 695	7,13	122 502 914,67	147 886 719,35
Componenta Oyj	13 952 281	7,92	2 497 458,30	2 497 458,30
Comptel Oyj	2 236 368	2,05	2 663 475,90	5 300 192,16
Consti Yhtiöt Oyj	311 000	3,96	3 020 523,75	4 599 690,00
Cramo Oyj	1 145 603	2,56	18 925 976,31	27 311 175,52
Detection Technology Oyj	554 000	4,13	2 842 020,00	7 744 920,00
Digia Oyj	3 043 270	14,58	4 629 246,58	9 495 002,40
DNA OYJ	6 370 335	4,81	40 342 820,29	64 658 900,25
Efore Oyj	1 578 048	2,83	860 036,16	860 036,16
Elisa Oyj	1 929 586	1,15	42 090 399,98	59 411 952,94
Evli Pankki Oyj	150 592	0,65 / 0,02	1 002 942,72	1 002 942,72
Exel Composites Oyj	342 733	2,88	1 630 423,72	1 723 946,99
F- Secure Oyj	1 502 835	0,95	3 351 486,90	5 184 780,75
Faron Pharmaceuticals Oyj	636 721	2,42	1 421 593,08	1 933 559,06
Finnair Oyj	2 701 390	2,11	10 886 601,70	10 886 601,70
Fiskars Oyj Abp	1 202 500	1,47	15 082 907,74	21 164 000,00
Fortum Oyj	7 976 986	0,90	116 463 995,60	116 463 995,60
Herantis Pharma Oyj	200 000	4,86	580 000,00	580 000,00
HKScan Oyj	218 298	0,4 / 0,14	696 370,62	696 370,62
Huhtamäki Oyj	1 895 318	1,76	36 338 792,72	66 961 584,94
Ilkka-Yhtymä Oyj	606 397	2,37	1 665 749,47	1 665 749,47
Incap Oyj	332 308	7,61	1 246 153,84	1 801 109,36
Innofactor Oyj	1 550 000	4,71	1 286 927,50	1 767 000,00
Kemira Oyj	4 800 451	3,09	53 424 812,40	58 037 452,59
Kesko Oyj	1 990 632	1,99 / 1,45	65 880 212,27	92 889 393,12
KONE Oyj	4 300 860	0,82 / 0,36	101 903 113,98	182 786 550,00
Konecranes Oyj	326 603	0,52	7 844 678,88	11 022 851,25
Lassila & Tikanoja Oyj	934 836	2,40	10 207 723,61	17 948 851,20
Lemminkäinen Oyj	319 527	1,38	6 476 812,29	6 476 812,29
Marimekko Oyj	215 419	2,66	2 042 172,12	2 042 172,12
Martela Oyj	335 400	8,07 / 2,14	3 496 978,34	4 306 536,00
Metso Oyj	2 232 126	1,48	54 282 401,44	60 490 614,60
Metsä Board Oyj	16 327 817	4,59 / 8,05	65 282 297,49	110 739 690,04
Munksjö Oyj	4 101 899	8,03	33 130 142,20	64 440 833,29
Neste Oyj	4 820 849	1,88	84 051 221,76	175 960 988,50
Nixu Oyj	184 704	2,90	812 697,60	1 108 224,00
Nokia Oyj	29 820 440	0,51	136 040 847,28	136 040 847,28
Nokian Renkaat Oyj	2 815 947	2,07	85 621 277,42	99 712 683,27
Olvi Oyj	849 218	4,09 / 0,93	14 147 131,23	23 667 705,66
Oriola-KD Oyj	7 601 950	4,19 / 6,16	15 670 224,83	32 240 050,44
Orion Oyj	1 974 695	1,40 / 4,49	20 209 203,17	83 397 647,05
Outokumpu Oyj	8 060 673	1,94	42 202 858,40	68 193 293,58
Outotec Oyj	11 234 530	6,14	55 970 428,46	55 970 428,46
Pihlajalinna Oyj	490 000	2,38	5 600 000,00	9 035 600,00
PKC Group Oyj	2 931 165	12,15	33 358 154,42	46 341 718,65
Ponsse Oyj	392 666	1,40	3 288 005,71	9 416 130,68
Pöyry Oyj	3 011 308	5,04	9 949 361,63	9 949 361,63
QT Group Oyj	3 043 270	14,62	4 986 969,83	17 072 744,70
Raisio Oyj	5 337 869	3,23 / 0,68	15 996 220,27	19 056 192,33
Ramirent Oyj	3 445 154	3,17	23 774 102,68	25 425 236,52
Rapala VMC Oyj	408 899	1,05	1 684 663,88	1 684 663,88
Sampo Oyj	3 760 000	0,67	117 207 088,68	160 514 400,00
Sanoma Oyj	3 572 220	2,19	29 506 537,20	29 506 537,20
Scanfil Oyj	1 080 000	1,70	2 381 212,32	3 769 200,00
Sii Solutions Oyj	213 000	3,08	497 000,00	1 746 600,00
SRV Yhtiöt Oyj	308 003	0,51	1 666 296,23	1 666 296,23
SSH Communications Security Oyj	665 300	1,93	1 290 682,00	1 290 682,00
Stockmann Oyj	1 720 160	2,39 / 0,99	12 126 156,90	12 126 156,90
Stora Enso Oyj	17 273 929	2,19 / 2,05	152 052 256,52	177 131 422,47
Suominen Oyj	3 251 811	6,29	10 678 978,93	13 462 497,54
Technopolis Oyj	16 634 470	10,48	50 138 142,87	52 065 891,10
Teleste Oyj	1 084 475	5,71	9 500 001,00	9 500 001,00
Tieto Oyj	1 419 183	1,91	27 662 271,38	36 756 839,70
Tikkurila Oyj	2 458 938	5,57	37 702 008,68	46 301 802,54
Tokmanni Group Oyj	1 275 000	2,17	8 976 839,52	10 850 250,00
Tulikivi Oyj	3 720 562	6,21 / 2,88	762 715,21	762 715,21
UPM-Kymmene Oyj	7 314 789	1,37	87 360 285,54	171 092 914,71
Uponor Oyj	1 996 527	2,73	24 616 261,56	32 962 660,77
Vaisala Oyj	735 000	4,03 / 0,89	17 944 983,01	24 997 350,00
Valmet Oyj	3 388 055	2,26	22 591 537,73	47 263 367,25
Verkkokauppa.com Oyj	2 542 784	5,64	10 760 580,39	18 587 751,04
Vincit Group Oyj	350 000	3,18	1 470 000,00	2 086 000,00
Wärtsilä Oyj Abp	2 195 104	1,11	58 783 997,10	93 818 744,96
YIT Oyj	887 573	0,45	6 736 679,07	6 736 679,07
Muut	1 279 643		126 026,09	126 026,09
Yhteensä			2 256 064 604	3 200 175 034
Kotimaiset yhtiöt, noteeraamattomat				
Cinia Group Oyj	144 928	11,24	5 000 016	5 000 016
Enfo Oyj	12 322	1,86	859 818	1 096 658
Fingrid Oyj	661	19,88 / 17,15	135 726 628	221 953 473
Fira Oy	607 304	10,00	3 702 125	3 702 125
GreenStream Network Oy	1 450 000	17,18	849 110	849 110
H2H Performance Oy B	37 127	1,16	1 499 994	1 499 994
Keliber Oy	70 929	9,40	1 804 078	2 837 160
Lounea Oy	1 093	1,16	596 249	596 249
M-Brain Oy	3 597	12,76	4 878 735	4 878 735

10. EMOYHTIÖN OMIKUKSET MUISSA YRITYKSISSÄ 31.12.2016

2/2

MultiTaction Oy	502 789	12,25	2 799 428	2 799 428
Mustavaaran Kaivos Oy	333 703	12,81	500 555	500 555
Osuuskunta KPY	761 900	13,73	12 115 578	15 999 900
PHP Holding Oy	3 568	1,76 / 0,25	3 696 242	3 696 242
Pohjolan Voima Oy	595 291	1,87	61 434 036	61 434 036
Porasto Oy	2 080	12,82	556 312	556 312
PRT-Forest Oy	6 000	10,02	3 616 336	3 616 336
Tornator Oyj	844 000	16,88	44 404 781	101 448 800
Visedo Oy	364 884	5,70	2 511 922	2 511 922
VVO-yhtymä Oyj	1338076	18,08	37 180 203	313 016 119
Muut	32231857		1 953 740	1 953 740
Yhteensä			325 685 886	749 946 910

	Kotipaikka	Kpl	Osuus osakkeista / äänistä, %	Kirjanpitoarvo, EUR	Käypä arvo, EUR
Ulkomaiset yhtiöt, noteeratut					
3M Company	Yhdysvallat	110 000	0,02	17488714,03	18646048,76
AB Electrolux	Ruotsi	350 000	0,11 / 0,09	7 834 557,28	8 302 538,60
AB Volvo	Ruotsi	1 000 000	0,05 / 0,02	9 998 110,39	11 148 913,90
ABB Ltd	Sveitsi	120 000	0,01	1 974 059,69	2 415 702,70
ABB Ltd	Sveitsi	217 700	0,01	4 354 405,44	4 354 405,44
AcadeMedia AB	Ruotsi	676 000	0,72	3 151 958,70	3 538 340,75
ACS Actividades de Construccion y Servicios, S.A.	Espanja	40 000	0,01	1 007 504,99	1 200 400,00
Actelion Ltd	Sveitsi	32 000	0,03	6 181 176,06	6 570 444,18
Activision Blizzard Inc	Yhdysvallat	275 000	0,04	9 420 595,77	9 420 595,77
Adecco Group AG	Sveitsi	55 000	0,03	3 101 800,32	3 413 492,88
Adidas AG	Saksa	112 706	0,05	12 465 309,59	16 872 088,20
Adobe Systems Inc.	Yhdysvallat	90 000	0,02	7 532 655,40	8 789 963,00
AECOM	Yhdysvallat	525 000	0,34	15 224 502,31	18 109 287,54
Ahlsell AB	Ruotsi	1 600 000	0,37	7 462 989,25	8 709 761,84
AIA Group Ltd	Hong Kong	2 600 000	0,02	13 914 202,88	13 914 202,88
Air Liquide S.A.	Ranska	141 000	0,04	14 323 460,95	14 889 600,00
Akzo Nobel N.V.	Alankomaat	172 431	0,07	9 504 417,98	10 235 504,16
Alibaba Group Holding Ltd	Caymansaaret	115 000	0,00	8 731 558,84	9 577 696,61
Allergan Inc.	Irlanti	30 500	0,01	6 081 771,18	6 081 771,18
Allianz SE	Saksa	79 000	0,02	9 453 973,16	12 384 040,00
Alphabet Inc.	Yhdysvallat	35 000	0,01 / 0,00	24 706 912,61	26 317 901,53
Alps Electric Co Ltd	Japani	450 000	0,23	8 235 805,40	10 294 570,50
Amazon.com Inc.	Yhdysvallat	13 000	0,00	7 916 698,21	9 249 843,47
Amgen, Inc.	Yhdysvallat	95 000	0,01	13 178 872,97	13 178 872,97
Anthem Inc	Yhdysvallat	77 000	0,03	10 199 908,31	10 502 855,52
Aperam S.A.	Luxemburg	100 000	0,13	3 220 194,05	4 342 500,00
Applied Materials Inc	Yhdysvallat	300 000	0,03	8 008 697,25	9 184 138,13
Arcus ASA	Norja	1 000 000	1,47	4 767 712,61	4 886 477,44
Asahi Group Holdings Ltd	Japani	400 000	0,08	11 803 954,11	11 961 102,11
ASICS Corporation	Japani	380 000	0,19	7 181 199,35	7 181 199,35
Assa Abloy AB	Ruotsi	740 000	0,07 / 0,05	10 827 459,56	13 130 594,09
Associated British Foods Plc	Iso-Britannia	160 000	0,02	5 107 262,72	5 116 681,07
Atea ASA	Norja	260 162	0,25	2 055 989,21	2 261 954,59
Atlas Copco AB	Ruotsi	350 000	0,03 / 0,04	10 200 471,08	10 200 471,08
Atrium Ljungberg AB	Ruotsi	1 405 000	1,05 / 0,83	13 270 696,34	20 959 172,99
Attendo AB	Ruotsi	4 050 000	2,53	31 759 913,81	33 175 870,19
Autoliv Inc.	Yhdysvallat	50 000	0,06	4 816 257,04	5 422 664,22
AXA S.A.	Ranska	2 353 000	0,10	51 017 350,74	56 424 940,00
Balfour Beatty Plc	Iso-Britannia	500 000	0,07	1 564 507,46	1 564 507,46
Banco Santander S.A.	Espanja	400 000	0,00	1 980 800,00	1 980 800,00
Bank of America Corporation	Yhdysvallat	800 000	0,01	14 214 131,50	16 802 959,87
Bank of China Ltd	Kiina	17 500 000	0,01 / 0,01	7 363 824,30	7 363 824,30
Bank of Nova Scotia/The	Kanada	150 000	0,01	6 307 075,02	7 903 862,42
Bankia S.A.	Espanja	1 000 000	0,01	971 000,00	971 000,00
Barclays Plc	Iso-Britannia	1 400 000	0,01	3 636 618,47	3 636 618,47
Barco N.V.	Belgia	46 449	0,36	2 623 967,61	3 717 777,96
Bauer AG	Saksa	111 028	0,65	1 261 278,08	1 261 278,08
Bayer AG	Saksa	110 000	0,01	10 306 706,91	10 870 200,00
Bayerische Motoren Werke AG	Saksa	30 000	0,00	2 443 107,65	2 659 500,00
Best Buy Co., Inc.	Yhdysvallat	190 000	0,06	6 476 236,35	7 691 205,77
BHP Billiton Plc	Iso-Britannia	280 000	0,01 / 0,01	3 693 015,69	4 267 794,16
Billfinger SE	Saksa	310 412	0,67	11 300 548,86	11 300 548,86
BlackRock, Inc.	Yhdysvallat	94 000	0,06 / 0,06	29 884 718,03	33 954 501,47
BNP Paribas S.A.	Ranska	440 000	0,04	20 374 890,44	26 567 200,00
Boliden AB	Ruotsi	494 884	0,18	8 382 634,98	12 376 633,09
Bouygues S.A.	Ranska	200 000	0,06	5 552 377,37	6 809 000,00
BP Plc	Iso-Britannia	6 910 938	0,04	35 506 197,41	41 125 965,46
Brenntag AG	Saksa	88 000	0,06	4 143 600,76	4 646 400,00
Bridgestone Corporation	Japani	200 000	0,02	6 350 636,58	6 829 821,72
Bristol-Myers Squibb Company	Yhdysvallat	195 000	0,01	10 015 826,82	10 810 928,75
British Land Company Plc/The	Iso-Britannia	1 250 000	0,12	7 708 493,30	9 183 232,50
Broadcom Ltd	Singapore	55 000	0,01	8 406 971,15	9 224 931,22
BT Group Plc	Iso-Britannia	3 750 000	0,04	12 772 105,78	16 065 546,96
Bunzl Plc	Iso-Britannia	628 380	0,19	15 441 980,89	15 441 980,89
Buzzi Unicem S.p.A.	Italia	335 000	0,16 / 0,20	7 540 850,00	7 540 850,00
Cap Gemini S.A.	Ranska	110 000	0,06	8 788 584,35	8 816 500,00
Capio AB	Ruotsi	810 000	0,57	4 061 659,25	4 061 659,25
Capita Plc	Iso-Britannia	700 000	0,10	4 333 200,96	4 333 200,96
Carrefour SA	Ranska	1 597 568	0,21	36 441 372,79	36 568 331,52
Casino Guichard-Perrachon SA	Ranska	220 000	0,20	10 029 800,00	10 029 800,00
Castellum AB	Ruotsi	375 000	0,14	3 331 526,27	4 883 538,34
China Construction Bank Corporation	Kiina	12 000 000	0,00	8 286 284,20	8 748 516,84
China Mobile Ltd	Hong Kong	1 000 000	0,00	10 048 806,74	10 048 806,74
Cisco Systems, Inc.	Yhdysvallat	250 000	0,00	7 171 995,07	7 171 995,07
Cobham Plc	Iso-Britannia	1 500 000	0,09	2 817 311,41	2 867 971,69
Coca-Cola Company/The	Yhdysvallat	410 000	0,01	15 703 414,47	16 126 173,99
Cognizant Technology Solutions Corporation	Yhdysvallat	100 000	0,02	5 315 434,97	5 315 434,97
Coloplast A/S	Tanska	85 000	0,04 / 0,02	5 232 794,94	5 445 698,38
Comcast Corporation	Yhdysvallat	150 000	0,01 / 0,00	8 165 343,64	9 838 724,98
Commerzbank AG	Saksa	896 061	0,07	6 500 922,56	6 500 922,56
Compagnie de Saint-Gobain S.A.	Ranska	50 000	0,01	1 944 727,00	2 210 000,00
ConocoPhillips Company	Yhdysvallat	242 500	0,02	10 748 198,42	11 534 911,30
Consolidated Edison, Inc.	Yhdysvallat	150 000	0,05	10 285 630,66	10 484 773,74
Continental AG	Saksa	35 000	0,02	6 443 500,00	6 443 500,00
Coor Service Management Holding AB	Ruotsi	3 178 506	3,32	12 708 090,28	16 886 592,99
Covestro AG	Saksa	152 000	0,08	5 182 071,95	9 943 840,00
CRH Plc	Irlanti	235 000	0,03	7 699 775,00	7 699 775,00
CSL Ltd	Australia	70 300	0,02	4 634 109,96	4 835 171,96
CVS Health Corporation	Yhdysvallat	60 000	0,01	4 379 828,08	4 493 311,83

10. EMOYHTIÖN OMIKSET MUILLA YRITYKSISSÄ 31.12.2016

2/2

Danske Bank A/S	Tanska	1 290 000	0,13	31 870 186,62	37 236 898,74
Delphi Automotive Plc	Jersey	170 000	0,06	10 861 872,69	10 861 872,69
Delta Air Lines, Inc.	Yhdysvallat	300 000	0,04	12 936 697,45	13 999 620,53
Denso Corporation	Japani	150 000	0,02	6 060 777,96	6 060 777,96
Deutsche Boerse AG	Saksa	101 048	0,05 / 0,05	6 477 057,69	7 856 482,00
Deutsche Euroshop AG	Saksa	175 000	0,32	5 796 023,02	6 784 750,00
Deutsche Post AG	Saksa	525 000	0,04	16 036 264,30	16 361 625,00
Deutsche Telekom AG	Saksa	250 000	0,01	3 083 384,22	4 072 500,00
Deutsche Wohnen AG	Saksa	848 868	0,25	13 999 837,99	25 470 284,34
Deutz AG	Saksa	306 178	0,25	1 169 166,00	1 643 869,68
DnB ASA	Norja	400 000	0,02	4 890 778,42	5 634 856,87
Dometic Group AB	Ruotsi	1 201 024	0,41	6 490 416,77	8 404 967,75
DONG Energy A/S	Tanska	182 500	0,04	6 057 150,29	6 566 602,55
Draegerwerk AG & Co KGaA	Saksa	52 955	0,52 / 0,00	3 520 513,45	4 209 922,50
DSV A/S	Tanska	487 664	0,26	17 097 058,52	20 603 580,97
Dustin Group AB	Ruotsi	1 325 000	1,74	7 773 775,80	8 842 580,48
E.ON SE	Saksa	550 000	0,03	3 691 050,00	3 691 050,00
Ecolab Inc.	Yhdysvallat	95 000	0,03	9 511 151,90	10 564 367,71
Electronic Arts Inc.	Yhdysvallat	100 000	0,03	7 137 553,04	7 471 776,87
Elekta AB	Ruotsi	790 000	0,21 / 0,15	5 124 501,43	6 665 689,61
Eli Lilly & Company	Yhdysvallat	160 000	0,01	9 978 118,89	11 167 061,95
Eitel AB	Ruotsi	1 065 445	1,70	6 943 098,80	6 943 098,80
Enbridge Inc	Kanada	250 000	0,03	9 953 834,23	9 953 834,23
Endesa S.A.	Espanja	300 000	0,03	5 651 254,18	6 037 500,00
Engie S.A.	Ranska	200 000	0,01	2 424 000,00	2 424 000,00
ENI S.p.A.	Italia	661 025	0,02	10 212 836,25	10 212 836,25
Enterprise Products Partners L.P.	Yhdysvallat	300 000	0,01	7 692 818,52	7 692 818,52
Entra ASA	Norja	1 800 000	0,98	16 253 060,44	16 937 587,36
Equity Residential	Yhdysvallat	850 000	0,23	37 156 758,53	51 898 301,87
Essilor International S.A.	Ranska	138 000	0,06	14 071 658,12	14 772 900,00
Estee Lauder Companies Inc./The	Yhdysvallat	120 000	0,03 / 0,01	8 707 712,74	8 707 712,74
Experian Plc	Jersey	245 734,00	0,03	3 864 224,33	4 508 959,73
Fabege AB	Ruotsi	753 124	0,46	5 264 504,58	11 707 816,17
Facebook Inc.	Yhdysvallat	90 000	0,00	8 819 145,57	9 830 756,10
FANUC Corporation	Japani	105 000	0,05	15 396 882,68	16 856 158,83
FedEx Corporation	Yhdysvallat	90 000	0,03	12 048 148,27	15 899 630,02
Ferrari NV	Alankomaat	130 000	0,07	5 018 383,87	7 182 500,00
Fitbit Inc.	Yhdysvallat	100 000	0,04 / 0,01	693 482,59	693 482,59
ForFarmers NV	Alankomaat	238 000	0,22	1 582 700,00	1 582 700,00
Fortive Corporation	Yhdysvallat	42 500	0,01	931 599,94	2 163 101,22
Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	Saksa	119 400	0,04	8 678 535,14	9 651 102,00
G4S Plc	Iso-Britannia	2 400 000	0,15	6 578 990,40	6 578 990,40
Galp Energia SGPS, S.A	Portugali	500 000	0,06	7 055 287,07	7 090 000,00
Gap Inc/The	Yhdysvallat	300 000	0,08	6 106 436,71	6 386 490,85
GEA Group	Saksa	200 000	0,10	7 659 000,00	7 659 000,00
Gilead Sciences Inc	Yhdysvallat	106 000	0,01	7 202 087,09	7 202 087,09
GlaxoSmithKline Plc	Iso-Britannia	2 082 000	0,04	36 904 332,35	37 947 172,32
Glencore Plc	Jersey	1 400 000	0,01	4 535 144,48	4 535 144,48
GN Store Nord A/S	Tanska	287 000	0,19	4 967 019,95	5 651 673,30
Group Danone S.A.	Ranska	337 000	0,05	20 267 180,00	20 267 180,00
H & M Hennes & Mauritz AB	Ruotsi	420 000	0,03 / 0,01	11 120 551,41	11 176 550,64
Halliburton Co	Yhdysvallat	50 000	0,01	2 565 695,85	2 565 695,85
Hammerson Plc	Iso-Britannia	1 155 000	0,15	6 161 493,00	7 723 113,13
Heijmans N.V.-CVA	Alankomaat	320 417	1,50	1 751 078,91	1 751 078,91
Hella KGaA Hueck & Co	Saksa	175 879	0,16	5 847 465,20	6 299 985,78
Henkel AG & Co. KGaA ordinary	Saksa	250 000	0,06 / 0,10	22 497 044,03	24 797 500,00
Honda Motor Co Ltd	Japani	400 000	0,02	11 047 001,62	11 047 001,62
HSBC Holdings Plc	Iso-Britannia	500 000	0,00	3 482 921,21	3 833 890,07
Hufvudstaden AB	Ruotsi	300 000	0,14 / 0,03	2 040 368,45	4 512 954,72
Höegh LNG Holdings Ltd	Bermuda	141 649	0,18	881 083,74	1 500 469,53
Iberdrola S.A.	Espanja	3 366 666	0,05	19 321 945,61	20 970 962,51
IGM Financial Inc.	Kanada	550 000	0,23	13 599 080,18	14 773 400,06
Illinois Tool Works Inc.	Yhdysvallat	165 000	0,05	14 925 536,48	19 168 864,43
Industria de Diseno Textil SA	Espanja	450 000	0,01	14 577 750,00	14 577 750,00
Infineon Technologies Ag	Saksa	500 000	0,04	6 060 511,66	8 291 500,00
ING Groep N.V.	Alankomaat	2 900 000	0,07	31 685 902,30	38 715 000,00
Innogy SE	Saksa	250 000	0,05	8 256 250,00	8 256 250,00
Intel Corporation	Yhdysvallat	200 000	0,00	6 885 494,73	6 885 494,73
International Business Machines Corporation	Yhdysvallat	110 000	0,01	15 127 790,65	17 321 791,10
Intrum Justitia AB	Ruotsi	170 000	0,23	1 443 032,31	5 475 948,70
Inwido AB	Ruotsi	890 000	1,54	7 817 122,33	8 757 916,78
IPSOS Group S.A.	Ranska	163 256	0,37	3 253 966,90	4 871 559,04
ISS A/S	Tanska	407 000	0,22	11 827 568,35	13 062 278,06
Jenoptik AG	Saksa	454 261	0,79	4 835 268,36	7 443 066,49
Johnson & Johnson Services, Inc.	Yhdysvallat	211 000	0,01	19 187 359,34	23 067 678,59
JP Morgan Chase & Co.	Yhdysvallat	390 000	0,01	25 308 573,09	31 940 707,71
KBC Groep N.V.	Belgia	300 000	0,07	14 072 596,78	17 649 000,00
KDDI Corp	Japani	350 000	0,01	8 392 625,61	8 392 625,61
Kendrion N.V.	Alankomaat	170 252	1,27	3 738 736,78	4 535 513,28
Kering S.A.	Ranska	75 000	0,06	15 048 746,02	15 997 500,00
Keyence Corporation	Japani	30 000	0,05	14 645 399,42	19 475 688,82
Kinder Morgan Inc.	Yhdysvallat	250 000	0,01	4 914 144,77	4 914 144,77
Kleipierre S.A.	Ranska	228 796	0,07	6 192 803,48	8 538 666,72
Koito Manufacturing Co Ltd	Japani	450 000	0,28	18 612 685,34	22 536 466,77
Koninklijke Ahold Delhaize NV	Alankomaat	500 000	0,04	9 759 867,85	9 995 000,00
Koninklijke Bam Groep N.V.	Alankomaat	3 584 136	1,32	12 578 786,26	15 702 099,82
Koninklijke KPN NV	Alankomaat	3 000 000	0,07	8 410 502,17	8 442 000,00
Koninklijke Philips N.V.	Alankomaat	740 000	0,08	20 333 883,40	21 437 800,00
Kraft Heinz Co/The	Yhdysvallat	100 000	0,01	7 738 834,81	8 286 690,07
Kungsleden AB	Ruotsi	1 218 618	0,67	4 957 098,38	7 335 308,56
Kyowa Hakko Kirin Co Ltd	Japani	750 000	0,13	9 821 717,99	9 821 717,99
L Brands Inc.	Yhdysvallat	75 000	0,03	4 684 565,03	4 684 565,03
LafargeHolcim Ltd	Sveitsi	200 000	0,03	9 991 619,33	9 991 619,33
Land Securities Group Plc	Iso-Britannia	1 210 390	0,15	10 718 184,27	15 041 871,57
LEG Immobilien AG	Saksa	200 000	0,32	8 755 854,00	14 736 000,00
Legal & General Group Plc	Iso-Britannia	8 800 000	0,15	24 039 321,89	25 418 019,58
Leroy Seafood Group ASA	Norja	197 662	0,33	8 708 252,20	10 430 970,69
Lindab International AB	Ruotsi	680 000	0,86	4 518 613,93	5 189 426,85
Link REIT	Hong Kong	800 000	0,04	4 927 156,85	4 927 156,85
Lloyds Banking Group Plc	Iso-Britannia	4 000 000	0,01 / 0,01	2 919 012,36	2 919 012,36
L'Oreal S.A.	Ranska	132 000	0,02	21 309 668,43	22 849 200,00
LUXOTTICA GROUP SPA	Italia	60 000	0,01	2 759 254,68	3 066 000,00
LVMH Moët Hennessy Louis Vuitton S.A.	Ranska	30 000	0,01	4 757 946,34	5 434 500,00
Manulife Financial Corp	Kanada	450 000	0,02	6 740 845,16	7 580 349,59
Mattel Inc.	Yhdysvallat	200 000	0,06	4 956 982,66	5 227 208,04

10. EMOYHTIÖN OMISTUKSET MUISSA YRITYKSISSÄ 31.12.2016

2/2

McCormick & Company, Inc.	Yhdysvallat	60 000	0,05 / 0,00	4 913 712,83	5 312 399,20
McDonald's Corporation	Yhdysvallat	100 000	0,01	11 549 188,88	11 549 188,88
Medtronic, Inc.	Irlanti	141 000	0,01	9 530 642,25	9 530 642,25
Michael Kors Holdings Ltd	Brittiläiset Neitsytsaaret	120 000	0,07	4 892 894,41	4 892 894,41
Micron Technology, Inc.	Yhdysvallat	475 000	0,05	7 488 469,15	9 877 620,72
Microsoft Corporation	Yhdysvallat	500 000	0,01	28 320 433,41	29 480 125,23
Mitsubishi UFJ Financial Group, Inc.	Japani	2 356 100	0,02	11 636 697,82	13 750 917,50
Mitsui Chemicals Inc.	Japani	1 100 000	0,11	4 670 988,65	4 670 988,65
Mitzuho Financial Group, Inc.	Japani	7 000 000	0,03	11 057 829,23	11 878 444,08
Modern Times Group MTG AB	Ruotsi	210 000	0,31 / 0,19	5 183 500,73	5 942 214,08
Monsanto Company	Yhdysvallat	50 000	0,01	4 396 131,42	4 993 359,26
Murata Manufacturing Co Ltd	Japani	50 000	0,02	6 337 115,07	6 337 115,07
National Bank of Canada	Kanada	570 000	0,17	16 276 039,94	21 883 211,16
National Grid Plc	Iso-Britannia	1 351 837	0,04	14 954 998,56	14 999 709,76
NCC Group Plc	Iso-Britannia	1 110 000	0,40	2 343 344,86	2 343 344,86
NIKE Inc.	Yhdysvallat	200 000	0,01 / 0,01	9 644 246,28	9 644 246,28
Nippon Telegraph & Telephone Corporation	Japani	200 000	0,01 / 0,00	7 956 239,87	7 956 239,87
Nitto Denko Corporation	Japani	151 000	0,09	9 982 165,73	10 960 348,46
Nobel Energy Inc.	Yhdysvallat	125 000	0,03	4 055 601,55	4 514 514,75
Nobia AB	Ruotsi	100 000	0,06	803 452,29	883 538,34
Nordea Bank AB	Ruotsi	13 970 016	0,34	122 977 556,11	148 408 955,05
Norsk Hydro ASA	Norja	1 750 000	0,08	6 528 489,67	7 954 282,82
Novartis AG registered	Sveitsi	898 000	0,03	59 442 761,68	61 962 752,58
Novo Nordisk A/S	Tanska	1 259 015	0,05 / 0,02	39 980 862,43	43 014 878,13
NTT Docomo Inc	Japani	350 000	0,01	7 547 406,81	7 547 406,81
NVIDIA Corporation	Yhdysvallat	50 000	0,01	2 761 906,87	5 062 612,66
Occidental Petroleum Corporation	Yhdysvallat	168 000	0,02	11 223 560,84	11 352 471,30
Orange S.A.	Ranska	550 000	0,02	7 554 717,62	7 925 500,00
Oriflame Holding AG	Sveitsi	179 080	0,32	2 387 571,04	5 155 404,34
Orkla ASA	Norja	1 100 000	0,11	9 466 999,77	9 466 999,77
Otsuka Holdings Co. Ltd	Japani	310 000	0,06	10 029 662,70	12 776 823,34
Palo Alto Networks Inc.	Yhdysvallat	50 000	0,05	5 931 126,08	5 931 126,08
Panasonic Corp	Japani	1 000 000	0,04	9 623 176,66	9 623 176,66
Pandora A/S	Tanska	78 000	0,07	8 134 727,21	9 673 410,09
PayPal Holdings Inc.	Yhdysvallat	250 000	0,02	8 627 717,65	9 361 066,31
Pearson Plc	Iso-Britannia	350 000	0,04	3 343 923,01	3 343 923,01
PepsiCo, Inc.	Yhdysvallat	155 000	0,01	14 131 070,55	15 391 186,79
Pfizer, Inc.	Yhdysvallat	440 000	0,01	12 961 957,19	13 561 901,15
Procter & Gamble Company	Yhdysvallat	125 000	0,00	9 983 635,33	9 983 635,33
Prudential Plc	Iso-Britannia	2 300 000	0,09	37 901 755,53	43 599 476,75
Ralph Lauren Corporation	Yhdysvallat	50 000	0,06 / 0,02	4 284 223,51	4 284 223,51
Randgold Resources Ltd	Jersey	84 000	0,09	6 283 958,98	6 283 958,98
Randstad Holding N.V.	Alankomaat	52 000	0,03	2 424 732,21	2 678 520,00
Ratos AB	Ruotsi	418 330	0,13 / 0,04	1 887 466,42	1 887 466,42
Reckitt Benckiser Group Plc	Iso-Britannia	250 000	0,04	19 669 146,93	20 062 954,05
Red Hat Inc.	Yhdysvallat	225 000	0,13	14 877 620,72	14 877 620,72
Refresco Gerber NV	Alankomaat	250 000	0,31	3 404 699,41	3 607 500,00
Renault S.A.	Ranska	45 000	0,02	3 382 799,33	3 802 950,00
Repsol S.A.	Espanja	500 000	0,03	6 710 000,00	6 710 000,00
Rexel S.A.	Ranska	65 898	0,02	822 564,82	1 028 667,78
RIB Software AG	Saksa	500 401	1,07	5 117 149,36	6 194 964,38
Rio Tinto Plc	Iso-Britannia	333 075	0,02 / 0,02	9 680 750,66	12 269 832,86
Roche Holding AG	Sveitsi	327 600	0,04 / 0,00	63 185 017,23	70 956 103,92
Rockwell Automation Inc.	Yhdysvallat	180 000	0,14	17 558 823,07	22 955 507,07
Ross Stores, Inc.	Yhdysvallat	200 000	0,05	11 350 767,69	12 446 636,94
Royal Bank of Canada	Kanada	353 000	0,02	18 553 092,36	22 608 619,96
Royal Dutch Shell Plc	Iso-Britannia	506 365	0,01 / 0,01	11 838 753,57	13 157 894,53
Royal Unibrew A/S	Tanska	216 000	0,40	7 908 533,30	7 908 533,30
Saipem S.p.A.	Italia	10 000 000	0,10 / 0,10	5 023 438,20	5 350 000,00
Salesforce.com Inc.	Yhdysvallat	200 000	0,03	12 991 177,31	12 991 177,31
Sandvik AB	Ruotsi	1 428 132	0,11	14 014 074,63	16 878 942,98
Sanofi S.A.	Ranska	314 400	0,02	20 809 272,42	24 155 352,00
Schlumberger Limited	Kolumbia	150 000	0,01	10 630 553,95	11 946 210,04
Schneider Electric SE	Ranska	291 548	0,05	15 822 634,28	19 236 337,04
Scottish & Southern Energy Plc	Iso-Britannia	550 000	0,05	9 976 290,03	9 976 290,03
Securitas AB	Ruotsi	600 000	0,16 / 0,12	8 065 773,14	9 013 347,29
SGS SA- REG	Sveitsi	9 000	0,12	15 777 647,68	17 356 364,65
Shimano Inc.	Japani	40 000	0,04	5 722 507,59	5 931 928,69
Shionogi & Co Ltd	Japani	230 000	0,07	10 114 514,96	10 428 282,01
Shire Plc	Jersey	273 000	0,03	14 933 723,05	14 933 723,05
Siemens AG	Saksa	32 597	0,00	2 916 634,25	3 791 846,03
Sika AG	Sveitsi	1 800	0,04 / 0,04	6 094 539,44	8 199 646,15
Skandinaviska Enskilda Banken AB	Ruotsi	3 300 000	0,15 / 0,15	30 141 076,18	33 112 274,27
SoftBank Group Corp.	Japani	150 000	0,01	6 698 187,75	9 431 523,50
Software AG	Saksa	100 000	0,13	1 866 545,63	3 441 000,00
SONY Corp	Japani	400 000	0,03	10 599 675,85	10 599 675,85
Sotkamo Silver AB	Ruotsi	10 011 952	9,70	4 184 880,44	4 425 282,78
Sotkamo Silver Aug17 warrant	Ruotsi	2 052 988		0,00	279,39
Spectris Plc	Iso-Britannia	100 000	0,08	2 328 774,09	2 701 534,72
SPIE S.A.	Ranska	110 143	0,07	1 784 945,04	2 204 512,15
STADA Arzneimittel AG	Saksa	46 252	0,07	1 403 808,73	2 271 204,46
Standard Life Plc	Iso-Britannia	1 750 000	0,09	7 110 974,48	7 587 189,61
Starbucks Corporation	Yhdysvallat	100 000	0,01	5 267 052,46	5 267 052,46
STMicroelectronics N.V.	Alankomaat	150 000	0,02	922 143,08	1 614 750,00
Suez SA	Ranska	770 000	0,14	10 505 522,88	10 787 700,00
Sumitomo Chemical Co Ltd	Japani	1 050 000	0,06	4 722 447,33	4 722 447,33
Sumitomo Mitsui Financial Group, Inc.	Japani	384 050	0,03	12 181 495,67	13 693 841,17
Suncor Energy Inc	Kanada	500 000	0,03	15 470 820,41	15 470 820,41
Suncorp Group Ltd	Australia	1 050 000	0,08	8 942 666,64	9 711 564,81
Surteco SE	Saksa	120 450	0,78	2 722 063,15	2 839 608,75
Swedbank AB	Ruotsi	900 000	0,08	17 504 591,74	20 821 774,40
Svenska Cellulosa AB SCA	Ruotsi	880 000	0,12 / 0,07	18 906 273,01	23 684 689,87
Svenska Stål AB	Ruotsi	520 115	0,05 / 0,10	1 511 947,61	1 793 575,73
Symantec Corporation	Yhdysvallat	100 000	0,02	1 946 419,82	2 266 388,39
Syngenta AG	Sveitsi	20 114	0,02	6 476 054,31	7 536 896,92
Target Corporation	Yhdysvallat	200 000	0,04	13 710 274,17	13 710 274,17
Tate & Lyle Plc	Iso-Britannia	525 543	0,11	3 986 211,46	4 342 797,93
TDC A/S	Tanska	600 000	0,07	2 927 203,27	2 927 203,27
Telecom Italia S.p.A	Italia	12 510 000	0,06 / 0,08	9 354 370,34	10 469 370,00
Telefonaktiebolaget LM Ericsson	Ruotsi	600 000	0,02 / 0,01	3 357 236,33	3 357 236,33
Telenor ASA	Norja	500 000	0,03	7 098 598,99	7 098 598,99
Telia Company AB	Ruotsi	7 718 987	0,18	29 657 857,20	29 657 857,20
Tencent Holdings Ltd	Caymansaaret	450 000	0,00	8 140 948,22	10 442 074,10
Tesco Plc	Iso-Britannia	4 000 000	0,05	9 661 519,77	9 661 519,77
Tesoro Corporation	Yhdysvallat	125 000	0,11	9 185 274,32	10 370 221,04

10. EMOYHTIÖN OMIKUKSET MUISSA YRITYKSISSÄ 31.12.2016

2/2

Thermo Fisher Scientific Inc.	Yhdysvallat	73 000	0,02	9 773 038,61	9 773 038,61
ThyssenKrupp AG	Saksa	615 850	0,11	11 331 217,92	13 970 557,25
Tiffany & Co.	Yhdysvallat	100 000	0,08	6 415 570,99	7 346 551,56
Tobii AB	Ruotsi	1 106 166	1,14	5 673 872,47	7 722 651,87
Toray Industries Inc	Japani	650 000	0,04	4 977 714,75	4 977 714,75
Toronto-Dominion Bank/The Total S.A.	Kanada	650 000	0,03	23 383 472,62	30 333 027,91
Toyota Motor Corporation	Ranska	850 000	0,03	40 185 530,05	41 344 000,00
Tullow Oil Plc	Japani	285 000	0,01	15 707 333,87	15 707 333,87
Under Armour, Inc.	Iso-Britannia	2 000 000	0,22	6 009 572,09	7 292 858,98
Unibail-Rodamco SE	Yhdysvallat	310 000	0,17	8 549 188,88	8 549 188,88
Unicredit S.p.A.	Ranska	82 242	0,08	11 689 481,49	18 607 252,50
Unilever N.V.	Italia	800 000	0,01 / 0,01	2 185 600,00	2 185 600,00
UNIQA Insurance Group AG	Alankomaat	1 581 000	0,05 / 0,05	59 281 619,67	61 832 910,00
Valero Energy Corporation	Itävalta	550 000	0,18	3 967 150,00	3 967 150,00
Walt Disney Company/The	Yhdysvallat	50 000	0,01	3 241 627,93	3 241 627,93
Veolia Environnement S.A.	Yhdysvallat	150 000	0,01	14 183 996,41	14 839 199,32
Vestas Wind Systems A/S	Ranska	125 000	0,02	2 003 048,72	2 020 625,00
Whirlpool Corporation	Tanska	375 000	0,17	18 012 888,57	23 142 419,03
Vinci S.A.	Yhdysvallat	50 000	0,07	6 618 465,82	8 624 418,94
Vivendi S.A.	Ranska	234 213	0,04	13 201 705,51	15 099 712,11
VMware, Inc.	Ranska	200 000	0,02	3 502 704,69	3 598 000,00
Vodafone Group Plc	Yhdysvallat	125 000	0,03 / 0,00	8 865 051,60	9 336 163,55
Vonovia SE	Iso-Britannia	26 980 000	0,10	62 961 117,00	62 961 106,31
WPP Plc	Saksa	547 500	0,12	16 925 962,50	16 925 962,50
Xilinx, Inc.	Jersey	500 000	0,04	10 587 726,88	10 587 726,88
Zalando SE	Yhdysvallat	76 250	0,03	3 249 103,58	4 366 236,60
Zurich Insurance Group AG	Saksa	200 000	0,08	7 177 910,74	7 262 000,00
Muut	Sveitsi	99 000	0,07	23 940 260,19	25 849 334,20
Muut	Bermuda	3 500 000		0,00	0,00
Muut	Norja	273 444		203 850,46	203 850,46
Muut	Ranska	160 356		0,00	0,00
Muut	Ruotsi	50 000		202 041,35	202 041,35
Muut	Saksa	55 100		13 338,00	734 938,00
Muut	Yhdysvallat	1 497		30 221,19	30 221,19
Yhteensä				3 469 374 982,24	3 899 782 445,77
Ulkomaiset yhtiöt, noteeraamattomat					
Aki Partners S.C.S	Luxemburg	6 383 846 941	18,18	63 838 469,41	63 838 469,41
Mehiläinen Holding AB	Ruotsi	390 250	2,69 / 2,69	1 880 424,12	11 130 611,10
Consumer Equity Investments Ltd	Irlandi	334 223	3,34	6 095 884,16	19 478 930,31
Lakeside Network Investments S.à r.l.	Luxemburg	83 712 075	10,00	837 120,75	837 120,75
Muut	Luxemburg	1 412 872		191 111,66	191 111,66
Muut	Yhdysvallat	68 255		95 666,43	95 666,43
Yhteensä				72 938 676,53	95 571 909,66
Korkorahastot					
Apollo Offshore Credit Fund A-Initial Series	Caymansaaret	15 001		9 954 122,07	11 603 149,26
Apollo Offshore Credit Fund Ltd A-02-07	Caymansaaret	12 928		10 381 226,86	12 101 008,92
AXA IM US Short Duration High Yield \$ A-class	Luxemburg	18 049 375		18 049 374,54	18 049 374,54
AXA WF US High Yield Bonds USD 1 CAP	Suomi	178 273		19 998 132,80	34 012 741,08
Deutsch Global L. Managed Euro Fund Reserved Inc	Luxemburg	787 802		59 404 844,18	161 984 814,45
Goldman Sach Global High Yield Portfolio Class I	Luxemburg	895 034		93 201 692,47	99 157 659,80
GS Euro Liquid Reserves Fund (inst.Dist)	Luxemburg	865 345		95 090 065,14	148 621 630,58
iShares iBoxx Investment Grade Corporate Bond ETF	Irlandi	767 963		100 000 000,00	107 000 322,97
JPM Euro Liquidity Institutional (flex dist.)	Suomi	977 025		100 000 000,00	100 916 922,00
McDonnell Loan Opportunity Fund (Offshore) Class B	Irlandi	121 538 526		121 538 525,93	121 538 525,93
Morgan Stanley Institutional Liquidity Euro Fund	Luxemburg	17 542 990		145 588 294,41	165 760 532,52
OP-High Yield Fund A	Luxemburg	147 831		149 664 976,26	149 664 976,26
OP-Likvidi A	Luxemburg	10 065 202		196 909 495,59	278 724 261,09
SKY U.S. Short Duration High Yield Fund	Irlandi	415 507 465		415 507 464,53	415 507 464,53
T.Rowe Global High Yield Bond Fund	Yhdysvallat	4 300 000		469 335 854,28	478 135 850,49
Muut				1 195 084,27	1 195 084,27
Yhteensä				2 005 819 153,33	2 303 974 318,69
Osakerahastot					
KJK Fund II Sicav-SIF Balkan Discovery A June 2015	Luxemburg	730		750 000,00	980 024,82
KJK Fund II Sicav-SIF Balkan Discovery A May 2016	Luxemburg	793		1 020 000,00	1 075 309,18
KJK Fund II Sicav-SIF Balkan Discovery A June 2014	Luxemburg	1 250		1 250 000,00	1 696 787,50
Macquarie Fund Solutions - Macquarie China New Star	Luxemburg	152 000		1 297 746,32	1 297 746,32
KJK Fund Baltic States B1 C	Luxemburg	3 564		1 533 011,03	8 143 327,41
East Capital Bering Ukraine Fund Class R	Caymansaaret	676 262		1 680 870,61	1 680 870,61
KJK Fund II Sicav-SIF Balkan Discovery A Dec 2015	Luxemburg	1 482		1 740 000,00	1 903 811,27
Prosperity New Russian Generation, A share	Guernsey	14 864 250		2 115 204,91	2 115 204,91
FIM Rohto	Suomi	261 760		2 500 000,00	4 609 588,92
Fourton Hannibal	Suomi	31 116		3 216 309,71	4 614 477,99
Carnegie Global Health Care Fund	Luxemburg	35 640		3 657 426,46	9 993 171,86
FIM Frontier C	Suomi	339 663		4 000 000,00	4 215 221,93
Prosperity New Russian Generation, B share	Guernsey	14 240 818		4 022 229,10	4 188 078,53
Fondita Nordic Micro Cap B	Suomi	21 720		5 000 000,00	6 437 116,49
DB X-trackers MCSI Europe Small Cap Index Ucit ETF	Luxemburg	150 000		5 226 506,95	5 533 500,00
East Capital Global Frontier Markets Fund A USD	Luxemburg	68 693		5 517 516,22	5 939 686,59
Carnegie Medical	Luxemburg	200 538		6 428 256,07	18 126 666,70
FIM Brands	Suomi	338 323		6 555 369,31	9 935 104,02
FIM Bric+	Suomi	678 240		7 000 000,00	8 613 653,28
KJK Fund II, Sicav-SIF, Balkan A July 2012	Luxemburg	8 939		9 939 168,00	16 484 451,53
East Capital Balkan Fund	Ruotsi	6 679 736		9 202 995,67	9 789 720,35
iShares MSCI China ETF	Yhdysvallat	224 800		9 319 571,20	9 319 571,20
ISHARES MSCI SOUTH AFRICA ET	Yhdysvallat	195 761		9 698 848,44	9 712 835,88
UBS Global Innovators I-A2-Acc	Luxemburg	71 213		9 999 999,97	10 903 349,40
Seligson & Co Global Top 25 Pharmaceuticals	Suomi	608 182		10 000 000,00	15 920 134,01
FIM Kehittyvät Markkinat Pienemmät Yhtiöt	Suomi	1 395 563		10 000 000,00	12 741 487,61
ISHARES MSCI MEXICO CAPPED	Yhdysvallat	310 857		12 963 925,36	12 963 925,36
PineBridge Japan Small Cap Equity Fund	Irlandi	250 706		13 094 286,12	13 094 286,12
Pictet-Small Cap Z EUR	Luxemburg	36 104		13 960 019,96	45 979 665,75
Montanaro European Smaller Companies, Accum. Class	Irlandi	5 029 288		13 975 624,12	23 753 327,53
iShares MSCI Hong Kong ETF	Yhdysvallat	760 598		14 056 018,44	14 056 018,44
East Capital China A-Shares Fund	Luxemburg	20 808		14 307 263,88	27 303 922,92
Aberdeen Global Asian Smaller Companies Fund A2	Luxemburg	1 185 226		14 454 637,27	42 719 959,30
iShares MSCI Brazil Index Fund	Yhdysvallat	472 000		14 462 048,14	14 924 352,53
Fourton Odysseus A	Suomi	77 136		14 472 356,20	21 984 638,50
iShares MSCI Taiwan ETF	Yhdysvallat	549 048		15 030 355,88	15 297 922,17
Osmosis MoRE World Resource Efficiency Fund plc	Irlandi	1 500 594		15 452 050,65	19 282 363,48
Aberdeen Global Sicav Asia Pacific Equity A2/C	Luxemburg	612 160		16 100 759,15	36 735 442,46

10. EMOYHTIÖN OMISTUKSET MUISSA YRITYKSISSÄ 31.12.2016

2/2

Prosperity Quest Fund Unlisted Limited, Class C	Caymansaaret	220 352	16 477 401,33	21 458 269,96
Nordea 1, SICAV - Emerging Stars Equity Fund	Luxemburg	181 452	17 442 834,40	17 442 834,40
iShares MSCI South Korea Capped ETF	Yhdysvallat	383 400	19 360 954,37	19 360 954,37
Fourton Stamina A	Suomi	143 978	19 791 013,50	47 135 402,04
Taalieri Rhein Value Equity A	Luxemburg	162 879	21 851 779,41	33 861 801,02
iShares MSCI India ETF	Yhdysvallat	903 396	22 916 999,37	22 916 999,37
DB X-trackers EURO STOXX 50 UCITS DR -1C	Luxemburg	577 687	24 271 960,82	25 435 558,61
Investec GSF Asia Pacific Equity Fund I	Luxemburg	1 587 197	25 028 281,39	31 364 500,90
JPMorgan Emerging Markets Opportunities Fund	Luxemburg	101 769	27 461 579,01	33 400 991,60
OP Kehittyvä Aasia	Suomi	245 747	29 450 556,50	42 401 243,49
Evli GEM B	Suomi	292 606	30 000 000,00	38 270 852,91
Mirae Asset G D Fund - Asia Sector Leader Eq I	Luxemburg	2 997 566	30 769 061,74	30 769 061,74
Investec GS Asian Equity	Luxemburg	2 125 366	31 211 186,64	45 184 951,73
OP-Latinalainen Amerikka A	Suomi	317 681	33 012 231,38	36 139 438,77
iShares Core FTSE 100 UCITS ET	Iso-Britannia	4 453 000	35 406 999,50	36 469 476,04
Investec Emerging Markets Equity -I	Luxemburg	2 739 840	39 521 871,46	45 018 518,52
eQ Kehittyvät Markkinat Osinko 1 K	Suomi	353 849	45 000 000,00	53 793 440,24
Evli Europe B	Suomi	478 421	50 000 000,00	59 473 425,15
Russel Japan Equity Fund A Accum	Irlanti	393 104	50 011 755,13	79 260 642,43
iShares European Property Yield UCITS ETF	Irlanti	1 635 000	60 756 600,00	60 756 600,00
BlackRock Emerging Markets Index Sub-Fund	Irlanti	6 927 713	66 553 844,01	73 726 477,52
Nordea Stable Emerging Markets Equity	Luxemburg	2 344 498	126 163 870,07	142 302 414,63
Robeco Global Conservative	Alankomaat	1 495 874	150 000 000,00	158 906 661,30
PAM USA Fund I Ky	Suomi	1 802 367	184 236 508,69	188 563 700,03
AQR Global Defensive Equity	Luxemburg	1 794 230	200 000 000,00	222 807 426,76
Topix ETF	Japani	21 295 786	241 510 466,85	268 527 090,89
iShares MSCI Europe UCITS ETF	Irlanti	15 877 775	358 248 729,46	358 361 381,75
iShares MSCI Emerging Markets ETF	Yhdysvallat	23 946 186	795 328 689,74	795 328 689,74
SPDR S&P 500 ETF Trust	Yhdysvallat	6 791 143	1 326 782 044,76	1 440 178 451,97
Muut		9 221	825 422,16	825 592,65
Yhteensä			4 383 393 016,83	4 902 509 573,40
Kiinteistörahastot				
European Office Income Venture	Luxemburg	11 210 093	530 584,91	530 584,91
CapMan Nordic Real Estate FCP-SIF	Luxemburg	1 459 334	1 470 445,05	1 929 799,69
VTBC-Ashmore Real Estate Partners I, L.P.	Iso-Britannia	3 129 522	3 129 522,00	3 474 999,32
European Retail Income Venture	Luxemburg	21 680 309	4 288 993,86	4 288 993,86
Aberdeen Indirect Property Partners Asia	Luxemburg	16 100 272	7 451 626,34	7 451 626,34
Carlyle Europe Real Estate Partners III, L.P.	Yhdysvallat	16 043 179	7 874 345,20	7 874 345,20
Pradera European Retail Fund	Luxemburg	16 827 293	7 889 829,81	7 889 829,81
Frogmore Real Estate Partners, L.P.	Iso-Britannia	15 536 558	11 015 970,79	11 015 970,79
ARCH Capital - TRG Asian Partners, LP.	Caymansaaret	19 563 225	15 783 261,67	19 254 585,94
Capman Re II KY	Suomi	16 688 794	16 310 859,72	16 310 859,72
Goodman European Logistics Fund	Luxemburg	30 000 000	16 370 610,00	16 370 610,00
Rockspring German Retail Box Fund	Iso-Britannia	25 000 000	16 471 825,00	16 471 825,00
Franklin Templeton Asian Real Estate Fund	Luxemburg	24 255 068	16 798 837,54	16 798 837,54
Alternative Property Income Venture	Luxemburg	17 606 142	17 606 141,86	19 224 674,48
European Property Investors Special Opportunities	Iso-Britannia	18 633 483	18 633 483,00	22 201 403,69
Fosca II	Luxemburg	18 800 000	18 800 000,00	24 826 001,60
Sierra Portugal Fund	Luxemburg	36 890 536	25 973 335,23	25 973 335,23
Curzon Capital Partners III, LP.	Iso-Britannia	31 588 133	31 588 133,00	33 221 744,89
Partners Group Real Estate Secondary 2009, LP	Iso-Britannia	42 242 584	42 242 584,10	46 179 761,91
ECE European Prime Shopping Centre Fund	Luxemburg	44 865 492	44 865 492,01	58 239 940,04
Aberdeen Real Estate Fund Finland L.P.	Iso-Britannia	59 503 561	45 764 188,98	45 764 188,98
CapMan Hotels RE Ky	Suomi	46 995 098	46 995 097,77	50 021 018,13
Muut			252 681,16	252 681,16
Yhteensä			418 107 849,00	455 567 618,23
Pääomarahastot *)				
Capman Technology Fund 2007 L.P.	Guernsey	517 589	517 589,13	633 235,10
Baltic Investment Fund III L.P.	Jersey	621 586	590 811,72	590 811,72
Lifeline Ventures Fund III Ky	Suomi	690 986	598 857,99	598 857,99
Sentica Kasvurahasto II Ky	Suomi	3 625 003	762 947,22	762 947,22
Permira Europe III LP	Guernsey	6 002 920	912 719,97	912 719,97
Vaaka Partners Buyout I Ky	Suomi	1 160 772	1 002 054,78	1 002 054,78
Atlas Venture VI	Yhdysvallat	1 313 949	1 031 106,24	1 031 106,24
KKR European Fund II, LP	Kanada	3 455 052	1 042 413,37	1 042 413,37
Intera Fund I Ky	Suomi	6 890 936	1 130 775,03	1 130 775,03
CapMan Russia II	Guernsey	2 891 075	1 163 833,97	1 163 833,97
CapMan Buyout VIII Fund A L.P.	Guernsey	1 166 640	1 166 640,38	5 593 165,64
HarbourVest Partners VI-Partnership Fund L.P.	Yhdysvallat	7 872 477	1 269 902,76	1 269 902,76
Verso Fund II Ky	Suomi	1 650 987	1 355 696,42	1 355 696,42
Verdane ETF III SPV K/S	Norja	1 356 327	1 356 327,00	1 471 637,85
Nordic Capital V	Jersey	7 095 147	1 522 554,68	1 522 554,68
PAI Europe V LP	Iso-Britannia	2 107 297	1 694 915,60	1 694 915,60
Vaaka Partners Buyout I (B,C,D,E,F) Ky	Suomi	2 193 874	1 733 838,54	1 733 838,54
Arcadia II	Saksa	5 362 117	1 748 672,28	1 748 672,28
Selected Private Equity Funds I Ky	Suomi	1 792 773	1 792 773,38	2 886 519,32
HG Capital 5	Iso-Britannia	4 270 875	1 874 295,35	1 874 295,35
Hg Capital Edge Co-Invest LP	Guernsey	2 000 000	2 379 943,47	2 379 943,47
Sentica Buyout III Ky	Suomi	2 460 566	2 460 566,17	9 271 186,96
EPE Overseas Co-Investors L.P.	Caymansaaret	8 978 643	2 617 716,08	2 617 716,08
Doughty Hanson & Co IV, Limited Partnership 4	Iso-Britannia	12 397 099	2 717 220,95	2 717 220,95
Kasvurahastojen Rahasto II Ky	Suomi	2 946 928	2 789 620,55	2 789 620,55
Sponsor Fund III Ky	Suomi	7 507 320	3 043 002,15	3 043 002,15
Inventure Fund II Ky	Suomi	3 109 035	3 109 035,00	3 126 644,57
Living Bridge 4 L.P.	Iso-Britannia	4 569 064	3 426 482,98	3 426 482,98
Intera Fund III Ky	Suomi	3 930 000	3 717 182,64	3 717 182,64
Ilmarisen Suomi-Rahasto I Ky	Suomi	4 182 016	4 182 016,38	4 443 810,61
BC European Capital VIII	Iso-Britannia	11 403 508	4 206 628,48	4 206 628,48
Apax Europe VI - A, L.P.	Iso-Britannia	10 417 633	4 327 911,97	4 327 911,97
Valhalla Co-Invest L.P.	Caymansaaret	35 119 128	4 357 433,35	12 166 022,25
Lifeline Ventures Fund I Ky	Suomi	4 396 719	4 396 718,83	9 560 449,66
Sponsor Fund IV Ky	Suomi	6 197 719	5 244 013,74	5 244 013,74
Antin Infrastructure Partners FCPR	Ranska	5 421 337	5 421 336,95	41 983 532,69
Darwin Private Equity I	Iso-Britannia	8 936 134	5 506 120,92	5 506 120,92
Selected Mezzanine Funds I Ky	Suomi	5 552 286	5 552 286,23	8 443 295,04
Montagu IV Co-Invest 1 LP	Iso-Britannia	5 637 408	5 637 408,39	10 553 155,22
The Fourth Civen Fund Limited Partnership	Iso-Britannia	19 987 389	5 741 297,64	5 741 297,64
KKR Asian Fund L.P.	Caymansaaret	9 235 133	6 889 505,31	7 183 270,61
Victoria Co-invest L.P.	Caymansaaret	5 000 000	6 915 629,32	8 759 840,22
Cidron Childsafe Limited	Jersey	11 690 658	7 694 802,79	7 694 802,79
CapMan Mezzanine V Fund FCP-SIF	Luxemburg	7 785 561	7 785 561,07	13 765 144,47
KKR Lending Partners Europe (Euro) Unlevered L.P.	Iso-Britannia	8 000 400	8 000 400,00	8 163 904,17
Nordic Capital Alexander Co-Invest L.P.	Jersey	8 061 246	8 061 246,29	16 153 971,75

10. EMOYHTIÖN OMIKUKSET MUISSA YRITYKSISSÄ 31.12.2016

2/2

Argos Co-investment-1 LP	Guernsey	9 235 858	8 302 641,42	27 428 010,84
Alpha Private Equity Fund V	Jersey	8 331 600	8 331 600,08	9 372 933,45
Innovestor Kasvurahasto 1 KY	Suomi	8 456 695	8 456 415,97	8 456 415,97
Mount Kellett Capital Partners (Cayman), L.P.	Caymansaaret	11 625 180	8 630 410,50	10 502 364,97
Salto LP Fund	Kanaalisaaret	8 862 459	8 862 458,62	15 834 005,34
Dasos FS Partnership SCSp	Luxemburg	10 000 000	10 000 000,00	11 599 800,00
Montagu IV Co-Invest 2 LP	Iso-Britannia	10 000 000	10 000 000,00	14 767 540,00
Towerbrook III	Caymansaaret	17 935 300	11 073 622,76	11 073 622,76
Sentica Buyout IV Ky	Suomi	11 502 875	11 502 875,00	11 587 789,22
Chiron Guernsey Holdings, LP INC	Guernsey	15 878 707	11 794 577,45	24 882 555,44
AP VIII Prime Security Services Holdings LP	Yhdysvallat	14 005 657	12 391 096,67	14 434 941,04
Partners Group Direct Infrastructure 2015 S.C.A.	Luxemburg	13 505 990	12 610 501,96	12 610 501,96
Broad Street Senior Partners Offshore L.P.	Caymansaaret	14 000 000	12 615 092,03	13 526 037,38
KKR Blue Co-invest LP	Caymansaaret	10 000 000	12 847 765,66	12 847 765,66
Kasvurahastojen Rahasto Ky	Suomi	12 929 291	12 929 291,49	15 643 705,73
Nordic Capital VI	Jersey	13 021 419	13 021 418,54	17 849 382,91
Bridgepoint Europe III	Iso-Britannia	15 774 808	13 164 913,12	13 164 913,12
Redtop Co-Invest LP	Iso-Britannia	10 702 462	13 176 552,28	24 298 543,82
Doughty Hanson V	Iso-Britannia	17 870 085	13 257 959,02	13 257 959,02
CVC Europe V	Caymansaaret	14 056 753	14 056 753,14	26 234 511,97
PAI Europe V FCPR	Ranska	14 069 607	14 069 607,00	16 296 685,09
ICG Senior Debt Partners Fund	Luxemburg	14 103 465	14 103 465,48	14 387 918,28
Bluedrip L.P.	Iso-Britannia	15 000 000	15 000 000,00	22 667 910,00
Towerbrook Investors IV, L.P.	Caymansaaret	17 487 206	15 040 505,66	21 020 746,39
Dasos Timberland Fund I	Luxemburg	15 049 597	15 049 597,04	16 919 675,02
Apollo Overseas Partners VII, L.P.	Caymansaaret	19 456 964	15 282 520,20	17 016 306,32
Dasos Timberland Fund II	Luxemburg	15 421 754	15 421 753,97	15 719 393,82
European Mid Market Secondary Fund II LP	Iso-Britannia	15 750 000	15 750 000,00	26 273 031,75
Vaaka Partners Buyout II Ky	Suomi	15 769 614	15 769 614,45	17 171 722,41
Ardian Infrastructure Fund IV	Iso-Britannia	15 900 000	15 819 084,90	15 819 084,90
HgCapital 6	Iso-Britannia	13 614 859	16 151 466,67	31 172 059,98
Barings Global Private Loan Fund	Yhdysvallat	17 500 000	16 212 924,44	16 722 569,02
KKR 2006 Fund L.P.	Yhdysvallat	23 571 249	17 251 360,96	19 463 867,74
Permira Credit Solutions II Master L.P.1	Iso-Britannia	17 400 000	17 400 000,00	18 134 332,20
NC Mighty Co-invest Beta LP	Jersey	20 000 000	17 719 500,31	18 960 952,47
Permira IV LP	Guernsey	22 281 743	19 086 429,96	19 086 429,96
Bridgepoint Europe IV B LP	Iso-Britannia	22 465 992	19 562 015,08	19 562 015,08
European Mid-Market Secondary Fund I	Iso-Britannia	19 836 012	19 836 012,49	22 390 057,79
TPG Partners VII LP.	Yhdysvallat	23 070 847	20 680 680,12	20 680 680,12
SLP Denali Co-Invest L.P.	Yhdysvallat	26 857 093	21 487 515,67	40 252 083,31
KKR European Fund III	Caymansaaret	21 594 850	21 594 850,00	28 409 903,93
CapMan Buyout Fund IX	Guernsey	22 152 571	22 152 570,51	25 979 116,93
Silver Lake Partners III L.P.	Yhdysvallat	30 209 847	22 948 803,09	35 828 173,52
CapMan Buyout X Fund A	Guernsey	23 014 486	23 010 814,50	24 355 448,50
Bridgepoint Europe IV E LP	Iso-Britannia	23 146 700	23 146 700,26	26 081 910,17
MB Equity Fund IV Ky	Suomi	23 636 006	23 636 005,91	34 464 369,30
EQT VII Fund	Iso-Britannia	26 186 223	24 361 907,45	24 361 907,45
Permira Credit Solutions II Senior L.P.1	Iso-Britannia	24 600 000	24 600 000,00	25 005 826,20
Apax Europe VII -B, L.P.	Iso-Britannia	45 875 977	24 843 722,51	24 843 722,51
KKR Asian Fund II L.P.	Caymansaaret	31 090 710	25 810 190,51	46 668 303,06
EQT Infrastructure II, L.P.	Iso-Britannia	28 242 359	25 937 754,56	25 937 754,56
Partners Group European Mezzanine 2008	Iso-Britannia	31 354 123	26 276 887,55	26 276 887,55
TPG Drone Co-Invest, L.P.	Caymansaaret	32 856 055	28 067 622,62	46 542 202,48
Bridgepoint Europe V 'C' LP	Iso-Britannia	28 131 028	28 131 027,99	28 298 463,87
EQT Credit II (No1)	Iso-Britannia	30 123 347	30 123 346,56	36 941 374,45
KKR European Fund IV (EEA) LP	Iso-Britannia	35 881 571	32 520 006,02	32 520 006,02
Montagu IV LP	Iso-Britannia	34 283 030	34 283 030,58	40 621 859,72
TPG Asia VI LP.	Caymansaaret	47 420 751	40 142 609,65	50 588 912,66
EQT VI Fund	Iso-Britannia	46 565 059	46 565 059,44	61 590 486,56
Apollo Overseas Partners VIII	Yhdysvallat	56 349 491	49 512 208,67	59 113 080,26
Nordic Capital Fund VIII	Jersey	52 567 499	52 567 498,76	62 134 941,24
BC European Capital IX, LP	Guernsey	54 835 890	54 835 889,60	72 328 812,56
HgCapital 7	Iso-Britannia	44 006 679	56 084 375,63	64 078 295,69
Nordic Capital VII	Jersey	63 006 786	63 006 785,97	86 537 111,24
Permira V	Guernsey	85 974 300	85 974 300,35	97 380 596,75
Silver Lake Partners IV	Yhdysvallat	105 573 884	91 092 748,99	118 156 716,53
Apax VIII	Guernsey	97 054 834	97 054 834,09	114 765 788,43
The Fifth Cinven Fund	Guernsey	113 071 100	113 071 100,43	135 862 163,72
Muut			4 241 699,91	35 242 228,34
Yhteensä			1 909 764 165,68	2 447 013 312,86
Muut rahastot				
CatCo Arbitrage Fund Ltd A Sub 12 SP 2015	Bermuda	815	749 030,42	917 783,85
Shepherd Investments International, Ltd. Class BQ	Brittiläiset Neitsytsaaret	785	755 420,07	755 420,07
Aquilo Fund Side Pocket 2015	Bermuda	1 018	934 745,85	962 421,13
QVT Roiv Hldgs Offshore Ltd A-1075	Caymansaaret	1 217	1 116 996,31	1 137 192,99
Man Absolute Return Strategies I Ltd: Class ARS1 2	Caymansaaret	5 038	1 323 705,99	2 586 223,19
Paulson Credit Opportunities Ltd. Class C	Caymansaaret	405 640	2 007 623,54	35 576 557,39
Ursus International Ltd. B/1	Caymansaaret	5 156	5 645 424,81	5 645 424,81
QVT Offshore Class 1-NI 1075	Caymansaaret	8 406	6 314 583,99	9 705 669,12
Markel CatCo Diversified Fund II Ltd A. Sub 8	Bermuda	14 029	12 891 331,52	14 853 737,28
Palmetto Fund, Ltd. Class D 01Jan2008	Bermuda	28 931	16 862 752,61	33 303 124,25
Och Ziff Europe Overseas Fund Ltd	Caymansaaret	20 433	18 589 418,46	39 040 788,36
HBK Multi-Strategy Offshore Fund Ltd class A (Lead	Caymansaaret	33 918	19 034 574,69	34 936 937,79
Brevan Howard Fund B Class Limited	Caymansaaret	150 946	19 400 533,17	34 008 242,28
Och-Ziff Asia Overseas Fund, Ltd	Caymansaaret	20 515	19 919 173,20	30 610 620,82
Pharo Macro Fund B	Caymansaaret	12 078	20 017 559,20	23 061 935,14
HBK Merger strategies Fund	Caymansaaret	23 000	20 598 924,90	22 398 585,24
D.E Shaw Composite International Fund s. New Issue	Caymansaaret	1 946	23 154 547,61	64 962 899,92
Citadel Kensington Global Strategies LTD	Caymansaaret	42 158	29 932 643,90	87 870 669,30
Marshall Wace Liquid Alpha Plus H Fund	Irlanti	300 000	30 000 000,00	30 054 000,00
Pharo Gaia Fund	Caymansaaret	14 457	30 016 878,63	33 569 735,39
Alyeska Aleutian Fund	Caymansaaret	33 000	30 256 442,51	30 256 442,51
Davidson Kempner Int. Ltd. - Class C Tranche 4	Brittiläiset Neitsytsaaret	348 078	32 765 365,75	57 438 663,11
Palmetto Fund, Ltd. Class E	Bermuda	35 000	33 203 680,87	33 203 680,87
Brevan Howard Fund W Class Limited	Caymansaaret	340 000	34 000 000,00	34 000 000,00
CFM STRATUS Feeder Limited Class D	Brittiläiset Neitsytsaaret	21 067	34 970 000,00	40 551 744,61
Markel CatCo Limited Diversified Arbitrage Fund	Bermuda	37 000	35 101 034,06	35 101 034,06
Markel CatCo Diversified Arbitrage Fund A Sub 6	Bermuda	39 824	36 506 349,90	40 180 047,78

10. EMOYHTIÖN OMISTUKSET MUISSA YRITYKSISSÄ 31.12.2016**2/2**

Marshall Wace Market Neutral TOPS B Fund	Irlanti	352 720	40 000 000,00	60 125 723,88
AQR Managed Futures Fund	Caymansaaret	50 000	44 032 856,26	44 032 856,26
Markel Aquilo Fund	Bermuda	77 256	73 438 466,18	78 114 323,64
AQR Style Premia Fund	Caymansaaret	83 627	88 828 580,92	91 050 675,41
Muut			1 634 271,94	2 456 077,04
Yhteensä			764 002 917,26	1 052 469 237,49
Yhteensä			15 605 151 250,68	19 107 010 359,84

*) Ei sisällä kiinteistörahastoja

Osakkeista ja osuuksista eritely kirjanpitoarvoltaan yli 500 000 EUR omistukset.
Lainaksi annettuja osakkeita ei ole vähennetty.

11. EMOYHTIÖN AVOIMET ARVOPAPERILAINASOPIMUKSET 31.12.	2016	2015
Lainaksi otetut arvopaperit		
Määrä	24 252 642,00	35 037 898,00
Käypä arvo	307 099 215,95	301 959 228,58

Lainaksi otetut osakkeet ovat pörssiosakkeita

Kaikki lainat ovat alle vuoden mittaisia ja milloin tahansa keskeytettävissä

Lainauksen vakuudeksi annettujen panttien käypä arvo on esitetty taseen liitetietojen kohdassa vakuudet ja vastuusitoumukset

12. EMOYHTIÖN LAINASAAMISET 31.12.	2016	2015
Muiden lainasaamisten erittely vakuuden mukaan		
Pankkitakaus	88 685 232,35	94 491 990,97
Takausvakuutus	78 669 457,03	64 012 320,56
Muu vakuus	126 535 308,08	129 457 001,11
Vakuudelliset jäljellä oleva hankintameno	293 889 997,46	287 961 312,64
Ei vakuudelliset jäljellä oleva hankintameno	96 719 078,84	241 020 760,06
Jäljellä oleva hankintameno yhteensä	390 609 076,30	528 982 072,70
Eläkelainasaamisten yhteismäärä tase-erittäin		
Kiinnelainasaamiset	186 115 696,50	218 688 419,82
Muut lainasaamiset	186 556 551,25	183 348 433,88
Jäljellä oleva hankintameno yhteensä	372 672 247,75	402 036 853,70
Lähipiirilainat		
Konserniin kuuluville yhtiöille myönnettyt lainat	48 104 126,32	53 995 390,02
Osakkuusyrityksille myönnettyt lainat	625 540 416,79	631 759 162,72

Lainojen laina-ajat ovat 1-12 vuotta tai niillä ei ole tiettyä erääntymispäivää.

Lainat ovat sekä laina-aikana lyhennettäviä että laina-ajan lopussa maksettavia kertalyhenteisiä lainoja.

Lainat on sidottu joko kiinteään korkoon tai vaihtuvaan viitekorkoon.

13. EMOYHTIÖN AINEETTOMIEN JA AINEELLISTEN HYÖDYKKEIDEN MUUTOKSET**2016**

	Aineettomat oikeudet	Ennakkomaksut	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	32 510 893,52	18 472 220,57	2 992 877,36	1 700 224,26	55 676 215,71
Edellisenä vuonna loppuun poistetut	-1 679 378,05		-478 409,68		-2 157 787,73
Lisäykset	14 409,35	5 601 762,32	443 453,38	0,00	6 059 625,05
Vähennykset	-284 015,69	0,00	-204 853,84	0,00	-488 869,53
Siirrot erien välillä	19 182 938,55	-19 182 938,55	0,00	0,00	0,00
Hankintameno 31.12.	49 744 847,68	4 891 044,34	2 753 067,22	1 700 224,26	59 089 183,50
Kertyneet poistot 1.1.	-9 227 811,44		-962 570,42		-10 190 381,86
Edellisenä vuonna loppuun poistetut	1 679 378,05		478 409,68		2 157 787,73
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	76 399,56		71 670,80		148 070,36
Tilikauden poistot	-5 789 988,20		-284 652,13		-6 074 640,33
Kertyneet poistot 31.12.	-13 262 022,03		-697 142,07		-13 959 164,10
Kirjanpitoarvo 31.12	36 482 825,65	4 891 044,34	2 055 925,15	1 700 224,26	45 130 019,40

14. EMOYHTIÖN SAAMISET 31.12.**2016****2015**

Muut saamiset		
Samana konsernin yrityksiltä	802 219,30	8 151 775,48

15. EMOYHTIÖN OMA PÄÄOMA 31.12.	2016	2015
Oma pääoma		
Pohjarahasto	22 994 653,31	22 994 653,31
Muut rahastot		
Yhtiöjärjestyksen mukaiset rahastot		
1.1.	71 248 889,97	66 989 292,51
Siirto käyttämättömistä lahjoitusvaroista	5 284,00	34 125,00
Siirto edellisen tilikauden ylijäämästä	5 252 092,74	4 225 472,46
Edellisten tilikausien voitto (tappio)		
1.1.	5 302 092,74	4 275 472,46
Siirto lahjoitusvaroihin	-50 000,00	-50 000,00
Siirto yhtiöjärjestyksen mukaisiin rahastoihin	-5 252 092,74	0,00
Tilikauden voitto (tappio)	4 479 553,16	5 302 092,74
	103 980 473,18	99 545 636,02
Oman pääoman jakautuminen ehdotetun voitonjaon jälkeen:		
Vakuutusentottajien osuus	103 980 473,18	99 545 636,02
Voitonjakokelpoiset varat:		
Tilikauden voitto	4 479 553,16	
+ Muut rahastot		
Yhtiöjärjestyksen mukaiset rahastot	76 506 266,71	
Voitonjakokelpoiset varat yhteensä	80 985 819,87	

16. EMOYHTIÖN VAKUUTUSTEKNINEN VASTUUVELKA 31.12.	2016	2015
Vakuutusmaksuvastuu		
Vastaiset eläkkeet	14 461 704 166,00	13 598 741 406,00
Osittamaton lisävakuutusvastuu	1 522 579 329,00	1 683 855 277,00
Ositettu lisävakuutusvastuu	102 000 000,00	98 637 930,00
Osaketuottosidonnainen lisävakuutusvastuu	285 492 558,00	1 235 224 993,00
Vakuutusmaksuvastuu yhteensä	16 371 776 053,00	16 616 459 606,00
Korvausvastuu		
Alkaneet eläkkeet	14 159 246 091,00	12 965 142 259,00
Tasointuvastuu	927 641 091,00	1 048 636 883,00
Korvausvastuu yhteensä	15 086 887 182,00	14 013 779 142,00
Vakuutustekninen vastuuvulka yhteensä	31 458 663 235,00	30 630 238 748,00
17. EMOYHTIÖN VELAT 31.12.	2016	2015
Velat saman konsernin yrityksille ja omistusyhteisyrityksille		
Muut velat		
Samam konsernin yrityksille	4 678 536,31	3 826 557,10
Omistusyhteisyrityksille	8 929,81	0,00

18. EMOYHTIÖN VAKUUKSET JA VASTUUSITOUKSET 31.12.	2016	2015
Omasta puolesta annetut vakuudet		
Vuokranmaksun vakuudeksi annetut kiinnitykset	273 808,00	273 809,00
Johdannaiskaupan vakuudeksi annetut pantit, kirja-arvo arvopaperit käteinen ⁽¹⁾	676 591 529,41 24 887 918,91	411 163 750,00 121 815 798,81
Osakelainauksen vakuudeksi annetut pantit, kirja-arvo käteinen ⁽¹⁾	324 116 500,73	324 944 682,09
⁽¹⁾ Rahoitusvakuuslain mukaisessa siirrossa vakuudeksi annetut käteisvakuudet 348 712 407,73 euroa sisältyvät tase-erään muut saamiset		
Rahoitusvakuuslain mukaisessa siirrossa vakuudeksi saadut käteispannit 1 128 864 280,48 euroa sisältyvät tase-erään muut velat		
Taseeseen sisällyttömät vastuusitoumukset ja vastuut		
Sijoitusitoumukset		
Pääomarahastot	2 201 128 247,99	1 711 169 472,27
Muut sijoitusitoumukset	80 380 504,08	75 670 993,99
Johdannaisopimukset		
Ei-suojaavat		
Korkojohdannaiset		
Futuuri- ja termiinisopimukset		
Avoimet, kohde-etuus käypä arvo	-1 344 701 390,76 0,00	-2 005 465 721,64 0,00
Optiosopimukset		
Avoimet, ostetut, kohde-etuus käypä arvo	19 311 578 549,94 377 367 652,49	23 549 788 680,84 337 501 448,57
Avoimet, asetetut, kohde-etuus käypä arvo	-14 034 446 566,74 -81 756 397,26	-23 465 052 847,78 -87 900 321,16
Koron- ja luottoriskinvaihtosopimukset		
Avoimet, kohde-etuus käypä arvo	1 507 827 281,46 -5 229 515,20	-272 265 946,61 -96 791 295,33
Valuuttajohdannaiset		
Termiinisopimukset		
Avoimet, kohde-etuus käypä arvo	12 587 372 959,96 78 228 177,48	8 047 720 332,92 76 258 344,50
Suljetut, käypä arvo	-64 443 710,97	8 252 134,93
Optiosopimukset		
Avoimet, ostetut, kohde-etuus käypä arvo	10 844 849 208,64 1 063 570 636,62	12 142 410 200,88 1 291 770 923,50
Avoimet, asetetut, kohde-etuus käypä arvo	-4 618 284 079,04 -251 845 669,70	-3 732 416 184,44 -164 005 360,95
Valuutanvaihtosopimukset		
Avoimet, kohde-etuus käypä arvo	0,00 0,00	0,00 0,00
Osakejohdannaiset		
Futuuri- ja termiinisopimukset		
Avoimet, kohde-etuus käypä arvo	-106 847 984,74 0,00	-112 127 874,50 -9 240 511,07
Optiosopimukset		
Avoimet, ostetut, kohde-etuus käypä arvo	7 204 378 779,32 310 859 664,16	3 553 195 994,69 226 442 999,69
Avoimet, asetetut, kohde-etuus käypä arvo	-5 472 682 702,45 -136 627 631,63	-2 573 130 423,28 -165 066 347,57
Tuotonvaihtosopimukset		
Avoimet, kohde-etuus käypä arvo	0,00 10 663,50	57 716,52 57 703,97
Muut johdannaisopimukset		
Futuuri- ja termiinisopimukset		
Avoimet, kohde-etuus käypä arvo	146 897 985,92 40 188 890,66	58 239 135,14 51 945 235,80
Optiosopimukset		
Avoimet, ostetut, kohde-etuus käypä arvo	186 006 399,17 73 163 451,32	608 164 510,56 44 715 872,83
Avoimet, asetetut, kohde-etuus käypä arvo	-95 004 269,04 -6 205 400,00	-86 690 548,36 -7 499 748,00
Tuotonvaihtosopimukset		
Avoimet, kohde-etuus käypä arvo	3 333 747 680,19 7 212 567,59	1 286 305 001,10 -16 779 818,63

Suljettujen ja eräänntyneiden johdannaisien tulos on kirjattu täysimääräisesti tulosvaikutteisesti.

18. EMOYHTIÖN VAKUUKSET JA VASTUUSITOUUMUKSET 31.12.	2016	2015
Arvostusperiaatteet		
Pörssijohdannaiset arvostetaan käyttäen pörssissä noteerattua hintaa. Kahdenväliset OTC -johdannaiset arvostetaan vastapuolen arvostuksen perusteella, mikäli markkinaolosuhteet eivät estä kyseisten johdannaistransaktioiden arvostamista markkina-arvoon. Kahdenvälinen OTC -johdannaistransaktio arvostetaan teoreettiseen mallihintaan, mikäli markkinaolosuhteet estävät kyseisen transaktion arvostamisen markkina-arvoon. EMIR -asetuksessa ja siihen liittyvissä teknisissä standardeissa on määritelty tarkemmin milloin markkinaolosuhteet estävät arvostamisen markkina-arvoon. Keskusvastapuoliselvittävät OTC -johdannaiset arvostetaan keskusvastapuoliselvittävien OTC-johdannaisten selvitysosapuolilta saatuaan arvoon.		
Yhteisvastuu		
Yhtiö kuuluu OP Osuuskunnan edustamaan verovelvollisuusryhmään. Ryhmän jäsenet ovat yhteisvastuullisesti vastuussa ryhmän tilittävästä arvonlisäverosta.		
Arvonlisäveron tarkistusvastuu	4 000 516,00	4 813 503,00
Vuokravastuut (ml. leasingvastuut)		
Seuraavana vuonna erääntyvät	882 460,42	921 677,17
Myöhempinä vuosina erääntyvät	931 132,19	997 189,45

19. VAKAVARAIUUSPÄÄOMA 31.12.	2016	2015
Oma pääoma ehdotetun voitonjaon vähentämisen jälkeen	103 880 473,18	99 495 636,02
Tilinpäätössiirtojen kertymä	5 123 563,71	4 848 919,39
Osittamaton lisävakuutusvastuu	1 522 579 329,00	1 683 855 277,00
Omaisuu den käypien arvojen ja taseen kirjanpitoarvojen välinen arvostusero	5 964 232 296,16	5 468 434 939,89
Tasoi tusmäärä	927 641 091,00	1 048 636 883,00
Taseen ulkopuoliset sitoumukset *	-22 081 558,00	-19 309 813,00
Aineettomat hyödykkeet	-41 373 869,99	-41 755 302,65
	8 460 001 325,06	8 244 206 539,65
TVYL 17 § vähimmäispääomavaatimus	1 409 341 047,00	1 348 077 207,00

* Huomioitu TEL-lisäeläkevakuutuksen tasoi tusmäärän tuleva siirto tasausvastuuseen

TIIVISTELMÄ TUNNUSLUVUISTA	2016	2015	2014	2013	2012
Vakuutusmaksutulo, milj. e	4 301,8	4 268,7	4 167,4	4 086,9	4 019,3
Maksetut eläkkeet ja muut korvaukset, milj. e ¹⁾	4 594,1	4 441,6	4 350,9	4 145,5	3 847,8
Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvoin, milj. e	1 743,3	2 070,6	2 188,4	2 915,3	2 048,4
Sijoitustoiminnan nettotuotto sitoutuneelle pääomalle, %	4,8	6,0	6,8	9,8	7,5
Liikevaihto, milj. e	5 573,4	6 885,2	5 716,9	5 900,7	5 269,2
Kokonaisliikekulut, milj. e	147,2	150,7	149,8	143,4	144,0
Kokonaisliikekulut, % liikevaihdosta	2,6	2,2	2,6	2,4	2,7
Hoitokustannustulolla katetut liikekulut, milj. e	107,6	109,1	108,1	105,6	108,7
Hoitokustannustulolla katetut liikekulut, % TyEL-palkka- ja YEL-työtulosummasta	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Kokonaistulos, milj. e	405,2	474,3	884,5	1 489,0	931,2
Vastuuelka, milj. e	31 458,7	30 630,2	28 402,3	27 188,9	25 585,9
Vakavaraisuuspääoma, milj. e ²⁾	8 460,0	8 244,2	7 904,5	7 122,6	5 752,4
% vastuuelasta ³⁾	29,2	29,6	29,8	28,0	23,9
suhteessa vakavaraisuusrajaan	2,00	2,04	1,99	1,94	2,16
Tasoituspääoma, milj. e	927,6	1 048,6	1 016,5	971,0	986,0
Eläkevarat, milj. e ⁴⁾	37 422,9	36 098,7	34 388,5	32 513,3	29 781,9
Siirto asiakashyvityksiin, % TyEL-palkkasummasta	0,61	0,59	0,56	0,51	0,37
TyEL-palkkasumma, milj. e	16 788,0	16 651,0	16 713,8	16 843,0	16 694,2
YEL-työtulosumma, milj. e	1 470,6	1 484,6	1 482,4	1 433,1	1 366,9
TyEL-vakuutuksia ⁵⁾	38 131	38 354	38 487	38 237	37 462
TyEL-vakuutettuja	502 000	500 500	510 800	528 900	529 400
YEL-vakuutuksia	61 486	61 851	61 941	60 612	58 776
Eläkkeensaajia	329 323	323 172	318 867	313 962	307 934

1) Tuloslaskelman maksetut korvaukset ilman korvaustoiminnan ja työkyvyttömyysriskin hallinnasta aiheutuneita kuluja

2) Vuoteen 2012 saakka toimintapääoma laskettuna kunakin ajankohtana voimassa olleiden säädösten mukaisesti (vastaava periaate koskee myös muita vakavaraisuustunnuslukuja)

3) Suhdeluku laskettu %:na vakavaraisuusrajan laskennassa käytetystä vastuuelasta

4) Vastuuelka + arvostuserot

5) Vakuutus sopimuksen tehneiden työnantajien vakuutukset

TULOSANALYYSI, milj.e	2016	2015	2014	2013	2012
Tuloksen synty					
Vakuutusliikkeen tulos	-35,5	32,2	45,7	-14,8	-7,0
Sijoitustoiminnan tulos käyvin arvo	410,5	406,8	804,8	1 468,6	911,3
+ Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvo	1 743,3	2 070,6	2 188,4	2 915,3	2 048,4
- Vastuvelan tuottovaatimus	-1 332,7	-1 663,8	-1 383,6	-1 446,7	-1 137,1
Hoitokustannustulos	36,1	35,4	34,0	35,1	27,0
Muu tulos *	-5,9	-	-	-	-
Kokonaistulos	405,2	474,3	884,5	1 488,9	931,3
Tuloksen käyttö					
Vakavaraisuuden muutokseen	300,1	371,5	791,5	1 403,0	869,2
Vakavaraisuuspääomaan luettavan tasoitusmäärän muutokseen	-38,7	27,3	45,3	-14,8	-10,9
Osittamattoman lisävakuutusvastuun muutokseen	-161,8	855,0	80,0	285,3	59,8
Arvostuserojen muutokseen	495,8	-517,8	661,8	1 128,4	817,1
Tilinpäätössiirtojen kertymän muutokseen	0,3	1,7	0,2	0,3	0,2
Tilikauden voittoon	4,5	5,3	4,3	3,8	3,0
TEL-lisävakuutuksen tasoitusmäärän muutokseen	3,2	4,8	0,0	0,0	0,0
Siirtoon asiakashyvityksiin	102,0	98,0	93,0	86,0	62,0
Yhteensä	405,2	474,3	884,5	1 489,0	931,2

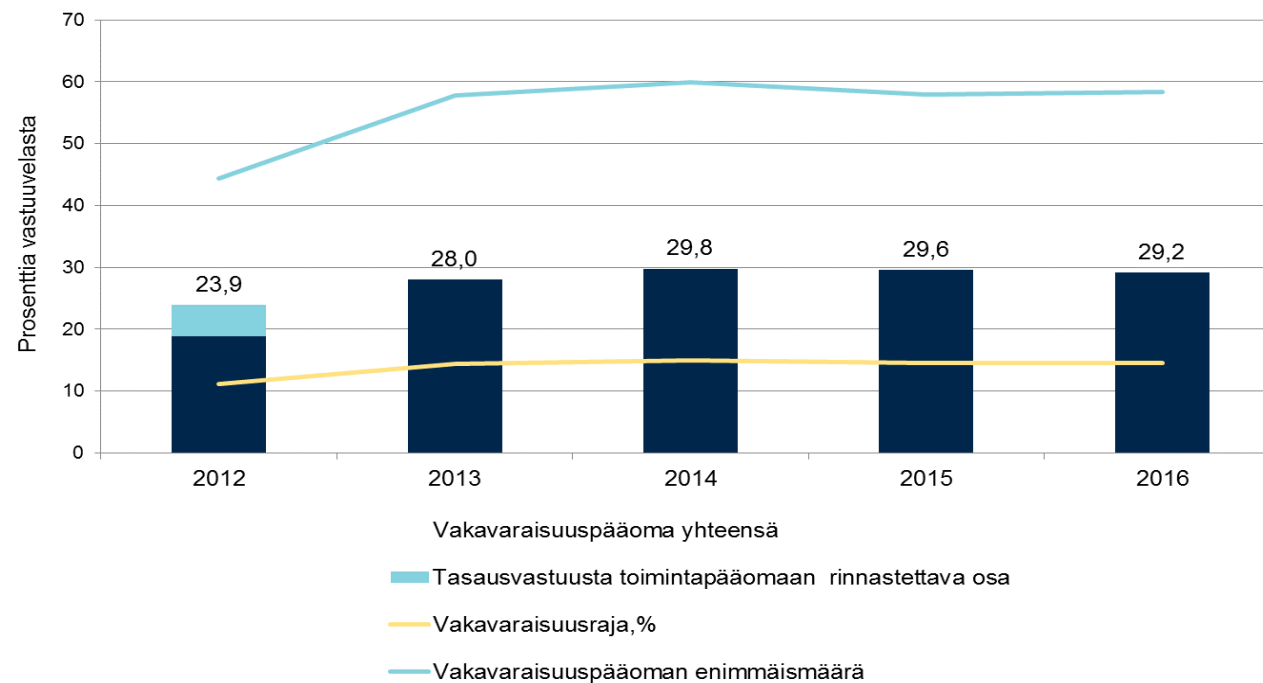
* Muu tulos sisältää mm. muut korkoerät sekä muut tuotot ja kulut. Vuosina 2012-2015 muu tulos sisältyy sijoitustoiminnan tulokseen.

VAKAVARAIUUS	2016	2015	2014	2013	2012
Vakavaraisuuspääoma ja sen rajat					
% :na vakavaraisuusrajan laskennassa käytetystä vastuuvelasta					
	%	%	%	%	%
Vakavaraisuusraja	14,6	14,5	15,0	14,4	11,1
Vakavaraisuuspääoman enimmäismäärä ¹⁾	58,3	58,0	59,8	57,8	44,4
Vakavaraisuuspääoma ennen tasoitusmäärää ²⁾	26,1	25,9	26,0	24,2	
Vakavaraisuuspääoma (vakavaraisuusaste) ³⁾	29,2	29,6	29,8	28,0	23,9

1) Vuoteen 2012 saakka toimintapääoman enimmäismäärä.

2) Ilmoitetaan vuodesta 2013 lähtien.

3) Vuoteen 2012 saakka toimintapääoma laskettuna kunakin ajankohtana voimassa olleiden säädösten mukaisesti (vastaava periaate koskee myös muita vakavaraisuustunnuslukuja).

SIJOITUSJAKAUMA (KÄYVIN ARVOIN)	Perusjakauma		31.12.2015		Riskijakauma		31.12.2015	31.12.2014	31.12.2013	31.12.2012
	31.12.2016				31.12.2016	% ⁹⁾	% ^{9) 10)}	% ^{9) 10)}	% ^{9) 10)}	% ^{9) 10)}
	milj. e	%	milj. e	%	milj. e	% ⁹⁾	% ^{9) 10)}	% ^{9) 10)}	% ^{9) 10)}	% ^{9) 10)}
Korkosijoitukset yhteensä	15 720,7	42,2	15 564,3	43,4	13 161,1	35,4	35,8	40,3	41,5	45,9
Lainasaamiset ¹⁾	1 007,4	2,7	1 088,5	3,0	1 007,4	2,7	3,0	4,2	5,5	8,0
Joukkovelkakirjalainat	13 722,0	36,9	14 006,6	39,1	7 146,1	19,2	27,2	13,7	20,4	9,4
Muut rahoitusmarkkinavälineet ja talletukset ^{1) 2)}	991,3	2,7	469,3	1,3	5 007,6	13,5	5,5	22,4	15,6	28,5
Osakesijoitukset yhteensä	15 321,8	41,2	14 398,6	40,2	15 326,8	41,2	41,1	41,8	42,9	36,7
Noteeratut osakkeet ³⁾	12 053,5	32,4	11 393,6	31,8	12 058,4	32,4	32,7	33,5	35,1	29,4
Pääomasijoitukset ⁴⁾	2 303,5	6,2	2 003,1	5,6	2 303,5	6,2	5,6	4,9	4,5	4,6
Noteeraamattomat osakkeet ⁵⁾	964,8	2,6	1 001,9	2,8	964,8	2,6	2,8	3,4	3,3	2,7
Kiinteistösijoitukset yhteensä	4 199,6	11,3	3 935,5	11,0	4 199,6	11,3	11,0	10,9	11,3	11,7
Suorat kiinteistösijoitukset	3 744,0	10,1	3 427,8	9,6	3 744,0	10,1	9,6	9,5	9,6	10,0
Kiinteistösijoitusrahastot ja yhteissijoitukset	455,6	1,2	507,7	1,4	455,6	1,2	1,4	1,4	1,7	1,8
Muut sijoitukset	1 972,2	5,3	1 942,5	5,4	5 392,4	14,5	9,2	6,2	5,0	5,7
Hedge-rahastosijoitukset ⁶⁾	1 063,0	2,9	670,8	1,9	1 063,0	2,9	1,9	1,5	1,3	1,2
Hyödykesijoitukset	-9,9	0,0	-7,8	0,0	136,5	0,4	0,2	0,2	-0,1	0,1
Muut sijoitukset ⁷⁾	919,1	2,5	1 279,6	3,6	4 193,0	11,3	7,1	4,5	3,8	4,4
Sijoitukset yhteensä	37 214,4	100,0	35 841,0	100,0	38 079,9	102,3	97,0	99,2	100,7	100,0
Johdannaisten vaikutus ⁸⁾					-865,5	-2,3	3,0	0,8	-0,7	0,0
Sijoitukset käyvin arvoin yhteensä	37 214,4	100,0	35 841,0	100,0	37 214,4	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Jvk-salkun modifioitu duraatio	0,6		0,8					-0,9	0,2	0,7

1) Sisältää kertyneet korot

2) Sisältää rahat ja pankkisaamiset sekä kauppahintasaamiset ja -velat

3) Sisältää myös sekarahastot, jos niitä ei voida kohdistaa muualle

4) Sisältää pääomarahastot ja mezzanine-rahastot sekä infratruktuurisijoitukset

5) Sisältää myös noteeraamattomat kiinteistösijoitusyhtiöt

6) Sisältää kaikenlaiset hedge-rahasto-osuudet riippumatta rahaston strategiasta

7) Sisältää erät, joita ei voida kohdistaa muihin sijoituslajeihin

8) Sisältää johdannaisten vaikutuksen riski- ja perusjakauman erotukseen

9) Suhteellinen osuus lasketaan käyttäen jakajana "Sijoitukset käyvin arvoin yhteensä" -rivin loppusummaa

10) Laskettu kulloinkin voimassaolleen Työeläkevakuuttajat TELA ry:n tuotonlaskentaryhmän ohjeistuksen mukaisesti

SIJOITUSTOIMINNAN NETTOTUOTTO SITOUTUNEELLE PÄÄOMALLE	31.12.2016			31.12.2015	31.12.2014	31.12.2013	31.12.2012
	Sijoitustoim. nettotuotot markkina-arvo ⁸⁾ milj. e	Sitoutunut pääoma ⁹⁾ milj. e	Tuotto- % sitoutuneelle pääomalle %	Tuotto- % sitoutuneelle pääomalle ¹⁰⁾ %	Tuotto- % sitoutuneelle pääomalle ¹⁰⁾ %	Tuotto- % sitoutuneelle pääomalle ¹⁰⁾ %	Tuotto- % sitoutuneelle pääomalle ¹⁰⁾ %
Tuotto e / % sit. pääomalle							
Korkosijoitukset yhteensä	589,4	16 168	3,6	1,2	2,4	4,5	6,9
Lainasaamiset ¹⁾	36,7	1 128	3,3	3,7	4,3	4,0	3,4
Joukkovelkakirjalainat	506,6	14 246	3,6	0,9	1,7	5,3	8,3
Muut rahoitusmarkkinavälineet ja talletukset ^{1) 2)}	46,1	794	5,8	3,5	9,0	0,0	1,9
Osakesijoitukset yhteensä	924,8	14 126	6,5	11,6	10,9	20,9	9,5
Noteeratut osakkeet ³⁾	397,0	11 202	3,5	10,6	9,8	21,9	9,1
Pääomasijoitukset ⁴⁾	337,8	1 999	16,9	21,3	16,3	9,8	15,4
Noteeraamattomat osakkeet ⁵⁾	190,0	925	20,5	4,8	14,0	28,6	5,4
Kiinteistösijoitukset yhteensä	253,1	3 982	6,4	7,8	5,4	4,8	5,1
Suorat kiinteistösijoitukset	235,9	3 503	6,7	7,0	4,9	5,0	5,6
Kiinteistösijoitusrahastot ja yhteissijoitukset	17,2	479	3,6	13,0	8,5	3,2	2,2
Muut sijoitukset	-15,1	1 723	-0,9	10,3	17,7	-5,8	5,1
Hedge-rahastosijoitukset ⁶⁾	42,8	760	5,6	12,8	6,8	5,6	7,7
Hyödykesijoitukset	-0,6	0	-159,8	-344,0	76,1	0,0	0,0
Muut sijoitukset ⁷⁾	-57,3	962	-6,0	13,0	21,8	0,0	0,0
Sijoitukset yhteensä	1 752,2	35 998	4,9	6,1	6,8	9,8	7,5
Sijoituslajeille kohdistamattomat tuotot, kulut ja liikekulut	-8,9		0,0				
Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvoin	1 743,3	35 998	4,8	6,0	6,8	9,8	7,5

1) Sisältää kertyneet korot

2) Sisältää rahat ja pankkisaamiset sekä kauppahintasaamiset ja -velat

3) Sisältää myös sekarahastot, jos niitä ei voida kohdistaa muualle

4) Sisältää pääomarahastot ja mezzanine-rahastot sekä infratruktuurisijoitukset

5) Sisältää myös noteeraamattomat kiinteistösijoitusyhtiöt

6) Sisältää kaikentyyppiset hedge-rahasto-osuudet riippumatta rahaston strategiasta

7) Sisältää erät, joita ei voida kohdistaa muihin sijoituslajeihin

8) Raportointikauden lopun ja alun markkina-arvojen muutos - kauden aikana tapahtuneet kassavirrat

Kassavirralla tarkoitetaan myyntien/tuottojen ja ostojen/kulujen erotusta

9) Sitoutunut pääoma = Markkina-arvo raportointikauden alussa + päivittäin / kuukausittain aikapainotetut kassavirrat

10) Laskettu kulloinkin voimassaolleen Työeläkevakuuttajat TELA ry:n tuotonlaskentaryhmän ohjeistuksen mukaisesti

HOITOKUSTANNUSTULOS, milj. e	2016	2015	2014	2013	2012
Vakuutusmaksun hoitokustannusosat	134,9	135,9	133,2	131,5	126,6
Korvausratkaisuista aiheutuvien liikekulujen kattamiseen käytettävissä olevat maksuosat	7,6	7,2	7,0	7,1	6,8
Muut tuotot	1,2	1,4	1,9	2,2	2,2
Hoitokustannustulo yhteensä	143,7	144,5	142,1	140,7	135,6
Toimintokohtaiset liikekulut ¹⁾	-107,6	-109,1	-108,1	-105,6	-108,7
Muut kulut	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Liikekulut yhteensä	-107,6	-109,1	-108,1	-105,6	-108,7
Hoitokustannustulos	36,1	35,4	34,0	35,1	26,9
Liikekulut % hoitokustannustulosta	74,9 %	75,5 %	76,0 %	75,0 %	80,1 %

1) Ilman sijoitustoiminnan liikekuluja, työkyvyttömyysriskin hallintaosalla katettuja kuluja ja lakisääteisiä maksuja

TYÖKYVYTTÖMYYSRISKIN HALLINTA, milj. e	2016	2015	2014	2013	2012
Vakuutusmaksutulo; työkyvyttömyysriskin hallintaosa	5,0	4,9	5,0	5,0	5,0
Korvauskuluihin kirjatut työkyvyttömyysriskin hallintaosalla katetut kulut	4,7	5,1	5,7	4,3	5,1
Liikekuluihin kirjatut hoitokustannusosalla katetut työkyvyttömyysriskin hallitsemisesta aiheutuneet kulut ²⁾	4,8	4,9	4,6	4,6	2,4
Työkyvyn ylläpitotoiminnan hoitokulut / Työkyvyttömyysriskin hallintaosa, %	94,8 %	104,1 %	115,3 %	86,9 %	102,6 %

2) Vuodesta 2016 alkaen ei sisällä yhtiön työsuhteessa olevan oman henkilöstön työkyvyttömyysriskin hallintaan liittyviä henkilöstökuluja

VAKUUTUSLIIKKEEN TULOS, milj.e	2016	2015	2014	2013	2012
Yhtiön omalla vastuulla olevien liikkeiden vakuutusmaksutulo	569,9	625,6	647,9	576,6	652,3
Omalla vastuulla olevien liikkeiden vastuuvelan korko	727,4	701,3	676,3	653,3	635,9
Vakuutusliikkeen tulo yhteensä	1 297,3	1 327,0	1 324,2	1 229,9	1 288,1
Maksetut rahastoidut eläkkeet	923,0	867,2	819,9	773,4	736,6
Maksutappiot	9,1	11,6	14,9	16,5	12,9
Omalla vastuulla olevien liikkeiden vastuuvelan muutos	400,7	415,9	443,7	454,8	545,7
Korvausmeno yhteensä	1 332,8	1 294,8	1 278,5	1 244,6	1 295,2
Vakuutusliikkeen tulos	-35,5	32,2	45,7	-14,8	-7,0

RISKIENHALLINTA ILMARISESSA

1 Riskienhallinta osana yhtiön johtamista ja sisäistä valvontaa

Riskienhallinta on Ilmarisessa osa yhtiön normaalia johtamista ja sisäistä valvontaa. Riskienhallinta muodostuu kaikista niistä menettely- ja toimintatavoista, joiden tavoitteena on tunnistaa ja arvioida toimintaa ja tavoitteita uhkaavia riskejä sekä toteuttaa arvioinnin tuloksen edellyttämiä toimenpiteitä riskien hallitsemiseksi.

Ilmarinen ottaa toiminnassaan riskejä perustuen harkittuun riski/tuotto-analyysiin muun muassa parempien tulosten, kuten eläkkeiden maksamista turvaavien sijoitustoiminnan tuottojen, aikaansaamiseksi. Riskienhallinnan tehtävänä on varmistaa, että otetut riskit ovat oikeassa suhteessa Ilmarisen riskinkantokykyyn ja riskinottohalukkuuteen. Jos riskeillä ei voida arvioida saavutettavan tavoiteltavaa hyötyä, pyritään ne välttämään taloudellisesti järkevin keinoin.

Riskienhallinta toteutuu Ilmarisen johtamis- ja valvontajärjestelmän välityksellä ja perustuu yhtiön johtamista ja vastuuvollisuutta tukeville periaatteille. Näin riskienhallinta on osa yhtiön toimintatapoja, päätöksentekoa ja prosesseja lisäten tavoitteiden saavuttamisen todennäköisyyttä sekä tukien lainsäädännön, viranomaisten vaatimusten ja kansainvälisten normien noudattamista.

Prosessit, päätöksentekovaltuudet, päätöksenteon menettelyt ja valvonta ovat Ilmarisessa sitä määrämuotoisempia, mitä suurempia potentiaalisia riskejä prosesseihin tai tehtäviin päätöksiin sisältyy. Toiminta-prosesseissa määritetyt roolit ja vastuut, tehtävien asianmukainen eriyttäminen, käyttövaltuudet, tietojen oikeellisuuden varmistaminen, varajärjestelyt sekä tietojärjestelmien ja prosessien dokumentointi ovat keskeisiä riskienhallinnan keinoja.

2 Riskienhallinnan organisointi ja vastuut

2.1 Riskienhallinnan yleiset puitteet Ilmarisessa

Riskienhallinta ei ole organisaation muusta toiminnoista ja prosesseista erillinen toiminto, vaan se on Ilmarisessa osa johdon vastuualuetta ja kaikkia organisaation prosesseja, kuten strategista suunnittelua ja projektien sekä muutoksenhallinnan prosesseja. Riskienhallinta on myös osa yhtiön toimintaperiaatteita, arvoja ja kulttuuria. Riskienhallinnan puitteet on määritelty Ilmarisen riskienhallintasuunnitelmassa ja sitä sijoitustoiminnan osa-alueella täydentävässä sijoitussuunnitelmassa.

2.2 Yhtiön ja sen toimielinten vastuut riskienhallinnassa

Ilmarisen hallituksella ja toimitusjohtajalla on kokonaisvastuu yhtiön valvonta- ja riskienhallintajärjestelmän olemassaolosta ja toimivuudesta. Hallitus käsittelee ja hyväksyy vuosittain Ilmarisen riskienhallintasuunnitelman ja sijoitussuunnitelman. Hallituksen tarkastus- ja riskienhallintavaliokunta avustaa hallitusta valvontatehtävissä, jotka kohdistuvat yhtiön taloudelliseen raportointiin, riskienhallintaan, sisäiseen valvontaan sekä sisäisen tarkastajan ja tilintarkastajien työhön. Hallintoneuvoston tehtävänä puolestaan on valvoa hallituksen ja toimitusjohtajan hoitamaa yhtiön hallintoa. Hallintoneuvoston puolesta eläkeratkaisutoimintaa ja sijoitustoimintaa seuraavat hallintoneuvoston keskuudestaan valitsevat tarkastajat.

2.3 Riskienhallinnan toteuttamisen vastuut Ilmarisessa

Ilmarisen riskienhallinnan johtaminen ja toteuttaminen perustuu malliin, jossa riskienhallintaan liittyvät vastuut jakautuvat kolmeen osa-alueeseen:

1. Ilmarisen liiketoimintalinjat ja tukitoiminnot vastaavat omista riskeistään ja niiden hallinnasta
2. Riippumattomat riskien valvontatoiminnot valmistelevat ja kehittävät riskienhallinnan periaatteita sekä tukevat linjoja riskienhallinnan toimivuuden ja riittävyyden varmistamisessa
3. Sisäinen tarkastus arvioi sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan riittävyyttä

Ilmarisen liiketoimintalinjoilla ja tukitoiminnoilla on ensisijainen vastuu omien vastualueidensa ja tekemiensä päätösten riskeistä sekä niiden hallinnasta. Näin nämä riskit omistavat tahot vastaavat riskienhallintaprosessin toteuttamisesta ja toiminnasta omilla vastualueillaan määritettyjen puitteiden mukaisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa yhtiön tavoitteisiin ja toimintaan liittyvien riskien tunnistamista ja arviointia sekä toimenpiteitä näiden riskien hallitsemiseksi.

Yhtiön riippumaton riskienhallintatoiminto vastaa yhtiön riskienhallinnan periaatteiden ja puitteiden kehittämisestä. Riskienhallintatoiminto valvoo ja tukee toimivien riskienhallinnan menettelyjen ja toimintatapojen käyttöönottoa ja ylläpitoa riskit omistavissa toiminnoissa sekä avustaa näitä riskiraportoinnissa. Riskienhallintatoiminto myös seuraa ja arvioi yhtiön riskitilannetta sekä raportoi tästä säännöllisesti yhtiön toimivalle johdolle ja hallitukselle. Ilmarisen riskienhallintatoimikunta toimii riskienhallinnan implementointia koordinoivana toimielimenä ja sen puheenjohtajana toimii yhtiön aktuaaritoimesta ja riskienhallintatoiminnosta vastaava johtaja.

Ilmarisessa on riippumaton compliance-toiminto, joka tukee liiketoimintaa luotettavan hallinnon ja sisäisen valvonnan toimivuuden ja riittävyyden varmistamisessa. Compliance-toiminnalla tarkoitetaan toiminnan lainmukaisuuden ja toimintaan liittyvien ulkoisten ja sisäisten sääntöjen noudattamisen varmistamista ja valvontaa. Compliance-toiminnan tavoitteena on varmistaa yhtiön toimintaan kohdistuva ulkoinen ja sisäinen luottamus vahvistamalla toimintakulttuuria ulkoisen ja sisäisen sääntelyn sekä hyvän markkinatavan noudattamisen osalta. Compliance-toiminnon tehtävänä on valvoa ja varmistaa, että Ilmarisen

kaikessa toiminnassa noudatetaan lainsäädäntöä, viranomaisten antamia ohjeita ja määräyksiä, hyvää vakuutustapaa, hallituksen hyväksymiä työjärjestyksiä ja ohjeistuksia sekä sisäisiä menettelytapaohjeistuksia. Compliance-toiminto valvoo ja varmistaa säännösten noudattamista muun muassa arvioimalla sisäisiä prosesseja ja menettelytapoja sekä tekemällä tarpeellisia parannusehdotuksia johdolle ja liiketoiminnalle.

Ilmarisen sisäinen tarkastus tukee yhtiön hallitusta ja toimitusjohtajaa heidän valvontatehtävässään. Sisäisen tarkastuksen tehtävänä on arvioida Ilmarisen toimintojen ja prosessien osalta niiden riskienhallinnan, sisäisen valvonnan sekä johtamis- ja hallintomenettelyiden asianmukaisuutta, toimivuutta, tehokkuutta ja riittävyyttä sekä antaa suosituksia näiden parantamiseksi. Sisäisen tarkastuksen ohella myös tilintarkastus arvioi sisäisen valvontajärjestelmän toimivuutta ja riskienhallinnan riittävyyttä. Tilintarkastajat arvioivat samalla sisäisen tarkastuksen toimivuutta ja sen tulosten käyttökelpoisuutta oman työnsä kannalta.

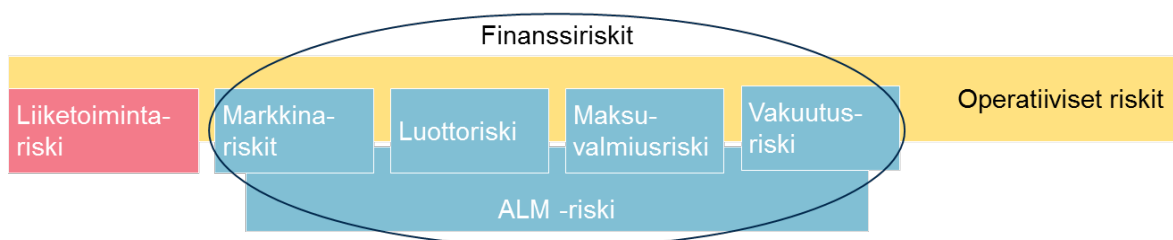
3 Riskit ja niiden luokittelu

Ilmarisen menestyksellistä toimintaa vaarantavat riskit voivat olla mitä hyvänsä tekijöitä,

- jotka vaikuttavat haitallisesti yhtiön mahdollisuuksiin vastata moitteettomasti lakisääteisen tehtävän hoitamisesta,
- vaikuttavat haitallisesti yhtiön mahdollisuuksiin saavuttaa lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteensa tai
- muulla tavoin uhkaavat yhtiön toiminnan jatkuvuutta.

Riskit voivat olla toisaalta tapahtumia, jotka estävät tai häiritsevät yhtiön toimintaa tai ne voivat toteutua käyttämättä jääneinä, mutta liiketoiminnan kannalta tavoittelemisen arvoisina mahdollisuuksina.

Strategisesti merkittävät riskit uhkaavat oleellisesti yhtiön strategisten tavoitteiden saavuttamista ja usein samalla yhtiön tulosta tai vakavaraisuutta. Strategisesti merkittävät riskit ovat vähäisempien riskien tavoin jaettavissa liiketoiminta-, finanssi- ja operatiivisiin riskeihin. Tämä jako on esitetty alla olevassa kuvassa.

Liiketoimintariskeillä tarkoitetaan kilpailutilanteen ja toimialan muutosten sekä liiketoimintapäätösten tai niiden toimeenpanon epäonnistumiseen liittyvää tappioriskiä.

Finanssiriskit käsittävät vakuutus-, markkina-, luotto- ja maksuvalmiusriskit sekä riskin siitä, että taseen varojen ja velkojen yhteensopivuudelle asetetut vaatimukset ja tavoitteet eivät riittävässä määrin täyty (ns. Asset Liability Management eli ALM-riski).

Operatiivisella riskillä tarkoitetaan riittämättömiin tai epäonnistuneisiin sisäisiin prosesseihin, henkilöstöön ja järjestelmiin tai ulkoihin tapahtumiin liittyvää tappioriskiä.

Riskien mahdolliset vaikutukset eivät ole aina yksiselitteisesti rahalla mitattavissa, vaan ne voivat toteutuessaan vaikuttaa välillisesti myös Ilmarisen maineeseen. Riskin toteutuminen jossain riskiluokassa voi johtaa Ilmarisen maineen heikkenemiseen eri sidosryhmissä ja täten aiheuttaa liiketoiminnan menetyksiä ja tappioita. Pahimmillaan se voi johtaa yrityksen itsenäisten toimintaedellytysten olennaiseen heikkenemiseen.

4 Strategisesti merkittävimmät riskit

Ilmarisen johtoryhmä tunnistaa ja arvioi yhtiön toimintaan liittyvät strategisesti merkittävimmät riskit vuosittain. Ilmarisen merkittävimmät liiketoimintariskit tunnistetaan ja arvioidaan osana tätä strategisesti merkittävimpien riskien kartoitusta. Kullekin tunnistetulle riskille on nimetty johtoryhmän jäsenistä vastuuhenkilöt, joiden tehtävänä on vastata riskinhallintakeinojen riittävydestä ja tarvittavista kehittämistoimenpiteistä.

Strategisesti merkittävien riskien on arvioitu voivan toteutua erityisesti seuraavien Ilmarisen toimintaan liittyvien tapahtumien tai toimintojen yhteydessä:

- toimintaympäristön merkittävät muutokset
- palvelu- ja toimintamallien kehittäminen
- kumppanuusyhteistyö
- sijoitustoiminta
- liiketoimintaprosesseja palvelevien tietojärjestelmien rakentaminen ja ylläpito.

5 Vakuutusriskit ja niiden hallinta

5.1 Vakuutusmaksut ja vastuuelka

Vakuutusriskit liittyvät vakuutusmaksun ja vastuuelan riittävyyteen. Molempien laskenta on määritelty yhtiön laskuperusteissa, jotka sosiaali- ja terveysministeriö (STM) vahvistaa. Vakuutusriskien hallinnan tavoitteena on varmistaa laskuperusteiden turvaavuus lain vaatimusten mukaisesti, mistä yhtiön aktuaari vastaa.

Työntekijän Eläkelaki (TyEL) edellyttää, että STM ei saa ilman erityistä syytä vahvistaa eläkevakuutuksen ehtoihin tai laskuperusteisiin eroja, jotka vaikeuttavat TyEL:n toimeenpanoa tai eläkelaitosten yhteisten asioiden hoitamista. Edelleen lain mukaan eläkelaitosten on toimittava yhteistyössä tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Edellä olevista seuraa, että vakuutusmaksun ja vastuuelan laskuperusteet ovat kaikilla työeläkeyhtiöillä eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta samanlaiset.

Vakuutusmaksu ja vastuuelka sisältävät yhtiön omalla vastuulla olevaa liikettä ja yhteisellä vastuulla olevaa liikettä (tasausliikettä) vastaavat osat, joten myös riskit voidaan jaotella saman jaon mukaan. Jaottelu on myös tehtävissä sovellettavan vakuutuslajin mukaan. Ilmarisen osalta 99 prosenttia vastuuelasta on TyEL:n mukaista, joten lähes koko riski liittyy TyEL-toimintaan. Yrittäjän eläkelain (YEL) mukainen vakuutus on käytännössä viime kädessä valtion vastuulla, joten riskit yksittäiselle yhtiölle ovat vähäisiä. Seuraavassa tarkastellaankin vain TyEL:n mukaista vakuutusta ja siihen liittyviä riskejä.

TyEL:n omalla vastuulla oleva liike koostuu vanhuuseläke-, työkyvyttömyyseläke- sekä maksamattomiin vakuutusmaksuihin liittyvästä maksutappioliikkeestä. Keskeisiä tekijöitä riskien hallinnassa ovat odotettavissa olevan eliniän pituuteen sekä eläkealkavuuteen ja korvausten suuruuteen liittyvien epävarmuuksien huomioiminen. Taloudellisesti

olennaisimmat riskit koskevat epävarmuutta, joka liittyy kuolevuuteen ja työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuuteen.

Vanhuuseläkeliikkeen riski on toteutuvan kuolevuuden poikkeama oletetusta. Osa vanhuuseläkkeestä rahastoidaan aktiiviaikana eläkkeen karttuessa. Kertyvän eläkevastuun määrä riippuu oletetusta kuolevuudesta. Kun toteutuva kuolevuus poikkeaa oletetusta, rahastoidun eläkkeen osalta yhtiölle voittoa tai tappiota. Vanhuuseläkeliikkeessä käytetty kuolevuusoletus riippuu iästä, sukupuolesta ja syntymävuosiluokasta. Viimeksi mainittu riippuvuus on osoittautunut välttämättömäksi keskimääräisen elinajan trendinomaisen pitenemisen johdosta. Työeläkevakuuttajat TELA ry:n asettama työryhmä seuraa keskimääräisen elinajan kehitystä lakisääteisen työeläkejärjestelmän piirissä olevien osalta ja tekee tarvittaessa ehdotuksen laskuperusteiden muuttamiseksi. Viimeisin muutos astuu voimaan eläkeuudistuksen yhteydessä 2016 lopussa. Kuolevuusperusteen muutos aiheuttaa tarpeen muuttaa vastuuvelan laskuperusteita, josta aiheutuvat kustannukset ovat eläkelaitosten yhteisellä vastuulla. Yhtiökohtaista riskiä ei perusteiden muuttamisesta näin ollen aiheudu.

Työkyvyttömyysliikkeen riskit liittyvät työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuuteen, myönnettyjen eläkkeiden suuruuteen ja voimassa olevien työkyvyttömyyseläkkeiden päättävyyteen. Työkyvyttömyyseläke rahastoidaan eläkkeen alkaessa. Alkavista työkyvyttömyyseläkkeistä aiheutuva kustannus katetaan vakuutusmaksuun sisältyvällä iästä ja suuremmilla työnantajilla myös työnantajan maksuluokasta riippuvalla työkyvyttömyyseläkeosalla. Kustannus lasketaan eläkeikään asti ottaen lisäksi huomioon työkyvyttömyyseläkkeiden oletettu päättävyyttä. Vakuutusmaksun työkyvyttömyyseläkeosan suuruus vahvistetaan vuosittain ja sen riittävyttä seurataan Työeläkevakuuttajat TELA ry:n asettamassa työryhmässä. Vuonna 2017 maksu on keskimäärin 0,9 prosenttia palkasta. Työkyvyttömyysliikkeeseen liittyy yhtiökohtainen riski siitä, että yhtiön työkyvyttömyyseläkkeistä aiheutuva meno poikkeaa laskuperusteita haettaessa oletetusta. Tätä riskiä kasvattaa yhtiön vastuun syntymisen ja eläkkeen alkamisen välinen pitkä viive. Tämän johdosta Ilmarisessa seurataan jatkuvasti työkyvyttömyysliikkeen kehitystä ja eläkkeiden alkavuutta.

Maksutappioliikkeessä riski on saamatta jääneiden vakuutusmaksujen ennakoitua suurempi määrä. Vakuutusmaksun maksutappio-osa on mitoitettu vastaamaan vakuutuskannan rakennetta, millä otetaan huomioon pienempien työnantajien suurempi maksutappioriski. Ilmarisen vakuutuskannassa maksutappiot ovat olleet keskimääräistä pienemmät.

5.2 Tasoitusmäärä

TyEL-vakuutusmaksun laskuperusteet on vahvistettava etukäteen seuraavalle kalenterivuodelle. Maksua ei ole mahdollista etukäteen mitoitaa siten, että se vastaisi tarkoin tulevan vuoden menoa, joten vakuutusliikkeen tulos heilahtelee ja on vuosittain joko positiivinen tai negatiivinen. Tuloksen heilahtelun takia vakuutusliikettä varten vastuuvelkaan sisältyy puskuri, tasoitusmäärä. Vakuutusliikkeen positiivinen tulos kasvattaa tasoitusmäärää ja negatiivinen tulos pienentää sitä. Vuoden 2013 alusta lähtien tasoitusmäärä on vakavaraisuuslaskennassa luettu osaksi yhtiön vakavaraisuuspääomaa.

Tasoitusmäärään liittyy alaraja ja yläraja. Jos yhtiön tasoitusmäärä alittaa määritellyn alarajan, sitä on täydennettävä muusta vakavaraisuuspääomasta. Jos yhtiön tasoitusmäärä ylittää ylärajansa kahtena peräkkäisenä vuonna, ylite puretaan tietyssä aikataulussa vakuutuslaskennalle asiakashyvityksinä. Työeläkeyhtiöiden tasoitusmäärät ovat yleisesti korkealla tasolla, joten tasoitusmäärien pienentämiseksi maksua on pidetty ennustettua menoa pienempänä.

Vuoden 2016 päättyessä Ilmarisen TyEL-vakuutuksen tasoitusmäärä on 905,2 miljoonaa euroa ollen noin 5,4 prosenttia palkkasummasta ja 70 prosenttia tasoitusmäärän ylärajasta. Muut vakuutuslajit huomioon ottaen yhtiön koko tasoitusmäärä oli 972,6 miljoonaa euroa. Noin 2/3 tasoitusmäärästä liittyy työkyvyttömyysliikkeeseen ja loput pääosin

maksutappioliikkeeseen. Tasoitusmäärästä rahoitettiin vuoden 2016 päättyessä kuolevuusperustemuutoksen kustannuksia 85,5 miljoonalla eurolla, mikä on huomioitu edellä esitetyissä luvuissa.

Vuoden 2017 eläkeuudistuksen yhteydessä tasoitusmäärä poistuu erillisenä käsitteenä ja luetaan vuoden 2017 alusta lähtien kiinteäksi osaksi vakavaraisuuspääomaa. Vakavaraisuuspääoma toimii jatkossa sekä sijoitus- että vakuutusriskin puskurina.

5.3 Yhtiön vakuutuskannan rakenteeseen liittyvät riskit

Laskuperusteita valmisteltaessa vakuutusmaksu ja vastuovelka mitoitetaan yhtiöiden keskimääräisen vakuutuskannan mukaan. Lisäksi TyEL sisältää säädöksen, jonka mukaan vastuvelan laskuperusteiden osoittautuessa kaikkien eläkelaitosten osalta riittämättömiksi perusteiden muuttamisesta aiheutuva vastuvelan kasvu katetaan tavalla, joka ei muodosta riskiä yksittäiselle eläkelaitokselle. Riittämättömyyttä voi kuitenkin ilmetä vain yksittäisellä eläkevakuutusyhtiöllä. Omalla vastuulla olevan vakuutusliikkeen riskinä on näin ollen vakuutuskannan rakenteen poikkeaminen alan keskimääräisestä epäedulliseen suuntaan.

Vanhuuseläkelikkeessä riski on, että yhtiön vakuutuskannassa keskimääräinen elinaika ja siten eläkkeellä oloaika ylittää laskuperusteiden mukaisen oletuksen. Vanhuuseläkelikkeessä satunnaisheilahtelut ovat pieniä ja merkittävät systemaattiset erot vakuutuskannoissa tältä osin epätodennäköisiä, kun kyseessä on valtakunnallista toimintaa harjoittava yhtiö.

Työkyvyttömyyseläkelikkeen alkavuudessa voi olla systemaattisia yhtiökohtaisia eroja esimerkiksi silloin, jos yhtiön toiminta rajautuu maantieteellisesti suppealle alueelle tai jos vakuutuskannan toimialajakauma poikkeaa keskimääräisestä.

Työeläkevakuutuksessa laki kieltää vastuuvallinnan käytön riskienhallintakeinona, toisin sanoen yhtiön on myönnettävä vakuutus vakuuttamisvelvolliselle yritykselle. Tämä lisää riskejä erityisesti maksutappioliikkeessä.

Jos yksittäisen työeläkevakuutusyhtiön vakuutusliikkeen tulos on systemaattisesti muita huonompi, pienentää se vuoden 2017 alusta alkaen suoraan yhtiön vakavaraisuuspääomaa, mikä pienentää tulevia asiakashyvityksiä. Riskin ensisijainen kantaja on siis kyseinen työeläkeyhtiö.

Ilmarisen vakuutuskannan ikä- ja toimialajakauma eivät poikkeaa alan keskimääräisestä. Ilmarisen tasoitusmäärä on yhtiön kokoon nähden riittävä ja toimialan keskimääräisellä tasolla. Ilmariseen ei siten kohdistu poikkeavan vakuutuskannan muodostamaa riskiä.

5.4 Yhteisesti kustannettaviin eläkkeisiin liittyvät riskit

Eläkelaitosten yhteisellä vastuulla on rahastoimaton eläkemeno (tasauseläkemeno), jonka osuus maksussa olevista eläkkeistä rahoitetaan vuosittain perittävällä TyEL-maksuun sisältyvällä maksun osalla, tasausosalla. Eläkelaitosten yhteisellä vastuulla olevan vakuutusliikkeen puskurina toimii kunkin eläkelaitoksen vastuovelkaan sisällytetty tasausvastuu.

Tasauseläkemeno poolataan vuosittain kaikkien eläkelaitosten kesken niiden toiminnan mukaisessa laajuudessa, jonka mittarina käytetään vakuutettua palkkasummaa. Eläkelaitoksen vastuu rajoittuu vakuutusmaksuun sisältyvään tasausmaksutuloon ja tasausvastuuseen. Yhteisesti kustannettavat eläkkeet eivät aiheuta riskejä yksittäiselle eläkelaitokselle.

Eläkelaitosten yhteisen riskin muodostaa yhteisesti kustannettavan eläkemenon ja yksityisalojen palkkasumman suhteen heikkeneminen vakuutusmaksun määräämisessä käytettyihin oletuksiin nähden. Vuodesta 2010 lukien eläkejärjestelmään liitettiin niin sanottu elinaikakerroin, joka pienentää alkavia vanhuuseläkkeitä keskimääräisen elinajan kasvun

suhteessa. Elinaikakerroinmekanismi eliminoi pitkälti elinajan kasvusta koituvan tasauseläkemenoon liittyvän riskin.

Tasauseläkemenon ja palkkasumman suhteen kasvuun liittyvän riskin toteutumiseen voi johtaa inflaation noususta johtuva indeksikorotusten ennakoimaton kasvu reaaliansoihin nähden tai työpanoksen osoittautuminen oletettua pienemmäksi demografisten tekijöiden tai työttömyyden johdosta. Laki edellyttää, että maksun tasausosa mitoitetaan yhteisesti kustannettaviin menoihin nähden riittäväksi. Tasausmaksun nousun muodostaman riskin kantavat siis tulevat vakuutusmaksun maksajat yhdessä, vakuutetut ja vakuutuksenottajat yhtä suurin osuuksin, eikä riski kohdistu yksittäisiin yhtiöihin tai muihin eläkelaitoksiin.

5.5 Lisävakuutusvastuu

Vastuuelkaan sisältyy myös lisävakuutusvastuu, joka koostuu osittamattomasta ja ositetusta lisävakuutusvastuusta ja osaketuottosidonnaisesta lisävakuutusvastuusta.

Osittamaton lisävakuutusvastuu karttuu tai purkautuu vuosittain tilinpäätöksessä kirjanpidon mukaisella sijoitustoiminnan tuloksella, joka saadaan vähentämällä kirjanpidon mukaisista nettotuotoista vastuuelan tuottovaatimus. Kirjanpidon ulkopuoliset sijoitusten arvostuserojen muutokset eivät näin ollen siihen sisälly. Osittamaton lisävakuutusvastuu luetaan osaksi vakavaraisuuspääomaa. Ositettu lisävakuutusvastuu sisältää tilinpäätöksessä seuraavana vuonna vakuutusmaksun alennuksina annettavat asiakashyvitykset.

Vuoden 2007 alusta vakavaraisuussäätelyä muutettiin siten, että osa eläkelaitosten osakeriskistä siirrettiin eläkejärjestelmän kannettavaksi. Tämä toteutettiin sitomalla vastuuelan tuottovaatimus osittain osaketuottojen kehitykseen. Näin myös vastuuelka puskuroi osittain sijoitustuloksen heilahtelua. Osaketuottoihin sidottu osuus on kymmenen prosenttia vakavaraisuuslaskennassa käytettävästä vastuuelasta. Eläkeuudistuksessa tämä muuttuu 15 %:iin vuonna 2017 ja 20 %:iin vuonna 2018.

Osaketuottosidonnaisuus toteutetaan erityisellä vastuuelkaerällä, osaketuottosidonnaisella lisävakuutusvastuulla, jonka vuotuinen muutos vastaa osaketuottojen kehitystä. Tämä vastuuelan osa kehittyy samalla tavalla kaikissa eläkelaitoksissa ja voi kasvattaa niiden vastuuelkaa korkeintaan yhdellä prosentilla tai pienentää sitä korkeintaan 20 prosentilla. Yläraja ylitettiin vuoden 2016 lopussa ja syntynyt ylite käytettiin pääosin koplevuusperustemuutoksen rahoittamiseen loppujen jäädessä tasausvastuuseen.

5.6 Vastuuelan tuottovaatimus

Pitkällä aikavälillä vastuuelalle on saatava vähintään tuotto, joka muodostuu TyEL:n laskuperusteissa määritellyn perustekorona ja osakesijoitusten tuoton painotettuna keskiarvona jälkimmäisen painon ollessa 20 prosenttia (15 prosenttia vuonna 2017). Yhtiön vastuulla olevien eläkkeiden vastuuelkaa hyvitetään vuosittain kolmen prosentin rahastokorolla ja eläkevastuiden täydennyskertoimen mukaisella tuotolla sekä tasausvastuuta perustekorona ja tasoitusmäärää rahastokorona mukaisella tuotolla. Lisäksi osaketuottosidonnaisen lisävakuutusvastuun kehitys on sidottu eläkelaitosten keskimääräiseen osaketuottoon.

Eläkevastuiden täydennyskerroin, joka kuvastaa sijoitustoiminnan pitkän aikavälin tuottoa, pohjautuu eläkelaitosten keskimääräisen vakavaraisuusasteeseen (vakavaraisuuspääoma suhteessa vastuuelkaan, josta tässä laskennassa vähennetään osittamaton lisävakuutusvastuu). Täydennyskertoimen perusteena olevassa vakavaraisuusasteessa tasoitusmäärä luetaan poikkeuksellisesti vastuuelkaan eikä vakavaraisuuspääomaan. Täydennyskertoimen mukainen tuotto käytetään rahastoitujen vanhuuseläkkeiden korottamiseen. Mikäli osaketuottosidonnainen lisävakuutusvastuun määrä ylittää prosentin laskennassa käytettävästä vastuuelasta, ylite käytetään myös rahastoitujen vanhuuseläkkeiden korotuksiin.

Myös perustekorko perustuu eläkelaitosten keskimääräiseen vakavaraisuusasteeseen. Perustekorkoa käytetään vakuutusmaksujen, tasausjärjestelmään liittyvien eläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen välisten maksujen ja eräiden vastuovelkaerien korkona.

Vuonna 2016 Ilmarisen vastuovelalle laskettu kokonaistuottovaatimus oli 4,3 prosenttia, josta osaketuottosidonnaiseen lisävakuutusvastuuseen sitoutunut tuotto oli 0,6 prosenttia. Muulle vastuovelalle hyvitetiin 3,7 prosentin mukainen tuotto.

5.7 Vastuuelan rakenne ja kesto

Ilmarisen varsinaisen eläkevastuun (vastuuelka pl. osittamaton lisävakuutusvastuu ja osaketuottosidonnainen lisävakuutusvastuu) arvioidaan kasvavan lähivuosina noin 4 prosenttia vuodessa. Vastuuelasta karkeasti kolmannes on kestoltaan alle 10 vuotta, kolmannes 10 - 20 vuotta ja kolmannes yli 20 vuotta. Vastuuelan on joka hetki oltava katettu säännösten mukaisilla varoilla. Tällaista vastuuelan katteeksi kelpaavaa omaisuutta oli vuoden 2016 tilinpäätöksessä yhteensä 37 285,8 miljoonaa euroa, mikä ylitti noin 18 prosentilla katettavan vastuuelan määrän.

Ilmarisen vastuuelan rakenne tilinpäätöksessä oli seuraava:

	Tilinpäätös 31.12.2016		Tilinpäätös 31.12.2015	
	milj. e	%	milj. e	%
Vastaisten vanhuuseläkkeiden vastuu	14 047	48	13 180	48
Vastaisten työkyvyttömyyseläkkeiden vastuu	317	1	314	1
Alkaneiden vanhuuseläkkeiden vastuu	9 064	31	8 591	31
Alkaneiden työkyvyttömyyseläkkeiden vastuu	1 234	4	1 287	5
Tasointumäärä	905	3	1 029	4
Tasausvastuu	3 687	13	2 910	11
Yhteensä (TyEL, muu kuin lisävakuutusvastuu)	29 254	100	27 309	100
Osittamaton lisävakuutusvastuu	1 523		1 685	
Ositettu lisävakuutusvastuu	102		98	
Osaketuottosidonnainen lisävakuutusvastuu	285		1 235	
TyEL-vakuutus yhteensä	31 164		30 327	
Muu kuin TyEL-vakuutuksen vastuuelka	295		303	
Vastuuelka yhteensä	31 459		30 630	

6 Sijoitusriskit ja niiden hallinta

6.1 Sijoitustoiminnan tavoitteet

Pitkällä aikavälillä sijoituksille on saatava vähintään vastuuelalle hyvitetävä tuotto. Ilmarisen sijoitustoiminnan osalta riskinä on, että sijoitustuotot jäävät pitkällä aikavälillä jälkeen kaikkien eläkelaitosten keskimääräisestä tuotosta, jolloin yhtiön vakavaraisuus heikkenee. Osaketuottosidonnaisen vastuuelan osalta yhtiö voi vähentää riskiä sijoittamalla vastaavan osuuden sijoituksistaan osakkeisiin. Tältä osin yhtiön riskiksi jää sen oman osaketuoton poikkeaminen eläkelaitosten keskimääräisestä tuotosta.

6.2 Vakavaraisuuden hallinnan yhteys sijoitussuunnitteluun ja riskienhallintaan

Vakavaraisuuden hallinnan tavoitteena on varmistaa, että Ilmarinen voi toteuttaa sijoitusstrategiaansa, kun otetaan huomioon epävarmuuden vaikutus tehtyihin olettamuksiin ja asetettuihin tavoitteisiin. Ilmarisen vakavaraisuuden hallinta perustuu jatkuvaan riskien ja kokonaisvakavaraisuustarpeen arviointiin ja riskienhallintaan. Sijoitustoiminnan

riskienhallinnassa ratkaisevaa on riskien arvioinnin seurauksena sijoitussalkkuun tehtävät toimenpiteet. Niillä varmistetaan, ettei yhtiö joudu liian suurella todennäköisyydellä tilanteeseen, jossa se olisi pakotettu luopumaan pitkän tähtäimen sijoitusstrategiastaan turvatakseen vakavaraisuutensa lyhyellä aikavälillä.

Sijoitussalkun riskiprofiili saattaa muuttua nopeastikin esimerkiksi taloudellisten olosuhteiden muutosten seurauksena ja siksi sijoitussalkun riskitasoa on jatkuvasti verrattava Ilmarisen riskinsietokykyyn. Muutostekijöiden vaikutuksia arvioidaan Ilmarisessa sijoitussalkun lyhyen tähtäimen riskilaskennalla sekä sitä täydentävillä stressitesteillä ja pidemmän tähtäimen skenaarioilla.

Lainsäädännössä asetetut vähimmäispääomavaatimus, vakavaraisuusraja ja muut valvontarajat riippuvat yhtiön sijoitustoiminnan riskinotosta ja ottavat huomioon eläkelaitosten erot sijoitusomaisuuden rakenteessa. Riskihakuisempi sijoitustoiminta edellyttää suurempaa vakavaraisuuspääomaa.

Vakavaraisuusvaatimusten perussuure on vakavaraisuuspääoman vakavaraisuusraja. Sen mitoituksen teoreettinen perusta on vuonna 2016 voimassa olevassa sääntelyssä määritelty siten, että vuoden aikavälillä on korkeintaan 2,5 prosentin todennäköisyys sille, että yhtiön sijoitus- ja vakuutusriskeissä tapahtuisi vakavaraisuusrajaa suurempi tappio. Vakavaraisuusraja on kuitenkin aina vähintään 5 prosenttia vakavaraisuuslaskennassa käytettävästä vastuuvelasta. Vakavaraisuusraja on sitä korkeampi, mitä riskillisempi sijoitusjakauma eläkelaitoksella on. Vakavaraisuusrajan laskemiseksi sijoitukset luokitellaan viiteen pääryhmään, joilla kaikilla on useampia alaluokkia. Pääryhmät ja alaluokat muodostavat kokonaisuuksia, joilla on olennaisesti samanlaiset tuotto- ja riskiominaisuudet. Lisäksi laskennassa huomioidaan korrelaatiot sekä sijoitusten välillä että sijoitus- ja vakuutusriskien välillä. Vähimmäispääomavaatimus on 1/3 vakavaraisuusrajasta.

6.3 Vakavaraisuuspääoma ja riskinottohalukkuus

Ilmarisen tulee huolehtia kyvystään maksaa yhtiön vastuulla olevat nykyiset ja tulevat eläkkeet, minkä vuoksi sijoitustoiminta on järjestettävä tuottavasti ja turvaavasti. Tuottava sijoittaminen edellyttää altistumista sijoitusriskeille, joita turvaavuusvaatimus rajoittaa.

Sijoitusstrategiaansa määrittäessään Ilmarinen joutuu tasapainottelemaan useiden samanaikaisten tavoitteiden välillä. Tavoitteita on asetettu paitsi pitkän aikavälin reaalituotolle myös keskipitkän aikavälin vakavaraisuuskehitykselle ja jatkuvasti tulee tietenkin pysyä riittävän vakavaraisena. Strategisen allokaation valinnassa pyritään löytämään parhaiten Ilmarisen tavoitteisiin vastaava strategia, joka samalla täyttää yhtiön vakavaraisuusvaatimukset riittävällä varmuudella. Tätä varmuustasoa kuvastavan riskinottohalun määrittäminen on merkittävin sijoitustoimintaa koskeva päätös. Menestyksellisen sijoitustoiminnan edellytyksenä on, että riskinotto perustuu vallitseviin sijoitusmahdollisuuksiin, toisin sanoen markkinatilanteesta riippuvaan sijoitusriskin tuotto/riski-suhteeseen. Yhtiön hallitus päättää strategisesta allokaatiosta vähintään vuosittain sijoitussuunnittelun yhteydessä.

Sijoitustoiminnan finanssiriskejä rajoittavat lakisääteiset vakavaraisuussäännökset ja Ilmarisen sisäinen limiittikehikko, jotka osaltaan pyrkivät varmistamaan sijoitussalkun riittävän hajautuksen ja likviditeetin. Käytännössä sijoitustoiminnan riskienhallintaprosessi tarkoittaa kuitenkin finanssiriskien jatkuvaa tunnistamista, analysointia ja riskienhallintatoimenpiteistä päättämistä.

Sijoitustoiminnan riskipuskurina toimii yhtiön vakavaraisuuspääoma, joka on yhtiön varojen ja velkojen erotus. Vakavaraisuuspääoman tärkeimmät erät ovat yhtiön oma pääoma, tasoitusmäärä, osittamaton lisävakuutusvastuu ja sijoitusten arvostuserot. Vakavaraisuuspääoman muu osa kuin tasoitusmäärä on tarkoitettu ensisijaisesti sijoitustoiminnan tappioiden peittämiseen. Mikäli sijoitustoiminnan tuotot ylittävät

vastuuvelalle hyvitetävän koron, erotus kasvattaa vakavaraisuuspääomaa. Päinvastaisessa tilanteessa vakavaraisuuspääomaa puretaan tarvittava määrä.

Ilmarisen toimintapääoma vuoden 2016 lopussa oli 8 460 (8 244) miljoonaa euroa ja vakavaraisuusraja oli 14,6 (14,5) prosenttia vakavaraisuuslaskennassa käytettävästä vastuuvasta. Ilmarisen vakavaraisuusaste eli vakavaraisuuspääoman suhde vastuuvastaan oli 29,2 (29,6) prosenttia. Vakavaraisuusaste eli vakavaraisuuspääoman suhde vakavaraisuusrajaan oli siten 2,00 (2,04). Vakavaraisuusaste kuvaa yhtiön riskinkantokykyä ja vakavaraisuusaste yhtiön ottamaa riskiä suhteessa riskinkantokykyyn.

6.4 Sijoitustoiminnan valtuudet, valvonta ja raportointi

Ilmarisen hallitus vahvistaa operatiivisessa sijoitustoiminnassa noudatettavat valtuudet vuosittain sijoitussuunnitelman yhteydessä. Sijoitusvaltuuksien puitteissa toimivan johdon on mahdollista poiketa strategisen allokaation määrittelemistä omaisuuslajien painoista. Sijoitustoiminnan riskin määrää seurataan tasehallintaryhmässä, jossa on edustajat sijoitustoiminnasta sekä talous-, aktuaari- ja riskienhallintatoiminnasta. Ryhmä huomioi seurannassa vakuutustoiminnan vaatimukset ja tekee tarvittaessa ehdotuksen sijoitussuunnitelman tai sijoitusvaltuuksien muuttamisesta.

Operatiivisesti valittua riskitasoa sekä vakavaraisuustilannetta arvioidaan viikoittaisissa sijoitustoiminnan sijoitustoimikunnan kokouksissa, joissa myös riskienhallintatoiminnolla on edustus. Sijoitustoiminnan riskinoton rajojen noudattamisesta ja sijoitustoiminnan tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan hallitukselle sijoitustoiminnan riskiä ottavasta toiminnasta riippumattoman riskienhallintatoiminnon toimesta kuukausittain. Raportoidun tiedon oikeellisuus pyritään varmistamaan riittävän reaaliaikaisella ja tiheällä raportoinnilla, säännöllisillä täsmäytysrutiineilla sekä sillä, että sijoituspäätöksenteko- ja raportointitoiminnot on organisatorisesti eriytetty.

6.5 Riskien arviointiin ja hallintaan liittyvät menetelmät

Markkinariski

Markkinariski syntyy finanssimarkkinoilla päivittäin muuttuvien hintojen ja arvojen seurauksena. Ilmarisen sijoitusomaisuuteen kohdistuvia markkinariskejä ovat osake-, korko-, korkoero-, kiinteistö-, valuutta-, hyödyke- ja volatilitteettiriskit. Markkinariskejä rajoitetaan asettamalla limiittejä tietyllä todennäköisyydellä syntyville maksimitappioille (niin sanottu Value at Risk -tunnusluku eli VaR). Sijoitustoiminnan riskienhallinnassa on lisäksi otettava huomioon jatkuva mahdollisuus uusien riskitekijöiden ilmaantumiseen ja historiallisen aikasarja-aineiston perusteella tehtävän riskilaskennan rajoittunut näkökulma. Edellä mainituista syistä finanssiriskianalyysiä on jatkuvasti täydennettävä stressitesteillä ja laatimalla skenaarioanalyyskejä sijoitussalkun koostumuksesta tehtävien toimenpidepäätösten tueksi.

Markkinamuutosten vaikutuksia Ilmarisen vakavaraisuuteen on havainnollistettu alla olevassa taulukossa. Osakekurssien 10 prosentin laskun yhteydessä on muiden omaisuuslajien odotettu muuttuvan niiden ja osakkeiden välisten historiallisten riippuvuuksien mukaisesti. Lisäksi on tarkasteltu tilannetta, jossa kiinteistöjen käypiä arvoja on laskettu 10 prosentilla ja samalla muiden omaisuuslajien käyvät arvot on pidetty muuttumattomina.

	Osakekurssien muutos -10 %	Kiinteistöjen käypä arvo -10 %
Vaikutus		
- vakavaraisuuspääomaan (milj.e)	-1 071,2	-412,6
- vakavaraisuusasemaan	-0,18	-0,10
- tuotto prosenttiin (prosenttiyks.)	-3,8	-1,2
- vakavaraisuusasteeseen (prosenttiyks.)	-3,7	-1,4

Kun lähtökohdaksi otetaan sijoitukset hetkellä 31.12.2016, oli 2,5 prosentin todennäköisyys sille, että sijoitusten arvossa olisi kuukauden aikavälillä tapahtunut 1 548 miljoonan euron tai sitä suurempi alenema. Tämä VaR-tunnusluku oli 4,2 prosenttia vuodenvaihteen sijoitusten määrästä ja 18,3 prosenttia vakavaraisuuspääomasta. Toteutuessaan tällainen tapahtuma olisi alentanut vakavaraisuuspääoman 25,2 prosenttiin vastuuvälästä.

Luottoriski

Ilmarisen toimintaan liittyvät luottoriskit syntyvät suorasta luotonannosta sekä joukkolainojen ja OTC-johdannaisten vastapuoliriskeistä.

Suorassa luotonannossa ensisijainen luottoriskin hallintakeino on yritysanalyysi ja yrityksen tulevaisuuden maksukykyyn suhteutettu luotonanto. Lisäksi riskiä hallitaan vakuusjärjestelyin.

Vastapuoliriskeä hallitaan joukkolainojen osalta liikkeellelaskijan luottokelpoisuuden analysoinnilla ja rajoittamalla sekä joukkolainojen yhteenlaskettuja sijoituksia luottoluokittain että yksittäisen liikkeellelaskijan osuutta joukkolainasijoituksista.

OTC-johdannaisten vastapuoliriskeä hallitaan sekä viranomaismääräysten riskiraportoinnin mukaisesti että tarkempien vastapuolikohtaisten markkinariskisimulaatioiden avulla. Vakioimattomiin johdannaisiin liittyvää vastapuoliriskeä hallitaan myös käyttämällä kaikkien osapuolten kanssa kansainvälisiä standardisopimuksia, jotka ovat ISDA:n (International Swaps and Derivatives Association) hyväksymiä.

Maksuvalmiusriski

Maksuvalmiusriski on Ilmarisen vastuisiin nähden ongelmitta hallittavissa, koska eläkemeno on varsin tarkoin ennustettavissa, varallisuudesta yli 71 prosenttia on likvideissä arvopaperisijoituksissa. Sijoitusinstrumenttien heikosta vaihdettavuudesta johtuvaa lyhyen aikavälin likviditeettiriskeä hallitaan suhteuttamalla omaa sijoitettua määrää markkinoiden keskimääräiseen päivävaihtoon sijoituskohteittain.

6.6 Sijoitussalkun jakauma omaisuuslajeittain

Ilmarisen sijoitusvarallisuuden jakautuminen pääomaisuusluokkiin 31.12.2016 sekä näiden sijoitusten tuotot on esitetty liitetieto-osiossa Tunnusluvut ja analyysit. Alla oleva taulukko noudattaa työeläkelaitosten yhdessä sopimaa tapaa kuvata sijoitusten tuottoja ja riskiä.

	Perusjakauma käyvin arvoin, milj. e	Riskijakauma käyvin arvoin, milj. e	Tuotto sitoutuneelle pääomalle, %	Volatili- teetti, %
Korkosijoitukset	15 721	13 161	3,6	
Lainasaamiset	1 007	1 007	3,3	
Joukkovelkakirjalainat	13 722	7 146	3,6	1,8
- Julkisyhteisöjen joukkovelkakirjalainat	4 140	3 082	1,7	
- Muiden yhteisöjen joukkovelkakirjalainat	9 582	4 064	4,3	
Muut rahoitusmarkkinavälineet ja talletukset	991	5 008	5,8	
Osakesijoitukset	15 322	15 327	6,5	
Noteeratut osakkeet	12 054	12 058	3,5	14,7
Pääomasijoitukset	2 304	2 304	16,9	
Noteeraamattomat osakesijoitukset	965	965	20,5	
Kiinteistösjoitukset	4 200	4 200	6,4	
Suorat kiinteistösjoitukset	3 744	3 744	6,7	
Kiinteistörahastot ja yhteissijoitukset	456	456	3,6	
Muut sijoitukset	1 972	5 392	-0,9	
Hedge-rahastosijoitukset	1 063	1 063	5,6	7,9
Hyödykesijoitukset	-10	136	-	
Muut sijoitukset	919	4 193	-6,0	
Sijoitukset yhteensä, %	0	102		
Johdannaisten vaikutus, %	0	-2		
Sijoitukset käyvin arvoin yhteensä, %	100	100		
Sijoitukset käyvin arvoin yhteensä, milj. €	37 214	37 214		5,1
Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvoin, %			4,8	

Joukkovelkakirjalainojen modifioitu duraatio oli 31.12.2016 0,6 (0,8) vuotta.

Sijoitusten jakautuminen vakavaraisuusryhmiin vakavaraisuuslain mukaisesti			
Ryhmä	Tuotto- %	Volatiliteetti %	Sijoitukset, % 31.12.2016
I	3,6	0,8	-5,4
II	4,9	6,4	31,3
III	7,2	10,7	11,1
IV	8,8	20,5	40,7
V	7,5	16,8	22,3

Noteerattujen osakesijoitusten jakauma	Joukkolainojen ml. korkorahastot luokitusjako				
	Osuus, %			Osuus, %	
	2016	2015		2016	2015
Suomi	27	27	AAA	27	22
Eurooppa	33	47	AA	9	16
USA	21	16	A	11	17
Japani	6	4	BBB tai huonompi	44	38
Kiina	4	3	Ei luokiteltu	9	7
Muut	10	4			

Lainakantajakauma vakuuksittain		
milj. e	2016	2015
Reaalivakuudelliset lainat	697,9	645,6
Lainat, joissa on takaus	181,7	175,1
Lainat takaajayhteisöille	0,9	1,4
Vakuudettomat	119,8	259,0
Korkosaamiset	7,2	7,4
Yhteensä	1 007,4	1 088,5

Kiinteistösjoitusten rakenne	Osuus, %	
	2016	2015
Asuinkiinteistöt	17	15
Toimistokiinteistöt	21	22
Liikekiinteistöt	8	9
Hotellit	9	8
Varastokiinteistöt	6	7
Muut	7	7
Hallintayhteisöt, kotimaiset	8	9
Hallintayhteisöt, ulkomaiset	13	10
Epäsuorat sijoitukset	11	13

Kiinteistökannan käyttöaste (pl. saneerauskohteet) oli 88,5 (90,6) prosenttia.

7 Operatiiviset riskit ja niiden hallinta

Operatiivisella riskillä tarkoitetaan riittämättömiin tai epäonnistuneisiin sisäisiin prosesseihin, henkilöstöön ja järjestelmiin sekä ulkoisiin tapahtumiin liittyvää tappioriskiä. Operatiiviset riskit sisältävät oikeudellisen ja säännösten noudattamiseen liittyvän compliance-riskin, mutta ne eivät sisällä liiketoimintariskejä. Operatiivisia riskejä liittyy kaikkeen toimintaan, eikä niiltä voida koskaan täysin suojautua. Näitä riskejä pyritään rajoittamaan taloudellisesti järkevin keinoin.

Pääosaa operatiiviseen toimintaan liittyvistä riskeistä hallitaan liiketoimintayksiköiden normaalin toiminnan johtamisen osana. Tästä vastaa kunkin yksikön esimies. Tavoitteena on, että yksiköiden toiminta on huolellista, laadukasta, taloudellista ja tehokasta. Merkittävien

operatiivisten riskien hallinnasta on huolehdittu henkilöstön osaamisen varmistamisella sekä erilaisilla tietotekniikkaan ja toimintatapoihin liittyvillä keinoilla, kuten varajärjestelmillä ja -tietoliikenneyhteyksillä, prosessien dokumentoinnilla, vertailutietojen käytöllä sekä seurantajärjestelmillä.

Operatiivisten riskien hallinnan keskeisin osa on riskien kartoittaminen. Tämä pitää sisällään sekä riskien tunnistamisen ja arvioinnin, että kontrolli- ja hallintatoimenpiteiden riittävyyden varmistamisen. Ilmarisen eri toimintojen keskeiset operatiiviset riskit kartoitetaan säännöllisesti vuosittain. Yhtiön perustehtävän hoitamisen kannalta vahingollisimpia operatiivisia riskejä ovat virheet ja häiriöt, jotka toteutuessaan vaarantaisivat eläkkeiden oikeellisuuden tai oikea-aikaisen maksamisen. Merkittäviä riskejä ovat myös operatiivisten tietojärjestelmien ja verkkopalvelujen, jotka vaarantavat niiden suorituskyvyn, hallinnan tai turvallisuuden.

Ilmarisen hallituksen vahvistaman riskienhallintasuunnitelman mukaisesti kaikki Ilmarisen liiketoimintalinjat ja tukitoiminnot raportoivat toimintaansa liittyvistä operatiivisista riskitapahtumista, eli toteutuneista operatiivisista riskeistä ja läheltä piti -tilanteista. Riskitapahtumat kirjataan Ilmarisessa yhdenmukaisella mallilla operatiivisten riskien raportointijärjestelmään, joka mahdollistaa muun muassa ajantasaisen operatiivisia riskejä koskevan tiedon seurannan sekä hyödyntämisen suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Ilmarisella on lakisääteinen varautumisvelvoite, mikä edellyttää yhtiöltä varautumista toiminnan vakaviin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Ilmarisessa on laadittu toiminnan jatkuvuutta varmistavat ja häiriötilanteiden toimintaa ohjaavat suunnitelmat, joiden ajantasaisuutta seurataan ja ylläpidetään vuosittain.

8 Riskienhallinnan jatkuva kehittäminen

Riskienhallintaa kehitetään jatkuvasti kuten muutakin organisaatiota. Riskejä arvioidaan ja hallitaan strategisella ja operatiivisella tasolla sekä kehittämisessä. Riskienhallinnan tehtävänä on edesauttaa tavoitteiden saavuttamista, minkä johdosta Ilmarisessa kehitetään paitsi riskienhallinnan menettelytapoja myös riskienhallintaan liittyvää sisäistä ja ulkoista viestintää.

Ilmarisessa riskienhallinnan menettelyjen tason mitoituksessa on tärkeää sovittaa menettelyt suhteessa kyseessä olevien toimintojen ja niissä tehtävien päätösten merkittävyyteen. Näin varmistetaan, että Ilmarisen riskit ovat sen määrittelemiin kriteereihin nähden optimaalisella tasolla. Riskienhallinnan lopputuloksena Ilmarisella on ajantasainen, oikea ja kattava käsitys yhtiön riskeistä, jotka ovat yhtiön riskinkantokyvyn ja riskinottohalukkuuden puitteissa.

KONSERNITILINPÄÄTÖS

2016

KONSERNIN TULOSLASKELMA		2016		2015	
VAKUUTUSTEKNINEN LASKELMA					
Vakuutusmaksutulo	<u>1</u>			4 301 841 167,01	4 268 706 200,73
Sijoitustoiminnan tuotot	<u>3</u>			21 369 448 830,78	16 613 746 891,38
Korvauskulut					
Maksetut korvaukset	<u>2</u>		-4 635 391 189,16		-4 480 316 155,52
Korvausvastuun muutos					
Kokonaismuutos		-1 073 108 040,00		-797 732 755,00	
Vastuunsiirrot		-25 125,00		23 660 698,00	
Kannansiirrot		-1 082 367,00	-1 074 215 532,00	-5 709 606 721,16	-32 677 953,00
Kannansiirrot					
Vakuutusmaksuvastuun muutos					
Kokonaismuutos			244 683 553,00		-1 430 250 782,00
Vastuunsiirrot			-386 625,00		42 374 207,00
Kannansiirrot			2 059 004,00	246 355 932,00	-91 381 464,00
Liikekulut	<u>4</u>			-83 445 364,92	-88 470 089,01
Sijoitustoiminnan kulut	<u>3</u>			-20 141 986 313,83	-14 013 957 000,73
Vakuutustekninen tulos				-17 392 470,11	13 701 797,85
MUU KUIN VAKUUTUSTEKNINEN LASKELMA					
Vakuutustekninen tulos				-17 392 470,11	13 701 797,85
Muut tuotot				2 639 604,45	2 544 211,46
Tuloverot varsinaisesta toiminnasta				-12 021 446,86	-11 381 257,12
Voitto (tappio) varsinaisesta toiminnasta				-26 774 312,52	4 864 752,19
Vähemmistöosuudet				843 673,11	-337 390,11
Tilikauden voitto (tappio)				-25 930 639,41	4 527 362,08

KONSERNIN TASE 31. 12.		2016		2015	
VASTAAVAA					
Aineettomat hyödykkeet	13				
Aineettomat oikeudet		36 482 825,65		23 283 082,08	
Ennakkomaksut		0,00	36 482 825,65	12 533 105,15	35 816 187,23
Sijoitukset	6 8				
Kiinteistösijoitukset					
Kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet		2 415 023 590,11		2 182 430 514,99	
Lainasaamiset omistusyhteisyrityksiltä		353 996 053,21	2 769 019 643,32	327 612 019,81	2 510 042 534,80
Sijoitukset omistusyhteisyrityksissä					
Osakkeet ja osuudet omistusyhteisyrityksissä	9	92 535 260,73		99 686 896,37	
Lainasaamiset omistusyhteisyrityksiltä		141 396 329,33	233 931 590,06	152 373 937,33	252 060 833,70
Muut sijoitukset					
Osakkeet ja osuudet	10	15 605 151 250,68		14 198 543 877,80	
Rahoitusmarkkinavälineet		11 596 291 070,36		12 931 961 736,85	
Kiinnelainasaamiset		467 413 203,42		399 730 598,56	
Muut lainasaamiset	12	390 609 076,30		528 982 072,70	
Talletukset		0,00	28 059 464 600,76	100 068 444,44	28 159 286 730,35
Saamiset					
Ensivakuutustoiminnasta					
Vakuutuksenottajilta			878 307 361,32	812 853 209,27	
Muut saamiset			4 216 016 893,87	5 094 324 255,19	3 955 426 999,66
Muu omaisuus					
Aineelliset hyödykkeet	13				
Koneet ja kalusto		2 055 925,15		2 030 306,94	
Muut aineelliset hyödykkeet		1 700 224,26	3 756 149,41	1 700 224,26	3 730 531,20
Rahat ja pankkisaamiset			1 050 893 611,51	1 054 649 760,92	601 332 064,43
Siirtosaamiset					
Korot ja vuokrat			151 179 712,76	172 167 575,03	
Muut siirtosaamiset			81 538 168,49	232 717 881,25	64 575 502,10
Vastaavaa yhteensä			37 480 590 557,15		35 754 438 958,49

KONSERNIN TASE 31.12.		2016		2015	
VASTATTAVAA					
Oma pääoma	14				
Pohjarahasto			22 994 653,31		22 994 653,31
Muut rahastot					
Yhtiöjärjestyksen mukaiset rahastot		76 506 266,71		71 248 889,97	
Muut rahastot		584 855,10	77 091 121,81	584 855,10	71 833 745,07
Edellisten tilikausien voitto (tappio)			-85 010 696,79		-84 235 966,13
Tilikauden voitto (tappio)			-25 930 639,41	-10 855 561,09	4 527 362,08
					15 119 794,33
Vähemmistöosuudet				7 111 081,55	7 800 649,29
Vakuutustekninen vastuovelka	15				
Vakuutusmaksuvastuu			16 371 776 053,00		16 616 459 606,00
Korvausvastuu			15 086 887 182,00	31 458 663 235,00	14 013 779 142,00
					30 630 238 748,00
Velat					
Ensivakuutustoiminnasta			743 353 190,93		737 700 695,63
Muut velat			4 853 146 282,13	5 596 499 473,06	3 837 797 260,55
					4 575 497 956,18
Siirtovelat				429 172 328,63	525 781 810,70
Vastattavaa yhteensä				37 480 590 557,15	35 754 438 958,49

KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA	2016	2015	
Liiketoiminnan rahavirta			
Voitto (tappio) varsinaisesta toiminnasta	-26 774 312,52	4 864 752,19	
Oikaisut			
Vakuutusteknisen vastuuvelan muutos	828 424 487,00	2 227 983 537,00	
Sijoitusten arvonalentumiset ja arvonorotukset	639 691 679,40	572 012 376,52	
Suunnitelman mukaiset poistot	65 405 848,21	59 791 954,95	
Muut oikaisut	-999 598 278,42	-2 545 550 378,50	
Rahavirta ennen käyttö pääoman muutosta	507 149 423,67	319 102 242,16	
Käyttöpääoman muutos:			
Lyhytaikaisten korottomien liikesaamisten lisäys (-) / vähennys (+)	-1 134 872 059,66	-358 688 202,64	
Lyhytaikaisten korottomien velkojen lisäys (+) / vähennys (-)	924 392 034,81	855 512 753,60	
Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja	296 669 398,82	815 926 793,13	
Maksetut välittömät verot	-12 021 446,86	-11 381 257,12	
Liiketoiminnan rahavirta	284 647 951,96	804 545 536,01	
Investointien rahavirta			
Investoinnit sijoituksiin (pl. rahavarat)	-24 767 247 693,49	-25 729 797 683,51	
Luovutustulot sijoituksista (pl. rahavarat)	24 938 972 901,57	25 004 140 517,83	
Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden sekä muun omaisuuden investoinnit ja luovutustulot (netto)	-6 766 896,96	-7 210 332,48	
Investointien rahavirta	164 958 311,12	-732 867 498,16	
Rahoituksen rahavirta			
Muu voitonjako	-44 716,00	-15 875,00	
Rahoituksen rahavirta	-44 716,00	-15 875,00	
Rahavarojen muutos	449 561 547,09	71 662 162,85	
Rahavarat tilikauden alussa	601 332 064,43	529 669 901,63	
Rahavarat tilikauden lopussa	1 050 893 611,51	601 332 064,43	

1. KONSERNIN VAKUUTUSMAKSUTULO		2016		2015	
Ensivakuutus					
TyEL:n mukainen eläkevakuutus					
Työnantajan osuus	2 990 396 575,10			2 973 050 828,83	
Työntekijän osuus	1 015 676 544,00	4 006 073 119,10		997 381 620,00	3 970 432 448,83
TEL:n mukainen lisäeläkevakuutus		1 800 408,66			2 210 735,64
YEL:n mukainen vakuutus		334 488 236,76	4 342 361 764,52		339 716 843,18
Valtion eläkerahastoon suoritettava siirtymämaksu			-39 830 529,51		-43 016 807,92
Jälleenvakuutus			1 639,00		1 793,00
Vakuutusmaksutulo ennen jälleenvakuuttajien osuutta			4 302 532 874,01		4 269 345 012,73
Jälleenvakuuttajien osuus			-691 707,00		-638 812,00
Vakuutusmaksutulo			4 301 841 167,01		4 268 706 200,73
Vakuutusmaksutulosta vähennetyt erät					
Luottotappiot vakuutusmaksusaamisista					
TyEL	-9 191 168,17			-11 333 789,77	
YEL	-2 034 627,06		-11 225 795,23	-2 211 281,96	-13 545 071,73

2. KONSERNIN MAKSETUT KORVAUKSET		2016		2015	
Ensivakuutus					
Maksettu eläkkeensaajille					
TyEL:n mukainen perusvakuutus	4 209 481 914,78			4 071 110 625,77	
TEL:n mukainen lisäeläkevakuutus	57 508 388,68			60 037 326,62	
YEL:n vähimmäisturvan mukainen vakuutus	377 900 795,50			364 114 911,17	
YEL:n mukainen lisäeläkevakuutus	1 617 427,43	4 646 508 526,39		1 669 766,59	4 496 932 630,15
Maksettu / saatu kustannustenjakokorvauksia					
TyEL-eläkkeet	176 633 500,81			198 343 866,50	
YEL-eläkkeet	2 669 190,38			4 695 125,24	
Osuus työttömyysvakuutusrahaston (TVR) vakuutusmaksusta ja palkattomien aikojen perusteella karttuneiden eläkeosien kustannustenjaosta	-187 230 599,83			-229 085 674,35	
YEL:n valtion osuus	-43 134 180,77			-28 124 157,84	
VEKL:n valtion korvaus	-676 069,07	-51 738 158,48	4 594 770 367,91	-572 572,09	-54 743 412,54
Korvaustoiminnon hoitokulut			36 570 919,38		33 624 918,73
Työkyvyttömyysriskin hallinnasta aiheutuneet kulut			4 729 202,87		5 131 548,18
Maksetut korvaukset ennen jälleenvakuuttajien osuutta			4 636 070 490,16		4 480 945 684,52
Jälleenvakuuttajien osuus			-679 301,00		-629 529,00
Maksetut korvaukset yhteensä			4 635 391 189,16		4 480 316 155,52

3. KONSERNIN SIIJITUSTOIMINNAN NETTOTUOTON ERITTELY	2016		2015	
Sijoitustoiminnan tuotot				
Tuotot sijoituksista omistusyhteisyrityksiin				
Osuus osakkuusyritysten voitosta (tappiosta)	-5 129 851,53		-5 016 012,66	
Osinkotuotot muilta omistusyhteisyrityksiltä	30 273,83		30 273,83	
Korkotuotot muilta omistusyhteisyrityksiltä	5 130 370,57	30 792,87	6 022 120,28	1 036 381,45
Tuotot kiinteistösijoituksista				
Osuus osakkuusyritysten voitosta (tappiosta)	-13 917 305,68		-1 105 956,49	
Osinkotuotot muilta kuin saman konsernin yrityksiltä	261 169,17		13 624,54	
Korkotuotot muilta kuin saman konsernin yrityksiltä	23 227 276,52		11 966 212,73	
Muut tuotot muilta kuin saman konsernin yrityksiltä	196 866 732,20	206 437 872,21	210 931 223,49	221 805 104,27
Tuotot muista sijoituksista				
Osinkotuotot muilta kuin saman konsernin yrityksiltä	385 231 473,66		308 411 055,06	
Korkotuotot muilta kuin saman konsernin yrityksiltä	438 900 056,08		348 216 816,16	
Muut tuotot muilta kuin saman konsernin yrityksiltä	2 440 955 196,96	3 265 086 726,70	2 102 644 989,43	2 759 272 860,65
Yhteensä		3 471 555 391,77		2 982 114 346,37
Arvon alentumisten palautukset		184 658 104,95		164 342 049,51
Myyntivoitot		17 713 235 334,06		13 467 290 495,50
Yhteensä		21 369 448 830,78		16 613 746 891,38
Sijoitustoiminnan kulut				
Kulut kiinteistösijoituksista		-82 568 207,34		-78 591 360,32
Kulut muista sijoituksista		-2 330 111 136,08		-2 167 123 906,86
Korkokulut ja muut vieraan pääoman kulut				
Muille kuin saman konsernin yrityksille	-144 010 369,40	-144 010 369,40	-65 907 672,67	-65 907 672,67
Yhteensä		-2 556 689 712,82		-2 311 622 939,85
Arvon alentumiset ja poistot				
Arvon alentumiset	-824 349 784,35		-736 354 426,03	
Rakennusten suunnitelmapoistot	-59 331 207,88	-883 680 992,23	-55 620 774,97	-791 975 201,00
Myyntitappiot		-16 701 615 608,78		-10 910 358 859,88
Yhteensä		-20 141 986 313,83		-14 013 957 000,73
Sijoitustoiminnan nettotuotto ennen arvonkorotuksia ja niiden oikaisua		1 227 462 516,96		2 599 789 890,65
Sijoitustoiminnan nettotuotto tuloslaskelmassa		1 227 462 516,96		2 599 789 890,65

4. KONSERNIN LIIKEKULUERITTELYT	2016		2015	
Kokonaisliikekulut toiminnoittain				
Maksetut korvaukset				
Korvaustoiminnon hoitokulut	36 570 919,38		33 624 918,73	
Työkyvyttömyysriskin hallinnasta aiheutuneet kulut	4 729 202,87	41 300 122,25	5 131 548,18	38 756 466,91
Liikekulut				
Vakuutusten hankintamenot				
Ensivakuutuksen palkkiot	1 498 335,25		1 373 587,99	
Muut vakuutusten hankintamenot	11 755 248,52	13 253 583,77	11 366 784,22	12 740 372,21
Vakuutusten hoitokulut		43 368 593,20		44 813 745,83
Hallintokulut				
Lakisääteiset maksut				
ETK:n kustannusosuus	8 790 220,78		9 583 127,55	
Oikeushallintomaksu	898 950,40		951 362,62	
Finanssivalvonnan valvontamaksu	650 369,14	10 339 540,32	577 027,40	11 111 517,57
Muut hallintokulut		16 483 647,63		19 804 453,40
Liikekulut yhteensä		83 445 364,92		30 915 970,97
Sijoitustoiminnan hoitokulut				88 470 089,01
Kulut kiinteistösijoituksista	2 573 700,96		3 907 529,98	
Kulut muista sijoituksista	22 034 391,19	24 608 092,15	21 535 881,71	25 443 411,69
Kokonaisliikekulut yhteensä		149 353 579,32		152 669 967,61

5. KONSERNIN HENKILÖSTÖÄ JA TOIMIELINTEN JÄSENIÄ KOSKEVAT LIITETIEDOT	2016	2015
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	44 998 617,28	43 117 218,82
Eläkekulut	8 556 721,69	8 325 463,26
Muut henkilösivukulut	2 735 518,78	2 307 181,14
Varausten muutos	-2 645 258,34	3 564 835,03
Yhteensä	53 645 599,41	57 314 698,25
Johdolle maksetut palkat ja palkkiot luontoisetuineen		
Toimitusjohtaja	951 668,42	1 206 780,63
Toimitusjohtajan sijainen	303 625,55	267 028,72
Hallituksen jäsenet ja varajäsenet	426 368,49	382 541,94
Hallintoneuvoston jäsenet ja varajäsenet	89 525,88	98 397,96
Yhteensä	1 771 188,34	1 954 749,25
Johdon eläkesitoumukset		
Ilmarisen toimitusjohtajan ja hänen sijaisensa on vakuutettu lakisääteisen työeläkevakuutuksen lisäksi vapaaehtoisella sijoitussidonnaisella lisäeläkevakuutuksella, joka on maksuperusteinen.		
Ilmarisen toimitusjohtajan ja hänen sijaisensa eläkeikä on 63 vuotta.		
Maksuperusteisen lisäeläkevakuutuksen kustannukset ovat 20% vuosiansioista.		
Maksuperusteisen lisäeläkkeen vakuutusmaksu oli yhteensä 223 185,67 euroa vuodelta 2016.		
Hallituksen ja hallintoneuvoston jäsenten palkkioista on maksettu lakisääteinen työeläkevakuutusmaksu.		
Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä tilikauden aikana	584	593
Tilintarkastajan palkkiot		
Tilintarkastus	214 661,65	259 411,77
Veroneuvonta	27 567,47	44 025,71
Muut palvelut	62 784,80	3 148,66

6. KONSERNIN SIIJOITUKSET 31.12.						
	2016			2015		
SIJOITUSTEN KÄYPÄ ARVO JA ARVOSTUSERO	Jäljellä oleva hankintameno	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo	Jäljellä oleva hankintameno	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo
Kiinteistösijoitukset						
Kiinteistöt	1 973 913 580,56	1 983 311 619,55	3 080 664 727,30	1 851 639 238,99	1 861 345 784,93	2 764 862 828,32
Kiinteistöosakkeet omistusyhteisyrityksissä	421 881 357,50	421 881 357,50	474 082 890,38	310 758 611,14	310 758 611,14	324 985 819,96
Muut kiinteistöosakkeet	9 830 613,06	9 830 613,06	10 026 754,45	10 326 118,92	10 326 118,92	10 771 545,13
Lainasaamiset omistusyhteisyrityksiltä	353 996 053,21	353 996 053,21	359 796 985,82	327 612 019,81	327 612 019,81	331 443 745,64
Sijoitukset omistusyhteisyrityksissä						
Osakkeet ja osuudet osakkuusyhteisyrityksissä	92 022 623,93	92 022 623,93	120 098 519,34	99 174 259,57	99 174 259,57	111 802 607,48
Osakkeet ja osuudet muissa omistusyhteisyrityksissä	512 636,80	512 636,80	512 636,80	512 636,80	512 636,80	512 636,80
Lainasaamiset	141 396 329,33	141 396 329,33	141 396 329,33	152 373 937,33	152 373 937,33	152 373 937,33
Muut sijoitukset						
Osakkeet ja osuudet	15 605 151 250,68	15 605 151 250,68	19 107 104 234,53	14 198 543 877,80	14 198 543 877,80	17 374 955 296,10
Rahoitusmarkkinavälineet	11 596 291 070,36	11 596 291 070,36	11 863 748 050,81	12 931 961 736,85	12 931 961 736,85	13 092 031 815,33
Kiinnelainasaamiset	467 413 203,42	467 413 203,42	467 413 203,42	399 730 598,56	399 730 598,56	399 730 598,56
Muut lainasaamiset	390 609 076,30	390 609 076,30	390 609 076,30	528 982 072,70	528 982 072,70	528 982 072,70
Talletukset	0,00	0,00	0,00	100 068 444,44	100 068 444,44	100 068 444,44
	31 053 017 795,15	31 062 415 834,14	36 015 453 408,48	30 911 683 552,91	30 921 390 098,85	35 192 521 347,79
Rahoitusmarkkinavälineiden jäljellä oleva hankintameno sisältää:						
Korkotuotoksi (+) tai niiden vähennykseksi (-) jaksotettua nimellisarvon ja hankintamenoerotusta			-39 413 129,91			-33 634 796,33
Kirjanpitoarvo sisältää						
Muuta arvonkorotuksia			9 398 038,99			9 706 545,94
Arvostusero (käyvän arvon ja kirjanpitoarvon erotus)			4 953 037 574,34			4 271 131 248,94

7. KONSERNIN SIIJOITUKSET 31.12.		2016		2015	
JOHDANNAISTEN KÄYPÄ ARVO JA ARVOSTUSERO	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo	
Ei-suojaavien johdannaisten käypä arvo ja arvostusero					
Muut saamiset					
Johdannaisten hintaero	156 325 274,17	0,00	183 996 174,95	0,00	
Ennakkomaksut optiosopimuksista	1 216 341 810,57	1 824 961 404,59	1 212 981 068,00	1 900 431 244,59	
Muut velat					
Johdannaisten hintaero	-194 415 837,85	0,00	-261 187 843,72	0,00	
Ennakkomaksut optiosopimuksista	-666 886 485,32	-476 435 098,59	-536 605 003,48	-424 471 777,68	
Muut siirtosaamiset ja -velat					
Futuuri-, termiini- ja tuotonvaihtosopimukset	-279 861 930,13	55 967 073,06	-389 456 495,81	13 701 794,17	
	231 502 831,44	1 404 493 379,06	209 727 899,94	1 489 661 261,08	
Arvostusero yhteensä		1 172 990 547,62		1 279 933 361,14	
LYHYEKSIMYYNTIEN KÄYPÄ ARVO JA ARVOSTUSERO					
	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo	
Lyhyeksimyntien käypä arvo ja arvostusero					
Muut velat					
Velat myydyistä osakelainoista	-150 301 824,99	-149 951 874,35	-178 738 687,40	-173 797 805,05	
Arvostusero yhteensä		349 950,64		4 940 882,35	

8. KONSERNIN KIINTEISTÖSIIJOITUKSET 31.12.**2016**

	Kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet	Lainasaamiset omistusyhteis- yrityksiltä
Kiinteistösijoitusten muutokset:		
Hankintameno 1.1.	2 757 067 898,16	328 354 610,53
Lisäykset	363 540 330,02	140 276 633,54
Vähennykset	-70 951 131,88	-109 198 564,85
Hankintameno 31.12.	3 049 657 096,30	359 432 679,22
Kertyneet poistot 1.1.	-543 638 289,37	
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	6 072 930,15	
Tilikauden poistot	-58 258 296,48	
Kertyneet poistot 31.12.	-595 823 655,70	
Arvonalentumiset 1.1.	-44 910 337,90	-742 590,72
Vähennysten ja siirtojen arvonalentumiset	5 632 430,86	0,00
Tilikauden arvonalentumiset	-19 352 103,77	-4 984 197,30
Arvonalentumisten palautukset	6 217 423,17	290 162,01
Arvonalentumiset 31.12.	-52 412 587,64	-5 436 626,01
Arvonkorotukset 1.1.	13 911 244,10	
Vähennykset	-308 506,95	
Arvonkorotukset 31.12.	13 602 737,15	
Kirjanpitoarvo 31.12.	2 415 023 590,11	353 996 053,21
Osakkuusyritysten jäljellä oleva konserniaktiiva 31.12.2016	5 976 208,90	
Omassa käytössä olevat kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet		
Jäljellä oleva hankintameno	39 969 471,13	
Kirjanpitoarvo	39 969 471,13	
Käypä arvo	59 045 044,09	

9. KONSERNIN SIOITUKSET OMISTUSYHTEYSYRITYKSISSÄ		2016
Muutokset otsikon mukaisissa taseryhmissä:		Osakkeet ja osuudet omistusyhteys- yrityksissä
Hankintameno 1.1.		99 686 896,37
Lisäykset		2 876 103,99
Vähennykset		-10 027 739,63
Hankintameno 31.12.		92 535 260,73
Kirjanpitoarvo 31.12.		92 535 260,73

10. KONSERNIN OMISTUKSET MUISSA YRITYKSISSÄ 31.12.2016

1/2

Osakkeet ja osuudet saman konsernin yrityksissä	Kotipaikka	Osuus osakkeista / äänistä, %
Kiinteistöosakkeet		
Asunto- ja kiinteistöyhtiöt (136 kpl) lueteltu konsernin liitetiedoissa		
Muut		
Tietollmarinen Oy	Helsinki	30,00 / 70,00
Osakkeet ja osuudet omistusyhteisyhteisöissä		
Kiinteistöosakkeet		
Antilooppi GP Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
Antilooppi Ky	Helsinki	50,00 / 0,00
Antilooppi Management Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
Asunto Oy Eerikinkatu 43	Helsinki	24,32 / 24,32
Asunto Oy Espoon Jousi	Espoo	33,70 / 33,70
Asunto Oy Espoon Kaari	Espoo	32,76 / 32,76
Asunto Oy Ruoholahdenkatu 24	Helsinki	20,41 / 20,41
Asunto Oy Vantaan Kilterinmetsä	Vantaa	33,54 / 33,54
BOC Frankfurt Management S.a.r.l.	Munsbach	49,00 / 49,00
Col REO Victoria Office A S.a.r.l.	Luxenburg	49,00 / 49,00
HL Covent Garden	Bryssel	95,02 / 47,60
ILMA Sarl	Senningerberg	49,50 / 49,50
Kauppa keskus REDI GP Oy	Helsinki	30,18 / 30,18
Kiinteistö Oy Espoon Anna Sahlsténin katu 11B	Espoo	33,33 / 33,33
Kiinteistö Oy Espoon Runoratsunkatu 9	Espoo	33,33 / 33,33
Kiinteistö Oy Kemin Portti	Kemi	23,87 / 23,87
Kiinteistö Oy Kluuvin Pysäköinti	Helsinki	38,61 / 38,61
Kiinteistö Oy Uusi Espoon Perkkäntalo	Espoo	33,33 / 33,33
KSK Redi Ky	Espoo	30,00 / 0,00
Lappeenranta Villimiehen Vitonen Oy	Lappeenranta	50,00 / 50,00
Mercada Oy	Helsinki	33,33 / 33,33
Porin Puuvilla Oy	Pori	50,00 / 50,00
PH Buildings	Amsterdam	99,99 / 50,00
PP Property Management Oy	Pori	49,00 / 49,00
Redi Parkki GP Oy	Helsinki	30,18 / 30,18
Runoratsun Pysäköinti Oy	Espoo	33,33 / 33,33
Russia Invest B.V.	Amsterdam	27,23 / 27,23
Sipoonranta Oy	Sipoo	24,99 / 24,99
Taivas Tysons Corner Inc.	Delaware	50,00 / 50,00 1)
Tamina Homes Inc.	Delaware	99,99 / 40,00
Technopolis Holding 2 AS	Oslo	49,00 / 49,00
World Trade Center Helsinki Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
Muut		
Kesk. Henkivakuutusyhtiö Suomen takuusuuksia	Helsinki	100,00 / 0,00
Kruunuvuoren Satama Oy	Helsinki	33,00 / 33,00
Navidom Oy	Espoo	25,00 / 25,00
SSC Ahti Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
SSC Esko Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
SSC Futlaiva Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
SSC Kiisla Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
SSC Maslaiva Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
SSC Neslaiva Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
SSC Suula Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
SSC Ukko Oy	Helsinki	50,00 / 50,00
The Forest Company Limited	St. Peter Port	21,25 / 21,25

1) Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen omistusosuus oikeuttaa 100 prosenttiin yhtiön tuloksesta, joten konserniin on yhdistelty 100 %.

10. KONSERNIN OMISTUKSET MUISSA YRITYKSISSÄ 31.12.2016

2/2

Muut sijoitukset, osakkeet ja osuudet	Kpl	Osuus osakkeista / äänistä, %	Kirjanpitoarvo, EUR	Käypä arvo, EUR
Kotimaiset yhtiöt, noteeratut				
Affecto Oyj	1 088 461	4,85	3 069 460,02	3 069 460,02
Ahlstrom Oyj	382 674	0,82	5 724 803,04	5 724 803,04
Alma Media Oyj	2 177 095	2,64	10 950 787,85	10 950 787,85
Amer Sports Oyj	2 740 000	2,31	45 168 441,44	69 376 800,00
Apetit Oyj	53 800	0,85	623 279,32	697 786,00
Asiakastieto Group Oyj	175 000	1,16	2 532 250,00	3 370 500,00
Aspo Oyj	1 000 676	3,23	6 816 154,60	8 185 529,68
Atria Oyj	90 000	0,32 / 0,08	1 029 600,00	1 029 600,00
Basware Oyj	1 610 278	11,18	33 029 674,11	58 050 521,90
Bittium Oyj	1 296 529	3,63	4 105 784,74	7 351 319,43
CapMan Oyj	10 898 500	7,60	13 514 140,00	13 514 140,00
Cargotec Oyj	861 953	1,33 / 0,57	18 962 472,04	36 917 446,99
Caverion Oyj	5 013 946	3,99	28 635 687,66	39 760 591,78
Citycon Oyj	63 470 695	7,13	122 502 914,67	147 886 719,35
Componenta Oyj	13 952 281	7,92	2 497 458,30	2 497 458,30
Comptel Oyj	2 236 368	2,05	2 663 475,90	5 300 192,16
Consti Yhtiöt Oyj	311 000	3,96	3 020 523,75	4 599 690,00
Cramo Oyj	1 145 603	2,56	18 925 976,31	27 311 175,52
Detection Technology Oyj	554 000	4,13	2 842 020,00	7 744 920,00
Digia Oyj	3 043 270	14,58	4 629 246,58	9 495 002,40
DNA OYJ	6 370 335	4,81	40 342 820,29	64 658 900,25
Efore Oyj	1 578 048	2,83	860 036,16	860 036,16
Elisa Oyj	1 929 586	1,15	42 090 399,98	59 411 952,94
Evli Pankki Oyj	150 592	0,65 / 0,02	1 002 942,72	1 002 942,72
Exel Composites Oyj	342 733	2,88	1 630 423,72	1 723 946,99
F- Secure Oyj	1 502 835	0,95	3 351 486,90	5 184 780,75
Faron Pharmaceuticals Oyj	636 721	2,42	1 421 593,08	1 933 559,06
Finnair Oyj	2 701 390	2,11	10 886 601,70	10 886 601,70
Fiskars Oyj Abp	1 202 500	1,47	15 082 907,74	21 164 000,00
Fortum Oyj	7 976 986	0,90	116 463 995,60	116 463 995,60
Herantis Pharma Oyj	200 000	4,86	580 000,00	580 000,00
HKScan Oyj	218 298	0,4 / 0,14	696 370,62	696 370,62
Huhtamäki Oyj	1 895 318	1,76	36 338 792,72	66 961 584,94
Ilkka-Yhtymä Oyj	606 397	2,37	1 665 749,47	1 665 749,47
Incap Oyj	332 308	7,61	1 246 153,84	1 801 109,36
Innofactor Oyj	1 550 000	4,71	1 286 927,50	1 767 000,00
Kemira Oyj	4 800 451	3,09	53 424 812,40	58 037 452,59
Kesko Oyj	1 990 632	1,99 / 1,45	65 880 212,27	92 889 393,12
KONE Oyj	4 300 860	0,82 / 0,36	101 903 113,98	182 786 550,00
Konecranes Oyj	326 603	0,52	7 844 678,88	11 022 851,25
Lassila & Tikanoja Oyj	934 836	2,40	10 207 723,61	17 948 851,20
Lemminkäinen Oyj	319 527	1,38	6 476 812,29	6 476 812,29
Marimekko Oyj	215 419	2,66	2 042 172,12	2 042 172,12
Martela Oyj	335 400	8,07 / 2,14	3 496 978,34	4 306 536,00
Metso Oyj	2 232 126	1,48	54 282 401,44	60 490 614,60
Metsä Board Oyj	16 327 817	4,59 / 8,05	65 282 297,49	110 739 690,04
Munksjö Oyj	4 101 899	8,03	33 130 142,20	64 440 833,29
Neste Oyj	4 820 849	1,88	84 051 221,76	175 960 988,50
Nixu Oyj	184 704	2,90	812 697,60	1 108 224,00
Nokia Oyj	29 820 440	0,51	136 040 847,28	136 040 847,28
Nokian Renkaat Oyj	2 815 947	2,07	85 621 277,42	99 712 683,27
Olvi Oyj	849 218	4,09 / 0,93	14 147 131,23	23 667 705,66
Oriola-KD Oyj	7 601 950	4,19 / 6,16	15 670 224,83	32 240 050,44
Orion Oyj	1 974 695	1,40 / 4,49	20 209 203,17	83 397 647,05
Outokumpu Oyj	8 060 673	1,94	42 202 858,40	68 193 293,58
Outotec Oyj	11 234 530	6,14	55 970 428,46	55 970 428,46
Pihlajalinna Oyj	490 000	2,38	5 600 000,00	9 035 600,00
PKC Group Oyj	2 931 165	12,15	33 358 154,42	46 341 718,65
Ponsse Oyj	392 666	1,40	3 288 005,71	9 416 130,68
Pöyry Oyj	3 011 308	5,04	9 949 361,63	9 949 361,63
QT Group Oyj	3 043 270	14,62	4 986 969,83	17 072 744,70
Raisio Oyj	5 337 869	3,23 / 0,68	15 996 220,27	19 056 192,33
Ramirent Oyj	3 445 154	3,17	23 774 102,68	25 425 236,52
Rapala VMC Oyj	408 899	1,05	1 684 663,88	1 684 663,88
Sampo Oyj	3 760 000	0,67	117 207 088,68	160 514 400,00
Sanoma Oyj	3 572 220	2,19	29 506 537,20	29 506 537,20
Scanfil Oyj	1 080 000	1,70	2 381 212,32	3 769 200,00
Sii Solutions Oyj	213 000	3,08	497 000,00	1 746 600,00
SRV Yhtiöt Oyj	308 003	0,51	1 666 296,23	1 666 296,23
SSH Communications Security Oyj	665 300	1,93	1 290 682,00	1 290 682,00
Stockmann Oyj	1 720 160	2,39 / 0,99	12 126 156,90	12 126 156,90
Stora Enso Oyj	17 273 929	2,19 / 2,05	152 052 256,52	177 131 422,47
Suominen Oyj	3 251 811	6,29	10 678 978,93	13 462 497,54
Technopolis Oyj	16 634 470	10,48	50 138 142,87	52 065 891,10
Teleste Oyj	1 084 475	5,71	9 500 001,00	9 500 001,00
Tieto Oyj	1 419 183	1,91	27 662 271,38	36 756 839,70
Tikkurila Oyj	2 458 938	5,57	37 702 008,68	46 301 802,54
Tokmanni Group Oyj	1 275 000	2,17	8 976 839,52	10 850 250,00
Tulikivi Oyj	3 720 562	6,21 / 2,88	762 715,21	762 715,21
UPM-Kymmene Oyj	7 314 789	1,37	87 360 285,54	171 092 914,71
Uponor Oyj	1 996 527	2,73	24 616 261,56	32 962 660,77
Vaisala Oyj	735 000	4,03 / 0,89	17 944 983,01	24 997 350,00
Valmet Oyj	3 388 055	2,26	22 591 537,73	47 263 367,25
Verkkokauppa.com Oyj	2 542 784	5,64	10 760 580,39	18 587 751,04
Vincit Group Oyj	350 000	3,18	1 470 000,00	2 086 000,00
Wärtsilä Oyj Abp	2 195 104	1,11	58 783 997,10	93 818 744,96
YIT Oyj	887 573	0,45	6 736 679,07	6 736 679,07
Muut	1 279 643		126 026,09	126 026,09
Yhteensä			2 256 064 604	3 200 175 034
Kotimaiset yhtiöt, noteeraamattomat				
Cinia Group Oyj	144 928	11,24	5 000 016	5 000 016
Enfo Oyj	12 322	1,86	859 818	1 096 658
Fingrid Oyj	661	19,88 / 17,15	135 726 628	221 953 473
Fira Oyj	607 304	10,00	3 702 125	3 702 125
GreenStream Network Oy	1 450 000	17,18	849 110	849 110
H2H Performance Oy B	37 127	1,16	1 499 994	1 499 994
Keliber Oy	70 929	9,40	1 804 078	2 837 160
Lounea Oy	1 093	1,16	596 249	596 249
M-Brain Oy	3 597	12,76	4 878 735	4 878 735

10. KONSERNIN OMISTUKSET MUISSA YRITYKSISSÄ 31.12.2016

2/2

MultiTaction Oy	502 789	12,25	2 799 428	2 799 428
Mustavaaran Kaivos Oy	333 703	12,81	500 555	500 555
Osuuskunta KPY	761 900	13,73	12 115 578	15 999 900
PHP Holding Oy	3 568	1,76 / 0,25	3 696 242	3 696 242
Pohjolan Voima Oy	595 291	1,87	61 434 036	61 434 036
Porasto Oy	2 080	12,82	556 312	556 312
PRT-Forest Oy	6 000	10,02	3 616 336	3 616 336
Tornator Oyj	844 000	16,88	44 404 781	101 448 800
Visedo Oy	364 884	5,70	2 511 922	2 511 922
VVO-yhtymä Oyj	1338076	18,08	37 180 203	313 016 119
Muut	32231857		1 953 740	1 953 740
Yhteensä			325 685 886	749 946 910

	Kotipaikka	Kpl	Osuus osakkeista / äänistä, %	Kirjanpitoarvo, EUR	Käypä arvo, EUR
Ulkomaiset yhtiöt, noteeratut					
3M Company	Yhdysvallat	110 000	0,02	17488714,03	18646048,76
AB Electrolux	Ruotsi	350 000	0,11 / 0,09	7 834 557,28	8 302 538,60
AB Volvo	Ruotsi	1 000 000	0,05 / 0,02	9 998 110,39	11 148 913,90
ABB Ltd	Sveitsi	120 000	0,01	1 974 059,69	2 415 702,70
ABB Ltd	Sveitsi	217 700	0,01	4 354 405,44	4 354 405,44
AcadeMedia AB	Ruotsi	676 000	0,72	3 151 958,70	3 538 340,75
ACS Actividades de Construccion y Servicios, S.A.	Espanja	40 000	0,01	1 007 504,99	1 200 400,00
Actelion Ltd	Sveitsi	32 000	0,03	6 181 176,06	6 570 444,18
Activision Blizzard Inc	Yhdysvallat	275 000	0,04	9 420 595,77	9 420 595,77
Adecco Group AG	Sveitsi	55 000	0,03	3 101 800,32	3 413 492,88
Adidas AG	Saksa	112 706	0,05	12 465 309,59	16 872 088,20
Adobe Systems Inc.	Yhdysvallat	90 000	0,02	7 532 655,40	8 789 963,00
AECOM	Yhdysvallat	525 000	0,34	15 224 502,31	18 109 287,54
Ahlsell AB	Ruotsi	1 600 000	0,37	7 462 989,25	8 709 761,84
AIA Group Ltd	Hong Kong	2 600 000	0,02	13 914 202,88	13 914 202,88
Air Liquide S.A.	Ranska	141 000	0,04	14 323 460,95	14 889 600,00
Akzo Nobel N.V.	Alankomaat	172 431	0,07	9 504 417,98	10 235 504,16
Alibaba Group Holding Ltd	Caymansaaret	115 000	0,00	8 731 558,84	9 577 696,61
Allergan Inc.	Irlanti	30 500	0,01	6 081 771,18	6 081 771,18
Allianz SE	Saksa	79 000	0,02	9 453 973,16	12 384 040,00
Alphabet Inc.	Yhdysvallat	35 000	0,01 / 0,00	24 706 912,61	26 317 901,53
Alps Electric Co Ltd	Japani	450 000	0,23	8 235 805,40	10 294 570,50
Amazon.com Inc.	Yhdysvallat	13 000	0,00	7 916 698,21	9 249 843,47
Amgen, Inc.	Yhdysvallat	95 000	0,01	13 178 872,97	13 178 872,97
Anthem Inc	Yhdysvallat	77 000	0,03	10 199 908,31	10 502 855,52
Aperam S.A.	Luxemburg	100 000	0,13	3 220 194,05	4 342 500,00
Applied Materials Inc	Yhdysvallat	300 000	0,03	8 008 697,25	9 184 138,13
Arcus ASA	Norja	1 000 000	1,47	4 767 712,61	4 886 477,44
Asahi Group Holdings Ltd	Japani	400 000	0,08	11 803 954,11	11 961 102,11
ASICS Corporation	Japani	380 000	0,19	7 181 199,35	7 181 199,35
Assa Abloy AB	Ruotsi	740 000	0,07 / 0,05	10 827 459,56	13 130 594,09
Associated British Foods Plc	Iso-Britannia	160 000	0,02	5 107 262,72	5 116 681,07
Atea ASA	Norja	260 162	0,25	2 055 989,21	2 261 954,59
Atlas Copco AB	Ruotsi	350 000	0,03 / 0,04	10 200 471,08	10 200 471,08
Atrium Ljungberg AB	Ruotsi	1 405 000	1,05 / 0,83	13 270 696,34	20 959 172,99
Attendo AB	Ruotsi	4 050 000	2,53	31 759 913,81	33 175 870,19
Autoliv Inc.	Yhdysvallat	50 000	0,06	4 816 257,04	5 422 664,22
AXA S.A.	Ranska	2 353 000	0,10	51 017 350,74	56 424 940,00
Balfour Beatty Plc	Iso-Britannia	500 000	0,07	1 564 507,46	1 564 507,46
Banco Santander S.A.	Espanja	400 000	0,00	1 980 800,00	1 980 800,00
Bank of America Corporation	Yhdysvallat	800 000	0,01	14 214 131,50	16 802 959,87
Bank of China Ltd	Kiina	17 500 000	0,01 / 0,01	7 363 824,30	7 363 824,30
Bank of Nova Scotia/The	Kanada	150 000	0,01	6 307 075,02	7 903 862,42
Bankia S.A.	Espanja	1 000 000	0,01	971 000,00	971 000,00
Barclays Plc	Iso-Britannia	1 400 000	0,01	3 636 618,47	3 636 618,47
Barco N.V.	Belgia	46 449	0,36	2 623 967,61	3 717 777,96
Bauer AG	Saksa	111 028	0,65	1 261 278,08	1 261 278,08
Bayer AG	Saksa	110 000	0,01	10 306 706,91	10 870 200,00
Bayerische Motoren Werke AG	Saksa	30 000	0,00	2 443 107,65	2 659 500,00
Best Buy Co., Inc.	Yhdysvallat	190 000	0,06	6 476 236,35	7 691 205,77
BHP Billiton Plc	Iso-Britannia	280 000	0,01 / 0,01	3 693 015,69	4 267 794,16
Billfinger SE	Saksa	310 412	0,67	11 300 548,86	11 300 548,86
BlackRock, Inc.	Yhdysvallat	94 000	0,06 / 0,06	29 884 718,03	33 954 501,47
BNP Paribas S.A.	Ranska	440 000	0,04	20 374 890,44	26 567 200,00
Boliden AB	Ruotsi	494 884	0,18	8 382 634,98	12 376 633,09
Bouygues S.A.	Ranska	200 000	0,06	5 552 377,37	6 809 000,00
BP Plc	Iso-Britannia	6 910 938	0,04	35 506 197,41	41 125 965,46
Brenntag AG	Saksa	88 000	0,06	4 143 600,76	4 646 400,00
Bridgestone Corporation	Japani	200 000	0,02	6 350 636,58	6 829 821,72
Bristol-Myers Squibb Company	Yhdysvallat	195 000	0,01	10 015 826,82	10 810 928,75
British Land Company Plc/The	Iso-Britannia	1 250 000	0,12	7 708 493,30	9 183 232,50
Broadcom Ltd	Singapore	55 000	0,01	8 406 971,15	9 224 931,22
BT Group Plc	Iso-Britannia	3 750 000	0,04	12 772 105,78	16 065 546,96
Bunzl Plc	Iso-Britannia	628 380	0,19	15 441 980,89	15 441 980,89
Buzzi Unicem S.p.A.	Italia	335 000	0,16 / 0,20	7 540 850,00	7 540 850,00
Cap Gemini S.A.	Ranska	110 000	0,06	8 788 584,35	8 816 500,00
Capio AB	Ruotsi	810 000	0,57	4 061 659,25	4 061 659,25
Capita Plc	Iso-Britannia	700 000	0,10	4 333 200,96	4 333 200,96
Carrefour SA	Ranska	1 597 568	0,21	36 441 372,79	36 568 331,52
Casino Guichard-Perrachon SA	Ranska	220 000	0,20	10 029 800,00	10 029 800,00
Castellum AB	Ruotsi	375 000	0,14	3 331 526,27	4 883 538,34
China Construction Bank Corporation	Kiina	12 000 000	0,00	8 286 284,20	8 748 516,84
China Mobile Ltd	Hong Kong	1 000 000	0,00	10 048 806,74	10 048 806,74
Cisco Systems, Inc.	Yhdysvallat	250 000	0,00	7 171 995,07	7 171 995,07
Cobham Plc	Iso-Britannia	1 500 000	0,09	2 817 311,41	2 867 971,69
Coca-Cola Company/The	Yhdysvallat	410 000	0,01	15 703 414,47	16 126 173,99
Cognizant Technology Solutions Corporation	Yhdysvallat	100 000	0,02	5 315 434,97	5 315 434,97
Coloplast A/S	Tanska	85 000	0,04 / 0,02	5 232 794,94	5 445 698,38
Comcast Corporation	Yhdysvallat	150 000	0,01 / 0,00	8 165 343,64	9 838 724,98
Commerzbank AG	Saksa	896 061	0,07	6 500 922,56	6 500 922,56
Compagnie de Saint-Gobain S.A.	Ranska	50 000	0,01	1 944 727,00	2 210 000,00
ConocoPhillips Company	Yhdysvallat	242 500	0,02	10 748 198,42	11 534 911,30
Consolidated Edison, Inc.	Yhdysvallat	150 000	0,05	10 285 630,66	10 484 773,74
Continental AG	Saksa	35 000	0,02	6 443 500,00	6 443 500,00
Coor Service Management Holding AB	Ruotsi	3 178 506	3,32	12 708 090,28	16 886 592,99
Covestro AG	Saksa	152 000	0,08	5 182 071,95	9 943 840,00
CRH Plc	Irlanti	235 000	0,03	7 699 775,00	7 699 775,00
CSL Ltd	Australia	70 300	0,02	4 634 109,96	4 835 171,96
CVS Health Corporation	Yhdysvallat	60 000	0,01	4 379 828,08	4 493 311,83

10. KONSERNIN OMISTUKSET MUISSA YRITYKSISSÄ 31.12.2016

2/2

Danske Bank A/S	Tanska	1 290 000	0,13	31 870 186,62	37 236 898,74
Delphi Automotive Plc	Jersey	170 000	0,06	10 861 872,69	10 861 872,69
Delta Air Lines, Inc.	Yhdysvallat	300 000	0,04	12 936 697,45	13 999 620,53
Denso Corporation	Japani	150 000	0,02	6 060 777,96	6 060 777,96
Deutsche Boerse AG	Saksa	101 048	0,05 / 0,05	6 477 057,69	7 856 482,00
Deutsche Euroshop AG	Saksa	175 000	0,32	5 796 023,02	6 784 750,00
Deutsche Post AG	Saksa	525 000	0,04	16 036 264,30	16 361 625,00
Deutsche Telekom AG	Saksa	250 000	0,01	3 083 384,22	4 072 500,00
Deutsche Wohnen AG	Saksa	848 868	0,25	13 999 837,99	25 470 284,34
Deutz AG	Saksa	306 178	0,25	1 169 166,00	1 643 869,68
DnB ASA	Norja	400 000	0,02	4 890 778,42	5 634 856,87
Dometic Group AB	Ruotsi	1 201 024	0,41	6 490 416,77	8 404 967,75
DONG Energy A/S	Tanska	182 500	0,04	6 057 150,29	6 566 602,55
Draegerwerk AG & Co KGaA	Saksa	52 955	0,52 / 0,00	3 520 513,45	4 209 922,50
DSV A/S	Tanska	487 664	0,26	17 097 058,52	20 603 580,97
Dustin Group AB	Ruotsi	1 325 000	1,74	7 773 775,80	8 842 580,48
E.On SE	Saksa	550 000	0,03	3 691 050,00	3 691 050,00
Ecolab Inc.	Yhdysvallat	95 000	0,03	9 511 151,90	10 564 367,71
Electronic Arts Inc.	Yhdysvallat	100 000	0,03	7 137 553,04	7 471 776,87
Elekta AB	Ruotsi	790 000	0,21 / 0,15	5 124 501,43	6 665 689,61
Eli Lilly & Company	Yhdysvallat	160 000	0,01	9 978 118,89	11 167 061,95
Eitel AB	Ruotsi	1 065 445	1,70	6 943 098,80	6 943 098,80
Enbridge Inc	Kanada	250 000	0,03	9 953 834,23	9 953 834,23
Endesa S.A.	Espanja	300 000	0,03	5 651 254,18	6 037 500,00
Engie S.A.	Ranska	200 000	0,01	2 424 000,00	2 424 000,00
ENI S.p.A.	Italia	661 025	0,02	10 212 836,25	10 212 836,25
Enterprise Products Partners L.P.	Yhdysvallat	300 000	0,01	7 692 818,52	7 692 818,52
Entra ASA	Norja	1 800 000	0,98	16 253 060,44	16 937 587,36
Equity Residential	Yhdysvallat	850 000	0,23	37 156 758,53	51 898 301,87
Essilor International S.A.	Ranska	138 000	0,06	14 071 658,12	14 772 900,00
Estee Lauder Companies Inc./The	Yhdysvallat	120 000	0,03 / 0,01	8 707 712,74	8 707 712,74
Experian Plc	Jersey	245 734,00	0,03	3 864 224,33	4 508 959,73
Fabege AB	Ruotsi	753 124	0,46	5 264 504,58	11 707 816,17
Facebook Inc.	Yhdysvallat	90 000	0,00	8 819 145,57	9 830 756,10
FANUC Corporation	Japani	105 000	0,05	15 396 882,68	16 856 158,83
FedEx Corporation	Yhdysvallat	90 000	0,03	12 048 148,27	15 899 630,02
Ferrari NV	Alankomaat	130 000	0,07	5 018 383,87	7 182 500,00
Fitbit Inc.	Yhdysvallat	100 000	0,04 / 0,01	693 482,59	693 482,59
ForFarmers NV	Alankomaat	238 000	0,22	1 582 700,00	1 582 700,00
Fortive Corporation	Yhdysvallat	42 500	0,01	931 599,94	2 163 101,22
Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	Saksa	119 400	0,04	8 678 535,14	9 651 102,00
G4S Plc	Iso-Britannia	2 400 000	0,15	6 578 990,40	6 578 990,40
Galp Energia SGPS, S.A	Portugali	500 000	0,06	7 055 287,07	7 090 000,00
Gap Inc/The	Yhdysvallat	300 000	0,08	6 106 436,71	6 386 490,85
GEA Group	Saksa	200 000	0,10	7 659 000,00	7 659 000,00
Gilead Sciences Inc	Yhdysvallat	106 000	0,01	7 202 087,09	7 202 087,09
GlaxoSmithKline Plc	Iso-Britannia	2 082 000	0,04	36 904 332,35	37 947 172,32
Glencore Plc	Jersey	1 400 000	0,01	4 535 144,48	4 535 144,48
GN Store Nord A/S	Tanska	287 000	0,19	4 967 019,95	5 651 673,30
Group Danone S.A.	Ranska	337 000	0,05	20 267 180,00	20 267 180,00
H & M Hennes & Mauritz AB	Ruotsi	420 000	0,03 / 0,01	11 120 551,41	11 176 550,64
Halliburton Co	Yhdysvallat	50 000	0,01	2 565 695,85	2 565 695,85
Hammerson Plc	Iso-Britannia	1 155 000	0,15	6 161 493,00	7 723 113,13
Heijmans N.V.-CVA	Alankomaat	320 417	1,50	1 751 078,91	1 751 078,91
Hella KGaA Hueck & Co	Saksa	175 879	0,16	5 847 465,20	6 299 985,78
Henkel AG & Co. KGaA ordinary	Saksa	250 000	0,06 / 0,10	22 497 044,03	24 797 500,00
Honda Motor Co Ltd	Japani	400 000	0,02	11 047 001,62	11 047 001,62
HSBC Holdings Plc	Iso-Britannia	500 000	0,00	3 482 921,21	3 833 890,07
Hufvudstaden AB	Ruotsi	300 000	0,14 / 0,03	2 040 368,45	4 512 954,72
Höegh LNG Holdings Ltd	Bermuda	141 649	0,18	881 083,74	1 500 469,53
Iberdrola S.A.	Espanja	3 366 666	0,05	19 321 945,61	20 970 962,51
IGM Financial Inc.	Kanada	550 000	0,23	13 599 080,18	14 773 400,06
Illinois Tool Works Inc.	Yhdysvallat	165 000	0,05	14 925 536,48	19 168 864,43
Industria de Diseno Textil SA	Espanja	450 000	0,01	14 577 750,00	14 577 750,00
Infineon Technologies Ag	Saksa	500 000	0,04	6 060 511,66	8 291 500,00
ING Groep N.V.	Alankomaat	2 900 000	0,07	31 685 902,30	38 715 000,00
Innogy SE	Saksa	250 000	0,05	8 256 250,00	8 256 250,00
Intel Corporation	Yhdysvallat	200 000	0,00	6 885 494,73	6 885 494,73
International Business Machines Corporation	Yhdysvallat	110 000	0,01	15 127 790,65	17 321 791,10
Intrum Justitia AB	Ruotsi	170 000	0,23	1 443 032,31	5 475 948,70
Inwido AB	Ruotsi	890 000	1,54	7 817 122,33	8 757 916,78
IPSOS Group S.A.	Ranska	163 256	0,37	3 253 966,90	4 871 559,04
ISS A/S	Tanska	407 000	0,22	11 827 568,35	13 062 278,06
Jenoptik AG	Saksa	454 261	0,79	4 835 268,36	7 443 066,49
Johnson & Johnson Services, Inc.	Yhdysvallat	211 000	0,01	19 187 359,34	23 067 678,59
JP Morgan Chase & Co.	Yhdysvallat	390 000	0,01	25 308 573,09	31 940 707,71
KBC Groep N.V.	Belgia	300 000	0,07	14 072 596,78	17 649 000,00
KDDI Corp	Japani	350 000	0,01	8 392 625,61	8 392 625,61
Kendrion N.V.	Alankomaat	170 252	1,27	3 738 736,78	4 535 513,28
Kering S.A.	Ranska	75 000	0,06	15 048 746,02	15 997 500,00
Keyence Corporation	Japani	30 000	0,05	14 645 399,42	19 475 688,82
Kinder Morgan Inc.	Yhdysvallat	250 000	0,01	4 914 144,77	4 914 144,77
Kleipierre S.A.	Ranska	228 796	0,07	6 192 803,48	8 538 666,72
Koito Manufacturing Co Ltd	Japani	450 000	0,28	18 612 685,34	22 536 466,77
Koninklijke Ahold Delhaize NV	Alankomaat	500 000	0,04	9 759 867,85	9 995 000,00
Koninklijke Bam Groep N.V.	Alankomaat	3 584 136	1,32	12 578 786,26	15 702 099,82
Koninklijke KPN NV	Alankomaat	3 000 000	0,07	8 410 502,17	8 442 000,00
Koninklijke Philips N.V.	Alankomaat	740 000	0,08	20 333 883,40	21 437 800,00
Kraft Heinz Co/The	Yhdysvallat	100 000	0,01	7 738 834,81	8 286 690,07
Kungsleden AB	Ruotsi	1 218 618	0,67	4 957 098,38	7 335 308,56
Kyowa Hakko Kirin Co Ltd	Japani	750 000	0,13	9 821 717,99	9 821 717,99
L Brands Inc.	Yhdysvallat	75 000	0,03	4 684 565,03	4 684 565,03
LafargeHolcim Ltd	Sveitsi	200 000	0,03	9 991 619,33	9 991 619,33
Land Securities Group Plc	Iso-Britannia	1 210 390	0,15	10 718 184,27	15 041 871,57
LEG Immobilien AG	Saksa	200 000	0,32	8 755 854,00	14 736 000,00
Legal & General Group Plc	Iso-Britannia	8 800 000	0,15	24 039 321,89	25 418 019,58
Leroy Seafood Group ASA	Norja	197 662	0,33	8 708 252,20	10 430 970,69
Lindab International AB	Ruotsi	680 000	0,86	4 518 613,93	5 189 426,85
Link REIT	Hong Kong	800 000	0,04	4 927 156,85	4 927 156,85
Lloyds Banking Group Plc	Iso-Britannia	4 000 000	0,01 / 0,01	2 919 012,36	2 919 012,36
L'Oreal S.A.	Ranska	132 000	0,02	21 309 668,43	22 849 200,00
LUXOTTICA GROUP SPA	Italia	60 000	0,01	2 759 254,68	3 066 000,00
LVMH Moet Hennessy Louis Vuitton S.A.	Ranska	30 000	0,01	4 757 946,34	5 434 500,00
Manulife Financial Corp	Kanada	450 000	0,02	6 740 845,16	7 580 349,59
Mattel Inc.	Yhdysvallat	200 000	0,06	4 956 982,66	5 227 208,04

10. KONSERNIN OMISTUKSET MUISSA YRITYKSISSÄ 31.12.2016

2/2

McCormick & Company, Inc.	Yhdysvallat	60 000	0,05 / 0,00	4 913 712,83	5 312 399,20
McDonald's Corporation	Yhdysvallat	100 000	0,01	11 549 188,88	11 549 188,88
Medtronic, Inc.	Irlanti	141 000	0,01	9 530 642,25	9 530 642,25
Michael Kors Holdings Ltd	Brittiläiset Neitsytsaaret	120 000	0,07	4 892 894,41	4 892 894,41
Micron Technology, Inc.	Yhdysvallat	475 000	0,05	7 488 469,15	9 877 620,72
Microsoft Corporation	Yhdysvallat	500 000	0,01	28 320 433,41	29 480 125,23
Mitsubishi UFJ Financial Group, Inc.	Japani	2 356 100	0,02	11 636 697,82	13 750 917,50
Mitsui Chemicals Inc.	Japani	1 100 000	0,11	4 670 988,65	4 670 988,65
Mitzuho Financial Group, Inc.	Japani	7 000 000	0,03	11 057 829,23	11 878 444,08
Modern Times Group MTG AB	Ruotsi	210 000	0,31 / 0,19	5 183 500,73	5 942 214,08
Monsanto Company	Yhdysvallat	50 000	0,01	4 396 131,42	4 993 359,26
Murata Manufacturing Co Ltd	Japani	50 000	0,02	6 337 115,07	6 337 115,07
National Bank of Canada	Kanada	570 000	0,17	16 276 039,94	21 883 211,16
National Grid Plc	Iso-Britannia	1 351 837	0,04	14 954 998,56	14 999 709,76
NCC Group Plc	Iso-Britannia	1 110 000	0,40	2 343 344,86	2 343 344,86
NIKE Inc.	Yhdysvallat	200 000	0,01 / 0,01	9 644 246,28	9 644 246,28
Nippon Telegraph & Telephone Corporation	Japani	200 000	0,01 / 0,00	7 956 239,87	7 956 239,87
Nitto Denko Corporation	Japani	151 000	0,09	9 982 165,73	10 960 348,46
Nobel Energy Inc.	Yhdysvallat	125 000	0,03	4 055 601,55	4 514 514,75
Nobia AB	Ruotsi	100 000	0,06	803 452,29	883 538,34
Nordea Bank AB	Ruotsi	13 970 016	0,34	122 977 556,11	148 408 955,05
Norsk Hydro ASA	Norja	1 750 000	0,08	6 528 489,67	7 954 282,82
Novartis AG registered	Sveitsi	898 000	0,03	59 442 761,68	61 962 752,58
Novo Nordisk A/S	Tanska	1 259 015	0,05 / 0,02	39 980 862,43	43 014 878,13
NTT Docomo Inc	Japani	350 000	0,01	7 547 406,81	7 547 406,81
NVIDIA Corporation	Yhdysvallat	50 000	0,01	2 761 906,87	5 062 612,66
Occidental Petroleum Corporation	Yhdysvallat	168 000	0,02	11 223 560,84	11 352 471,30
Orange S.A.	Ranska	550 000	0,02	7 554 717,62	7 925 500,00
Oriflame Holding AG	Sveitsi	179 080	0,32	2 387 571,04	5 155 404,34
Orkla ASA	Norja	1 100 000	0,11	9 466 999,77	9 466 999,77
Otsuka Holdings Co. Ltd	Japani	310 000	0,06	10 029 662,70	12 776 823,34
Palo Alto Networks Inc.	Yhdysvallat	50 000	0,05	5 931 126,08	5 931 126,08
Panasonic Corp	Japani	1 000 000	0,04	9 623 176,66	9 623 176,66
Pandora A/S	Tanska	78 000	0,07	8 134 727,21	9 673 410,09
PayPal Holdings Inc.	Yhdysvallat	250 000	0,02	8 627 717,65	9 361 066,31
Pearson Plc	Iso-Britannia	350 000	0,04	3 343 923,01	3 343 923,01
PepsiCo, Inc.	Yhdysvallat	155 000	0,01	14 131 070,55	15 391 186,79
Pfizer, Inc.	Yhdysvallat	440 000	0,01	12 961 957,19	13 561 901,15
Procter & Gamble Company	Yhdysvallat	125 000	0,00	9 983 635,33	9 983 635,33
Prudential Plc	Iso-Britannia	2 300 000	0,09	37 901 755,53	43 599 476,75
Ralph Lauren Corporation	Yhdysvallat	50 000	0,06 / 0,02	4 284 223,51	4 284 223,51
Randgold Resources Ltd	Jersey	84 000	0,09	6 283 958,98	6 283 958,98
Randstad Holding N.V.	Alankomaat	52 000	0,03	2 424 732,21	2 678 520,00
Ratos AB	Ruotsi	418 330	0,13 / 0,04	1 887 466,42	1 887 466,42
Reckitt Benckiser Group Plc	Iso-Britannia	250 000	0,04	19 669 146,93	20 062 954,05
Red Hat Inc.	Yhdysvallat	225 000	0,13	14 877 620,72	14 877 620,72
Refresco Gerber NV	Alankomaat	250 000	0,31	3 404 699,41	3 607 500,00
Renault S.A.	Ranska	45 000	0,02	3 382 799,33	3 802 950,00
Repsol S.A.	Espanja	500 000	0,03	6 710 000,00	6 710 000,00
Rexel S.A.	Ranska	65 898	0,02	822 564,82	1 028 667,78
RIB Software AG	Saksa	500 401	1,07	5 117 149,36	6 194 964,38
Rio Tinto Plc	Iso-Britannia	333 075	0,02 / 0,02	9 680 750,66	12 269 832,86
Roche Holding AG	Sveitsi	327 600	0,04 / 0,00	63 185 017,23	70 956 103,92
Rockwell Automation Inc.	Yhdysvallat	180 000	0,14	17 558 823,07	22 955 507,07
Ross Stores, Inc.	Yhdysvallat	200 000	0,05	11 350 767,69	12 446 636,94
Royal Bank of Canada	Kanada	353 000	0,02	18 553 092,36	22 608 619,96
Royal Dutch Shell Plc	Iso-Britannia	506 365	0,01 / 0,01	11 838 753,57	13 157 894,53
Royal Unibrew A/S	Tanska	216 000	0,40	7 908 533,30	7 908 533,30
Saipem S.p.A.	Italia	10 000 000	0,10 / 0,10	5 023 438,20	5 350 000,00
Salesforce.com Inc.	Yhdysvallat	200 000	0,03	12 991 177,31	12 991 177,31
Sandvik AB	Ruotsi	1 428 132	0,11	14 014 074,63	16 878 942,98
Sanofi S.A.	Ranska	314 400	0,02	20 809 272,42	24 155 352,00
Schlumberger Limited	Kolumbia	150 000	0,01	10 630 553,95	11 946 210,04
Schneider Electric SE	Ranska	291 548	0,05	15 822 634,28	19 236 337,04
Scottish & Southern Energy Plc	Iso-Britannia	550 000	0,05	9 976 290,03	9 976 290,03
Securitas AB	Ruotsi	600 000	0,16 / 0,12	8 065 773,14	9 013 347,29
SGS SA- REG	Sveitsi	9 000	0,12	15 777 647,68	17 356 364,65
Shimano Inc.	Japani	40 000	0,04	5 722 507,59	5 931 928,69
Shionogi & Co Ltd	Japani	230 000	0,07	10 114 514,96	10 428 282,01
Shire Plc	Jersey	273 000	0,03	14 933 723,05	14 933 723,05
Siemens AG	Saksa	32 597	0,00	2 916 634,25	3 791 846,03
Sika AG	Sveitsi	1 800	0,04 / 0,04	6 094 539,44	8 199 646,15
Skandinaviska Enskilda Banken AB	Ruotsi	3 300 000	0,15 / 0,15	30 141 076,18	33 112 274,27
SoftBank Group Corp.	Japani	150 000	0,01	6 698 187,75	9 431 523,50
Software AG	Saksa	100 000	0,13	1 866 545,63	3 441 000,00
SONY Corp	Japani	400 000	0,03	10 599 675,85	10 599 675,85
Sotkamo Silver AB	Ruotsi	10 011 952	9,70	4 184 880,44	4 425 282,78
Sotkamo Silver Aug17 warrant	Ruotsi	2 052 988		0,00	279,39
Spectris Plc	Iso-Britannia	100 000	0,08	2 328 774,09	2 701 534,72
SPIE S.A.	Ranska	110 143	0,07	1 784 945,04	2 204 512,15
STADA Arzneimittel AG	Saksa	46 252	0,07	1 403 808,73	2 271 204,46
Standard Life Plc	Iso-Britannia	1 750 000	0,09	7 110 974,48	7 587 189,61
Starbucks Corporation	Yhdysvallat	100 000	0,01	5 267 052,46	5 267 052,46
STMicroelectronics N.V.	Alankomaat	150 000	0,02	922 143,08	1 614 750,00
Suez SA	Ranska	770 000	0,14	10 505 522,88	10 787 700,00
Sumitomo Chemical Co Ltd	Japani	1 050 000	0,06	4 722 447,33	4 722 447,33
Sumitomo Mitsui Financial Group, Inc.	Japani	384 050	0,03	12 181 495,67	13 693 841,17
Suncor Energy Inc	Kanada	500 000	0,03	15 470 820,41	15 470 820,41
Suncorp Group Ltd	Australia	1 050 000	0,08	8 942 666,64	9 711 564,81
Surteco SE	Saksa	120 450	0,78	2 722 063,15	2 839 608,75
Swedbank AB	Ruotsi	900 000	0,08	17 504 591,74	20 821 774,40
Svenska Cellulosa AB SCA	Ruotsi	880 000	0,12 / 0,07	18 906 273,01	23 684 689,87
Svenska Stål AB	Ruotsi	520 115	0,05 / 0,10	1 511 947,61	1 793 575,73
Symantec Corporation	Yhdysvallat	100 000	0,02	1 946 419,82	2 266 388,39
Syngenta AG	Sveitsi	20 114	0,02	6 476 054,31	7 536 896,92
Target Corporation	Yhdysvallat	200 000	0,04	13 710 274,17	13 710 274,17
Tate & Lyle Plc	Iso-Britannia	525 543	0,11	3 986 211,46	4 342 797,93
TDC A/S	Tanska	600 000	0,07	2 927 203,27	2 927 203,27
Telecom Italia S.p.A	Italia	12 510 000	0,06 / 0,08	9 354 370,34	10 469 370,00
Telefonaktiebolaget LM Ericsson	Ruotsi	600 000	0,02 / 0,01	3 357 236,33	3 357 236,33
Telenor ASA	Norja	500 000	0,03	7 098 598,99	7 098 598,99
Telia Company AB	Ruotsi	7 718 987	0,18	29 657 857,20	29 657 857,20
Tencent Holdings Ltd	Caymansaaret	450 000	0,00	8 140 948,22	10 442 074,10
Tesco Plc	Iso-Britannia	4 000 000	0,05	9 661 519,77	9 661 519,77
Tesoro Corporation	Yhdysvallat	125 000	0,11	9 185 274,32	10 370 221,04

10. KONSERNIN OMISTUKSET MUISSA YRITYKSISSÄ 31.12.2016

2/2

Thermo Fisher Scientific Inc.	Yhdysvallat	73 000	0,02	9 773 038,61	9 773 038,61
ThyssenKrupp AG	Saksa	615 850	0,11	11 331 217,92	13 970 557,25
Tiffany & Co.	Yhdysvallat	100 000	0,08	6 415 570,99	7 346 551,56
Tobii AB	Ruotsi	1 106 166	1,14	5 673 872,47	7 722 651,87
Toray Industries Inc	Japani	650 000	0,04	4 977 714,75	4 977 714,75
Toronto-Dominion Bank/The Total S.A.	Kanada	650 000	0,03	23 383 472,62	30 333 027,91
Toyota Motor Corporation	Ranska	850 000	0,03	40 185 530,05	41 344 000,00
Tullow Oil Plc	Japani	285 000	0,01	15 707 333,87	15 707 333,87
Under Armour, Inc.	Iso-Britannia	2 000 000	0,22	6 009 572,09	7 292 858,98
Unibail-Rodamco SE	Yhdysvallat	310 000	0,17	8 549 188,88	8 549 188,88
Unicredit S.p.A.	Ranska	82 242	0,08	11 689 481,49	18 607 252,50
Unilever N.V.	Italia	800 000	0,01 / 0,01	2 185 600,00	2 185 600,00
UNIQA Insurance Group AG	Alankomaat	1 581 000	0,05 / 0,05	59 281 619,67	61 832 910,00
Valero Energy Corporation	Itävalta	550 000	0,18	3 967 150,00	3 967 150,00
Walt Disney Company/The	Yhdysvallat	50 000	0,01	3 241 627,93	3 241 627,93
Veolia Environnement S.A.	Yhdysvallat	150 000	0,01	14 183 996,41	14 839 199,32
Vestas Wind Systems A/S	Ranska	125 000	0,02	2 003 048,72	2 020 625,00
Whirlpool Corporation	Tanska	375 000	0,17	18 012 888,57	23 142 419,03
Vinci S.A.	Yhdysvallat	50 000	0,07	6 618 465,82	8 624 418,94
Vivendi S.A.	Ranska	234 213	0,04	13 201 705,51	15 099 712,11
VMware, Inc.	Ranska	200 000	0,02	3 502 704,69	3 598 000,00
Vodafone Group Plc	Yhdysvallat	125 000	0,03 / 0,00	8 865 051,60	9 336 163,55
Vonovia SE	Iso-Britannia	26 980 000	0,10	62 961 117,00	62 961 106,31
WPP Plc	Saksa	547 500	0,12	16 925 962,50	16 925 962,50
Xilinx, Inc.	Jersey	500 000	0,04	10 587 726,88	10 587 726,88
Zalando SE	Yhdysvallat	76 250	0,03	3 249 103,58	4 366 236,60
Zurich Insurance Group AG	Saksa	200 000	0,08	7 177 910,74	7 262 000,00
Muut	Sveitsi	99 000	0,07	23 940 260,19	25 849 334,20
Muut	Bermuda	3 500 000		0,00	0,00
Muut	Norja	273 444		203 850,46	203 850,46
Muut	Ranska	160 356		0,00	0,00
Muut	Ruotsi	50 000		202 041,35	202 041,35
Muut	Saksa	55 100		13 338,00	734 938,00
Muut	Yhdysvallat	1 497		30 221,19	30 221,19
Yhteensä				3 469 374 982,24	3 899 782 445,77
Ulkomaiset yhtiöt, noteeraamattomat					
Aki Partners S.C.S	Luxemburg	6 383 846 941	18,18	63 838 469,41	63 838 469,41
Mehiläinen Holding AB	Ruotsi	390 250	2,69 / 2,69	1 880 424,12	11 130 611,10
Consumer Equity Investments Ltd	Irlandi	334 223	3,34	6 095 884,16	19 478 930,31
Lakeside Network Investments S.à r.l.	Luxemburg	83 712 075	10,00	837 120,75	837 120,75
Muut	Luxemburg	1 412 872		191 111,66	191 111,66
Muut	Yhdysvallat	68 255		95 666,43	95 666,43
Yhteensä				72 938 676,53	95 571 909,66
Korkorahastot					
Apollo Offshore Credit Fund A-Initial Series	Caymansaaret	15 001		9 954 122,07	11 603 149,26
Apollo Offshore Credit Fund Ltd A-02-07	Caymansaaret	12 928		10 381 226,86	12 101 008,92
AXA IM US Short Duration High Yield \$ A-class	Luxemburg	18 049 375		18 049 374,54	18 049 374,54
AXA WF US High Yield Bonds USD 1 CAP	Suomi	178 273		19 998 132,80	34 012 741,08
Deutsch Global L. Managed Euro Fund Reserved Inc	Luxemburg	787 802		59 404 844,18	161 984 814,45
Goldman Sach Global High Yield Portfolio Class I	Luxemburg	895 034		93 201 692,47	99 157 659,80
GS Euro Liquid Reserves Fund (inst.Dist)	Luxemburg	865 345		95 090 065,14	148 621 630,58
iShares iBoxx Investment Grade Corporate Bond ETF	Irlandi	767 963		100 000 000,00	107 000 322,97
JPM Euro Liquidity Institutional (flex dist.)	Suomi	977 025		100 000 000,00	100 916 922,00
McDonnell Loan Opportunity Fund (Offshore) Class B	Irlandi	121 538 526		121 538 525,93	121 538 525,93
Morgan Stanley Institutional Liquidity Euro Fund	Luxemburg	17 542 990		145 588 294,41	165 760 532,52
OP-High Yield Fund A	Luxemburg	147 831		149 664 976,26	149 664 976,26
OP-Likvidi A	Luxemburg	10 065 202		196 909 495,59	278 724 261,09
SKY U.S. Short Duration High Yield Fund	Irlandi	415 507 465		415 507 464,53	415 507 464,53
T.Rowe Global High Yield Bond Fund	Yhdysvallat	4 300 000		469 335 854,28	478 135 850,49
Muut				1 195 084,27	1 195 084,27
Yhteensä				2 005 819 153,33	2 303 974 318,69
Osakerahastot					
KJK Fund II Sicav-SIF Balkan Discovery A June 2015	Luxemburg	730		750 000,00	980 024,82
KJK Fund II Sicav-SIF Balkan Discovery A May 2016	Luxemburg	793		1 020 000,00	1 075 309,18
KJK Fund II Sicav-SIF Balkan Discovery A June 2014	Luxemburg	1 250		1 250 000,00	1 696 787,50
Macquarie Fund Solutions - Macquarie China New Star	Luxemburg	152 000		1 297 746,32	1 297 746,32
KJK Fund Baltic States B1 C	Luxemburg	3 564		1 533 011,03	8 143 327,41
East Capital Bering Ukraine Fund Class R	Caymansaaret	676 262		1 680 870,61	1 680 870,61
KJK Fund II Sicav-SIF Balkan Discovery A Dec 2015	Luxemburg	1 482		1 740 000,00	1 903 811,27
Prosperity New Russian Generation, A share	Guernsey	14 864 250		2 115 204,91	2 115 204,91
FIM Rohto	Suomi	261 760		2 500 000,00	4 609 588,92
Fourton Hannibal	Suomi	31 116		3 216 309,71	4 614 477,99
Carnegie Global Health Care Fund	Luxemburg	35 640		3 657 426,46	9 993 171,86
FIM Frontier C	Suomi	339 663		4 000 000,00	4 215 221,93
Prosperity New Russian Generation, B share	Guernsey	14 240 818		4 022 229,10	4 188 078,53
Fondita Nordic Micro Cap B	Suomi	21 720		5 000 000,00	6 437 116,49
DB X-trackers MCSI Europe Small Cap Index Ucit ETF	Luxemburg	150 000		5 226 506,95	5 533 500,00
East Capital Global Frontier Markets Fund A USD	Luxemburg	68 693		5 517 516,22	5 939 686,59
Carnegie Medical	Luxemburg	200 538		6 428 256,07	18 126 666,70
FIM Brands	Suomi	338 323		6 555 369,31	9 935 104,02
FIM Bric+	Suomi	678 240		7 000 000,00	8 613 653,28
KJK Fund II, Sicav-SIF, Balkan A July 2012	Luxemburg	8 939		9 939 168,00	16 484 451,53
East Capital Balkan Fund	Ruotsi	6 679 736		9 202 995,67	9 789 720,35
iShares MSCI China ETF	Yhdysvallat	224 800		9 319 571,20	9 319 571,20
ISHARES MSCI SOUTH AFRICA ET	Yhdysvallat	195 761		9 698 848,44	9 712 835,88
UBS Global Innovators A2-Acc	Luxemburg	71 213		9 999 999,97	10 903 349,40
Seligson & Co Global Top 25 Pharmaceuticals	Suomi	608 182		10 000 000,00	15 920 134,01
FIM Kehittyvät Markkinat Pienemmät Yhtiöt	Suomi	1 395 563		10 000 000,00	12 741 487,61
ISHARES MSCI MEXICO CAPPED	Yhdysvallat	310 857		12 963 925,36	12 963 925,36
PineBridge Japan Small Cap Equity Fund	Irlandi	250 706		13 094 286,12	13 094 286,12
Pictet-Small Cap Z EUR	Luxemburg	36 104		13 960 019,96	45 979 665,75
Montanaro European Smaller Companies, Accum. Class	Irlandi	5 029 288		13 975 624,12	23 753 327,53
iShares MSCI Hong Kong ETF	Yhdysvallat	760 598		14 056 018,44	15 297 018,44
East Capital China A-Shares Fund	Luxemburg	20 808		14 307 263,88	27 303 922,92
Aberdeen Global Asian Smaller Companies Fund A2	Luxemburg	1 185 226		14 454 637,27	42 719 959,30
iShares MSCI Brazil Index Fund	Yhdysvallat	472 000		14 462 048,14	14 924 352,53
Fourton Odysseus A	Suomi	77 136		14 472 356,20	21 984 638,50
iShares MSCI Taiwan ETF	Yhdysvallat	549 048		15 030 355,88	15 297 922,17
Osmosis MoRE World Resource Efficiency Fund plc	Irlandi	1 500 594		15 452 050,65	19 282 363,48
Aberdeen Global Sicav Asia Pacific Equity A2/C	Luxemburg	612 160		16 100 759,15	36 735 442,46

10. KONSERNIN OMISTUKSET MUISSA YRITYKSISSÄ 31.12.2016

2/2

Prosperity Quest Fund Unlisted Limited, Class C	Caymansaaret	220 352	16 477 401,33	21 458 269,96
Nordea 1, SICAV - Emerging Stars Equity Fund	Luxemburg	181 452	17 442 834,40	17 442 834,40
iShares MSCI South Korea Capped ETF	Yhdysvallat	383 400	19 360 954,37	19 360 954,37
Fourton Stamina A	Suomi	143 978	19 791 013,50	47 135 402,04
Taalieri Rhein Value Equity A	Luxemburg	162 879	21 851 779,41	33 861 801,02
iShares MSCI India ETF	Yhdysvallat	903 396	22 916 999,37	22 916 999,37
DB X-trackers EURO STOXX 50 UCITS DR -1C	Luxemburg	577 687	24 271 960,82	25 435 558,61
Investec GSF Asia Pacific Equity Fund I	Luxemburg	1 587 197	25 028 281,39	31 364 500,90
JPMorgan Emerging Markets Opportunities Fund	Luxemburg	101 769	27 461 579,01	33 400 991,60
OP Kehittyvä Aasia	Suomi	245 747	29 450 556,50	42 401 243,49
Evli GEM B	Suomi	292 606	30 000 000,00	38 270 852,91
Mirae Asset G D Fund - Asia Sector Leader Eq I	Luxemburg	2 997 566	30 769 061,74	30 769 061,74
Investec GS Asian Equity	Luxemburg	2 125 366	31 211 186,64	45 184 951,73
OP-Latinalainen Amerikka A	Suomi	317 681	33 012 231,38	36 139 438,77
iShares Core FTSE 100 UCITS ET	Iso-Britannia	4 453 000	35 406 999,50	36 469 476,04
Investec Emerging Markets Equity -I	Luxemburg	2 739 840	39 521 871,46	45 018 518,52
eQ Kehittyvät Markkinat Osinko 1 K	Suomi	353 849	45 000 000,00	53 793 440,24
Evli Europe B	Suomi	478 421	50 000 000,00	59 473 425,15
Russel Japan Equity Fund A Accum	Irlanti	393 104	50 011 755,13	79 260 642,43
iShares European Property Yield UCITS ETF	Irlanti	1 635 000	60 756 600,00	60 756 600,00
BlackRock Emerging Markets Index Sub-Fund	Irlanti	6 927 713	66 553 844,01	73 726 477,52
Nordea Stable Emerging Markets Equity	Luxemburg	2 344 498	126 163 870,07	142 302 414,63
Robeco Global Conservative	Alankomaat	1 495 874	150 000 000,00	158 906 661,30
PAM USA Fund I Ky	Suomi	1 802 367	184 236 508,69	188 563 700,03
AQR Global Defensive Equity	Luxemburg	1 794 230	200 000 000,00	222 807 426,76
Topix ETF	Japani	21 295 786	241 510 466,85	268 527 090,89
iShares MSCI Europe UCITS ETF	Irlanti	15 877 775	358 248 729,46	358 361 381,75
iShares MSCI Emerging Markets ETF	Yhdysvallat	23 946 186	795 328 689,74	795 328 689,74
SPDR S&P 500 ETF Trust	Yhdysvallat	6 791 143	1 326 782 044,76	1 440 178 451,97
Muut		9 221	825 422,16	825 592,65
Yhteensä			4 383 393 016,83	4 902 509 573,40
Kiinteistörahastot				
European Office Income Venture	Luxemburg	11 210 093	530 584,91	530 584,91
CapMan Nordic Real Estate FCP-SIF	Luxemburg	1 459 334	1 470 445,05	1 929 799,69
VTBC-Ashmore Real Estate Partners I, L.P.	Iso-Britannia	3 129 522	3 129 522,00	3 474 999,32
European Retail Income Venture	Luxemburg	21 680 309	4 288 993,86	4 288 993,86
Aberdeen Indirect Property Partners Asia	Luxemburg	16 100 272	7 451 626,34	7 451 626,34
Carlyle Europe Real Estate Partners III, L.P.	Yhdysvallat	16 043 179	7 874 345,20	7 874 345,20
Pradera European Retail Fund	Luxemburg	16 827 293	7 889 829,81	7 889 829,81
Frogmore Real Estate Partners, L.P.	Iso-Britannia	15 536 558	11 015 970,79	11 015 970,79
ARCH Capital - TRG Asian Partners, LP.	Caymansaaret	19 563 225	15 783 261,67	19 254 585,94
Capman Re II KY	Suomi	16 688 794	16 310 859,72	16 310 859,72
Goodman European Logistics Fund	Luxemburg	30 000 000	16 370 610,00	16 370 610,00
Rockspring German Retail Box Fund	Iso-Britannia	25 000 000	16 471 825,00	16 471 825,00
Franklin Templeton Asian Real Estate Fund	Luxemburg	24 255 068	16 798 837,54	16 798 837,54
Alternative Property Income Venture	Luxemburg	17 606 142	17 606 141,86	19 224 674,48
European Property Investors Special Opportunities	Iso-Britannia	18 633 483	18 633 483,00	22 201 403,69
Fosca II	Luxemburg	18 800 000	18 800 000,00	24 826 001,60
Sierra Portugal Fund	Luxemburg	36 890 536	25 973 335,23	25 973 335,23
Curzon Capital Partners III, LP.	Iso-Britannia	31 588 133	31 588 133,00	33 221 744,89
Partners Group Real Estate Secondary 2009, LP	Iso-Britannia	42 242 584	42 242 584,10	46 179 761,91
ECE European Prime Shopping Centre Fund	Luxemburg	44 865 492	44 865 492,01	58 239 940,04
Aberdeen Real Estate Fund Finland L.P.	Iso-Britannia	59 503 561	45 764 188,98	45 764 188,98
CapMan Hotels RE Ky	Suomi	46 995 098	46 995 097,77	50 021 018,13
Muut			252 681,16	252 681,16
Yhteensä			418 107 849,00	455 567 618,23
Pääomarahastot *)				
Capman Technology Fund 2007 L.P.	Guernsey	517 589	517 589,13	633 235,10
Baltic Investment Fund III L.P.	Jersey	621 586	590 811,72	590 811,72
Lifeline Ventures Fund III Ky	Suomi	690 986	598 857,99	598 857,99
Sentica Kasvurahasto II Ky	Suomi	3 625 003	762 947,22	762 947,22
Permira Europe III LP	Guernsey	6 002 920	912 719,97	912 719,97
Vaaka Partners Buyout I Ky	Suomi	1 160 772	1 002 054,78	1 002 054,78
Atlas Venture VI	Yhdysvallat	1 313 949	1 031 106,24	1 031 106,24
KKR European Fund II, LP	Kanada	3 455 052	1 042 413,37	1 042 413,37
Intera Fund I Ky	Suomi	6 890 936	1 130 775,03	1 130 775,03
CapMan Russia II	Guernsey	2 891 075	1 163 833,97	1 163 833,97
CapMan Buyout VIII Fund A L.P.	Guernsey	1 166 640	1 166 640,38	5 593 165,64
HarbourVest Partners VI-Partnership Fund L.P.	Yhdysvallat	7 872 477	1 269 902,76	1 269 902,76
Verso Fund II Ky	Suomi	1 650 987	1 355 696,42	1 355 696,42
Verdane ETF III SPV K/S	Norja	1 356 327	1 356 327,00	1 471 637,85
Nordic Capital V	Jersey	7 095 147	1 522 554,68	1 522 554,68
PAI Europe V LP	Iso-Britannia	2 107 297	1 694 915,60	1 694 915,60
Vaaka Partners Buyout I (B,C,D,E,F) Ky	Suomi	2 193 874	1 733 838,54	1 733 838,54
Arcadia II	Saksa	5 362 117	1 748 672,28	1 748 672,28
Selected Private Equity Funds I Ky	Suomi	1 792 773	1 792 773,38	2 886 519,32
HG Capital 5	Iso-Britannia	4 270 875	1 874 295,35	1 874 295,35
Hg Capital Edge Co-Invest LP	Guernsey	2 000 000	2 379 943,47	2 379 943,47
Sentica Buyout III Ky	Suomi	2 460 566	2 460 566,17	9 271 186,96
EPE Overseas Co-Investors L.P.	Caymansaaret	8 978 643	2 617 716,08	2 617 716,08
Doughty Hanson & Co IV, Limited Partnership 4	Iso-Britannia	12 397 099	2 717 220,95	2 717 220,95
Kasvurahastojen Rahasto II Ky	Suomi	2 946 928	2 789 620,55	2 789 620,55
Sponsor Fund III Ky	Suomi	7 507 320	3 043 002,15	3 043 002,15
Inventure Fund II Ky	Suomi	3 109 035	3 109 035,00	3 126 644,57
Living Bridge 4 L.P.	Iso-Britannia	4 569 064	3 426 482,98	3 426 482,98
Intera Fund III Ky	Suomi	3 930 000	3 717 182,64	3 717 182,64
Ilmarinen Suomi-Rahasto I Ky	Suomi	4 182 016	4 182 016,38	4 443 810,61
BC European Capital VIII	Iso-Britannia	11 403 508	4 206 628,48	4 206 628,48
Apax Europe VI - A, L.P.	Iso-Britannia	10 417 633	4 327 911,97	4 327 911,97
Valhalla Co-Invest L.P.	Caymansaaret	35 119 128	4 357 433,35	12 166 022,25
Lifeline Ventures Fund I Ky	Suomi	4 396 719	4 396 718,83	9 560 449,66
Sponsor Fund IV Ky	Suomi	6 197 719	5 244 013,74	5 244 013,74
Antin Infrastructure Partners FCPR	Ranska	5 421 337	5 421 336,95	41 983 532,69
Darwin Private Equity I	Iso-Britannia	8 936 134	5 506 120,92	5 506 120,92
Selected Mezzanine Funds I Ky	Suomi	5 552 286	5 552 286,23	8 443 295,04
Montagu IV Co-Invest 1 LP	Iso-Britannia	5 637 408	5 637 408,39	10 553 155,22
The Fourth Civen Fund Limited Partnership	Iso-Britannia	19 987 389	5 741 297,64	5 741 297,64
KKR Asian Fund L.P.	Caymansaaret	9 235 133	6 889 505,31	7 183 270,61
Victoria Co-invest L.P.	Caymansaaret	5 000 000	6 915 629,32	8 759 840,22
Cidron Childsafe Limited	Jersey	11 690 658	7 694 802,79	7 694 802,79
CapMan Mezzanine V Fund FCP-SIF	Luxemburg	7 785 561	7 785 561,07	13 765 144,47
KKR Lending Partners Europe (Euro) Unlevered L.P.	Iso-Britannia	8 000 400	8 000 400,00	8 163 904,17
Nordic Capital Alexander Co-Invest L.P.	Jersey	8 061 246	8 061 246,29	16 153 971,75

10. KONSERNIN OMISTUKSET MUISSA YRITYKSISSÄ 31.12.2016

2/2

Argos Co-investment-1 LP	Guernsey	9 235 858	8 302 641,42	27 428 010,84
Alpha Private Equity Fund V	Jersey	8 331 600	8 331 600,08	9 372 933,45
Innovestor Kasvurahasto 1 KY	Suomi	8 456 695	8 456 415,97	8 456 415,97
Mount Kellett Capital Partners (Cayman), L.P.	Caymansaaret	11 625 180	8 630 410,50	10 502 364,97
Salto LP Fund	Kanaalisaaret	8 862 459	8 862 458,62	15 834 005,34
Dasos FS Partnership SCSp	Luxemburg	10 000 000	10 000 000,00	11 599 800,00
Montagu IV Co-Invest 2 LP	Iso-Britannia	10 000 000	10 000 000,00	14 767 540,00
Towerbrook III	Caymansaaret	17 935 300	11 073 622,76	11 073 622,76
Sentica Buyout IV Ky	Suomi	11 502 875	11 502 875,00	11 587 789,22
Chiron Guernsey Holdings, LP INC	Guernsey	15 878 707	11 794 577,45	24 882 555,44
AP VIII Prime Security Services Holdings LP	Yhdysvallat	14 005 657	12 391 096,67	14 434 941,04
Partners Group Direct Infrastructure 2015 S.C.A.	Luxemburg	13 505 990	12 610 501,96	12 610 501,96
Broad Street Senior Partners Offshore L.P.	Caymansaaret	14 000 000	12 615 092,03	13 526 037,38
KKR Blue Co-invest LP	Caymansaaret	10 000 000	12 847 765,66	12 847 765,66
Kasvurahastojen Rahasto Ky	Suomi	12 929 291	12 929 291,49	15 643 705,73
Nordic Capital VI	Jersey	13 021 419	13 021 418,54	17 849 382,91
Bridgepoint Europe III	Iso-Britannia	15 774 808	13 164 913,12	13 164 913,12
Redtop Co-Invest LP	Iso-Britannia	10 702 462	13 176 552,28	24 298 543,82
Doughty Hanson V	Iso-Britannia	17 870 085	13 257 959,02	13 257 959,02
CVC Europe V	Caymansaaret	14 056 753	14 056 753,14	26 234 511,97
PAI Europe V FCPR	Ranska	14 069 607	14 069 607,00	16 296 685,09
ICG Senior Debt Partners Fund	Luxemburg	14 103 465	14 103 465,48	14 387 918,28
Bluedrip L.P.	Iso-Britannia	15 000 000	15 000 000,00	22 667 910,00
Towerbrook Investors IV, L.P.	Caymansaaret	17 487 206	15 040 505,66	21 020 746,39
Dasos Timberland Fund I	Luxemburg	15 049 597	15 049 597,04	16 919 675,02
Apollo Overseas Partners VII, L.P.	Caymansaaret	19 456 964	15 282 520,20	17 016 306,32
Dasos Timberland Fund II	Luxemburg	15 421 754	15 421 753,97	15 719 393,82
European Mid Market Secondary Fund II LP	Iso-Britannia	15 750 000	15 750 000,00	26 273 031,75
Vaaka Partners Buyout II Ky	Suomi	15 769 614	15 769 614,45	17 171 722,41
Ardian Infrastructure Fund IV	Iso-Britannia	15 900 000	15 819 084,90	15 819 084,90
HgCapital 6	Iso-Britannia	13 614 859	16 151 466,67	31 172 059,98
Barings Global Private Loan Fund	Yhdysvallat	17 500 000	16 212 924,44	16 722 569,02
KKR 2006 Fund L.P.	Yhdysvallat	23 571 249	17 251 360,96	19 463 867,74
Permira Credit Solutions II Master L.P.1	Iso-Britannia	17 400 000	17 400 000,00	18 134 332,20
NC Mighty Co-invest Beta LP	Jersey	20 000 000	17 719 500,31	18 960 952,47
Permira IV LP	Guernsey	22 281 743	19 086 429,96	19 086 429,96
Bridgepoint Europe IV B LP	Iso-Britannia	22 465 992	19 562 015,08	19 562 015,08
European Mid-Market Secondary Fund I	Iso-Britannia	19 836 012	19 836 012,49	22 390 057,79
TPG Partners VII LP.	Yhdysvallat	23 070 847	20 680 680,12	20 680 680,12
SLP Denali Co-Invest L.P.	Yhdysvallat	26 857 093	21 487 515,67	40 252 083,31
KKR European Fund III	Caymansaaret	21 594 850	21 594 850,00	28 409 903,93
CapMan Buyout Fund IX	Guernsey	22 152 571	22 152 570,51	25 979 116,93
Silver Lake Partners III L.P.	Yhdysvallat	30 209 847	22 948 803,09	35 828 173,52
CapMan Buyout X Fund A	Guernsey	23 014 486	23 010 814,50	24 355 448,50
Bridgepoint Europe IV E LP	Iso-Britannia	23 146 700	23 146 700,26	26 081 910,17
MB Equity Fund IV Ky	Suomi	23 636 006	23 636 005,91	34 464 369,30
EQT VII Fund	Iso-Britannia	26 186 223	24 361 907,45	24 361 907,45
Permira Credit Solutions II Senior L.P.1	Iso-Britannia	24 600 000	24 600 000,00	25 005 826,20
Apax Europe VII -B, L.P.	Iso-Britannia	45 875 977	24 843 722,51	24 843 722,51
KKR Asian Fund II L.P.	Caymansaaret	31 090 710	25 810 190,51	46 668 303,06
EQT Infrastructure II, L.P.	Iso-Britannia	28 242 359	25 937 754,56	25 937 754,56
Partners Group European Mezzanine 2008	Iso-Britannia	31 354 123	26 276 887,55	26 276 887,55
TPG Drone Co-Invest, L.P.	Caymansaaret	32 856 055	28 067 622,62	46 542 202,48
Bridgepoint Europe V 'C' LP	Iso-Britannia	28 131 028	28 131 027,99	28 298 463,87
EQT Credit II (No1)	Iso-Britannia	30 123 347	30 123 346,56	36 941 374,45
KKR European Fund IV (EEA) LP	Iso-Britannia	35 881 571	32 520 006,02	32 520 006,02
Montagu IV LP	Iso-Britannia	34 283 030	34 283 030,58	40 621 859,72
TPG Asia VI LP.	Caymansaaret	47 420 751	40 142 609,65	50 588 912,66
EQT VI Fund	Iso-Britannia	46 565 059	46 565 059,44	61 590 486,56
Apollo Overseas Partners VIII	Yhdysvallat	56 349 491	49 512 208,67	59 113 080,26
Nordic Capital Fund VIII	Jersey	52 567 499	52 567 498,76	62 134 941,24
BC European Capital IX, LP	Guernsey	54 835 890	54 835 889,60	72 328 812,56
HgCapital 7	Iso-Britannia	44 006 679	56 084 375,63	64 078 295,69
Nordic Capital VII	Jersey	63 006 786	63 006 785,97	86 537 111,24
Permira V	Guernsey	85 974 300	85 974 300,35	97 380 596,75
Silver Lake Partners IV	Yhdysvallat	105 573 884	91 092 748,99	118 156 716,53
Apax VIII	Guernsey	97 054 834	97 054 834,09	114 765 788,43
The Fifth Cinven Fund	Guernsey	113 071 100	113 071 100,43	135 862 163,72
Muut			4 241 699,91	35 242 228,34
Yhteensä			1 909 764 165,68	2 447 013 312,86
Muut rahastot				
CatCo Arbitrage Fund Ltd A Sub 12 SP 2015	Bermuda	815	749 030,42	917 783,85
Shepherd Investments International, Ltd. Class BQ	Brittiläiset Neitsytsaaret	785	755 420,07	755 420,07
Aquilo Fund Side Pocket 2015	Bermuda	1 018	934 745,85	962 421,13
QVT Roiv Hldgs Offshore Ltd A-1075	Caymansaaret	1 217	1 116 996,31	1 137 192,99
Man Absolute Return Strategies I Ltd: Class ARS1 2	Caymansaaret	5 038	1 323 705,99	2 586 223,19
Paulson Credit Opportunities Ltd. Class C	Caymansaaret	405 640	2 007 623,54	35 576 557,39
Ursus International Ltd. B/1	Caymansaaret	5 156	5 645 424,81	5 645 424,81
QVT Offshore Class 1-NI 1075	Caymansaaret	8 406	6 314 583,99	9 705 669,12
Markel CatCo Diversified Fund II Ltd A. Sub 8	Bermuda	14 029	12 891 331,52	14 853 737,28
Palmetto Fund, Ltd. Class D 01Jan2008	Bermuda	28 931	16 862 752,61	33 303 124,25
Och Ziff Europe Overseas Fund Ltd	Caymansaaret	20 433	18 589 418,46	39 040 788,36
HBK Multi-Strategy Offshore Fund Ltd class A (Lead	Caymansaaret	33 918	19 034 574,69	34 936 937,79
Brevan Howard Fund B Class Limited	Caymansaaret	150 946	19 400 533,17	34 008 242,28
Och-Ziff Asia Overseas Fund, Ltd	Caymansaaret	20 515	19 919 173,20	30 610 620,82
Pharo Macro Fund B	Caymansaaret	12 078	20 017 559,20	23 061 935,14
HBK Merger strategies Fund	Caymansaaret	23 000	20 598 924,90	22 398 585,24
D.E Shaw Composite International Fund s. New Issue	Caymansaaret	1 946	23 154 547,61	64 962 899,92
Citadel Kensington Global Strategies LTD	Caymansaaret	42 158	29 932 643,90	87 870 669,30
Marshall Wace Liquid Alpha Plus H Fund	Irlanti	300 000	30 000 000,00	30 054 000,00
Pharo Gaia Fund	Caymansaaret	14 457	30 016 878,63	33 569 735,39
Alyeska Aleutian Fund	Caymansaaret	33 000	30 256 442,51	30 256 442,51
Davidson Kempner Int. Ltd. - Class C Tranche 4	Brittiläiset Neitsytsaaret	348 078	32 765 365,75	57 438 663,11
Palmetto Fund, Ltd. Class E	Bermuda	35 000	33 203 680,87	33 203 680,87
Brevan Howard Fund W Class Limited	Caymansaaret	340 000	34 000 000,00	34 000 000,00
CFM STRATUS Feeder Limited Class D	Brittiläiset Neitsytsaaret	21 067	34 970 000,00	40 551 744,61
Markel CatCo Limited Diversified Arbitrage Fund	Bermuda	37 000	35 101 034,06	35 101 034,06
Markel CatCo Diversified Arbitrage Fund A Sub 6	Bermuda	39 824	36 506 349,90	40 180 047,78

10. KONSERNIN OMISTUKSET MUISSA YRITYKSISSÄ 31.12.2016**2/2**

Marshall Wace Market Neutral TOPS B Fund	Irlanti	352 720	40 000 000,00	60 125 723,88
AQR Managed Futures Fund	Caymansaaret	50 000	44 032 856,26	44 032 856,26
Markel Aquilo Fund	Bermuda	77 256	73 438 466,18	78 114 323,64
AQR Style Premia Fund	Caymansaaret	83 627	88 828 580,92	91 050 675,41
Muut			1 634 271,94	2 456 077,04
Yhteensä			764 002 917,26	1 052 469 237,49
Yhteensä			15 605 151 250,68	19 107 010 359,84

*) Ei sisällä kiinteistörahastoja

Osakkeista ja osuuksista eritely kirjanpitoarvoltaan yli 500 000 EUR omistukset.
Lainaksi annettuja osakkeita ei ole vähennetty.

11. KONSERNIN AVOIMET ARVOPAPERILAINASOPIMUKSET 31.12.	2016	2015
Lainaksi otetut arvopaperit		
Määrä	24 252 642,00	35 037 898,00
Käypä arvo	307 099 215,95	301 959 228,58

Lainaksi otetut osakkeet ovat pörssiosakkeita

Kaikki lainat ovat alle vuoden mittaisia ja milloin tahansa keskeytettävissä

Lainauksen vakuudeksi annettujen panttien käypä arvo on esitetty taseen liitetietojen kohdassa vakuudet ja vastuusitoumukset

12. KONSERNIN LAINASAAMISET 31.12.	2016	2015
Muiden lainasaamisten erittely vakuuden mukaan		
Pankkitakaus	88 685 232,35	94 491 990,97
Takausvakuutus	78 669 457,03	64 012 320,56
Muu vakuus	126 535 308,08	129 457 001,11
Vakuudelliset jäljellä oleva hankintameno	293 889 997,46	287 961 312,64
Ei vakuudelliset jäljellä oleva hankintameno	96 719 078,84	241 020 760,06
Jäljellä oleva hankintameno yhteensä	390 609 076,30	528 982 072,70
Eläkelainasaamisten yhteismäärä tase-erittäin		
Kiinnelainasaamiset	186 115 696,50	218 688 419,82
Muut lainasaamiset	186 556 551,25	183 348 433,88
Jäljellä oleva hankintameno yhteensä	372 672 247,75	402 036 853,70
Lähipiirilainat		
Osakkuusyrityksille myönnetty lainat	625 540 416,79	631 759 162,72

Lainojen laina-ajat ovat 1-12 vuotta tai niillä ei ole tiettyä erääntymispäivää.

Lainat ovat sekä laina-aikana lyhennettäviä että laina-ajan lopussa maksettavia kertalyhenteisiä lainoja.

Lainat on sidottu joko kiinteään korkoon tai vaihtuvaan viitekorkoon.

13. KONSERNIN AINEETTOMIEN JA AINEELLISTEN HYÖDYKKEIDEN MUUTOKSET

2016

	Aineettomat oikeudet	Ennakkomaksut	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	32 510 893,52	12 533 105,15	3 246 480,09	1 700 224,26	49 990 703,02
Edellisenä vuonna loppuun poistetut	-1 679 378,05		-478 409,68		-2 157 787,73
Lisäykset	14 409,35	6 649 833,40	443 453,38	0,00	7 107 696,13
Vähennykset	-284 015,69	0,00	-204 853,84	0,00	-488 869,53
Siirrot erien välillä	19 182 938,55	-19 182 938,55	0,00	0,00	0,00
Hankintameno 31.12.	49 744 847,68	0,00	3 006 669,95	1 700 224,26	54 451 741,89
Kertyneet poistot 1.1.	-9 227 811,44		-1 216 173,15		-10 443 984,59
Edellisenä vuonna loppuun poistetut	1 679 378,05		478 409,68		2 157 787,73
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	76 399,56		71 670,80		148 070,36
Tilikauden poistot	-5 789 988,20		-284 652,13		-6 074 640,33
Kertyneet poistot 31.12.	-13 262 022,03		-950 744,80		-14 212 766,83
Kirjanpitoarvo 31.12	36 482 825,65	0,00	2 055 925,15	1 700 224,26	40 238 975,06

14. KONSERNIN OMA PÄÄOMA 31.12.	2016	2015
Oma pääoma		
Pohjarahasto	22 994 653,31	22 994 653,31
Muut rahastot		
Yhtiöjärjestyksen mukaiset rahastot		
1.1.	71 248 889,97	66 989 292,51
Siirto käyttämättömistä lahjoitusvaroista	5 284,00	34 125,00
Siirto edellisen tilikauden ylijäämästä	5 252 092,74	4 225 472,46
Muut rahastot		
1.1.	584 855,10	584 855,10
Edellisten tilikausien voitto (tappio)		
1.1.	-79 708 604,05	-79 960 493,67
Siirto lahjoitusvaroihin	-50 000,00	-50 000,00
Siirto yhtiöjärjestyksen mukaisiin rahastoihin	-5 252 092,74	-4 225 472,46
Tilikauden voitto (tappio)		
	-25 930 639,41	4 527 362,08
	-10 855 561,09	15 119 794,33
Oman pääoman jakautuminen ehdotetun voitonjaon jälkeen:		
Vakuutusentottajien osuus	-10 855 561,09	15 119 794,33

15. KONSERNIN VAKUUTUSTEKINEN VASTUUVELKA 31.12.	2016	2015
Vakuutusmaksuvastuu		
Vastaiset eläkkeet	14 461 704 166,00	13 598 741 406,00
Osittamaton lisävakuutusvastuu	1 522 579 329,00	1 683 855 277,00
Ositettu lisävakuutusvastuu	102 000 000,00	98 637 930,00
Osaketuottosidonnainen lisävakuutusvastuu	285 492 558,00	1 235 224 993,00
Vakuutusmaksuvastuu yhteensä	16 371 776 053,00	16 616 459 606,00
Korvausvastuu		
Alkaneet eläkkeet	14 159 246 091,00	12 965 142 259,00
Tasointuvastuu	927 641 091,00	1 048 636 883,00
Korvausvastuu yhteensä	15 086 887 182,00	14 013 779 142,00
Vakuutustekninen vastuuvelka yhteensä	31 458 663 235,00	30 630 238 748,00

16. KONSERNIN VELAT 31.12.	2016	2015
Velat omistusyhteisyrityksille		
Muut velat	8 929,81	0,00
Velat, jotka erääntyvät viiden vuoden tai sitä pidemmän ajan kuluttua		
Rahoituslaitoslainat	11 613 310,13	0,00

17. KONSERNIN VAKUUKSET JA VASTUUSITOUKSET 31.12.	2016	2015
Omasta puolesta annetut vakuudet		
Vuokranmaksun vakuudeksi annetut kiinnitykset	3 589 081,00	3 589 081,00
Omien lainojen vakuudeksi annetut kiinnitykset		
Lainojen määrä	20 591 979,18	19 289 212,62
Annetut kiinnitykset	29 383 650,00	29 474 580,00
Johdannaiskaupan vakuudeksi annetut pantit, kirja-arvo		
arvopaperit	676 591 529,41	411 163 750,00
käteinen ⁽¹⁾	24 887 918,91	121 815 798,81
Osakelainauksen vakuudeksi annetut pantit, kirja-arvo		
käteinen ⁽¹⁾	324 116 500,73	324 944 682,09
⁽¹⁾ Rahoitusvakuuslain mukaisessa siirrossa vakuudeksi annetut käteisvakuudet 348 712 407,73 euroa sisältyvät tase-erään muut saamiset		
Rahoitusvakuuslain mukaisessa siirrossa vakuudeksi saadut käteispantit 1 128 864 280,48 euroa sisältyvät tase-erään muut velat		
Taseeseen sisältyvät vastuut		
Sijoitusvakuudet		
Pääomarahastot	2 201 128 247,99	1 711 169 472,27
Muut sijoitusvakuudet	80 380 504,08	75 670 993,99
Johdannaisvakuudet		
Ei-suojaaavat		
Korkojohdannaiset		
Futuuri- ja termiinisopimukset		
Avoimet, kohde-etuus	-1 344 701 390,76	-2 005 465 721,64
käypä arvo	0,00	0,00
Optiosopimukset		
Avoimet, ostetut, kohde-etuus	19 311 578 549,94	23 549 788 680,84
käypä arvo	377 367 652,49	337 501 448,57
Avoimet, asetetut, kohde-etuus	-14 034 446 566,74	-23 465 052 847,78
käypä arvo	-81 756 397,26	-87 900 321,16
Koron- ja luottoriskinvaihtosopimukset		
Avoimet, kohde-etuus	1 507 827 281,46	-272 265 946,61
käypä arvo	-5 229 515,20	-96 791 295,33
Valuuttajohdannaiset		
Termiinisopimukset		
Avoimet, kohde-etuus	12 587 372 959,96	8 047 720 332,92
käypä arvo	78 228 177,48	76 258 344,50
Suljetut, käypä arvo	-64 443 710,97	8 252 134,93
Optiosopimukset		
Avoimet, ostetut, kohde-etuus	10 844 849 208,64	12 142 410 200,88
käypä arvo	1 063 570 636,62	1 291 770 923,50
Avoimet, asetetut, kohde-etuus	-4 618 284 079,04	-3 732 416 184,44
käypä arvo	-251 845 669,70	-164 005 360,95
Valuutanvaihtosopimukset		
Avoimet, kohde-etuus	0,00	0,00
käypä arvo	0,00	0,00
Osakejohdannaiset		
Futuuri- ja termiinisopimukset		
Avoimet, kohde-etuus	-106 847 984,74	-112 127 874,50
käypä arvo	0,00	-9 240 511,07
Optiosopimukset		
Avoimet, ostetut, kohde-etuus	7 204 378 779,32	3 553 195 994,69
käypä arvo	310 859 664,16	226 442 999,69
Avoimet, asetetut, kohde-etuus	-5 472 682 702,45	-2 573 130 423,28
käypä arvo	-136 627 631,63	-165 066 347,57
Tuotonvaihtosopimukset		
Avoimet, kohde-etuus	0,00	57 716,52
käypä arvo	10 663,50	57 703,97
Muut johdannaisvakuudet		
Futuuri- ja termiinisopimukset		
Avoimet, kohde-etuus	146 897 985,92	58 239 135,14
käypä arvo	40 188 890,66	51 945 235,80
Optiosopimukset		
Avoimet, ostetut, kohde-etuus	186 006 399,17	608 164 510,56
käypä arvo	73 163 451,32	44 715 872,83
Avoimet, asetetut, kohde-etuus	-95 004 269,04	-86 690 548,36
käypä arvo	-6 205 400,00	-7 499 748,00
Tuotonvaihtosopimukset		
Avoimet, kohde-etuus	3 333 747 680,19	1 286 305 001,10
käypä arvo	7 212 567,59	-16 779 818,63
Suljettujen ja eräännyneiden johdannaisien tulos on kirjattu täysimääräisesti tulosvaikutteisesti.		

17. KONSERNIN VAKUUEDET JA VASTUUSITOUMUKSET 31.12.	2016	2015
Arvostusperiaatteet		
Pörssijohdannaiset arvostetaan käyttäen pörssissä noteerattua hintaa. Kahdenväliset OTC -johdannaiset arvostetaan vastapuolen arvostuksen perusteella, mikäli markkinaolosuhteet eivät estä kyseisten johdannaistransaktioiden arvostamista markkina-arvoon. Kahdenvälinen OTC -johdannaistransaktio arvostetaan teoreettiseen mallihintaan, mikäli markkinaolosuhteet estävät kyseisen transaktion arvostamisen markkina-arvoon. EMIR -asetuksessa ja siihen liittyvissä teknisissä standardeissa on määritelty tarkemmin milloin markkinaolosuhteet estävät arvostamisen markkina-arvoon. Keskusvastapuoliselvittävät OTC -johdannaiset arvostetaan keskusvastapuoliselvittävien OTC-johdannaisten selvitysosapuolilta saatuun arvoon.		
Yhteisvastuu		
Yhtiö kuuluu OP Osuuskunnan edustamaan verovelvollisuusryhmään. Ryhmän jäsenet ovat yhteisvastuullisesti vastuussa ryhmän tilittävästä arvonlisäverosta.		
Arvonlisäveron tarkistusvastuu	37 647 479,00	38 410 686,00
Vuokravastuut (ml. leasingvastuut)		
Seuraavana vuonna erääntyvät	1 044 471,02	1 211 479,95
Myöhempinä vuosina erääntyvät	1 051 113,22	2 041 243,44
Muut vastuusitoumukset	1 057 000,00	2 891 000,00

18. KONSERNITILINPÄÄTÖKSEEN YHDISTELLYT TYTÄRYRITYKSET JA OSAKKUUSYRITYKSET 31.12.2016

Ilmarisen tytäryritykset		Kotipaikka	Omistusosuus, %
1	Kiinteistö Oy Aleksanterinkatu 13	Helsinki	100,00
2	Kiinteistö Oy Antilooppi kortteli Oy	Helsinki	100,00
3	Kiinteistö Oy Elielin Pysäköinti Oy	Helsinki	100,00
4	Kiinteistö Oy Espagalleria Oy	Helsinki	100,00
5	Kiinteistö Oy Espoon Anna Sahlsténin katu 12	Espoo	100,00
6	Kiinteistö Oy Espoon Anna Sahlsténin katu 18	Espoo	100,00
7	Kiinteistö Oy Espoon Anna Sahlsténin katu 5	Espoo	100,00
8	Kiinteistö Oy Espoon Anna Sahlsténin katu 8	Espoo	100,00
9	Asunto Oy Espoon Itsehallintotie 1	Espoo	100,00
10	Kiinteistö Oy Espoon Keilarannantorni	Helsinki	100,00
11	Kiinteistö Oy Espoon Keilaranta 11	Espoo	100,00
12	Kiinteistö Oy Espoon Keilaranta 19	Helsinki	100,00
13	Kiinteistö Oy Espoon Kutojankulma 2	Helsinki	100,00
14	Kiinteistö Oy Espoon Kutojantie 4	Helsinki	100,00
15	Asunto Oy Espoon Markkinakatu 2	Espoo	100,00
16	Asunto Oy Espoon Merivalkama 18	Espoo	100,00
17	Asunto Oy Espoon Neulaspolku 1	Espoo	100,00
18	Asunto Oy Espoon Postipuuntalo	Espoo	100,00
19	Asunto Oy Espoon Puntaritie 2	Espoo	100,00
20	Asunto Oy Espoon Puntaritie 5	Espoo	100,00
21	Kiinteistö Oy Espoon Runoratsunkatu 1	Espoo	100,00
22	Kiinteistö Oy Espoon Runoratsunkatu 17	Espoo	100,00
23	Asunto Oy Espoon Suurpellon Puistokatu 12C	Espoo	100,00
24	Kiinteistö Oy Espoon Trillakatu 5	Helsinki	100,00
25	Kiinteistö Oy Haminan Sibeliuskatu 27	Helsinki	100,00
26	Kiinteistö Oy Helsingin Aleksanterinkatu 17	Helsinki	92,76
27	Kiinteistö Oy Helsingin Armfeltintie 8	Helsinki	100,00
28	Kiinteistö Oy Helsingin Bulevardi 26	Helsinki	100,00
29	Asunto Oy Helsingin Eerikinkatu 41	Helsinki	100,00
30	Asunto Oy Helsingin Gyldenintie 5 - 7	Helsinki	100,00
31	Asunto Oy Helsingin Hanuripolku 4-6	Helsinki	100,00
32	Asunto Oy Helsingin Hellemäenpolku 10	Helsinki	100,00
33	Asunto Oy Helsingin Hietasaarenkuja 3	Helsinki	100,00
34	Asunto Oy Helsingin Hiomotie 42	Helsinki	100,00
35	Asunto Oy Helsingin Hiomotie 44	Helsinki	100,00
36	Asunto Oy Helsingin Hiomotie 46	Helsinki	100,00
37	Asunto Oy Helsingin Hiomotie 48	Helsinki	100,00
38	Asunto Oy Helsingin Hitsaajankatu 15	Helsinki	100,00
39	Asunto Oy Helsingin Kap Hornin katu 8	Helsinki	100,00
40	Asunto Oy Helsingin Kiviparantie 2	Helsinki	100,00
41	Asunto Oy Helsingin Laivalahdenportti 3	Helsinki	93,92
42	Asunto Oy Helsingin Leikosaarentie 26	Helsinki	100,00
43	Kiinteistö Oy Helsingin Lepakko	Helsinki	100,00
44	Asunto Oy Helsingin Länsisatamankatu 2	Helsinki	100,00
45	Asunto Oy Helsingin Merikaapeli	Helsinki	100,00
46	Kiinteistö Oy Helsingin Merkurius	Helsinki	100,00
47	Kiinteistö Oy Helsingin Mikonkatu 9	Helsinki	100,00
48	Kiinteistö Oy Helsingin Mustalahdentie 3	Helsinki	100,00
49	Asunto Oy Helsingin Neitsytsaarentie	Helsinki	100,00
50	Asunto Oy Helsingin Näyttelijäntie 13	Helsinki	100,00
51	Asunto Oy Helsingin Palikkapolku 1	Helsinki	100,00
52	Asunto Oy Helsingin Piispantalot	Helsinki	100,00
53	Kiinteistö Oy Helsingin Punanotkonkatu 2	Helsinki	100,00
54	Kiinteistö Oy Helsingin Pääpostitalo	Helsinki	100,00
55	Kiinteistö Oy Helsingin Satamakaari 22	Helsinki	100,00
56	Kiinteistö Oy Helsingin Satamakaari 24	Helsinki	100,00
57	Asunto Oy Helsingin Tulvaniitynpolku 3	Helsinki	100,00
58	Asunto Oy Helsingin Ulappasaarentie 4	Helsinki	100,00
59	Asunto Oy Helsingin Vanha Viertotie 9	Helsinki	100,00
60	Asunto Oy Helsingin Viulutie 9	Helsinki	100,00
61	Kiinteistö Oy Helsingin Väinämöisenlinna	Helsinki	100,00
62	Asunto Oy Helsingin Välimerenkatu 10	Helsinki	100,00
63	Kiinteistö Oy Huittisten Lauttakylänkatu 12	Helsinki	100,00
64	Asunto Oy Hyvinkään Kankurinkatu 5	Hyvinkää	100,00
65	Kiinteistö Oy Ilmarisen Talo 121	Helsinki	100,00
66	Kiinteistö Oy Ilmarisen Talo 122	Helsinki	100,00
67	Kiinteistö Oy Ilmarisen Talo 123	Helsinki	100,00
68	Kiinteistö Oy Iso-Ylläksentie 42	Helsinki	100,00
69	Kiinteistö Oy Julininkulma	Turku	79,09
70	Kiinteistö Oy Jyväskylän Kauppakatu 39	Helsinki	100,00
71	Asunto Oy Järvenpään Sahankaari 1-3	Järvenpää	100,00
72	Kiinteistö Oy Kangasalan Mäkirinteentie 1	Helsinki	100,00
73	Kiinteistö Oy Kaskisten Bladintie 35	Helsinki	100,00
74	Kiinteistö Oy Keravan Alikervantie 34	Helsinki	100,00
75	Kiinteistö Oy Keravan Isoahjo	Helsinki	100,00
76	Asunto Oy Keravan Santaniitynkatu 11	Kerava	100,00
77	Asunto Oy Keravan Santaniitynkatu 23	Kerava	100,00
78	Asunto Oy Keravan Santaniitynkatu 25	Kerava	100,00
79	Kiinteistö Oy Kolarin Lomarova III	Helsinki	100,00
80	Kiinteistö Oy Kotkan Metsäkulmankatu 21	Helsinki	100,00
81	Kiinteistö Oy Kotkan Siikasaarentie 78	Helsinki	100,00
82	Kiinteistö Oy Kutomotie 9	Helsinki	100,00
83	Kämp Galleria Oy	Helsinki	100,00
84	Kämp-Kiinteistöt Oy	Helsinki	100,00
85	Kiinteistö Oy Lappeenrannan Kauppatori	Lappeenranta	78,79
86	Asunto Oy Lappeenrannan Kieverinkatu 1	Lappeenranta	100,00

18. KONSERNITILINPÄÄTÖKSEEN YHDISTELLYT TYTÄRYRITYKSET JA OSAKKUUSYRITYKSET 31.12.2016

87 Asunto Oy	Lappeenrannan Valto Käkelän katu 4-6	Lappeenranta	100,00
88 Kiinteistö Oy	Lielahden Kauppapuisto 1	Helsinki	100,00
89 Kiinteistö Oy	Lielahden Kauppapuisto 2	Helsinki	100,00
90 Kiinteistö Oy	Lohjan Ojamonharjuntie 86	Helsinki	100,00
91 Kiinteistö Oy	Luumäen Suontilantie 101	Helsinki	100,00
92 Kiinteistö Oy	Nokian Kivimiehenkatu 4	Helsinki	100,00
93 Kiinteistö Oy	Nummelan Ratastie 3	Helsinki	100,00
94 Kiinteistö Oy	Oulun Isopurjeentie 3	Helsinki	100,00
95 Kiinteistö Oy	Oulun Kauppuriinkatu 9	Helsinki	100,00
96 Kiinteistö Oy	Oulun Pekurinkulma	Helsinki	100,00
97	Oy F.W. Grönqvist Ab	Helsinki	88,20
98 Kiinteistö Oy	Paraisten Liikekeskus	Parainen	71,92
99 Kiinteistö Oy	Porin Itäkeskuksenkaari 2	Helsinki	100,00
100 Kiinteistö Oy	Salomonkatu 7-9	Helsinki	79,34
101 Asunto Oy	Tampereen Ankkarinraitti 4	Tampere	100,00
102 Asunto Oy	Tampereen lidesranta 14	Tampere	100,00
103 Asunto Oy	Tampereen lidesranta 16	Tampere	100,00
104 Asunto Oy	Tampereen Kalevan puistotie 14	Tampere	100,00
105 Asunto Oy	Tampereen Lapinkaari 8	Tampere	100,00
106 Kiinteistö Oy	Tampereen Lokomonkatu 27	Helsinki	100,00
107 Kiinteistö Oy	Tampereen Sellukatu 30	Tampere	100,00
108 Asunto Oy	Tampereen Tapettikatu 5	Tampere	100,00
109 Kiinteistö Oy	Tampereen Turvesuonkatu 10	Helsinki	100,00
110 Kiinteistö Oy	Teuvan Tuokkolantie 14	Helsinki	100,00
111	Tietollmarinen	Helsinki	30,00 (1)
112 Kiinteistö Oy	Tuusulan Huurrekuja 2	Helsinki	100,00
113 Kiinteistö Oy	Tuusulan Högberginhaara 12	Helsinki	100,00
114 Kiinteistö Oy	Vaasan Mäkikaivontie 22	Helsinki	100,00
115 Kiinteistö Oy	Vaasan Tehokatu 10	Helsinki	100,00
116 Kiinteistö Oy	Vainikkalan Huolintatie 13	Helsinki	100,00
117 Kiinteistö Oy	Valkeakosken Hakalantie 1	Helsinki	100,00
118 Kiinteistö Oy	Vantaan Ainontie 1	Helsinki	100,00
119 Kiinteistö Oy	Vantaan Ainontie 5	Helsinki	100,00
120 Kiinteistö Oy	Vantaan Asolantie 14	Helsinki	100,00
121 Asunto Oy	Vantaan Helmikuja 2	Vantaa	100,00
122 Asunto Oy	Vantaan Helmikuja 4	Vantaa	100,00
123 Kiinteistö Oy	Vantaan Jönsaksentie 4	Helsinki	100,00
124 Asunto Oy	Vantaan Kranssi	Vantaa	100,00
125 Asunto Oy	Vantaan Neilikkatie 8	Vantaa	100,00
126 Asunto Oy	Vantaan Paakari	Vantaa	100,00
127 Asunto Oy	Vantaan Pakkalanrinne 2	Vantaa	100,00
128 Kiinteistö Oy	Vantaan Pakkalanrinne 4	Helsinki	100,00
129 Kiinteistö Oy	Vantaan Pakkalantie 27	Helsinki	100,00
130 Kiinteistö Oy	Vantaan Rällsittie 9	Helsinki	100,00
131 Asunto Oy	Vantaan Solkikuja 4	Vantaa	100,00
132 Kiinteistö Oy	Vantaan Tikkurilantie 5	Helsinki	100,00
133 Asunto Oy	Vantaan Tädykentie 4	Vantaa	100,00
134 Asunto Oy	Vantaan Valtuustokatu 6	Vantaa	100,00
135 Kiinteistö Oy	Vantaan Öjykuja 2	Helsinki	100,00
136 Kiinteistö Oy	Värtsilän Teollisuustie 5	Helsinki	100,00
137 Kiinteistö Oy	Äänekosken Kauppakatu 5	Helsinki	100,00

1) Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen ääniosuus on 70 %.

Ilmarisen konserniin yhdistellyt osakkuusyritykset	Kotipaikka	Omistussuus, %
1 Antilooppi konserni	Helsinki	50,00
2 BOC Frankfurt Management S.a.r.l.	Munzbach	49,00
3 Col REO Victoria Office A S.a.r.l.	Luxenburg	49,00
4 HL Covent Garden	Bryssel	95,02 (2)
5 ILMA Sari	Senningerberg	49,50
6 Kruunuvuoren Satama Oy	Helsinki	33,00
7 Mercada Oy	Helsinki	33,33
8 Navidom Oy	Espoo	25,00
9 PH Buildings	Amsterdam	99,99 (3)
10 Russia Invest B.V.	Amsterdam	27,23
11 SSC Ahti Oy	Helsinki	50,00
12 SSC Esko Oy	Helsinki	50,00
13 SSC Futlaiva Oy	Helsinki	50,00
14 SSC Kiisla Oy	Helsinki	50,00
15 SSC Maslaiva Oy	Helsinki	50,00
16 SSC Neslaiva Oy	Helsinki	50,00
17 SSC Suula Oy	Helsinki	50,00
18 SSC Ukko Oy	Helsinki	50,00
19 Taivas Tysons Corner Inc.	Delaware	50,00 (4)
20 Tamina Homes Inc.	Delaware	99,99 (5)
21 Technopolis Holding 2 AS	Oslo	49,00
22 The Forest Company Limited	St. Peter Port	21,25

2) Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen ääniosuus on 47,6 %.

3) Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen ääniosuus on 50 %.

4) Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen omistussuus oikeuttaa 100 prosenttiin yhtiön tuloksesta, joten konserniin on yhdistelty 100 %.

5) Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen ääniosuus on 40 %.

Hallituksen ehdotus voiton käytöstä

Emoyhtiön jakokelpoinen vapaa oma pääoma tilinpäätöksessä 31.12.2016 on 80 985 819,87 euroa, josta tilikauden voitto on 4 479 553,16 euroa.

Hallitus ehdottaa, että yhtiökokous päättäisi varata hallituksen käyttöön tilikauden voitosta enintään 100 000 euroa jaettavaksi yleishyödyllisiin tai niihin rinnastettaviin tarkoituksiin lahjoituksina, sekä valtuuttaisi hallituksen päättämään lahjoitusten saajista, käytötarkoituksista sekä muista lahjoitusten ehdoista. Valtuutus on voimassa vuoden 2018 varsinaiseen yhtiökokoukseen saakka ja valtuutuksen päättyessä mahdollisesti käyttämättä olevat lahjoitusvarat siirrettäisiin varmuusrahastoon.

Lisäksi hallitus ehdottaa, että muu osuus tilikauden voitosta eli 4 379 553,16 euroa siirrettäisiin varmuusrahastoon.

Helsingissä 16. päivänä helmikuuta 2017

Mikko Helander

Jarkko Eloranta

Jyri Häkämies

Sture Fjäder

Hille Korhonen

Minna Korkea-
oja

Olli Lehtilä

Hannu Leinonen

Katarina Murto

Kristian Pullola

Kari Savolainen

Pekka Vauramo

Timo Ritakallio
toimitusjohtaja

TILINTARKASTUSKERTOMUS

Keskinäisen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen yhtiökokoukselle

Tilinpäätöksen tilintarkastus

Lausunto

Olemme tilintarkastaneet Keskinäisen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2016. Tilinpäätös sisältää sekä konsernin että emoyhtiön taseen, tuloslaskelman, rahoituslaskelman ja liitetiedot.

Lausuntonamme esitämme, että tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan konsernin sekä emoyhtiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset.

Lausunnon perustelut

Olemme suorittaneet tilintarkastuksen Suomessa noudatettavan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Hyvän tilintarkastustavan mukaisia velvollisuuksiamme kuvataan tarkemmin kohdassa *Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa*. Olemme riippumattomia emoyhtiöstä ja konserniyrityksistä niiden Suomessa noudatettavien eettisten vaatimusten mukaisesti, jotka koskevat suorittamaamme tilintarkastusta ja olemme täyttäneet muut näiden vaatimusten mukaiset eettiset velvollisuutemme. Käsityksemme mukaan olemme hankkineet lausuntomme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä.

Tilinpäätöstä koskevat hallituksen ja toimitusjohtajan velvollisuudet

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat tilinpäätöksen laatimisesta siten, että se antaa oikean ja riittävän kuvan Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset. Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat myös sellaisesta sisäisestä valvonnasta, jonka ne katsovat tarpeelliseksi voidakseen laatia tilinpäätöksen, jossa ei ole väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyttä.

Hallitus ja toimitusjohtaja ovat tilinpäätöstä laatiessaan velvollisia arvioimaan emoyhtiön ja konsernin kykyä jatkaa toimintaansa ja soveltuvissa tapauksissa esittämään seikat, jotka liittyvät toiminnan jatkuvuuteen ja siihen, että tilinpäätös on laadittu toiminnan jatkuvuuteen perustuen. Tilinpäätös laaditaan toiminnan jatkuvuuteen perustuen, paitsi jos emoyhtiö tai konserni aiotaan purkaa tai toiminta lakkauttaa tai ei ole muuta realistista vaihtoehtoa kuin tehdä niin.

Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa

Tavoitteenamme on hankkia kohtuullinen varmuus siitä, onko tilinpäätöksessä kokonaisuutena väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyttä, sekä antaa tilintarkastuskertomus, joka sisältää lausuntomme. Kohtuullinen varmuus on korkea varmuustaso, mutta se ei ole tae siitä, että olennainen virheellisyys aina havaitaan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti suoritettavassa tilintarkastuksessa. Virheellisyyksiä voi aiheutua väärinkäytöksestä tai virheestä, ja niiden katsotaan olevan olennaisia, jos niiden yksin tai yhdessä voisi kohtuudella odottaa vaikuttavan taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella.

Hyvän tilintarkastustavan mukaiseen tilintarkastukseen kuuluu, että käytämme ammatillista harkintaa ja säilytämme ammatillisen skeptisyyden koko tilintarkastuksen ajan. Lisäksi:

- tunnistamme ja arvioimme väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvat tilinpäätöksen olennaisen virheellisuuden riskit, suunnittelemme ja suoritamme näihin riskeihin vastaavia tilintarkastustoimenpiteitä ja hankimme lausuntomme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä. Riski siitä, että väärinkäytöksestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, on suurempi kuin riski siitä, että virheestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, sillä väärinkäytökseen voi liittyä yhteistoimintaa, väärentämistä, tietojen tahallista esittämättä jättämistä tai virheellisten tietojen esittämistä taikka sisäisen valvonnan sivuuttamista.
- muodostamme käsityksen tilintarkastuksen kannalta relevantista sisäisestä valvonnasta pystyäksemme suunnittelemaan olosuhteisiin nähden asianmukaiset tilintarkastustoimenpiteet mutta emme siinä tarkoituksessa, että pystyisimme antamaan lausunnon emoyhtiön tai konsernin sisäisen valvonnan tehokkuudesta.
- arvioimme sovellettujen tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden asianmukaisuutta sekä johdon tekemien kirjanpidollisten arvioiden ja niistä esitettävien tietojen kohtuullisuutta.

- teemme johtopäätöksen siitä, onko hallituksen ja toimitusjohtajan ollut asianmukaista laatia tilinpäätös perustuen oletukseen toiminnan jatkuvuudesta, ja teemme hankkimamme tilintarkastusevidenssin perusteella johtopäätöksen siitä, esiintyykö sellaista tapahtumiin tai olosuhteisiin liittyvää olennaista epävarmuutta, joka voi antaa merkittävää aihetta epäillä emoyhtiön tai konsernin kykyä jatkaa toimintaansa. Jos johtopäätöksemme on, että olennaista epävarmuutta esiintyy, meidän täytyy kiinnittää tilintarkastuskertomuksessamme lukijan huomiota epävarmuutta koskeviin tilinpäätöksessä esitettäviin tietoihin tai, jos epävarmuutta koskevat tiedot eivät ole riittäviä, mukauttaa lausuntomme. Johtopäätöksemme perustuvat tilintarkastuskertomuksen antamispäivään mennessä hankittuun tilintarkastusevidenssiin. Vastaiset tapahtumat tai olosuhteet voivat kuitenkin johtaa siihen, ettei emoyhtiö tai konserni pysty jatkamaan toimintaansa.
- arvioimme tilinpäätöksen, kaikki tilinpäätöksessä esitettävät tiedot mukaan lukien, yleistä esittämistapaa, rakennetta ja sisältöä ja sitä, kuvastaako tilinpäätös sen perustana olevia liiketoimia ja tapahtumia siten, että se antaa oikean ja riittävän kuvan.
- hankimme tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaan tilintarkastusevidenssiä konserniin kuuluvia yhteisöjä tai liiketoimintoja koskevasta taloudellisesta informaatiosta pystyäksemme antamaan lausunnon konsernitiilinpäätöksestä. Vastaamme konsernin tilintarkastuksen ohjauksesta, valvonnasta ja suorittamisesta. Vastaamme tilintarkastuslausunnosta yksin.

Kommunikoidemme hallintoelinten kanssa muun muassa tilintarkastuksen suunnitellusta laajuudesta ja ajoituksesta sekä merkittävistä tilintarkastushavainnoista, mukaan lukien mahdolliset sisäisen valvonnan merkittävät puutteellisuudet, jotka tunnistamme tilintarkastuksen aikana.

Muut raportointivelvoitteet

Muu informaatio

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat muusta informaatiosta. Muu informaatio käsittää toimintakertomukseen sisältyvän informaation. Tilinpäätöstä koskeva lausuntomme ei kata muuta informaatiota.

Velvollisuutenamme on lukea toimintakertomukseen sisältyvä informaatio tilinpäätöksen tilintarkastuksen yhteydessä ja tätä tehdessämme arvioida, onko toimintakertomukseen sisältyvä informaatio olennaisesti ristiriidassa tilinpäätöksen tai tilintarkastusta suoritettaessa hankkimamme tietämyksen kanssa tai vaikuttaako se muutoin olevan olennaisesti virheellistä. Velvollisuutenamme on lisäksi arvioida, onko toimintakertomus laadittu sen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Lausuntonamme esitämme, että toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ovat yhdenmukaisia ja että toimintakertomus on laadittu toimintakertomuksen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Jos teemme suorittamamme työn perusteella johtopäätöksen, että toimintakertomukseen sisältyvässä informaatiossa on olennainen virheellisyys, meidän on raportoitava tästä seikasta. Meillä ei ole tämän asian suhteen raportoitavaa.

Helsingissä 7. maaliskuuta 2017

Ernst & Young Oy
tilintarkastusyhteisö

Harri Pärssinen
KHT